

PROVINCIE UTRECHT

Jaarrekening 2016

Utrecht, 30 mei 2017

Inhoudsopgave

12016 op hoofdlijnen	7
1.1 Maatschappelijke ontwikkelingen	7
1.2 De provincie als vindingrijke schakel	7
1.3 In verbinding: inzet van de provincie Utrecht	7
1.4 Belangrijkste resultaten van 2016	9
1.5 Mijlpalen in het lopend jaar	11
1.6 Analyse van het jaarrekeningresultaat	17
2 Programma's	21
Ruimtelijke ontwikkeling	22
2.1.1 Maatschappelijke context	22
2.1.2 Prioriteiten	22
2.1.3 Overige resultaten	30
2.1.4 Financiële verantwoording	34
Landelijk gebied	37
2.2.1 Maatschappelijke context	37
2.2.2 Prioriteiten	37
2.2.3 Overige resultaten	40
2.2.4 Financiële verantwoording	43
Bodem, water en milieu	46
2.3.1 Maatschappelijke context	46
2.3.2 Prioriteiten	46
2.3.3 Overige resultaten	48
2.3.4 Financiële verantwoording	51
Economische ontwikkeling	54
2.4.1 Maatschappelijke context	54
2.4.2 Prioriteiten	54
2.4.3 Overige resultaten	58

2.4.4 Financiële verantwoording	60
Bereikbaarheid	63
2.5.1 Maatschappelijke context	63
2.5.2 Prioriteiten	63
2.5.3 Overige resultaten	64
2.5.4 Financiële verantwoording	72
Cultuur en erfgoed.....	78
2.6.1 Maatschappelijke context	78
2.6.2 Prioriteiten	79
2.6.3 Overige resultaten	83
2.6.4 Financiële verantwoording	87
Bestuur en middelen	91
2.7.1 Maatschappelijke context	91
2.7.2 Prioriteiten	91
2.7.3 Overige resultaten	92
2.7.4 Financiële verantwoording	95
3 Projecten	99
Hart van de Heuvelrug.....	100
Verbeteren bedrijfsvoeringsinformatie en Presto II	104
Uithoflijn	107
4 Paragrafen	111
4.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing	112
4.2 Onderhoud kapitaalgoederen.....	126
4.3 Financiering en Treasury	136
4.4 Bedrijfsvoering	138
4.5 Verbonden partijen	140
4.5.1 Inleiding	140
4.5.2 Beleidskader	140

4.5.3	Overzicht	140
4.6	Grondbeleid.....	150
4.7	Provinciale belastingen en heffingen	153
5	Financiële jaarrekening.....	157
5.1	Grondslagen van de financiële verslaggeving	157
5.2	Balans per 31 december 2016	160
5.3	Toelichting op de balans.....	164
5.4	Overzicht van baten en lasten.....	177
5.5	Verplichte bijlagen.....	178
	Staat van vaste activa	179
	Wet normering topinkomens	187
	Single information Single audit.....	188
	Controleverklaring.....	196
	Overige bijlagen.....	201
	Colofon	210

12016 op hoofdlijnen

1.1 Maatschappelijke ontwikkelingen

Wij willen dat iedereen in de Provincie Utrecht fantastisch woont, werkt en leeft.

Het gaat goed met de provincie Utrecht. De provincie is een vitale economische regio met een bijzonder aantrekkelijk woon- en vestigingsmilieu. De provincie Utrecht is in trek bij bewoners en bedrijven. Mensen wonen hier graag, de economie is sterk, de ligging in Nederland en bereikbaarheid is gunstig en er is een rijke schakering aan mooie landschappen, dorpen met veel beleefbaar cultureel erfgoed en natuur.

Utrecht staat al vele jaren bovenaan in de lijst als meest competitieve Europese regio en is begin 2017 volgens de EU de nummer 2, achter Londen. (Voor 2017 wordt opnieuw een plek in de top 2 verwacht.)

De Staat van Utrecht 2014 laat zien dat de provincie Utrecht het op veel terreinen goed doet. De economie is krachtig, de beroepsbevolking is hoogopgeleid, inwoners zijn over het algemeen gezond, de mate van sociale en maatschappelijke participatie is goed en de biodiversiteit van de natuur neemt licht toe. Deze hoge aantrekkelijkheid heeft ook een keerzijde: de vestigingsdruk kan leiden tot aantasting van de natuur en het open buitengebied. De Provincie Utrecht kiest voor veel binnenstedelijke bouwen. Dit zet de bereikbaarheid onder druk en heeft effecten op de kwaliteit van onze leefomgeving (luchtkwaliteit, geluid). De economie trekt aan maar tegelijkertijd neemt de concurrentie tussen regio's in binnen- en buitenland toe. We hebben nog steeds te kampen met veel leegstand van vastgoed. Verder was dit jaar ook de opvang van de grote instroom van vluchtelingen een urgent maatschappelijk vraagstuk. Dit vroeg van ons, gemeenten en woningcorporaties een noodzakelijke bijdrage nodig was.

In 2016 hebben we deze vraagstukken opgepakt, waarbij we in onze aanpak en provinciale rol geregeld vernieuwend optraden. Waar vraagstukken ontstaan, denken we in mee en oplossingsgericht. We bundelen waar nodig krachten met het bedrijfsleven, kenniscentra, onderwijs, maatschappelijke organisaties, inwoners en overheid. We kijken daarbij nadrukkelijk over de grenzen van de provincie heen.

1.2 De provincie als vindingrijke schakel

De provincie maakt deel uit van de netwerksamenleving; een nieuwe balans tussen overheid, maatschappelijk middenveld en de private sector, gekenmerkt door netwerken. De netwerksamenleving vraagt om een actieve, interactieve en participatieve rol van de provincie. Samen met onze partners werken we verder aan een vitale regio, waarbij de maatschappelijke opgaven leidend zijn.

De provincie profileert zich als regionale belangenbehartiger die vanuit verschillende rollen bijdraagt aan het oppakken van de maatschappelijke opgaven. Daarbij hanteren we een brede taakopvatting; het gaat om onze toegevoegde waarde. De verschillende rollen die de provincie kan oppakken maken creativiteit in de taakvervulling noodzakelijk. Het vraagt om bestuurders en volksvertegenwoordigers die elkaar en hun maatschappelijke partners vinden in het agenderen, verbinden en (soms onconventioneel) oplossen van regionale problemen.

In 2016 werd door de Provinciale Staten gewerkt volgens de zogenaamde BOB-procedure (beeldvorming, oordeelvorming, besluitvorming). Meerdere onderwerpen, waaronder de energietransitie, woningmarkt en de leegstand in de detailhandel, werden volgens deze werkwijze door de Staten opgepakt.

1.3 In verbinding: inzet van de provincie Utrecht

We willen ons vestigingsklimaat samen met onze partners versterken. Leefbare, gezonde en bereikbare steden, innovatie-economie en de energietransitie vinden we belangrijke thema's om aan te werken. We zetten daarbij in op duurzame groei met een goede balans tussen ruimtelijke-, economische- en sociale ontwikkelingen. Dit is opgenomen in het coalitieakkoord 'In verbinding 2015-2019'. De reeds ingezette focus op de kerntaken is

voortgezet, met een nadruk op realisatie. Het laat zich samenvatten in drie pijlers: Utrecht verbindt, Utrecht transformeert en Utrecht realiseert.

Pijlers van inzet provincie Utrecht

Utrecht verbindt: in verbinding met onze partners

De provincie treedt slagvaardig en verbindend op door de partijen bij elkaar te brengen om samen te werken aan bijzondere prestaties.

Een aantal mooie voorbeelden van 2016 zijn:

- Versterking van de kwaliteit van het landelijk gebied
- Invoering Omgevingswet
- Samenwerking Regionaal Verkeersmanagement
- Bovenwettelijke maatregelenpakket A27 – A12 Ring Utrecht
- Nieuwe cultuur- en erfgoednota
- Programmaplan Nieuwe Hollandse Waterlinie – Stelling van Amsterdam
- Regionale regietafel opvang vluchtelingen
- Versterken van de regionale samenwerking in de EBU
- Het project 100 jaar De Stijl
- Het project Diepe geothermie

Utrecht transformeert: nieuwe rol in veranderende maatschappij

Ontwikkelingen vragen om een andere rol met nieuwe accenten omdat de omgeving en het gedrag van mensen onomkeerbaar verandert; bijvoorbeeld een aanjaagrol voor provincie bij duurzame ontwikkelingen waarbij transformatie en systeemverandering nodig is.

Een aantal mooie voorbeelden van 2016 zijn:

- Nota Energietransitie
- Koude-warmte opslag
- Geothermie
- Aanpak kantorenleegstand
- Aanpak leegstand detailhandel en agrarisch vastgoed

Utrecht realiseert: focus op realisatie en kerntaken

Maatschappelijke opgaven staan centraal en het bereiken van doelen staat voorop. We zijn daarbij ook op zoek naar nieuwe aanpakken en instrumenten.

Een aantal mooie voorbeelden van 2016 zijn:

- Integraal gebiedsprogramma (IGP) en Innovatieprogramma fysieke leefomgeving (IFL)
- Binnenstedelijke ontwikkeling (met focus op nieuwe financieringsmogelijkheden)
- Vernieuwende werkwijze EBU
- Uitbreiding takenpakket van de OMU met kantorenaanpak en gebiedsgerichtwerken

- Trajectaanpak
- Toekomstbestendig tramsysteem Nieuwegein - IJsselstein tbv verbinding met Utrecht Science Park
- Verdiepte ligging N237 bij Soesterberg

1.4 Belangrijkste resultaten van 2016

Programma 1 - Ruimtelijke Ontwikkeling *Herijking PRS en PRV*

In december 2016 hebben Provinciale Staten de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie 2013-2028 (Herijking 2016) en de Provinciale Ruimtelijke Verordening 2013 (Herijking 2016) vastgesteld. In de PRS zijn de ruimtelijke ambities van de provincie weergegeven. In de herijking zijn de programmering en begrenzingen geactualiseerd (bijvoorbeeld op het gebied van wonen, werken en natuur), zijn nieuwe maatschappelijke opgaven sterker verankerd (bijvoorbeeld energietransitie) en zijn sturingsaccenten uit het coalitieakkoord verwerkt (bijvoorbeeld ruimte voor maatwerk en experimenteren). Bij de herijking zijn de in 2013 vastgelegde lange termijn visie en sturingsfilosofie als basis behouden. Daarbij is voorgesorteerd op de vereisten van de Omgevingswet, die ook vergt dat de provincie haar omgevingsinformatie anders organiseert.

Binnenstedelijke Ontwikkeling

In december 2016 hebben PS het Beleidskader Binnenstedelijke Ontwikkeling vastgesteld. Hiermee zet de provincie meer integraal en gebiedsgericht in op binnenstedelijke ontwikkeling, met altijd een aanleiding in een 'vastgoedopgave': wonen, werken, winkelen. Bij deze opgaven wordt steeds gezocht naar meekoppelkansen voor mobiliteit en energietransitie, met aandacht voor de kwaliteit van de leefomgeving. De aanpak van de binnenstedelijke transformatieopgaven (kantoren, retail) is integraal onderdeel van het uitvoeringsprogramma. De concrete uitvoering is gewoon doorgedaan: ondersteuning van 25 woningbouwprojecten, 6 'wasstraat'-adviezen, projecten uit het Fonds Uitplaatsing Hinderlijke Bedrijven (FUHB) in gang gezet en met alle 'kantoorgemeenten' samenwerking op (gebieds)transformatie, met Rijnhuizen als innovatief voorbeeld.

Programma 2 - Landelijk Gebied

Het natuurbeleid is de laatste jaren sterk veranderd. De provinciale verantwoordelijkheid bij de uitvoering van het natuurbeleid is door decentralisatie groter geworden. Het natuurbeleid 2.0 is verankerd in de in 2016 vastgestelde Natuurvisie. Sinds begin 2017 hebben de provincies nieuwe bevoegdheden en verantwoordelijkheden op basis van de Wet natuurbeheer. Wij kiezen ervoor om de natuur niet alleen te beschermen en in stand te houden, maar vooral ook beleefbaar en toegankelijk te maken. Door te kiezen voor een integrale en een gebiedsgerichte aanpak, waarbij niet alleen de natuur aan waarde wint, maar ook andere functies zoals landbouw en recreatie, winnen we aan draagvlak en kwaliteit.

De inrichting van nieuwe natuur is in 2016 erg goed verlopen. Er is 523 ha nieuwe natuur ingericht in 2016. De totale oppervlakte nieuwe natuur betreft 1346 ha. De opgave van 4.200 ha in 2028 is hiermee voor 1/3 deel gerealiseerd in 1/3 deel van de tijd.

In 2016 is er weinig grond verworven of van functie veranderd. Cumulatief zitten we echter nog ruim op schema. De opgave is 1.506 ha verworven of van functie veranderd in 2028. Hiervan is inmiddels 547 ha gerealiseerd.

Ten aanzien van het thema leefbaarheid en kleine kernen is er t.b.v. snel internet een intentieovereenkomst opgesteld.

De leegstand van agrarisch vastgoed is een toenemend probleem in de provincie Utrecht. In 2016 is een onderzoek verricht om tot een effectieve aanpak van het probleem te kunnen komen.

Programma 3 - Bodem, Water, Milieu

Het realiseren van verbeteringen van bodem, water en milieu vindt vooral plaats via programma's wonen, mobiliteit en natuur en vraagt goede samenwerking met uitvoerende partners. In 2016 hebben we veel bereikt in de intensivering en in nieuwe manieren van samenwerken.

We acteren volop op het terrein van gezonde leefomgeving of Healthy Urban Living (HUL). We participeren in het Living Lab stationsgebied Utrecht, in de City Deal op het Utrecht Science Park en in de kennisalliantie HUL. Met de verschillende partijen ontplooiën we initiatieven waarmee we de regionale propositie HUL versterken.

Gezamenlijk verkennen we de opgaven en kansen van dit thema. Dit betekent niet dat we afwachten. Het programma wordt in 2017 vastgesteld.

We zien in stedelijke gebieden een toenemende vraag naar Warmte-Koude Opslag. Met de gemeente Utrecht hebben we de Utrechtse Bodemenergieagenda vastgesteld en zijn activiteiten gestart die bijdragen aan de

doelstelling van de Energietransitie.

In 2016 hebben wij onze kennis en ons netwerk ingezet om de ontwikkeling van geothermie verder te helpen. In juli 2016 zijn GS de samenwerkingsovereenkomst met Vitens aangegaan. We bereiden maatregelen voor om de toenemende drinkwatervraag op te vangen, om de bestaande waterwinningen robuuster te maken en om waterwinning sterker te positioneren in relatie tot zijn omgeving.

Om de maatschappelijk opgaven aan te kunnen pakken die onvoldoende of nog niet belegd zijn in bestaande structuren, hebben wij met de Utrechtse waterschappen en RWS een samenwerkingsagenda opgesteld. In 2016 is verkend op welke onderwerpen samenwerking tot meerwaarde leidt. Voor Ruimtelijke Adaptatie, Nieuwe stoffen in water en voor de Omgevingswet/visie is besloten in het kader van deze samenwerking gezamenlijk aan projecten te werken.

Programma 4 - Economische Ontwikkeling

We hebben het vestigingsklimaat versterkt door samen te werken in Utrecht Region en Food Valley, het vergroten van de innovatiekracht, de aanpak van de leegstand kantoren en retail, het versterken van de positie van (V)MBO'ers op de arbeidsmarkt, het stimuleren van recreatie en toerisme en het versnellen van energietransitie. In 2016 hebben we de Thematische Structuurvisie Kantoren, de Energieagenda en de Agenda Recreatie en Toerisme vastgesteld. We hebben meters gemaakt met de transformatie van leegstaande kantoren. Via de Economic Board Utrecht is met een beperkte provinciale bijdrage (€ 6 mln.) een aanzienlijk bedrag aan private investeringen (€ 48 mln.) uitgelokt die bijdragen aan een Groene, Gezonde en Slimme regio. Er is een start gemaakt met de Retailaanpak, de (V)MBO aanpak en de ontwikkeling van een Energiefonds. Toekomstopties voor de recreatieschappen zijn verkend en er is een (stappen)plan voor het routebureau voor recreatieve routenetwerken gemaakt. Ten slotte zijn we in 2016 succesvol geweest in het aantrekken van buitenlandse investeringen (i.c. 19 projecten, die goed zijn voor 458 arbeidsplaatsen).

Programma 5 - Bereikbaarheid

De essentie van ons mobiliteitsbeleid is een goede bereikbaarheid in een gezonde en verkeersveilige omgeving. Het bereikbaar houden van Utrecht Science Park (USP) en andere economische kerngebieden voor alle vervoersmodaliteiten zijn speerpunten. Het beheer en onderhoud van provinciale wegen pakken we met name door de trajectaanpak integraal aan, waarbij we de bereikbaarheid en de verkeersveiligheid verbeteren en ook ruimte aan andere beleidsvelden bieden om kansen te benutten voor versterking van landschappen, stad- en platteland-verbindingen, leefomgeving en ruimtelijke ontwikkelingen. Wij werken aan fietsverbindingen zodat in de toekomst alle belangrijke werklocaties, scholen en knooppunten veilig, comfortabel en snel bereikbaar zijn per fiets. Wij staan voor een goed openbaar vervoerssysteem, niet alleen in de drukke gebieden, maar ook in kleine kernen en wijken. Namens gemeenten zijn we de opdrachtgever voor regiotaxi. Voor de provincie ligt er een opgave voor de autobereikbaarheid met speciale aandacht voor goede aansluitingen op het hoofdwegennet. De belangrijkste resultaten die wij in 2016 daarbij hebben behaald zijn:

- Nieuwe OV concessie
- Vaststellen nota Infrastructurele kapitaalgoederen
- Regionaal Pakket van 15 mln aan bovenwettelijke maatregelen als onderdeel van het project A27-A12 Ring Utrecht vastgesteld
- Besluit rendabel en toekomstbestendig tramsysteem
- Realisatieplan Fiets vastgesteld
- Afspraken gemaakt met alle gemeenten in het kader van de Realisatie Impuls
- Realisatie van de verdiepte ligging van de N237
- Vaststelling Actieplan Sociale Veiligheid OV

Programma 6 - Cultuur en Erfgoed

Met ons cultuur- en erfgoedbeleid willen we bijdragen aan een goed leefklimaat, waarin mensen zich verbonden voelen met elkaar en met hun omgeving. In 2016 hebben Provinciale Staten de Cultuur- en erfgoednota 2016-2019 'Alles is NU' vastgesteld. Hiermee continueren we onze inzet op de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Romeinse Limes als beoogd UNESCO-Werelderfgoed, de restauratie van rijksmonumenten, het bibliothekennetwerk, cultuur- en erfgoededucatie en archeologie. Nieuwe accenten leggen we op kennis, onderzoek en ontwikkeling, erfgoedbeheer, erfgoedtoerisme en duurzaamheid. Aan de totstandkoming van de cultuurnota ging een uitvoerige consultatie van het veld vooraf. Meer dan 150 vertegenwoordigers van culturele instellingen en gemeenten dachten open en constructief met ons mee.

Het belangrijkste programma in het kader van de cultuur- en erfgoednota is het Utrechts programmaplan Nieuwe Hollandse Waterlinie en Stelling van Amsterdam 2016-2019. Dit hebben wij in juli 2016 vastgesteld. Er is een start gemaakt met een nieuwe bestuurlijke samenwerking, die toewerkt naar een pact van alle betrokken

overheden. Marketing en toerisme en de verbinding met wateropgaven krijgen meer aandacht dan voorheen. In de werkwijze van het nieuwe programma staat het creëren van gedeeld eigenaarschap voorop. De provincie speelt een verbindende en faciliterende rol. Een goed voorbeeld daarvan is het Linie Expert Team (LET): een multidisciplinaire denktank die maatwerkadviezen geeft. Het LET heeft het afgelopen jaar zes adviezen gegeven, over fortontwikkelingen, recreatieve verbindingen en bredere gebiedsontwikkelingen.

Ter ere van het 100-jarig bestaan van de kunststroming De Stijl is 2017 uitgeroepen tot themajaar 'Van Mondriaan tot Dutch Design'. De provincie Utrecht als broedplaats van De Stijl viert en financiert mee. In 2016 hebben wij in samenwerking met de gemeenten Utrecht en Amersfoort subsidie beschikbaar gesteld voor marketing en specifiek voor de het werven van internationale toeristen, maar ook voor het committeren van bedrijven in deze regio aan het thema. Vanuit cultuur maken we een fysieke verbinding in de vorm van een kunstwerk tussen Utrecht en Amersfoort, zorgen we dat het VMBO aangehaakt is bij dit werk en proberen we via promotie de regio zoveel mogelijk op de kaart te krijgen.

Programma 7 - Bestuur en middelen

We zijn onderdeel van de netwerksamenleving waarin het vertrouwen in klassieke instituten, organisaties, politiek en bestuur niet meer vanzelfsprekend is. Met het programma Bestuur en Middelen willen we aantonen dat we een partner zijn in de netwerken en geven we ruimte aan initiatieven van inwoners, maatschappelijke organisaties en ondernemers. Verbinden en samenwerken is hierbij de rode draad.

Prioriteiten voor 2016:

- Modern middenbestuur, waarbij we samen met onze partners en stakeholders werkten aan de verdere ontwikkeling van de kracht van de regio. Veel aandacht ging uit naar het positioneren van de Utrechtse regio in Den Haag.
- Versterking regionale uitvoeringskracht: de provincie, de regio U10 en de Economic Board Utrecht hebben de handen ineen geslagen om invulling te geven aan de uitdagingen die het rapport 'Maak Verschil - krachtig inspelen op regionaal-economische opgaven' (min. BZK) schetst.
- Lopende het jaar diende de interprovinciale herindeling Vijfheerenlanden zich als vierde speerpunt aan.

Eind 2015 is ook het vraagstuk van het realiseren van noodopvangplekken voor de grote stroom van vluchtelingen die Nederland binnenkwam als opgave opgenomen. Naast onze wettelijke taak (IBT/taakstelling huisvesting vergunninghouders) vervullen we een faciliterende/verbindende rol op het gebied van huisvesting. Deze rol laat onverlet dat de daadwerkelijke uitvoering van taken veelal bij andere partijen ligt.

Het jaar 2016 was een druk jaar voor de provincie Utrecht op het gebied van Europa. De Europastrategie van de provincie Utrecht 2016-2019, 'In verbinding in Europa!' is vastgesteld, evenals de Randstedelijke Europastrategie met de kaders voor de samenwerking van de vier Randstadprovincies in Brussel.

1.5 Mijlpalen in het lopend jaar

Datum	Omschrijving
1-1-2016	Uitbreiding takenpakket OMU Per 1 januari behoort transformatie van leegstaande kantoren tot het takenpakket van de OMU (Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht). In 2016 heeft OMU 5 ha bedrijventerrein en 22.000 m2 kantoor getransformeerd.
1-2-2016	Vaststelling Thematische Structuurvisie Kantoren (TSK) De vaststelling van de TSK op 1 februari was een belangrijk moment in de Provinciale Aanpak Kantorenleegstand. De TSK geeft aan op welke locaties plancapaciteit door middel van een provinciaal inpassingsplan wordt gereduceerd.
3-2-2016	Netwerkbijeenkomst landelijk gebied In themasessies hebben veel partners hun steentje bijgedragen aan de herijking van het provinciaal ruimtelijk beleid (PRS/PRV). Onder inspiratie van de Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit Paul Roncken is ook ingegaan op een meer uitnodigend ruimtelijk beleid.
9-2-2016	Uitvoeringsprogramma Interbestuurlijk Toezicht 2016-2019 Uitvoeringsprogramma IBT vastgesteld door GS
15-2-2016	Ondertekening samenwerking 'Utrecht Region' Op 15 februari hebben provincie, gemeenten, Economic Board Utrecht en

Utrecht Science Park afgesproken de samenwerking op het gebied van internationale promotie en handelsbevordering te versterken. Zo behalen we meer rendement met de middelen en menskracht die we nu al inzetten.

18-2-2016	Verbindingsdebat binnenstedelijke ontwikkeling Het Grote Verbindingsdebat over Binnenstedelijk Ontwikkeling in Utrecht, is georganiseerd om input op te halen voor de herijking van de Kadernota Wonen en Binnenstedelijke Ontwikkeling en de herijking PRS/PRV. Het is georganiseerd samen met het netwerk Utrecht2040 en bracht geanimeerde gesprekken tot stand.
1-4-2016	KAR in ambulances De ambulances van de regionale ambulance voorziening Utrecht (RAVU) zijn sinds 1 april 2016 uitgerust met apparatuur waarmee ze de verkeerslichten kunnen beïnvloeden. Ambulances krijgen automatisch groen licht als ze op provinciale wegen de verkeerslichten naderen en hoeven niet meer door rood licht te rijden. Dankzij dit KAR-systeem (Korte Afstand Radio) wordt het verkeer voor ambulancemedewerkers en overige weggebruikers veiliger en worden verkeersongevallen voorkomen. De regionale ambulancedienst RAVU en de provincie Utrecht hebben allebei de helft geïnvesteerd in de installatie van de nieuwe apparatuur.
12-4-2016	Realisatie verkeersplateaus Wakkerendijk De afgelopen jaren hebben er enkele zware ongevallen plaatsgevonden op het kruispunt van de Wakkerendijk (N221) en de noordelijke op- en afrit van de A1. Naar aanleiding hiervan heeft de provincie Utrecht als wegbeheerder van dit kruispunt besloten om de maximumsnelheid ter plaatse te verlagen tot 60 km/u. Om deze snelheidsverlaging te ondersteunen zijn er twee verkeersplateaus op de Wakkerendijk aangelegd.
14-4-2016	Restauratie Lunet aan de Snel Start restauratie Lunet aan de Snel (Nieuwe Hollandse Waterlinie) en sleuteloverdracht van Rijk aan gemeente Houten
15-4-2016	Omgevingsinformatie sterk in ontwikkeling De provincie heeft haar topografische gegevens geleverd aan de Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT). Hiermee is een uniforme stap gezet die vele toepassingen dient binnen Mobiliteit en Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO).
18-4-2016	N421 winnaar infra ontwerp van het jaar Vanwege de 'creatieve verkeers- en milieuoplossingen, waaronder een zelfreinigende berm,' is de N421 door de Vereniging Infra Ontwerp uitgeroepen tot Infra-ontwerp van het jaar. De nieuwe verbindingsweg tussen Houten en de A12 werd begin vorig jaar in gebruik genomen.
12-5-2016	Project Ruimte voor de Lek afgerond Het project Ruimte voor de Lek levert een combinatie op van verhoogde waterveiligheid en ruimtelijke kwaliteit. Het gebied is, in samenwerking met een breed palet van belanghebbenden, aantrekkelijker gemaakt voor inwoners en bedrijven in Vianen, Nieuwegein en Houten, voor recreanten uit de regio en voor dieren en planten.
13-5-2016	Opening 3 Toeristische Overstappunten (TOPs) Met de opening van 3 nieuwe overstappunten op 13 mei is het netwerk van TOPs nagenoeg compleet. Op een TOP kun je gemakkelijk beginnen aan één van de vele wandel-, fiets- en vaarroutes in de provincie.
25-5-2016	Campus Party Utrecht Op het technologiefestival Campus Party Utrecht hebben wij ons met de gemeente Utrecht, de Economic Board Utrecht en de kennisinstellingen voor het eerst als Utrecht Region gepresenteerd aan een internationaal publiek
25-5-2016	Ondertekening van de city deal Health Hub Tijdens de Campus Party 2016 is de achtste City Deal getekend in het kader van de Agenda Stad: Health Hub. De regio Utrecht heeft daarin afspraken met het Rijk gemaakt om haar positie als 'Health Hub' te versterken. Onder de noemer van Healthy Urban Living stemmen overheden, kennisinstellingen en bedrijfsleven in de regio Utrecht hun strategie op elkaar af en werken aan een grootstedelijke omgeving waar mensen gezond kunnen leven.
27-5-2016	Presentatie Cultuur- en erfgoednota 2016-2019 'Alles is NU' Presentatie Cultuur- en erfgoednota 2016-2019 'Alles is NU' en opening bijbehorende fototentoonstelling in het Provinciehuis door gedeputeerde

Mariette Pennarts. De tentoonstelling staat in het teken van de samenwerking tussen provincies en gemeenten en reist langs diverse locaties.

1-6-2016	Landschapscafé Klimaatadaptatie Met het maatschappelijk veld is gezocht naar kansen voor uitvoeringsprojecten. Er is veel energie en initiatief, alleen partijen vinden elkaar niet makkelijk. Aan overheden is verzocht om de aanwezige initiatieven te verbinden en expliciet experimenteerruimte te creëren.
3-6-2016	Eerste paal geslagen Blok Y Op deze locatie op het Veemarktterrein in Utrecht worden 30 loftwoningen in CPO-verband gerealiseerd. 3 juni 2016 is de eerste paal geslagen.
4-6-2016	Start spoorbouw uithoflijn Temidden van festiviteiten in het kader van de Dag van de Bouw, gaven vertegenwoordigers van alle betrokken partijen het startsein voor de bouw van de infrastructuur van de nieuwe tramverbinding tussen Utrecht Centraal en De Uithof. Plaats van de symbolische starthandeling was het werkterrein Uithoflijn aan de Uppsalalaan op de Dag van de Bouw, zaterdag 4 juni.
5-6-2016	Opening Gedenkplaats Fort Nigtevegt Dit Fort is onderdeel van de Stelling van Amsterdam en is nu bestemd voor asverstrooiing.
6-6-2016	Intentieovereenkomst Living Lab Utrecht Ondertekening Intentieovereenkomst Living Lab Utrecht 'Slimme en Gezonde stad'
8-6-2016	Inpassingsplan Geluidswal Veldhuizen onherroepelijk Uit oogpunt van leefbaarheid is een geluidswal gewenst langs de A12 voor de woonwijk Veldhuizen in de gemeente Utrecht. Met het inpassingsplan heeft de provincie de verantwoordelijkheid genomen om te coördineren tussen de betrokken gemeenten Utrecht en Woerden.
20-6-2016	Marinierskazerne Doorn Raads- en statenleden bezochten de Marinierskazerne die rond 2021 vrijkomt van gebruik, en zijn bijgepraat over het proces van herbestemming. Provincie, gemeente en Rijksvastgoedbedrijf oriënteren zich op herontwikkeling.
22-6-2016	Kijkdag archeologie Kijkdag archeologie over de opgravingen rond de verbreding van het Lekkanaal en de aanleg van de 3e kolk Beatrixsluis.
27-6-2016	Uitreiking subsidies Fonds Erfgoedparels Uitreiking subsidies Fonds Erfgoedparels in de Domkerk door gedeputeerde Mariëtte Pennarts. Dit jaar zijn subsidies toegekend voor de restauratie van 17 rijksmonumenten. Het gaat bij elkaar om ruim 3,1 miljoen euro.
27-6-2016	Convenant Cultuureducatie met Kwaliteit 2017-2020 Convenant Cultuureducatie met Kwaliteit 2017-2020 tussen provincie, Rijk en negen gemeenten. Cultuureducatie met Kwaliteit is een verdiepingsprogramma, gericht op scholen die de plek van cultuureducatie in hun onderwijs willen versterken.
29-6-2016	Start viering 100 jaar De Stijl Start viering 100 jaar De Stijl in de provincie Utrecht met onthulling door Mariëtte Pennarts van een 17 meter lange visual in Hoog Catharijne, met daarop het landelijke programma van het themajaar 2017
2-7-2016	Omklap buslijnen stationsgebied Utrecht Alle bussen vanaf Utrecht Centraal vertrekken sinds zaterdag 2 juli vanaf de Jaarbeurszijde van het station. Het andere busstation aan de centrumzijde van het station is sinds zaterdag 2 juli dicht, op verzoek van gemeente Utrecht. Op deze locatie begint de bouw van het nieuwe gecombineerde bus-en tramstation, de Uithoflijn zelf, het Platform, het nieuwe Stationsplein met fietsenstalling en de Moreelsebrug. Alle buslijnen en haltes zijn verhuisd naar de twee busstations aan de westkant van het station: het nieuwe busstation Jaarbeurszijde en het tijdelijk busstation Jaarbeursplein.
5-7-2016	Intentieverklaring REGMEDXB Op 5 juli 2016 hebben wij een intentieovereenkomst ondertekend voor de verdere ontwikkeling van RegMedXB. Dit samenwerkingsverband van kennisinstellingen, bedrijven, patiëntenorganisaties en overheden, wil de groei van een nieuw industrieel cluster voor regeneratieve geneeskunde

	versnellen, oplossingen voor patiënten dichterbij brengen en een bijdrage leveren aan (kosten)efficiëntie in de zorg
5-7-2016	Utrechts Programmaplan Gedeputeerde Staten stellen het Utrechtse programmaplan en de uitvoeringsverordening Nieuwe Hollandse Waterlinie en Stelling van Amsterdam 2016-2019 vast.
6-7-2016	Transformatie en ontwikkeling van gebied Rotsoord Ondertekening overeenkomst uitkering uit Fonds Uitplaatsing Hinderlijke Bedrijven waarmee transformatie en ontwikkeling van gebied Rotsoord een impuls krijgt met o.a. toevoegen van ruim 200 woningen.
7-7-2016	Uitreiking Advies op Maat-certificaten Culturele instellingen krijgen daarmee de kans zich tijdelijk te laten bijstaan door professionals bij het oplossen van organisatievraagstukken.
11-7-2016	Verdiepte ligging N237 gerealiseerd De provinciale weg door Soesterberg vormde een barrière in het dorp. Vanaf maandag 11 juli is dat verleden tijd. De weg ligt dan zes meter dieper, met een dek eroverheen. Dit dek vormt een mooie en veilige verbinding tussen de twee delen van Soesterberg. Zo is er vanuit het dorp ook een directe verbinding met de nieuwe natuur van het Park Vliegbasis Soesterberg en het Nationaal Militair Museum
13-7-2016	Samenwerkingsovereenkomst met Vitens Ondertekening van de samenwerkingsovereenkomst tussen Vitens en de provincie Utrecht ten behoeve van een robuuste en toekomstbestendige drinkwatervoorziening.
22-7-2016	Realisatie fietsoversteek op N225 bij het Revius College in Doorn Ter hoogte van het Revius Lyceum steken veel scholieren de N225 over. Om de veiligheid tijdens het oversteken te verbeteren, is de middengeleider in de weg verbreedt. Zo ontstaat er een groter middeneiland en kunnen fietsers de provinciale weg in twee keer oversteken
22-8-2016	Opening station Vaartsche Rijn Het nieuwe treinstation Vaartsche Rijn in Utrecht ging op 22 augustus open. Dit is een belangrijke impuls voor de bereikbaarheid van de stad en regio Utrecht voor provincie Utrecht en U-OV. De opening van het nieuwe station sluit goed aan bij de plannen van de provincie Utrecht voor het regionaal openbaar vervoer. Station Vaartsche Rijn wordt vanaf de zomer van 2018 met een aparte halte voor de sneltram opgenomen in de dienstregeling voor de nieuwe verbinding met De Uithof. Reizigers met de trein kunnen dan vanaf dit station direct overstappen op de tram, zonder eerst naar station Utrecht Centraal te reizen. Het nieuwe station levert dezelfde voordelen op voor busreizigers die nu nog via de stationsomgeving moeten reizen. De ingebruikname van het nieuwe station Vaartsche Rijn ging gepaard met de start van een nieuwe buslijn 29 (De Meern-Papendorp-5 Meiplein-Rubenslaan-Galgenwaard-Uithof).
31-8-2016	Opening ecoduct Boele Staal Op 31 augustus is door voormalig Commissaris van de Koningin Boele Staal het ecoduct geopend. Het ecoduct Boele Staal is het laatste van de vijf ecoducten die als onderdeel van de twee robuuste ecologische verbindingen binnen Hart van de Heuvelrug zijn gerealiseerd.
6-9-2016	Realisatieplan Fiets vastgesteld Op 6 september is het Realisatieplan Fiets 2016-2020 vastgesteld. Provincie Utrecht wil met het Realisatieplan Fiets 2016-2020 de bereikbaarheid van de regio verbeteren en fietsen veiliger, comfortabeler en sneller maken. De provincie investeert de komende jaren in een regionaal fietsnetwerk met snelle fietsverbindingen, in innovatieve oplossingen om veiligheid en doorstroming te verbeteren en in maatregelen om het fietsgebruik te stimuleren. Ook moet het makkelijker worden om het reizen met fiets en openbaar vervoer of auto te combineren. Voor de uitvoering van het plan is ruim 30 miljoen euro beschikbaar.
10-9-2016	Provincie Utrecht ontvangt prijs voor opgeknapte Vechtoever De provincie Utrecht heeft een prijs ontvangen voor het opknappen van de Vechtoever tussen Maarssen en Breukelen, langs de Straatweg, de provinciale weg N402. Naast het herstellen van de historische dakpanbeschoeiing, heeft de provincie ook een historische steiger in ere hersteld. Het betreft de 'waterstoep' van buitenplaats Harteveld. Op

zaterdag 10 september ontving gedeputeerde Jacqueline Verbeek-Nijhof uit handen van wethouder Franko Živković-Laurenta van de gemeente Stichtse Vecht hiervoor de Bronzen Troffel.

10-9-2016	Fortenfestival Fortenfestival en openstelling fort Nieuwe Hollandse Waterlinie en Stelling van Amsterdam voor Open Monumentendag
14-9-2016	Start bouw bezoekerscentrum Fort aan de Buursteeg Start bouw bezoekerscentrum Fort aan de Buursteeg in het kader van het programma Grebbelinie boven Water
16-9-2016	Start verbouw Station Driebergen-Zeist Files bij de spoorovergang, overvolle fietsenstallingen en een chronisch tekort aan parkeerplekken. Redenen om het stationsgebied van Driebergen-Zeist de komende jaren volledig te vernieuwen. Op vrijdagmiddag 16 september werd op feestelijke wijze het startsignaal gegeven voor de bouw van dit nieuwe stationsgebied wat in 2020 geheel vernieuwd is.
19-9-2016	Vaststelling Energieagenda Op 19 september is de Energieagenda vastgesteld. Met bestaande en nieuwe instrumenten, zoals het energiefonds en de NOM-alliantie, willen wij een klimaat voor energietransitie creëren.
5-10-2016	Ondertekening Retaildeals Rijk-provincies Op 5 oktober hebben provincies en Rijk Retaildeals gesloten waarin afspraken zijn gemaakt over de inzet van diverse instrumenten om winkelleegstand terug te dringen.
10-10-2016	Fietstunnel Vollenhove geopend Maandag 10 oktober is de nieuwe fietstunnel onder de Amersfoortseweg (N237) opengesteld. De nieuwe fietstunnel zorgt ervoor dat fietsers veilig onder de N237 door kunnen rijden en draagt bij aan de verbetering van het fietsnetwerk tussen Utrecht en Zeist.
11-10-2016	Plan voor extra toezicht in bus en tram U-OV vastgesteld Vervoerder U-OV en opdrachtgever provincie Utrecht zetten gezamenlijk in op versterking van de sociale veiligheid in het openbaar vervoer. Met een apart plan krijgt sociale veiligheid in het Utrechtse openbaar vervoer extra aandacht. Om een verantwoord basisniveau te kunnen blijven garanderen gaat U-OV onder andere het menselijk toezicht op de tram intensiveren en in de daluren meer zichtbaar aanwezig zijn. Daarnaast gaan ze intensiever controleren op het incheck proces. Ook wordt ingezet op het intensiveren van voorlichting op scholen en het verhogen van het toezicht tijdens de spitsuren op Utrecht CS. Om deze acties uit te kunnen voeren wordt het aantal toezichthoudende functies vergroot. Alle bovengenoemde activiteiten zijn gebaseerd op het terugdringen van zwartrijden/ incidenten en het reduceren van agressie, geweld en andere overlast
12-10-2016	Schone bussen lijn 1 gepresenteerd Op 12 oktober presenteerden gedeputeerde Jacqueline Verbeek-Nijhof, wethouder van gemeente Utrecht Lot van Hooijdonk en Qbuzz-directeur Michel van den Munckhof de eerste van tien gloednieuwe elektrische bussen voor U-OV lijn 1. De dieselbussen die nu op lijn 1 rijden, worden in het voorjaar van 2017 vervangen door tien schone bussen die garant staan voor zero emissie: geen enkele uitstoot van uitlaatgassen. Dit levert jaarlijks een besparing op van 900.000 kg CO2. De nieuwe bussen zijn ook aanmerkelijk stiller. Met dit gezamenlijke besluit zetten vervoerder Qbuzz, gemeente en provincie Utrecht een belangrijke vervolgstap in de richting van duurzaam openbaar vervoer.
16-10-2016	Start kwartiermaker herbestemming Fort Honswijk Start kwartiermaker herbestemming Fort Honswijk (Nieuwe Hollandse Waterlinie) en sleuteloverdracht van Rijk aan gemeente Houten
24-10-2016	Opening Castellum Fectio Opening Castellum Fectio en Romeinentoonstelling op Fort Vechten, in het kader van het zichtbaar maken van de Romeinse Limes in Utrecht.
26-10-2016	Natuurinrichting Modderbeek afgerond (23 ha) Sinds oktober 2016 beschikt de Modderbeek vanaf Achterveld tot aan Leusden weer over een natuurlijke, kronkelende loop, met aan weerszijde over een lengte van 5 km ca. 23 ha natuur. Hiermee is in samenwerking met het waterschap Vallei en Veluwe een belangrijke ecologische verbindingzone gerealiseerd en wordt voldaan aan de doelstellingen vanuit de Europese Kaderrichtlijn Water.

28-10-2016	Utrechtse Bodemenergie Agenda Ondertekening Utrechtse Bodemenergie Agenda 2016-2018 "Meer energie uit Utrechtse bodem".
31-10-2016	Inrichtingsplan N411 Op 31 oktober 2016 is het definitieve inrichtingsplan voor de N411 tussen Utrecht en Bunnik vastgesteld. Hiermee is er groen licht voor het uitvoeren van maatregelen die de verkeersveiligheid op de provinciale weg verbeteren. Verwachting is dat de maatregelen in 2018/2019 worden uitgevoerd.
1-11-2016	Vaststelling Agenda Recreatie en Toerisme Op 1 november is de Agenda Recreatie en Toerisme vastgesteld. Hierin wordt een nieuw accent gelegd op de snelgroeiende markt voor internationale bezoekers aan Nederland. De provincie zet hiervoor aansprekende thema's in de etalage zoals De Stijl en cultureel erfgoed.
7-11-2016	Aanwijzing archeologische depot gemeente Utrecht Aanwijzing archeologische depot gemeente Utrecht als bewaarplaats voor archeologische vondsten door provincie, conform het 'Besluit Aanwijzing Gemeentelijke Depots Bodemvondsten Utrecht'.
9-11-2016	Opening nieuwbouw Wijk bij Duurstede De provincie ondersteunt de gemeente in een 'herverkaveling' op gemeentelijk niveau: Verplaatsen van een hinderlijk bedrijf, toevoegen van woningen en verminderen van retailmeters.
16-11-2016	Ondertekening afspraken recreatietoervaartnet Op 16 november hebben provincies en Rijk afspraken ondertekend om de vaarten die gebruikt worden voor recreatie nóg aantrekkelijker te maken.
19-11-2016	Fortbrouwerij Everdingen Opening proeflokaal Fortbrouwerij Everdingen
24-11-2016	Provinciebrede Utrechtse Omgevingswetdag De Utrechtse gemeenten, waterschappen, omgevingsdiensten en provincie hebben het startsein gegeven op de drukbezochte en energieke provinciebrede Utrechtse Omgevingswetdag om samen te werken in het succesvol invoering van de Omgevingswet.
29-11-2016	Vaststelling ontwerp herindelingsbesluit Vijfheerenlanden Vaststelling ontwerp herindelingsbesluit Vijfheerenlanden
8-12-2016	Presentatie Monitor Kantorenleegstand Presentatie Monitor Kantorenleegstand tijdens het Platform Aanpak Kantorentransformatie. Deze monitor vergelijkt gebiedsinformatie op dezelfde wijze in de 8 kantoorgemeenten. Daardoor kunnen de gemeenten op uniforme wijze informatie aan elkaar koppelen en met elkaar delen.
11-12-2016	Start nieuwe OV concessie Gedeputeerde Jacqueline Verbeek-Nijhof opende zondag 11 december de nieuwe openbaar vervoer concessie provincie Utrecht. Op het busstation in Amersfoort gaf zij in het bijzijn van burgemeesters en wethouders van de gemeenten in het concessiegebied met een druk op de knop het startsein voor de nieuwe vervoerder Syntus Utrecht.
12-12-2016	Nota kapitaalgoederen vastgesteld Op 15 december heeft PS de strategische nota infrastructurele kapitaalgoederen vastgesteld. Dit betreft een lange termijn visie met bijbehorende kosten en een voorlopige financiering voor het beheer en onderhoud van onze wegen en vaarwegen. Het vormt de basis voor meer planmatig onderhoud en een meerjaren onderhoudsplan.
12-12-2016	Park Vliegbasis Soesterberg PS stellen de financiële middelen beschikbaar voor een onderhoudsslag aan historische objecten en (groen)structuren op Park Vliegbasis Soesterberg.
12-12-2016	Natuurinrichting Wilnisse Bovenlanden afgerond (249 ha)
15-12-2016	Besluit rendabel en toekomstbestendig tramsysteem Reizigers kunnen vanaf 2020 zonder overstap gebruik maken van de sneltram tussen Utrecht Science Park/ De Uithof, Utrecht C.S., Nieuwegein en IJsselstein. Vanaf dat moment is er één doorgaande verbinding over het hele traject. Alle haltes zijn aangepast en de trambaan in IJsselstein en Nieuwegein-Zuid is dan vernieuwd. Ook komen er nieuwe, langere trams.
22-12-2016	Utrechtse erfgoedmonitor landelijk nagevolgd Utrechtse erfgoedmonitor landelijk nagevolgd. IPO en Rijksdienst voor het

Cultureel Erfgoed hebben overeenstemming bereikt over de landelijke invoering van provinciale erfgoedmonitors naar Utrechts model.

1.6 Analyse van het jaarrekeningresultaat

Inleiding

De opzet van de jaarstukken 2016 volgt de opzet van de Programmabegroting 2016. De jaarrekening 2016 sluit af, na mutaties in de voorzieningen en reserves, met een (netto) overschot van € 0,133 mln., inclusief € 2,3 mln. onttrekking uit de reserve weerstandsvermogen (in 2015 was er een netto overschot van € 16,7 mln.). In onderstaande tabel staan lasten positief weergegeven en baten met een minteken. Een positief saldo betekent dus een tekort en een negatief saldo een overschot.

tabel 1: Jaarrekeningresultaat 2016 (x € 1.000)

Resultaat 2016		Rekening 2015	Oorspronkelijke Begroting 2016	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Vershil
Saldo programma's, incl overhead	a	151.479	185.242	253.961	118.385	135.576
Algemene dekkingsmiddelen	b	166.909-	153.204-	158.274-	157.892-	381-
Stelposten	c		1.923	400		400
Bruto saldo jaarrekening	d=a+b+c	15.430-	33.961	96.087	39.506-	135.593
Mutaties reserves	e	1.262-	34.005-	97.151-	39.373	136.524-
Netto saldo jaarrekening 2016	d+e	16.692-	44-	1.064-	133-	931-

Analyse van het jaarrekening resultaat

In deze paragraaf analyseren we het saldo op de programma's (a), de algemene dekkingsmiddelen (b) en de mutaties op reserves (e).

tabel 2: Samenstelling van het Jaarrekeningresultaat (x € 1.000)

Analyse Jaarrekeningresultaat 2016 t.o.v. begroting	
Saldo rekeningresultaat begroting na wijziging	1.064-
Voordeel op de algemene dekkingsmiddelen	18-
Saldo reserves Algemene middelen	3.218-
Netto resultaat op de acht beleidsprogramma's	4.166
Totaal jaarrekeningresultaat	133-

1.6.1 Resultaat op programma's

De onderstaande tabel laat zien dat het saldi op de programma's (voor mutaties in de reserves) € 118 mln. bedraagt (in 2015 € 151 mln.).

tabel 3 Saldi programma's voor mutaties in reserves (x € 1.000)

Saldi programma's	nr	Oorspronkelijke Begroting 2016	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Vershil
-------------------	----	--------------------------------	-----------------------------	---------------	---------

Ruimtelijke ontwikkeling	1	12.395	17.280	13.208	4.072
Landelijk gebied	2	28.458	37.823	35.262	2.561
Bodem, water en milieu	3	15.231	11.980	10.391	1.589
Economische ontwikkeling	4	9.115	12.462	12.742	280-
Bereikbaarheid	5	86.339	137.552	3.791	133.761
Cultuur en erfgoed	6	13.148	13.437	12.472	965
Bestuur en middelen	7	20.556	23.427	30.519	7.092-
Totaal programma's		185.242	253.961	118.385	135.576

Het resultaat op de programma's laat in 2016 een (positief) resultaat voor de mutaties in reserves zien. Programma Economische ontwikkeling laat een negatief resultaat zien, dit wordt o.a. veroorzaakt door de vorming van de voorziening Recreatieschap van € 1,98 mln. voor de liquidatie van het Recreatieschap Utrechtse Heuvelrug, Vallei en Kromme Rijn (UHVK). Ook het programma Bestuur en middelen laat een negatief resultaat zien, dit wordt veroorzaakt door de vorming van de voorziening Non activiteitsregeling (NAR) van € 8,7 mln. en de extra storting van € 1,1 mln. in de voorziening Pensioenen GS.

De voorziening Non activiteitsregeling (NAR) wordt gevormd om toekomstige personeelskosten te dekken. Bij het vaststellen van de NAR-regeling in 2012 is men voor de meerjarige dekking van deze regeling ervan uit gegaan dat deze kosten jaarlijks in de afdelingsbegroting konden worden opgevangen. Mocht dit niet toereikend zijn dan kon de reserve frictiekosten worden aangesproken. Deze systematiek heeft de provincie de afgelopen jaren toegepast. Bij de controle van de jaarrekening 2015 was de toepassing van deze systematiek onderdeel van de discussie met de accountant. De provincie heeft er toen voor gekozen de meerjarige verplichtingen in de jaarrekening 2015 toe te lichten bij de niet uit de balans blijvende verplichtingen. Bij de interim controle 2016 was dit wederom een speerpunt bij de controle van de accountant. Middels het vormen van een voorziening hebben wij onze zienswijze herzien. De vorming van deze voorziening loopt om administratieve redenen via het programma Bestuur en Middelen. Tegenover de vorming van de voorziening staat een vrijval van de reserve frictiekosten van € 3,6 mln. en een mutatie in de reserve weerstandsvermogen van € 2,3 mln. (risico bedrijfsvoering). Hierdoor wordt € 2,8 mln. ten laste van het jaarrekeningresultaat gebracht.

De voorziening GS wordt met € 1,1 mln. opgehoogd. Er is een geactualiseerde actuariële berekeningen gemaakt voor de pensioenen van de actieve (voormalige) GS-leden en gepensioneerd voormalige GS-leden. Die berekeningen zijn gebaseerd op het fors lagere rentepercentage dat BZK adviseert (BZK-circulaire 13 december 2016). Dat leidt er toe dat naast de reguliere jaarlijkse storting van € 0,238 mln. er € 1,08 mln. moet worden bijgestort om de voorziening op het gewenste niveau te brengen.

De overige programma's sluiten af met een overschot. Programma Bereikbaarheid valt daarbij op met een positief resultaat van € 133,8 mln. dit wordt nader toegelicht bij het programma Mobiliteit. Bij de afzonderlijke programma's treft u een overzicht aan van de samenstelling van het programmaresultaat. Conform voorgaande jaren vinden binnen de provincie, zowel bij de begroting als bij de jaarrekening, interne verrekeningen plaats. De verrekeningen zorgen voor hogere lasten en baten op de programma's maar hebben geen invloed op het resultaat.

Tegenover de (positieve) resultaten op de programma's staan onttrekkingen uit of stortingen in de reserves (zie Mutaties in de reserves (E)). Meer over de overige verschillen binnen dit programma treft u aan bij de afzonderlijke programma's. Op grond van de Budget- en afrekenregels (BAR) vallen overschotten op structurele budgetten automatisch vrij ten gunste van het rekeningresultaat. Voor overschotten op incidentele budgetten kunnen overboekingsvoorstellen naar een volgend jaar worden ingediend. Meer daarover leest u meer, indien van toepassing, in het Statenvoorstel bij deze jaarrekening.

1.6.2 Algemene dekkingsmiddelen en stelposten (B en C)

tabel 4 Algemene dekkingsmiddelen en stelposten (x € 1.000)

Algemene dekkingsmiddelen en stelposten	Rekening 2015	Oorspronkelijke Begroting 2016	Begroting na wijziging	Rekening 2016	Vershil
Treasuryactiviteiten	9.947-	5.984-	7.928-	7.517-	411-
Dividenden	50-	100-	100-	90-	10-
Treasury resultaat	9.997-	6.084-	8.028-	7.606-	422-
Uitkering provinciefonds	38.638-	30.972-	33.117-	33.520-	403
Opcenten motorrijtuigenbelasting	115.302-	115.948-	116.500-	115.179-	1.321-
Renteopbrengst van investeringen	2.972-	200-	629-	637-	8
Saldo overhead				950-	950
Overige dekkingsmiddelen	156.912-	147.120-	150.246-	150.285-	39
Algemene dekkingsmiddelen	166.909-	153.204-	158.274-	157.892-	382-
Onvoorzien		400	400		400
Loon- en prijscompensatie		1.523			
Stelposten		1.923	400		400
Algemene dekkingsmiddelen en stelposten	166.909-	151.281-	157.874-	157.892-	18

Algemeen

Het resultaat op de algemene dekkingsmiddelen en stelposten is € 0,02 mln. positief. Dat wordt veroorzaakt door een positief resultaat bij het saldo op de overhead en de uitkering op het provinciefonds. Daarnaast is de opbrengst van de opcenten op de MRB van € 1,3 mln. lager en valt het treasuryresultaat lager uit.

Treasuryresultaat

De totale raming voor het treasuryresultaat was ruim € 7,9 mln. en er is hiervan is totaal ca. € 7,6 mln. gerealiseerd.

Uitkering Provinciefonds

De algemene uitkering uit het provinciefonds was volgens de decembercirculaire 2016 € 33,5 mln. De stijging komt door een bijstelling van het accres.

Opcenten op de MRB

In de Begroting 2016 is voor de opcenten een opbrengst geraamd van € 116,5 mln. (meicirculaire). Uit de eindejaarsopgave van de Belastingdienst blijkt nu dat de werkelijke opbrengst over het jaar 2016 € 115,2 mln. bedraagt. Deze lagere opbrengst is deels te verklaren door een wijziging van de Provinciewet. Vanaf 1 januari 2016 wordt namelijk een niet-ingezetene die onder de heffing van de motorrijtuigenbelasting valt, voor de heffing van de provinciale opcenten geacht te wonen in de provincie met het laagste aantal opcenten. Daarnaast hebben eind 2015 en in 2016 twee leasemaatschappijen die voorheen gevestigd waren in de provincie Utrecht gekozen voor een vestigingsplaats in een andere provincie. Omdat het hier om maatschappijen ging met een aanzienlijk wagenpark heeft dit gevolgen voor de opbrengst van de opcenten voor provincie Utrecht.

Saldo overhead

Het positieve saldo binnen de overhead wordt voornamelijk veroorzaakt op het gebied van ICT. In de periode 2014 – 2016 is focus gelegd op verstevigen van de samenwerking met de gemeente Utrecht op het gebied van ICT-Infra. In dit licht zijn de vervangingsinvesteringen van m.n. de server en storage-infrastructuur zolang mogelijk opgehouden. In 2016 is alleen voor de operationele continuïteit en voor de opstart van de vervangingsplannen een aantal uitgaven gedaan. Synergie op korte en middellange termijn op het gebied van gezamenlijke ICT-infrastructuur is echter nog niet voorzien, mede omdat de technische ICT-architectuur en de investeringsmomenten van de provincie Utrecht en de gemeente Utrecht uiteenlopen. Gebleken is dat ICT-

infrastructuur van de gemeente Utrecht in 2014-2015 is vernieuwd en pas in 2018-2019 aan vervanging toe is, terwijl de provincie Utrecht gezien de problematiek op korte termijn grootschalige vervangingen moet doen. Daarnaast is gebleken dat de huidige (technische en applicatie) ICT-infrastructuur van de gemeente Utrecht nu geen invulling kan geven aan de beleidskaders voor Informatievoorziening van de provincie. Dit heeft ertoe geleid dat de provincie in het derde kwartaal heeft besloten om het programma VIPU op te starten met als doel om de ICT-Infra van de provincie te vernieuwen. De plannen voor aanbestedingen zijn in opzet. Het grootste deel van de geraamde investeringen in 2016 is hierdoor doorgeschoven naar 2017 e.v..

1.6.3 Mutaties in de reserves

In 2016 is per saldo € 39,4 mln. gestort in de reserves, in plaats van € 97,2 mln. onttrokken zoals was begroot. Een verschil van € 136,5 mln.

tabel 5 Stortingen in en onttrekkingen uit reserves (x € 1.000)

Stortingen in / onttrekkingen uit reserves	Rekening 2015	Oorspronkelijke Begroting 2016 na wijziging	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Vershil
Mutaties in programmareserves	1.546	31.958	89.500	50.242	139.742
Mutaties in reserves t.l.v. algemene middelen	2.808	2.047	7.651	10.869	3.218
Totaal Mutaties in reserves	1.262	34.005	97.151	39.373	136.524

Na mutaties is het resultaat op de programma's als volgt:

tabel 6: Saldi programma's na mutaties in reserves

Saldi programma's	nr	Oorspronkelijke Begroting 2016	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Vershil
Ruimtelijke ontwikkeling	1	12.144	12.343	12.302	41
Landelijk gebied	2	24.997	25.072	24.736	336
Bodem, water en milieu	3	14.773	15.309	14.288	1.021
Economische ontwikkeling	4	10.137	10.611	12.270	-1.659
Bereikbaarheid	5	59.146	62.699	61.140	1.559
Cultuur en erfgoed	6	12.848	16.389	16.252	137
Bestuur en middelen	7	19.239	22.038	27.640	-5.602
Totaal programma's		153.284	164.461	168.627	-4.166

2Programma's

2.1.1 Maatschappelijke context

De provincie Utrecht heeft ruimtelijk gezien een uitstekende uitgangspositie. Mensen wonen, werken, recreëren en studeren hier graag. We zijn een levenskrachtige en aantrekkelijke provincie met een verrassende ruimtelijke kwaliteit van stad en ommeland. De samenleving vraagt tegenwoordig om een overheid die bij de inrichting van ons land ruimte laat voor ideeën van inwoners, bedrijven en andere partners. Een overheid die hen uitnodigt om vanaf het begin mee te praten over problemen en oplossingen, en die alle belangen daarin meeweegt. Dit wringt met een ingewikkeld stelsel van wet- en regelgeving van de overheid op de afzonderlijke deelterreinen van de fysieke leefomgeving. Bovendien is onze provincie niet terughoudend geweest als het gaat om het vastleggen van regels, voorschriften en bepalingen op al die deelterreinen. Om dit aan te pakken bereidt de overheid één integrale Omgevingswet voor. Deze nieuwe wet moet niet alleen leiden tot een begrijpelijker wetgeving, maar zorgt er ook voor dat initiatiefnemers gemakkelijker en sneller hun zaken kunnen regelen, via één loket. Wij willen met ons ruimtelijk beleid de kwaliteit van stad en landelijk gebied hoog houden en versterken. Daarmee dragen wij bij aan het goede leef- en vestigingsklimaat van de provincie. Wij willen onze dorpen en steden vitaal houden via een geïntegreerde aanpak van stedelijke vernieuwing, met veel aandacht voor een divers woningaanbod en een goed voorzieningenniveau. Bij de herijking van de PRS en PRV beogen we een verdere ontwikkeling van uitnodigingsplanologie, waarbij wij partners uitdagen met goede initiatieven te komen die de gebiedskwaliteiten benutten én verstevigen. We gaan sterker inzetten op hergebruik en transformatie van vastgoed dat haar aanvankelijke functie heeft verloren, zoals kantoren, agrarische bedrijfsgebouwen en detailhandelslocaties. Wij willen ook ruimtelijke informatie beter en breder beschikbaar stellen. Daarbij richten wij ons op inhoudelijke verbindingen, vernieuwende toepassingsmogelijkheden en samenwerking met partners, ook bij gebiedsgerichte processen.

2.1.2 Prioriteiten

Herijking provinciaal ruimtelijk beleid

Herijking PRS en PRV

In de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie 2013-2028 (PRS) zijn de ruimtelijke ambities van de provincie weergegeven. Dit vormt een belangrijke (ruimtelijke) basis voor een aantrekkelijke provincie, waarin het ook in de toekomst plezierig wonen, werken en recreëren is. De doorwerking richting vooral gemeentelijke ruimtelijke plannen loopt via de Provinciale Ruimtelijke Verordening 2013 (PRV).

Voor het ruimtelijk beleid, de regels en programmering van m.n. stedelijke opgaven is afgesproken dat dit vierjaarlijks herijkt wordt. Het actualiseren van programmering (bijvoorbeeld op het gebied van wonen en werken), nieuwe maatschappelijke opgaven (bijvoorbeeld energietransitie), én andere beleidsaccenten in het Coalitieakkoord 2015-2019 maken een dergelijke herijking zinvol. Met de Kademotie Start Herijking PRS en PRV hebben PS eind 2015 richtinggevende keuzes vastgelegd over inhoud en proces. Met dit kader hebben wij in 2016 de herijking vorm en inhoud gegeven. Hierbij zijn de in 2013 vastgelegde lange termijn visie en sturingsfilosofie als vaste basis gehanteerd. Wij hebben onder andere gemeenten betrokken bij deze herijking. Daarnaast hebben we via twee grote bijeenkomsten (het grote verbindingsdebat binnenstedelijke ontwikkeling, netwerkbijsamenkomst landelijk gebied) iedereen de mogelijkheid gegeven om mee te denken en mee te praten.

De herijkte PRS en PRV zijn op 12 december 2016 vastgesteld door PS. Inhoudelijk zijn bij de herijking van de PRS en PRV de stedelijke programma's opnieuw kritisch bekeken en hebben we ons beleid voor diverse ontwikkelingen, zoals rondom energietransitie, kantoren, detailhandel en landbouw, tegen het licht gehouden. Hiermee zijn het ruimtelijk beleid, de ruimtelijke programmering en de ruimtelijke regels weer actueel. In de herijking van de PRS hebben we ook uitnodigingsplanologie verder vorm gegeven. Samen met deze partners gaan we invulling geven aan deze 'experimenteer ruimte' uit de PRS. In de herijking van de PRS en PRV is rekening gehouden met de komende Omgevingswet, zowel door voor te sorteren op opname in de komende Omgevingsvisie, als door meer ruimte te bieden voor initiatieven vanuit gebieden via een experimenteerregeling.

Implementatie Omgevingswet

In het fysieke domein gaat de komende jaren binnen de overheid veel veranderen door de komst van de Omgevingswet (naar verwachting in 2020). Voor de provincie heeft dit aanzienlijke gevolgen voor alle kerntaken en begrotingsprogramma's. De Omgevingswet past niet alleen beleid en instrumentarium aan, maar ook de manier van werken. Eind 2014 hebben PS de procesnotitie Omgevingswet vastgesteld over de invoering en onze voorbereiding. Om de wet succesvol in te voeren moet de provincie:

- Alle strategische plannen integreren in 1 omgevingsvisie
- De huidige ruim 100 verordeningen integreren in 1 provinciale verordening
- Het vergunningverlening-, toezicht- en handhavingproces aanpassen bij provincie en RUD Utrecht
- Aansluiten op 1 landelijk digitaal loket voor vergunningen/meldingen, informatie en beleidsdocumenten
- De manier van werken doorontwikkelen

In 2016 zijn belangrijke stappen gezet in de voorbereidingen om te komen tot bovenstaande doelen. Een belangrijke mijlpaal was de Utrechtse Omgevingswetdag in november 2016, voorbereid door Utrechtse gemeenten, waterschappen, omgevingsdiensten en de provincie. Het resultaat was een drukbezochte en energieke dag waarop de Utrechtse overheden bespraken hoe zij samen de invoering van de Omgevingswet tot een succes kunnen maken. Met deze dag is een startsein gegeven voor de samenwerking van de ketenpartners bij de Omgevingswet.

Huidig instrumentarium	Omgevingswet instrumentarium
PRS, Mobiliteitsplan, BWM-plan, Natuurvisie	Omgevingsvisie
IGP, WBO, AVP, IFL Mobiliteitsplan	Plannen en programma's
PRV, PMV, PWV	Omgevingsverordening
Proactieve aanwijzing	Instructie
Bestemmingsplan	Omgevingsplan
Inpassingsplan Coördinatieregeling	Projectbesluit
Wabo en andere vergunningen	Omgevingsvergunning

In de zomer zijn de Algemene Maatregelen van Bestuur (AmvB's) behorende bij de Omgevingswet voorgelegd voor consultatie. Deze AmvB's geven ons belangrijke inzichten in de gevolgen van de wet voor de provincie. We hebben een stevige bijdrage geleverd aan het opstellen van een IPO-reactie op de AmvB's; de reactie had het doel effectief en efficiënt werkende provinciale instrumenten te krijgen onder de Omgevingswet. Daarnaast zijn in 2016 investeringen in onze ICT gedaan die de provincie moet doen om aan te kunnen sluiten op het landelijke digitale loket. En zijn de gesprekken opgestart met alle betrokken overheden om te verkennen welke aanpassingen nodig zijn in het proces van vergunningverlening, toezicht en handhaving. De RUD Utrecht en ODRU zijn hier vanzelfsprekend nauw bij betrokken.

Integrale benadering binnenstedelijke ontwikkeling

Beleidskader Binnenstedelijke Ontwikkeling

Het realiseren van binnenstedelijke opgaven is vaak complex. We hebben goede resultaten behaald met het programma Wonen en Binnenstedelijke Ontwikkeling (WBO). Het coalitieakkoord heeft de ambitie uitgesproken de binnenstedelijke opgave integraler te willen benaderen. Daarom is in 2016 de Kadernota Wonen en Binnenstedelijke Ontwikkeling herijkt en verbreed en is het Beleidskader Binnenstedelijke Ontwikkeling opgesteld. Mede ten behoeve van dit nieuw op te stellen beleidskader hebben we op 18 februari 2016 'Het grote verbindingsdebat Binnenstedelijke Ontwikkeling' georganiseerd voor en met al onze samenwerkingspartners. Daarin stonden 10 binnenstedelijke thema's centraal, zoals wonen, energietransitie, leegstand, aantrekkelijke centrumgebieden en stedelijke bereikbaarheid.

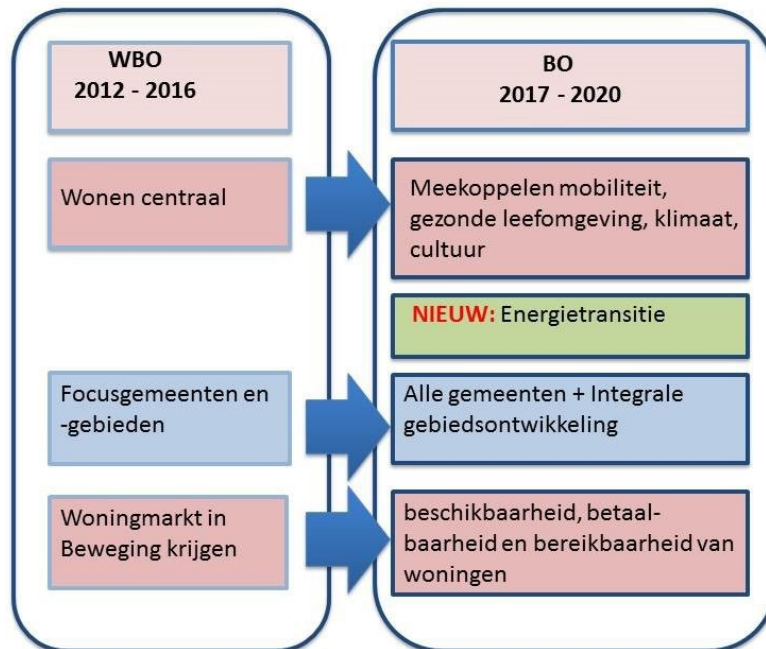

Impressie van het Grote Verbindingsdebat Binnenstedelijke Ontwikkeling 2016

In mei hebben de Staten een BOB-traject woningmarkt gestart. Dit traject heeft input opgeleverd voor het nieuwe beleidskader en uitvoeringsprogramma (BO). De doorlooptijd van dit traject heeft wel geleid tot later vaststellen van het nieuwe beleidskader: 15 december 2016 is het vastgesteld door PS. Het nieuwe beleidskader geeft aan dat er vanuit een vastgoedopgave (wonen, werken, winkelen) een aanleiding moet zijn voor inzet vanuit de provincie, waarbij onze provinciale rol stimulerend en verbindend is. In samenwerking met onze partners (gemeenten, marktpartijen, corporatie) zorgen we voor versnelling, optimalisering en realisatie van projecten. Onze partners zijn altijd projecteigenaar en als provincie kunnen we ondersteuning bieden. Daarbij focussen we

ons enerzijds op ‘verbinden in gebieden’, waarbij we mobiliteit en energietransitie altijd meekoppelen, en anderzijds op verbinding op thema. Mede naar aanleiding van het BOB-traject en de PS-behandeling is ‘knelpunten op de woningmarkt’ een belangrijk thema dat wordt opgepakt.

BELANGRIJKSTE WIJZIGINGEN OUDE KADERNOTAWBO EN NIEUWE BELEIDSKADER BO

Uitvoeringsprogramma Binnenstedelijke Ontwikkeling

Het nieuwe Uitvoeringsprogramma Binnenstedelijke Ontwikkeling gaat uitvoering geven aan het beleidskader BO. Omdat het nieuwe Beleidskader pas in december is vastgesteld, is het nieuwe uitvoeringsprogramma nog niet vastgesteld en de looptijd van het huidige Uitvoeringsprogramma Binnenstedelijke Ontwikkeling verlengd. Wel zien we al een verandering in onze werkwijze: een integrale aanpak in gebiedsontwikkeling is gemeengoed aan het worden, met aandacht voor OV en mobiliteit. Ook de aandacht voor energie en duurzaamheid is geïntensiveerd (zie ook [programma 4 Versterken Energietransitie](#)). Vanuit het lopende programma zijn diverse projecten ondersteund (versnelling woningbouw o.a. met garantstellingen, vernieuwend opdrachtgeverschap). Samenwerkingsovereenkomsten met focusgemeenten die een belangrijke basis waren voor het oude programma Wonen en Binnenstedelijke Ontwikkeling, zijn afgerond. Het nieuwe programma staat open voor samenwerking met alle Utrechtse gemeenten.

Ruimtelijke ontwikkeling met gemeenten

Begeleiding gemeentelijke plannen

In 2016 zijn door gemeenten 414 plannen voor reactie aan ons voorgelegd of vastgesteld. Hierbij waren 199 ontwerp-bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen, waartegen wij in 7 gevallen een zienswijze hebben ingediend. Dit valt binnen de 5%, die bij de begroting voor 2016 als prestatie-indicator geldt. Bij 4 plannen is de provinciale inzet naar tevredenheid door de gemeente verwerkt, terwijl wij bij de overige plannen mogelijk een reactieve aanwijzing gaan geven.

Tegen vastgestelde bestemmingsplannen zijn door ons geen aanwijzingen gegeven of beroepen ingediend.

Bestemmingsplan Het Klooster in Nieuwegein vastgesteld. Monumentale waarden NHW en Beatrixsluis geborgd na intensief overleg en ingediende zienswijze.

Ruimtelijke agenda's gemeenten

In 2016 hebben we met gemeenten de laatste ruimtelijke agenda's opgesteld met de belangrijkste ruimtelijke opgaven, waarin we gezamenlijk optrekken. Met de stad Utrecht hebben we samenwerkingsafspraken geformuleerd, die binnenkort bestuurlijk bekrachtigd worden.

Daarnaast hebben we ons meer gericht op de uitvoering van de ontwikkelopgaven. Vaak zijn dit langdurige processen, waarbij ook andere (gebieds)partijen betrokken zijn. Toch zijn er inmiddels tal van opgaven (en daarmee gezamenlijke doelen en ambities) gerealiseerd (zoals kernrandzonevisies, regionaal woononderzoek, verkenning duurzame energie en ontwikkeling cultuurhistorische waardenkaarten).

Daarnaast is van de meeste agenda's vorig jaar de voortgang besproken, inclusief toevoeging/afronding van opgaven. Dit past bij de gewenste dynamiek, omdat zo beleidsontwikkelingen en gezamenlijk gedragen, maatschappelijke trends een plek krijgen.

Na een startfase ontstaat nu ook breed het beeld, dat de nieuwe werkwijze via de ruimtelijke agenda's uitnodigt tot betere samenwerking met gemeenten en tot goede, strategische gesprekken over ruimtelijke vraagstukken en dilemma's.

Participatieavond kernrandzonevisie Goyergracht gemeente Eemnes

Inpassingsplannen

Met het opstellen van inpassingsplannen geven wij actief uitvoering aan de borging of realisering van provinciale ruimtelijke belangen. In 2016 waren vier inpassingsplannen in voorbereiding/procedure:

- *Schutterhoeflaan (Leusden)*. Dit betreft de reconstructie van de wegaansluiting Arnhemseweg (N226) - Schutterhoeflaan.

- *Geluidswal Veldhuizen (Woerden)*. Met de uitspraak van de Raad van State is het inpassingsplan onherroepelijk geworden. Op basis hiervan wordt nu een (landschappelijk ingepast en duurzaam) ontwerp uitgewerkt voor een geluidswal langs de A12 ten behoeve van de woonwijk Veldhuizen in de gemeente Utrecht.

- *Landgoed Prattenburg (Rhenen, Veenendaal)*. Op 12 december 2016 is het inpassingsplan door PS vastgesteld. De beroepstermijn, en mogelijk procedure bij de Raad van State, loopt in 2017. Met het inpassingsplan wordt een duurzame ontwikkeling van het landgoed planologisch-juridisch mogelijk gemaakt.

- *Kantoren (gehele provincie)*. Over het voorontwerp is inspraak en vooroverleg geweest en hebben ook de hoorzittingen, waarbij PS de betrokken gemeenteraden horen, plaatsgevonden. Met het inpassingsplan wordt

planologische overcapaciteit voor nieuwe kantoren gereduceerd, zodat de leegstand van bestaande kantoren wordt tegengegaan (zie ook [programma 4 Economische ontwikkeling](#)).

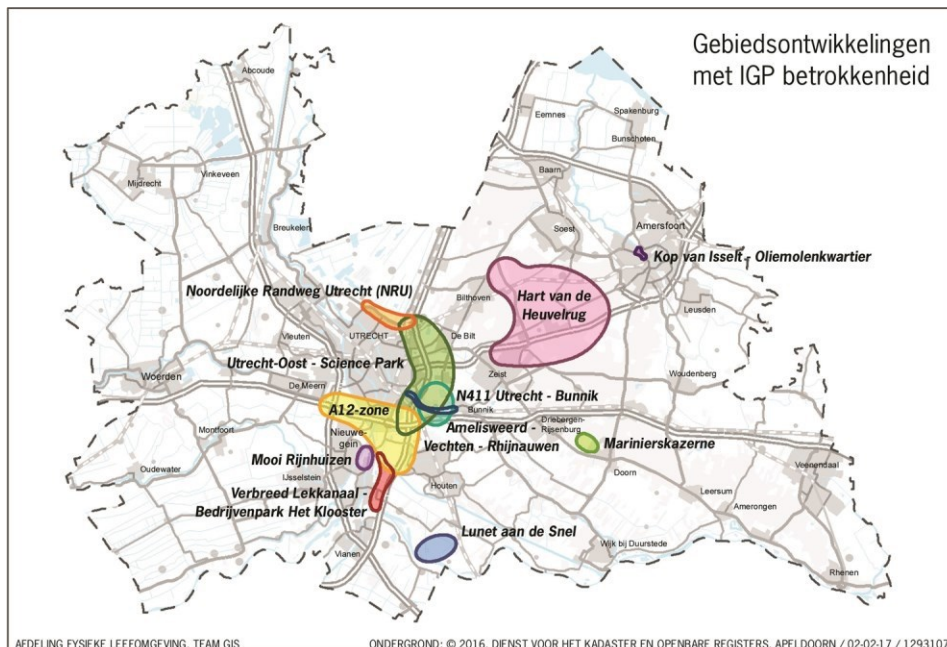
Inpassingsplan Landgoed Prattenburg vastgesteld

Gebiedsontwikkeling met partners

Integraal Gebiedsontwikkelingsprogramma (IGP 2012-2019)

Met het Integraal Gebiedsontwikkelingsprogramma 2012-2019 (IGP) zet de provincie in op de realisatie van gebiedsontwikkelingsprojecten met meerdere provinciale beleidsdoelen, zoals woningbouw, kantoren, bereikbaarheid, recreatie en natuur. Met het IGP stimuleren wij een integrale benadering van gebiedsontwikkeling, met brede bestuurlijke insteek. Dit kan door investeringsbudget in te zetten, maar vaak kunnen we al door procesgeld beschikbaar te stellen verbindingen leggen tussen doelen en ambities vanuit meerdere invalshoeken.

PS hebben in 2016 voor 3 projecten (N411 Utrecht-Bunnik, Park Vliegbasis Soesterberg, Mooi Rijnhuizen in Nieuwegein) realisatieplannen vastgesteld en daarmee investeringsgeld beschikbaar gesteld. We hebben ons in 2016 (nog) meer gericht op de provincie Utrecht als TOPregio en de nadruk gelegd op het verbindend proces. Daarbij is procesgeld ingezet voor de projecten: Hart van de Heuvelrug/Park Vliegbasis Soesterberg, Utrecht-Oost/Science park, Hollandse IJssel, Marinierskazerne, A12-zone en Amelisweerd-Vechten-Rhijnauwen. In totaal hebben wij 11 projecten ondersteund. De projectenlijst van het IGP is dynamisch en speelt voortdurend in op unieke en soms onvoorziene kansen.

Marinierskazerne Doorn

Het militair gebruik van de Marinierskazerne (Van Braam Houckgeestkazerne) in Doorn wordt naar verwachting rond 2021 beëindigd. Het Rijksvastgoedbedrijf (RVB), de gemeente Utrechtse Heuvelrug en de provincie Utrecht zoeken samen naar nieuwe bestemmingen. De toekomstige herontwikkeling van dit gebied is een unieke

gebiedsontwikkeling: grootschalig, op de overgang van dorp naar bosgebied, met deels kenmerkende bebouwing en een waardevol bosgebied. RVB, gemeente en provincie hebben in juli 2015 een intentieovereenkomst afgesloten om hierin samen op te trekken. In 2016 is het proces uitgestippeld en een participatieplan vastgesteld. Eind 2017 zal het ontwikkelkader klaar zijn. Het IGP is betrokken bij dit project en ondersteunt het met procesgeld.

Mooi Rijnhuizen

Rijnhuizen in de gemeente Nieuwegein is één van de grootste en meest kansrijke gebieden voor grootschalige binnenstedelijke gebiedstransformatie in onze provincie. Vanuit de aanpak kantorenleegstand ondersteunt de provincie de gemeente en de gebiedspartners. Het gebied kent een verouderd kantorenbestand en veel leegstand. Tegelijk zijn er mogelijkheden voor transformatie naar o.a. woningbouw (in totaal maximaal 1500 woningen) en zijn er koppelingskansen met groen-blauwe structuren, bereikbaarheid en cultuurhistorie. Het FINC (netwerk Financiële Innovatieve Constructies) van programma Wonen en Binnenstedelijke Ontwikkeling heeft een innovatief voorstel gedaan: met de vorming van een 'revoluerend fonds' kan het proces van transformatie op gang gebracht worden door investeringen in de openbare ruimte. Private partijen, gemeente Nieuwegein en provincie vullen samen dit fonds. De provincie levert deze bijdrage vanuit zowel programma WBO als IGP. Deze 'voorinvestering' wordt vervolgens terugverdiend door de transformatie- en nieuwbouwprojecten van de private partijen. Een voorbeeld van innovatieve gebiedsontwikkeling.

N411 Utrecht – Bunnik

De N411 moet worden aangepakt om de verkeersveiligheid te verbeteren. Tegelijk is dit een bijzonder gebied met hoge ecologische, landschappelijke, cultuurhistorische en recreatieve waarden. Vanuit het IGP wordt €1 miljoen geïnvesteerd in een goede ruimtelijke inpassing, waaronder de aankoop en inrichting van een deel Nationaal Natuurnetwerk (NNN, voorheen EHS) en faunapassage, aanleg van het bunkerpad, inrichting van de recreatieve brink bij Vechten en laanbeplanting. Op deze wijze worden de investeringen in de verbetering van de verkeersveiligheid gecombineerd met een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit.

Innovatieprogramma Fysieke Leefomgeving (IFL 2016-2019)

In de evaluatie van het Ruimtelijk ActieProgramma 2012-2015 hebben we samen met partners geconstateerd dat maatschappelijke vraagstukken steeds vaker vragen om integrale aanpak en nieuwe rolkeuzes.

Het RAP is daarom opgevolgd door het Innovatieprogramma Fysieke Leefomgeving (IFL). Dit programma richt zich op vernieuwing van het ruimtelijke instrumentarium, rollen en werkwijzen om straks onder de Omgevingswet effectief te kunnen werken. In dit programma ligt de nadruk op het 'hoe'. Het programmaplan is in juni 2016 vastgesteld. Het heeft als centrale elementen: durven experimenteren, integraal aanpakken en vernieuwend samenwerken in het fysieke domein. Het richt zich op een aantal urgente maatschappelijke opgaven, die een impuls krijgen door experimenten op te zetten met onze mede-overheden, belanghebbenden en initiatiefrijke inwoners/bedrijven.

In de tweede helft van 2016 hebben de eerste experimenten vorm gekregen. Zo wordt samen met een jonge agrariër in het Westelijk Veenweidegebied gezocht naar verdienmodellen voor een duurzamer bedrijfsvoering met minder bodemdaling. Voor een van onze provinciale wegen, de Wegh der Weegen, faciliteren wij een stichting van betrokken omwonenden om, samen met de andere belanghebbenden uit de omgeving, een streefbeeld voor ontwikkeling, beheer en onderhoud van de weg te maken - een taak die tot nog toe door ons en de betrokken gemeenten binnenshuis werd opgepakt. Het Landschapscafé Klimaatadaptatie heeft ertoe geleid dat we een ontwerp onderzoek voor een klimaatadaptatie Merwedekanaalzone hebben geïnitieerd. Dit ontwerp onderzoek biedt diverse scenario's aan betrokken partijen voor een klimaatbestendiger inrichting van het gebied. Drie studenten van de Hogeschool Utrecht hebben zich op ons verzoek over de bereikbaarheid van het USP gebogen. Hun prikkelende advisering (USP: van hutspot naar hotspot; Bunnik: stap uit het boiling frog syndroom en grijp je kansen!) geeft kleur, inspiratie en nuttige aanbevelingen voor de samenwerking met onze partners in het gebied. Wij merken dat met deze werkwijzen er een andere dialoog ontstaat met de direct betrokken burgers en initiatiefnemers. Dit doet ook appél aan 'co-eigenaarschap' waarin ieder vanuit eigen verantwoordelijkheid en belang meewerkt aan innovatieve oplossingen.

Ruimtelijke Kwaliteit

In bestaande situaties én bij nieuwe ontwikkelingen besteden wij aandacht aan de toegevoegde ruimtelijke kwaliteit. We kijken dan zowel naar belevingswaarde, gebruikswaarde als toekomstwaarde. Daarom organiseerden wij in 2016 onder andere de volgende specifieke inzet: de onafhankelijk adviseur Paul Roncken adviseert, stimuleert en verbindt partijen bij het behouden en verbeteren van de kwaliteit van ons vestigingsklimaat; de Provinciale Commissie Leefomgeving adviseert GS en PS vanuit een breed scala van expertise en inzet over de grotere maatschappelijke opgaven; in juni hebben we een Landschapscafé georganiseerd over klimaat-adaptief ontwikkelen en de provincie is actief in diverse kwaliteitsteams (voor knooppunt Hoevelaken, Ring Utrecht, Verbreding Lekkanaal en in de nieuw opgerichte kwaliteitsteams voor Dijkversterking en de Nieuwe Hollandse Waterlinie). Kwaliteitsteams komen steeds sterker op als middel om de kwaliteit van het vestigingsklimaat te borgen en te versterken bij grote maatschappelijke opgaven.

Transformatie kantoren, detailhandel en agrarisch vastgoed

Een belangrijk onderdeel van Binnenstedelijke Ontwikkeling is de transformatie van leegstaande plekken naar plekken die kwaliteit toevoegen aan de stad of het dorp. Plekken waar graag gewoond en gewerkt wordt. Met het beperken van nieuwbouwmogelijkheden voor kantoren en detailhandel wordt de bereidheid van marktpartijen (en

gemeenten) om te investeren in bestaande (lege) plekken groter. De provincie ondersteunt deze transformatie van panden en gebieden met daarin ook aandacht voor openbare ruimte. Met de middelen vanuit het bestaande programma Wonen en Binnenstedelijke Ontwikkeling is afgelopen jaar in vrijwel alle 'kantoorgemeenten' ondersteuning geleverd. Een succesvolle werkwijze daarin is het werken met 'kanskaarten' samen met partijen in het gebied. In Amersfoort, Leusden, Nieuwegein, Houten, Stichtse Vecht en Woerden pakt de gemeente met initiatieven in de markt vervolgens hierop door.

- Leusden De Horst: subsidieverstrekking in september voor inhuur externe projectleider waarmee het gebied wordt gereactiveerd, zodat er weer een duurzaam en vitaal bedrijfspark ontstaat
- Leusden Princenhof: in samenwerking met OMU gekomen tot planvorming voor transformatie naar woningen van 2 gebouwen in het gebied.
- Amersfoort De Hoef: in november 2016 is de structuurvisie gemaakt die voortbouwt op de kanskaarten
- Amersfoort Stationsgebied: najaar 2016 aankoop beeldbepalend gebouw voor het gebied door de gemeente om te transformeren. Hierin hebben wij oplossingen geboden aan Amersfoort om gebouw te kopen. Aan de stadsring hebben we een transformatie naar woningen mogelijk met een garantstelling.
- Amersfoort, Zonnehof: In de Samenwerkingsagenda met Amersfoort is De Zonnehof één van de focusgebieden. In een intensief participatietraject heeft de gemeente Amersfoort plannen ontwikkeld voor de transformatie van de openbare ruimte en het vastgoed. In 2016 is met ondersteuning van de provincie o.a. door een cpo-groep de oude bibliotheek gekocht en is gestart met de transformatie naar 25 appartementen
- Houten: vaststelling Kantorenstrategie op 20 december 2016. Deze strategie bouwt voort op de kanskaarten.
- Stichtse Vecht: Planetenbaan start transformatie van kantoorgebouw naar wonen zomer 2016 met inzet van de OMU.
- Nieuwegein: vaststelling gebiedsfonds Rijnhuizen najaar 2016 met bijdrage vanuit de provincie.

Kennisuitwisseling en delen van ervaringen dragen bij aan versnelling en ondersteuning van de transformatieopgave. Het Platform Aanpak Kantoren Transformatie (PAKT) is een door betrokken partijen breed gewaardeerd platform. In de bijeenkomst van december 2016 is daar de gezamenlijk met alle partijen opgezette leegstandsmonitor voor kantoren gepresenteerd.

De aanpak van leegstand in detailhandel is in ontwikkeling (zie programma 4 aanpak leegstand). De transformatie van leegstaande winkels en centrumgebieden wordt uitgevoerd in het programma Binnenstedelijke Ontwikkeling. Aangezien zowel het nieuwe uitvoeringsprogramma als het retailbeleid nog niet zijn vastgesteld is in eerste instantie als pilot een start gemaakt met ondersteuning van transformatie van een centrumgebied in drie gemeenten.

2.1.3 Overige resultaten

2.1.3.1 Ruimtelijke ontwikkeling

Gebiedsverkenning Utrecht Oost

In 2016 is met Rijk en regionale partners gewerkt aan de Gebiedsverkenning Utrecht Oost. Uitkomsten van de gebiedsverkenning bevestigen het beeld dat de Utrechtse regio een belangrijke bijdrage levert aan de internationale concurrentiepositie. Deze regio maakt een groei door die de komende periode zal doorzetten. De gebiedsverkenning beschrijft een kansrijk perspectief hoe de regio Utrecht zich verder kan ontwikkelen, daarbij de internationale concurrentiekracht kan versterken en zich verder kan ontwikkelen als TOPregio op het gebied van Healthy Urban Living. In het BO-MIRT van oktober 2016 is besloten om een gezamenlijk vervolg te starten. Rijk en regio stellen daarvoor begin 2017 een plan van aanpak op. Het doel is om met Rijk en regionale partners een adaptief gebiedsgericht programma vorm te geven, waarin alle activiteiten die voortkomen uit de Gebiedsverkenning Utrecht Oost in samenhang worden gezien en afgestemd. Zie voor de betekenis voor OV: programma 5.

Ruimtelijke economische ontwikkelstrategie (REOS)

In juni 2016 hebben Rijk en regionale overheden de intentieverklaring REOS ondertekend. In de intentieverklaring hebben de partijen de hoofdlijnen van de ruimtelijke economische ontwikkelstrategie vastgelegd voor de regio's Amsterdam-Utrecht, Rotterdam-Den Haag en Eindhoven. Zij gaan deze verder uitwerken in een uitvoeringsagenda die meer duidelijkheid moet geven hoe de opgaven rondom de verschillende toplocaties gezamenlijk worden opgepakt. Voor de regio Utrecht zijn de volgende toplocaties opgenomen:

- Utrecht Sciencepark (campussen)
- Stationsgebied Utrecht (gemengde Zakencentra)
- Merwedekanaalzone (stedelijke transformatiegebieden)

NOVI

Het Rijk werkt aan de Nationale Omgevingsvisie (NOVI), waarin de hoofdlijnen van het beleid op de fysieke leefomgeving zijn opgenomen. In de NOVI worden verschillende sectorale visies samengevoegd en verbonden. Wij hebben via het IPO in 2016 een aanbod gedaan om op drie thema's input te leveren voor de NOVI en met het Rijk resultaatafspraken te maken: Energie & Ruimte, Aantrekkelijke steden & regio, en Internationalisering. Dit aanbod wordt in 2017 verder uitgewerkt door de gezamenlijke provincies. Daarnaast leveren wij zelf ook input voor de NOVI.

Netwerksamenwerking USP

Een brede coalitie van overheden, kennisinstellingen, bedrijven en maatschappelijke organisaties is in 2013 een proces gestart om de potentie van Utrecht Science Park nog beter te benutten. In 2016 is door de partijen intensief samengewerkt aan de bereikbaarheid, ontwikkelruimte en healthy urban living. In mei 2016 hebben de provincie Utrecht, gemeente De Bilt, Bilthoven Biologicals en de Stichting Utrecht Science Park een intentieverklaring ondertekend om samen te gaan werken op het gebied van Life Sciences & Health. Hiermee is een stap gezet naar een satellietmodel van het Utrecht Science park met twee locaties. Doel is om hiermee aantrekkelijker te worden voor bedrijven en investeerders.

Tijdens de 4e bestuurlijke conferentie in december 2016 zijn de resultaten gepresenteerd en is vooruit geblikt.

Groene Hart

De Stuurgroep Nationaal Landschap Groene Hart (3 provincies, 3 gemeenten, 2 waterschappen, en Stichting Groene Hart) heeft besloten niet zelf nieuwe projecten in gang te zetten, maar er voor te zorgen dat de energie die er in dit gebied bestaat beter benut wordt. Daarom zijn de werkzaamheden gericht op agenderen, aanjagen (adresseren) en verbinden. Vier aandachtsgebieden staan centraal: Bodemdaling, Ruimtelijke Kwaliteit, Recreatie én Bestuurlijke Organisatie.

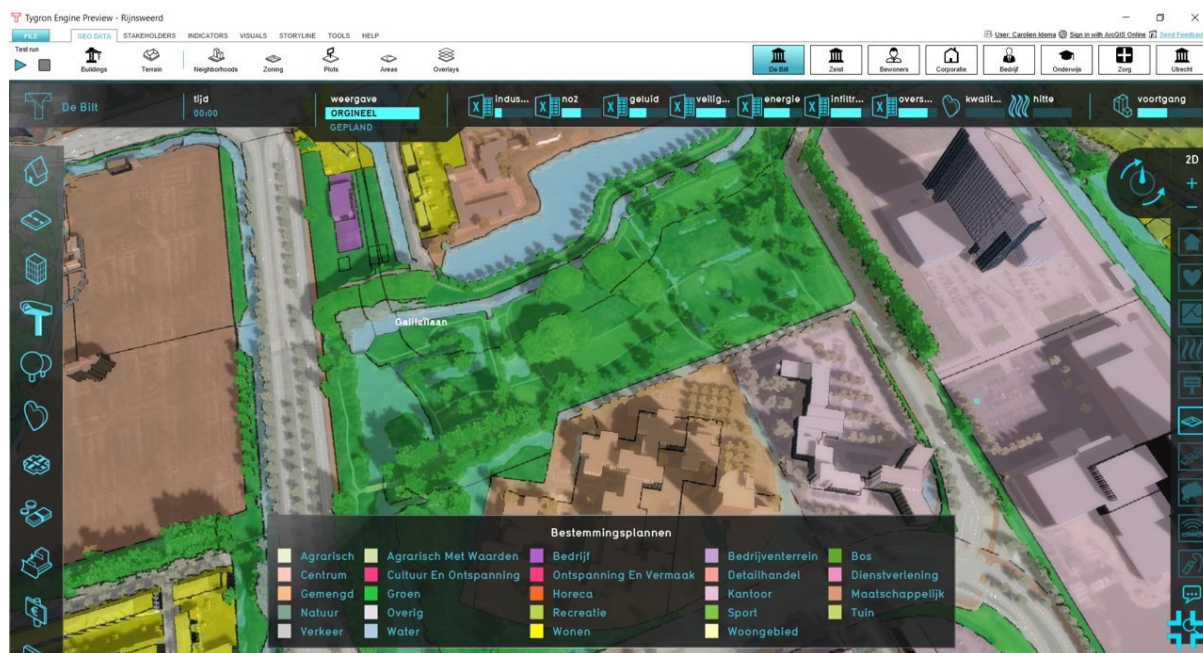
De Stuurgroep streeft ook naar meer afgestemde doelstellingen en beleid bij de betrokken overheden, vooral tussen de drie provincies. Met het oog op de integrale beleidsvorming die de aanstaande Omgevingswet vereist, heeft de Stuurgroep een 'Perspectief Groene Hart' in voorbereiding. Dit Perspectief beoogt te dienen als een bouwsteen voor de omgevingsvisies van vooral provincies en (samenwerkende) gemeenten.

Omgevingsinformatie

Dit jaar zijn, na het BWM-plan en de PRS/PRV, ook de Natuurvisie en Natuurverordening digitaal beschikbaar. Door verbindingen te leggen met de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie en de Provinciale Ruimtelijke Verordening zijn beide al een behoorlijk integrale en praktische bouwsteen voor de toekomstige Omgevingsvisie. Aldus anticiperen we op de digitale verplichtingen voor de Omgevingswet, met het bijbehorende Digitale Stelsel

Omgevingswet (DSO, voorheen Laan van de Leefomgeving). Hierin is de provincie Utrecht een voorbeeld voor andere provincies.

Onze digitale samenwerkingsomgeving voor gemeentelijke plannen is nu geïntegreerd met onze omgeving voor visies en verordeningen. Hiermee bereiden we onze werkprocessen voor op de digitale aspecten van de Omgevingswet.

Naam indicator	Omschrijving	Streef waarde	2015 werkelijk	2016 begroot	2016 werkelijk
Verslag Ruimtelijk Beleid	Tijdige voortgangsrapportage gebiedsontwikkeling en uitvoering PRS aan PS	2e Q	2e Q	2e Q	2eQ
Beperking Stedelijk Ruimtebeslag	Percentage van de woningvoorraad die ligt in stadsgewest Utrecht en regio Amersfoort	75%	77%	75%	75%
Aantal Ingediende zienswijzen WRO bij gemeenten	Aantal bestemmingsplannen, waarbij de provincie een zienswijze heeft ingediend als % van het totaal aantal bestemmingsplannen	5%	3%	5%	3,5%

2.1.3.2 Wonen en Binnenstedelijke vernieuwing

Steun gestageneerde bouwprojecten

In 2016 hebben we diverse bouwprojecten ondersteund. De ondersteuning bestaat vaak uit het aanbieden van een proces-ondersteuning of een garantstelling (deze laatste o.a. in Veenendaal en Amersfoort). In de aantrekkelijke woningmarkt blijkt het al minder noodzakelijk om garantstellingen af te geven voor nieuwbouwprojecten. Afgelopen jaar hebben we garantstellingen ook ingezet om kantoortransformatie naar woningen mogelijk te maken. De garantstellingen zijn tot nu toe nog nooit ingeroepen en hebben daarmee een beperkt risico. Voor het berekende risico wordt een reservering aangehouden.

Met gemeenten blijven we werken aan aanjagen van binnenstedelijke woningbouw. Zo hebben we afgelopen jaren samen met de gemeente gewerkt op het Veemarkterrein om een aantal projecten in Vernieuwend

Oprachtgeverschap/CPO te realiseren. Mede als gevolg van de crisis hebben de projecten een lange doorlooptijd gekend. In 2016 is een aantal concrete mijlpalen gerealiseerd:

- Het project 'Blaarkoppen' is opgeleverd. Het gaat hierbij om 5 grote studentenhuizen voor in totaal 50 studenten.
- Marktmeester: dit project richt zich specifiek op senioren, er worden 10 appartementen gerealiseerd. In februari 2016 is de bouw formeel gestart.
- Blok Y: in dit project wordt een grote variëteit aan loftwoningen gerealiseerd. In totaal gaat om 30 appartementen, start bouw was in zomer 2016.

Niet alleen grote steden hebben onze aandacht, maar ook kleine: bijvoorbeeld in Wijk bij Duurstede is met een bijdrage uit het Fonds Uitplaatsing Hinderlijke Bedrijven een binnenstedelijke woningbouwlocatie tot ontwikkeling gekomen.

Huisvesting van vergunninghouders is een belangrijk thema geweest in gesprekken met gemeenten. In verschillende gemeenten hebben we bijgedragen aan het tot stand komen van innovatieve vormen van huisvesting, o.a. ook tijdelijk.

Kennisontwikkeling, kennisdelen en netwerken

Het delen van opgedane kennis is een belangrijk instrument om onze partners te verleiden en te inspireren hun bijdrage aan stedelijke ontwikkeling te leveren. Als provincie monitoren we, doen leerervaringen uit onze activiteiten en vergroten onze kennis in pilotprojecten. Deze kennis delen en verspreiden we op verschillende manieren. Het grote verbindingsdebat op 17 februari was daar één van. Daarnaast hebben we themabijeenkomsten georganiseerd over middeldure huur, Collectief en Vernieuwend Oprachtgeverschap, huisvesting vergunninghouders, Platform Aanpak Kantoren Transformatie. Kennisdelen doen we niet alleen via bijeenkomsten, maar ook via onze provinciale website en een gezamenlijke website met kantoorgemeenten Utrechttransformeert.nl. Via deze sites zijn ook onze monitors (woningmarktmonitor, planmonitor, monitor kantorenleegstand) te raadplegen.

Duurzaamheid en Energie

Energie en duurzaamheid is een prioritair thema voor de provincie. De energietransitie die binnenstedelijk moet plaatsvinden, wordt binnen het programma Binnenstedelijke Ontwikkeling uitgevoerd. De resultaten hiervan staan beschreven in programma 4 Versterken Energietransitie.

Naam indicator	Omschrijving	Streef waarde	2015 werkelijk	2016 begroot	2016 werkelijk
Woningbouw	Aantal gemeentelijke bouwplannen dat met het instrumentarium uit de Kadernota Wonen en Binnenstedelijke Ontwikkeling verder in de ontwikkeling is gebracht.	25	28	25	25

2.1.4 Financiële verantwoording

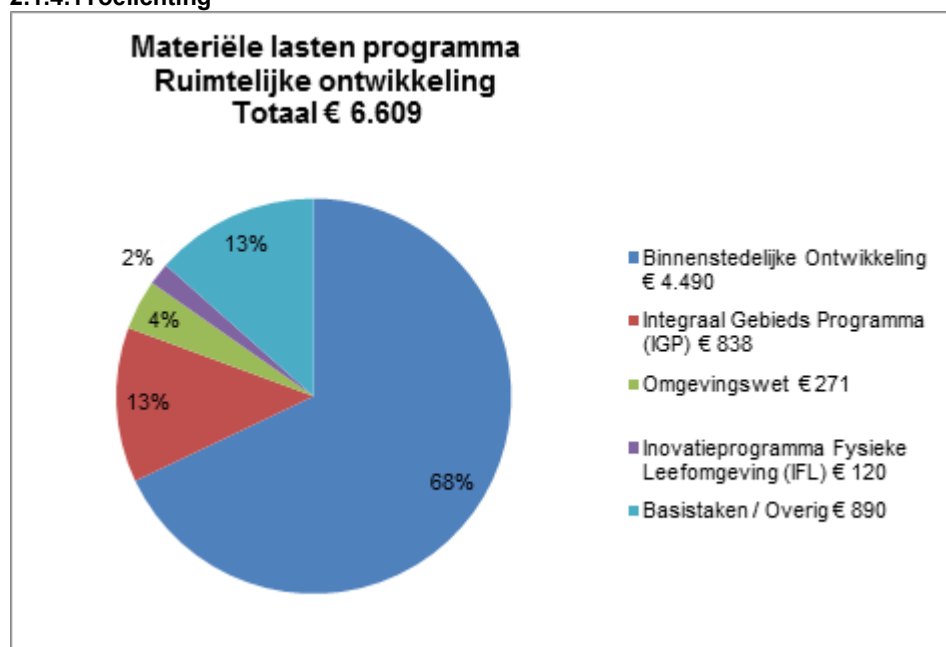
Ruimtelijke ontwikkeling	Rekening 2015	Oorspr. Begroting 2016	Begroting na wijziging 2016	Rekening 2016	Saldo
Materiële lasten	20.419	13.313	10.953	6.609	4.344
Apparaatskosten	6.022	6.614	6.614	6.614	0
Totaal Lasten	26.441	19.927	17.567	13.223	4.344

Totaal Baten	13.697	7.532	287	15	272
---------------------	---------------	--------------	------------	-----------	------------

Saldo van dit programma	12.744	12.395	17.280	13.208	4.072
--------------------------------	---------------	---------------	---------------	---------------	--------------

Storting in reserves	2.688	2.779	4.489	5.139	-650
Onttrekking aan reserves	8.626	3.030	9.426	6.045	3.381
Beslag op de algemene middelen	6.806	12.144	12.343	12.302	41

2.1.4.1 Toelichting

Verschillenanalyse Ruimtelijke ontwikkeling	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Saldo
Lasten			
Binnenstedelijke ontwikkeling Projecten van het Fonds Uitplaatsing Hinderlijke Bedrijven in o.a. Soest/Soesterberg en Wijk bij duurstede zijn vertraagd. Diverse garantstellingen en subsidies zijn verleend welke enkel onder strikte voorwaarden ingeroepen kunnen worden. Deze worden zekerheidshalve volledig begroot, maar is geen beroep op gedaan.	7.166	4.490	2.676
Integraal Gebieds Programma (IGP) Minder uitgaven vanwege uitgestelde subsidiebetalingen €0,5mln aan verbreding Lekkanaal, niet volledig uitnuten van het Procesgeld € 0,1mln en doordat de rentelast € 0,9 mln als negatieve baat is geboekt (zie baten)	2.395	838	1.557

	300	120	180
Innovatieprogramma Fysieke Leefomgeving (IFL) De onderbesteding is ontstaan door de late start van het programma, zie ook baten			
Overige kleine verschillen	7.706	7.775	-69
Totaal lasten	17.567	13.223	4.344
Baten			
Binnenstedelijke ontwikkeling Een aantal subsidies zijn lager vastgesteld en voor dit deel teruggevorderd.	115	217	-102
Integraal Gebieds Programma (IGP) (zie toelichting Lasten)		-914	914
Basistaken / Overig Baten komen voort uit verrekening mbt inpassingsplannen kantorenaanpak verrekening GIS inzet en verkoop licenties	172	677	-505
Innovatieprogramma Fysieke leefomgeving (IFL) (zie toelichting lasten)		25	-25
Overige kleine verschillen		10	-10
Totaal baten	287	15	272
TOTAAL	17.280	13.208	4.072

Reserves Ruimtelijke ontwikkeling	Begroting 2016		Rekening 2016	
	Storting	Onttrekking	Storting	Onttrekking
Res. Collectief particulier opdrachtgeverschap	-	49	-	49
Res. Integr. Gebiedsontw.progr. / Ruimtelijk Actieprogr. (IGP/RAP)	2.779	3.915	3.224	3.271
Res. Wonen en Binnenstedelijke ontwikkeling	-	2.935	-	1.961
Res. Nog Te Verrichten Activiteiten	410	-	410	-
Res. Projecten: Fonds Uitplaatsing hinderlijke bedrijven	-	2.116	-	353
Res. Projecten: Woningbouwproductie	-	411	-	411
Res. Projecten: Innovatie Fysieke Leefomgeving (IFL)	1.300	-	1.505	-
Totaal	4.489	9.426	5.139	6.045

Toelichting Stortingen
<p>Res. Projecten: Innovatie Fysieke Leefomgeving (IFL): Doordat het project later is gestart zijn er minder exploitatielasten dan begroot. Het verschil van € 0,21 mln is in de reserve gestort.</p> <p>Reserve Integraal Gebieds Programma (IGP/RAP): Het resultaat van progr 1 na reserves (met uitzondering van Wonen) ad € 0,445 mln is - in lijn met PS besluit PS 2014 PS06 (t/m 2017) - extra aan de reserve IGP toegevoegd.</p>
Toelichting Onttrekkingen
<p>Res. Integr. Gebiedsontw.progr. / Ruimtelijk Actieprogr. (IGP/RAP): Wegens niet gereedkomen bestemmingsplan voor de verbreding Lekkanaal is er geen onttrekking (€ 0,5 mln), daarnaast lagere onttrekking wegens minder proceskosten dan geraamd (€ 0,1mln)</p> <p>Reserve Wonen en Binnenstedelijke ontwikkeling: Een lagere onttrekking door minder lasten, zie verschillenanalyse.</p>

2.2.1 Maatschappelijke context

Utrecht heeft mooie landschappen met een grote diversiteit en beleefbare natuur met ruime recreatiemogelijkheden. Landbouw en landgoederen leveren hieraan een belangrijke bijdrage. Deze kwaliteiten maken onze provincie uniek binnen de Randstad.

Het natuurbeleid is de laatste jaren sterk veranderd. De provinciale verantwoordelijkheid bij de uitvoering van het natuurbeleid is door decentralisatie groter geworden. Sinds begin 2017 hebben de provincies nieuwe bevoegdheden en verantwoordelijkheden op basis van de Wet natuurbeheer. Wij kiezen er voor om de natuur niet alleen te beschermen en in stand houden, maar vooral ook beleefbaar en toegankelijk te maken. Door te kiezen voor een integrale en een gebiedsgerichte aanpak, waarbij niet alleen de natuur aan waarde wint, maar ook andere functies zoals landbouw en recreatie, winnen we aan draagvlak en kwaliteit. Net als bij andere onderwerpen zoeken we naar andere financiële instrumenten voor ontwikkeling en beheer van natuur. In Utrecht zijn bodemdaling, de leefbaarheid van het landelijk gebied en kleine kernen en de ontwikkelingen in het landschap belangrijke vraagstukken.

2.2.2 Prioriteiten

Realiseren natuuropgave

Naam indicator	Omschrijving	Streef waarde	2015 werkelijk	2016 begroot	2016 werkelijk
Behouden en ontwikkelen bestaande natuurwaarden en ontwikkelen samenhangend stelsel van natuurgebieden	Verwerving/functieverandering nieuwe natuur*	1.506 ha	537 ha	400 ha	547 ha
	Inrichting nieuwe natuur*	4.206 ha	823 ha	1.000 ha	1346 ha
	Te realiseren ecoducten over provinciale wegen*	3	2	2	3

* Cumulatief vanaf 2012

Cumulatief is er inmiddels 547 ha verworven dan wel van functie veranderd door een particulier of een terrein-beherende organisatie. Daarmee zijn we op schema. In 2016 is 10 hectare verwerving / functieverandering gerealiseerd. Daarnaast is een correctie doorgevoerd in de voorgaande jaren op basis van een GIS-analyse. Belangrijkste oorzaak voor het relatief lage aantal hectaren verwerving / functieverandering is onder meer het gevolg van een tweetal transacties die begin januari 2017 hebben plaatsgevonden, samen goed voor ca. 70 ha. De verwachting is dat verwerving/functieverandering in 2017 fors hoger dan het gemiddelde van 125 ha per jaar zal uitkomen.

De inrichting van nieuwe natuur is in 2016 juist erg goed verlopen. Er is 523 ha nieuwe natuur ingericht in 2016. De volgende projecten zijn afgerond: Wilnisse Bovenlanden (249 ha), Ruimte voor de Lek (183 ha), Modderbeek (19 ha) en EVZ Bijleveld (5 ha). Daarnaast zijn er in diverse andere gebieden percelen ingericht. Ook is een correctie doorgevoerd in de voorgaande jaren op basis van een GIS-analyse. Daarmee komt de totale oppervlakte nieuwe natuur neer op 1346 ha. De opgave van 4.200 ha in 2028 is hiermee voor 1/3 deel gerealiseerd in 1/3 deel van de tijd. Dit is een opvallende prestatie omdat voor dat kan worden ingericht er eerst moet worden verworven, inrichtingsplannen gemaakt moeten worden etc.. In verband hiermee valt het accent van de realisering van de uitvoering juist later te verwachten.

In 2016 is de natuurontwikkeling in onder andere Peilvak 9 van Groot Wilnis-Vinkeveen, reservaat Demmerik, de zogenaamde Taartpunt in het Oostelijk Vechtplassengebied en de uiterwaarden van de Neder-Rijn voortgezet als onderdeel van integrale gebiedsplannen. Verder hebben we gewerkt aan herstel van moerasnatuur in de Natura 2000 gebieden Botshol en Noorderpark (Life+). Ook zijn we verder gegaan met de uitvoering van de ecoducten N226, N227 en N237. Op 31 augustus 2016 is vanuit het programma Hart van de Heuvelrug het ecoduct Boele Staal geopend.

Versterken leefbaarheid kleine kernen

De leefbaarheid van het landelijk gebied verdient blijvende aandacht. Vanuit de ervaring dat vitale kernen bijdragen aan een vitaal platteland en vaak de (recreatieve) poort vormen naar het omringende gebied, besteden wij ook aandacht aan kleine kernen. Dit geven wij vorm via drie sporen: stimuleren snel internet, verkiezing TOP-dorp en financiële bijdrage aan lokale initiatieven die bijdragen aan het versterken van de leefbaarheid. Dit doen we vanuit het programma Agenda Vitaal Platteland (AVP).

Uit een in opdracht van ons verricht onderzoek blijkt welke adressen in het landelijk gebied niet over snel internet beschikken. Dit zijn er bijna 14.000. Een deel hiervan is vanwege compacte ligging aantrekkelijk voor een businesscase voor marktpartijen. Hierin schuilt echter het gevaar dat deze de krenten uit de pap halen en de overige adressen niet worden aangesloten. Om het voor de markt aantrekkelijk te maken alle adressen van snel internet te voorzien is regionale samenwerking nodig. Om dit te bereiken hebben wij er voor gezorgd dat de Utrechtse gemeenten een samenwerkingsovereenkomst voor de aanleg van snel internet hebben ondertekend. De beide AVP-gebiedscommissies zijn gestart met de volgende stap: het zorgen voor bekendheid met en enthousiasme voor snel internet in clusters van gemeenten.

De aanleiding voor de verkiezing van het TOP-dorp is een motie van PS. De beide AVP-gebiedscommissies bereiden in samenspraak met PS-leden de verkiezing voor. In het voorjaar van 2017 is gestart met de feitelijke verkiezing.

Om lokale leefbaarheidsinitiatieven te kunnen ondersteunen, is een subsidieregeling opgenomen in de Uitvoeringsverordening AVP.

Bodemdaling

In de gebieden Zegveld-Noord en Groot Wilnis-Vinkeveen is op 38 ha onderwaterdrainage aangelegd. Peilophoging in de Wilnisse Bovenlanden (na natuurinrichting) heeft nog niet plaatsgevonden. Overige gebieden zijn nog in inrichting of in voorbereiding op de inrichting.

In Polder Portengen zijn in 2016 gesprekken gevoerd met de agrariërs in dat gebied over oplossingen om bodemdaling tegen te gaan en daarmee het waterbeheer robuuster te maken. Hier profiteren zowel de polder als de kern Kockengen van. De gesprekken lopen door in 2017.

Binnen het programma Aanpak Veenweiden van Utrecht-West zijn in 2016 10 projecten gesubsidieerd voor het afremmen van de bodemdaling: twee projecten voor het thema het nieuwe melkveebedrijf, twee voor het thema nieuwe verdienmodellen, vier voor nieuwe watersystemen en twee voor infrastructuur en bebouwing.

Naam indicator	Omschrijving	Streef waarde	2015 werkelijk	2016 begroot	2016 werkelijk
Bodemdaling veenweide gebieden beperken	Hogere grondwaterstanden realiseren in het veengebied*	1.500 ha	20 ha	800 ha	58 ha

* Cumulatief vanaf 2012

Leegstand agrarisch vastgoed

Om (toekomstige) verrommeling van het landschap tegen te gaan willen we blijvende leegstand van vrijgekomen agrarische opstallen voorkomen. Samen met de AVP-gebiedscommissies en de stuurgroep Groene Hart hebben we een onderzoek laten verrichten naar de verwachte omvang van dit probleem voor onze provincie. Hierbij hebben we veel partijen betrokken zoals de landbouw en vastgoeddeskundigen. De resultaten van dit rapport hebben we in januari 2017 gepresenteerd in de Statencommissie Ruimte, Groen en Water. De onderzoekers berekenen dat er in 2030 700.000 m² aan vrijstaande agrarische bedrijfsgebouwen zullen zijn in onze provincie.

Aan de hand van de onderzoeksresultaten gaan we samen met de gebiedscommissies een aanpak en strategie bepalen om verrommeling te voorkomen.

2.2.3 Overige resultaten

2.2.3.1 Natuur

Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)

Al jaren is er in Natura 2000-gebieden een overschot aan stikstof (ammoniak en stikstofoxiden). Dit is schadelijk voor de natuur. Het belemmert ook vergunningverlening voor economische activiteiten. In het PAS (2015) werken overheden en maatschappelijke partners samen om de stikstofuitstoot te verminderen en daarmee ook economische ontwikkelingen mogelijk te maken. Met het monitorprogramma van het PAS bewaken wij onze natuurdoelen.

PAS-maatregelen hebben we onder meer opgenomen in de beheerplannen voor de Natura 2000-gebieden Botshol (uitvoering), Binnenveld, Kolland en Overlangbroek (voorbereiding). Tevens is het eerste jaarlijkse veldbezoek (schouw) uitgevoerd op grond van het landelijke Monitoringsplan PAS en de voortgang van de herstelmaatregelen in het landelijk voortgangsbewakingssysteem ingevoerd. Ook is gewerkt aan de voorbereiding van de tweede gedeeltelijke herziening van het PAS met bijbehorende gebiedsanalyses ter vaststelling in 2017. Deze herzieningen zijn nodig om het programma actueel te houden.

Na een eerste hoos vergunningsaanvragen en meldingen bij de inwerkingtreding, stabiliseert het aantal nu. Omdat de herstelmaatregelen niet te ver achter mogen gaan lopen op de vergunningverlening geven wij hoge prioriteit aan de voorbereiding en vervolgens de uitvoering daarvan.

Beheerplannen Natura 2000

In november 2016 is het definitief beheerplan Botshol vastgesteld. De ontwerp beheerplannen voor Binnenveld en Kolland & Overlangbroek zijn zover dat ze naar verwachting in de eerste helft van 2017 kunnen worden vastgesteld. Daarnaast hebben we bijgedragen aan de beheerplannen die door andere provincies worden getrokken op ons grondgebied. Onderstaande tabel geeft de stand van zaken weer.

Natura 2000 gebied	Beheerplan vaststellers	Voortouwnemer	PAS-gebied	Stand van zaken beheerplan
Rijntakken (38)	Gelderland, I&M, EZ, Defensie, Financiën, Overijssel, Utrecht	Gelderland	ja	Vaststelling ontwerp beheerplan verwacht eerste helft 2017
Binnenveld (65)	Utrecht, Gelderland	Utrecht	ja	Vaststelling ontwerp beheerplan verwacht eerste helft 2017
IJsselmeer, onderdeel Eemmeer & Gooimeer Zuidoever (77)	Noord-Holland, Utrecht, Friesland, Gelderland, EZ, I&M	I&M, Rijkswaterstaat	nee	Ontwerp beheerplan ligt ter visie
Kolland & Overlangbroek (81)	Utrecht	Utrecht	ja	Vaststelling ontwerp beheerplan verwacht eerste helft 2017
Uiterwaarden Lek (82)	Zuid-Holland, Utrecht, I&M	Zuid-Holland	ja	Definitief beheerplan vastgesteld november 2016
Botshol (83)	Utrecht	Utrecht	ja	Definitief beheerplan vastgesteld november 2016
Oostelijke Vechtplassen (95)	Noord-Holland, I&M, Utrecht	Noord-Holland	ja	Vaststelling ontwerp beheerplan verwacht 2018
Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103)	Zuid-Holland, Utrecht	Zuid-Holland	ja	Definitief beheerplan vastgesteld augustus 2015

Wet Natuurbescherming

In 2016 hebben we ons voorbereid op de komst van de Wet natuurbescherming (Wnb). De Wnb legt de provinciale verantwoordelijkheden, taken en bevoegdheden wettelijk vast en neemt de Internationale

verplichtingen daarbij als uitgangspunt. Het stoppen van de achteruitgang van de verschillende plant- en diersoorten – heeft prioriteit.

Om ons voor te bereiden op onze nieuwe rol hebben wij medio 2016 allereerst een koersdocument vastgesteld. Hierin zijn de eerste bestuurlijke keuzes gemaakt ter implementatie van deze wet. Vervolgens hebben wij ons bestaande natuurbeleid opgeplust met de extra bevoegdheden, taken en verantwoordelijkheden en op een goede en samenhangende manier integraal uitgewerkt in de Natuurvisie provincie Utrecht, het Beleidskader Wet natuurbescherming en Verordening natuur en landschap en andere natuurgerelateerde regels. Deze zijn door Provinciale Staten op 12 december 2016 vastgesteld. In de provinciale Natuurvisie zijn de provinciale ambities in samenhang met aanpalende beleidsvelden uiteengezet. In het Beleidskader Wnb hebben wij de wettelijke kaders uitgewerkt. In de supplementen zijn de bestaande groene verordeningen, ook de eerder in 2016 vastgestelde provinciale landschapsverordening (Lsv), al met het oog op de Omgevingswet, samengebracht in één Verordening natuur en landschap (Vnl) en één Beleidsregel natuur en landschap (Bnl). De provincie was op tijd klaar voor de komst van de Wnb.

Met de Kadernota 2016 is de uitvoering van de nieuwe wettelijke taken (vooral vergunningverlening en handhaving) financieel mogelijk gemaakt en hebben wij ons organisatorisch, inhoudelijk en procesmatig op tijd kunnen voorbereiden op deze nieuwe werkzaamheden.

Flora en fauna

De Utrechtse ganzenafspraken in het “Utrechts ganzenakkoord “ zijn vastgelegd in het Beleidskader Wet natuurbescherming provincie Utrecht 2017. In de winter van 2016/2017 hebben wij in de ganzenrustgebieden voor het eerst gebruik gemaakt van automatische taxaties. Door een aantal gerechtelijke uitspraken was het vangen van ganzen in de rui in 2016 niet toegestaan. Desondanks blijkt uit de tellingen dat het aantal overzomerende ganzen langzaam begint af te nemen. Het Projectteam ganzenbeheer Utrecht heeft ons voorgesteld om na 2017 deze aanpak met twee jaar te verlengen. Wij beoordelen de mogelijkheden hiervoor.

Vanwege de Wet natuurbescherming zijn de mandaten aan BIJ12, unit Faunafonds en de regelingen voor de uitvoering aangepast. De Faunabeheereenheid Utrecht is, ook vanwege de Wnb, gestart met het actualiseren en aanvullen van haar Faunabeheerplan met de wildsoorten. De breed samengestelde reeënbeheercommissies sturen in hun jaarlijkse werkplannen steeds meer op lokaal maatwerk dat nodig is om in eerste instantie aanrijdingen te voorkomen.

Natuurbeheer

De uitgaven in 2016 voor natuurbeheer betreffen uitbetalingen van subsidies aan natuurbeheerders voor het beheer van hun natuurterreinen gelegen binnen de provincie Utrecht voornamelijk in het Natuurnetwerk Nederland (NNN). De subsidies zijn verleend door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) namens en in opdracht van de provincie op basis van de provinciale Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer. Vanaf 2017 verstrekt de provincie zelf rechtstreeks de subsidies. De subsidies worden steeds verstrekt voor een periode van zes jaar.

Agrarisch natuurbeheer

De uitgaven betreffen uitbetalingen van subsidies die de afgelopen jaren door de provincie Utrecht aan boeren zijn verstrekt op basis van het ‘oude subsidiestelsel’ voor agrarisch natuurbeheer, voornamelijk voor weidevogelbeheer. Vanaf het beheerjaar 2016 is een nieuw subsidiestelsel voor agrarisch natuurbeheer van kracht. Eind 2015 zijn op basis van dit nieuwe stelsel door de provincie Utrecht subsidies verleend voor een periode van zes jaar (2016 t/m 2021) aan zeven agrarisch collectieven (verenigingen van boeren). De eerste uitbetalingen van deze subsidies voor het beheerjaar 2016 vinden begin 2017 plaats. Door de overgang van het oude naar het nieuwe stelsel zijn de uitgaven voor 2016 lager dan de beschikbare middelen. In de komende jaren zullen de uitgaven op basis van de eind 2015 verstrekte subsidies weer sterk toenemen.

2.2.3.2 Landbouw en landschap

Economisch vitale landbouw

In 2016 zijn drie grotere kavelruilen afgerond. Met deze kavelruilen is de landbouwstructuur verbeterd en is tevens grond vrijgespeeld voor natuurontwikkeling.

Het POP3 budget (Europees Landbouw Fonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO) is belangrijk voor het bereiken van onze landbouwdoelen. Het beschikbaar stellen van de POP3-middelen gaat via tenders. In 2016 is

er door het openstellen van meerdere tenders voor € 15,1 mln. aangevraagd via in totaal 67 aanvragen. Hiervan is € 2,0 mln. beschikt (verplicht). De rest komt in de eerste helft 2017 tot verplichting. De inzet van deze POP3-gelden draagt o.a. bij aan het realiseren van de doelstellingen uit de Kader Richtlijn Water, aan samenwerking bij innovatie, kennisoverdracht en aan jonge agrariërs.

Kernkwaliteiten landschap

Kwaliteitsverbetering Landschap is door de collectieven voor agrarisch natuurbeheer nauwelijks opgepakt en is dus alleen via het ruimtelijk spoor in ruimtelijke plannen gelopen (bestemmingsplannen, kernrandzonevisies e.d. en projecten). Aankomend jaar zullen wij dit met betrokken partijen actief oppakken door een platform op te richten om zo de uitvoering een impuls te geven.

Landschappelijke waarden

In 2016 is de Landschapsverordening herzien. De zaken die in de praktijk de meeste discussie opleverden, zijn opnieuw afgewogen en in regels gevat. Niet het stellen van regels, maar het doel, namelijk waarborgen van ruimtelijke kwaliteit, is uitgangspunt geweest. Dit heeft een eigentijdse verordening opgeleverd, die voldoet aan het doel en maatwerk mogelijk maakt. Na de vaststelling is de Landschapsverordening eind 2016 één-op-één / beleidsneutraal opgenomen in de Verordening Natuur en Landschap (hoofdstuk 5).

Vergunningverlening

De doelstelling is om ten minste 90% van de aanvragen binnen de termijn af te geven. In de breedte is er bij het behalen van dit doel sprake van een verdeeld beeld en een gemiddelde realisatie van 94%. Hierbij laten wij, net als in 2015, de vergunningen voor stikstofzaken buiten beschouwing, vanwege de vele complexe factoren en juridische procedures die hier vrijwel altijd spelen.

Door het zogenaamde na-ijleffect van de beschikkingen die door de Raad van State zijn vernietigd en hersteld moesten worden, werd in de eerste kwartalen van 2016 het percentage van 90% niet gehaald bij de uitvoering van de groene regelgeving. Inmiddels zijn de achterstanden weggewerkt. Dit heeft ertoe geleid dat in het vierde kwartaal alle ontheffingen binnen de wettelijke termijn zijn afgehandeld.

Naam indicator	Omschrijving	Streef waarde	2015 werkelijk	2016 begroot	2016 werkelijk
Betere productie-omstandigheden voor landbouw	Uitvoeren kavelruil (stuks)*	10	18	10	21
Jaarplan Vergunningverlening	Percentage binnen de termijn afgegeven ontheffings-/vergunningaanvragen	90%	71%**	90%	94%**

* cumulatief vanaf 2012

** wet stikstof buiten beschouwing gelaten

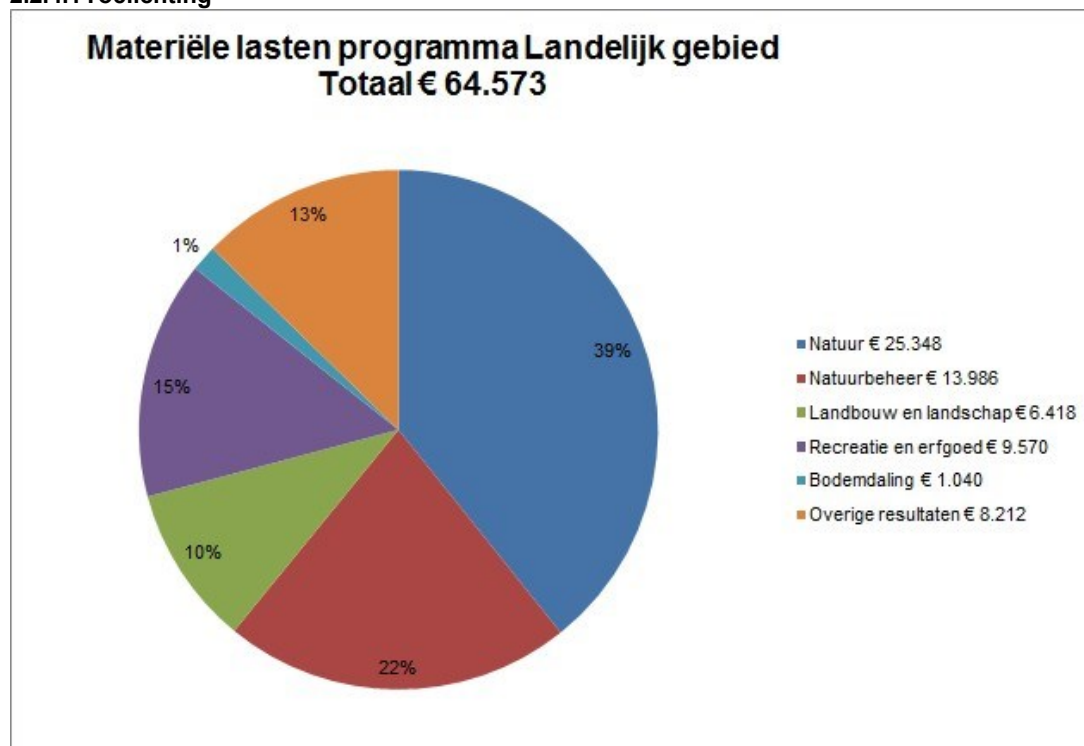
2.2.3.3 Recreatie en erfgoed

Het onderdeel Recreatie is bij programma 4, [Economische Ontwikkeling](#) opgenomen en het onderdeel Erfgoed bij Programma 6, [Cultuur en Erfgoed](#).

2.2.4 Financiële verantwoording

Landelijk gebied	Rekening 2015	Oorspr. Begroting 2016	Begroting na wijziging 2016	Rekening 2016	Saldo
Materiële lasten	48.822	37.823	54.278	64.573	-10.295
Apparaatskosten	13.062	13.712	13.712	13.774	-62
Totaal Lasten	61.884	51.535	67.990	78.347	-10.357
Totaal Baten	24.084	23.077	30.167	43.084	-12.917
Saldo van dit programma	37.800	28.458	37.823	35.262	2.561
Storting in reserves	10.045	16.033	23.033	24.422	-1.389
Onttrekking aan reserves	21.299	19.494	35.784	34.948	836
Beslag op de algemene middelen	26.546	24.997	25.072	24.736	336

2.2.4.1 Toelichting

Verschillenanalyse Landelijk gebied	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Saldo
Lasten			
Natuurbeheer	14.495	13.985	510
Door de overgang van het oude naar het nieuwe stelsel zijn de uitgaven voor 2016 lager dan de beschikbare middelen. Daarnaast zijn de gemaakte kosten door RVO lager uitgevallen, zoals de eindafrekening van 2015.			

AVP De verkopen van gronden worden afgedragen aan het Revolverend Fonds, voor zover deze door dit fonds in eerdere jaren zijn gefinancierd. In 2016 is een administratieve inhaalslag gemaakt. Dit heeft geen invloed op het meerjarige programmabudget.	36.551	48.619	-12.068
Buitengewoon opsporingsambtenaar Er zijn minder kosten gemaakt voor her- en bijscholing en de 2 fte extra boacapaciteit is pas gestart in het 4e kwartaal.	310	53	257
Groene regelgeving Flexibel budget voor inzet RUD op groene regelgeving is niet benut.	141	6	135
Balansafwikkelingen Verplichtingen uit voorgaande jaren zijn vervallen.	0	-523	523
Overige kleine verschillen	16.493	16.207	286
Totaal lasten	67.990	78.347	-10.357
Baten			
Natuurbeheer Onverwachte restitutie van bijdrage BIJ12 uit 2015	8.616	8.783	-167
AVP Meer inkomsten dan begroot door sneller verkopen van gronden. Daarnaast is extra geld vanuit het Rijk ontvangen voor Programmatische Aanpak Stikstof en de internationale natuuropgave. Een subsidie van Linieland is teruggevorderd, welke inmiddels aan vijf partijen is herverdeeld.	21.370	34.222	-12.852
Overige kleine verschillen	181	79	102
Totaal baten	30.167	43.084	-12.917
TOTAAL	37.823	35.263	2.560

Reserves Landelijk gebied	Begroting 2016		Rekening 2016	
	Storting	Onttrekking	Storting	Onttrekking
Res. Programma Landelijk Gebied	23.033	35.505	23.033	34.721
Res. IGP / RAP	-	-	1.389	-
Res. Projecten: Zonnepanelen asbestdaken	-	189	-	189
Res. Projecten: Ganzenakkoord	-	90	-	39
Totaal	23.033	35.784	24.422	34.948

Toelichting Stortingen

Reserve Integraal Gebieds Programma (IGP)

Het resultaat van progr 2 na reserves (met uitzondering van Vergunning en Handhaving) ad € 1.389 wordt in lijn met PS besluit PS 2014 PS06 (t/m 2017) aan de reserve IGP toegevoegd.

Toelichting Onttrekkingen

Reserve programma Landelijk Gebied

Lagere onttrekking nodig in verband met hogere bijdrage voor gemaakte kosten. Zie verschillenanalyse baten.

Reserve projecten: Ganzenakkoord

Lagere onttrekking door minder gemaakte kosten. Door gerechtelijke uitspraken konden geen ganzen in de rui worden gevangen. Alternatieve beheermethoden worden in 2017 ingezet.

2.3.1 Maatschappelijke context

Een gezonde en veilige leefomgeving is een voorwaarde om een TOPregio te kunnen zijn. Bodem, water en milieu hebben onze volle aandacht. Samen met de waterschappen, het Rijk, gemeenten en maatschappelijke organisaties zorgen wij voor goed ruimtelijk ingepaste dijken die ons beschermen tegen hoog water en een watersysteem dat robuust genoeg is om de extremen op te vangen.

Voldoende (drink)water van goede kwaliteit is cruciaal voor mens en natuur. Samen met gemeenten werken wij aan gebiedsgerichte maatwerkoplossingen voor bijvoorbeeld geothermie en warmte koude opslag, bij de aanpak van verontreinigingen en bij drinkwaterwinning. We streven naar een zodanige kwaliteit van de fysieke leefomgeving dat optimale voorwaarden ontstaan voor onze provinciale ontwikkelopgaven.

2.3.2 Prioriteiten

Integrale aanpak waterveiligheid

Onze waterveiligheid wordt voor een groot deel bepaald door primaire en regionale keringen.

De nieuwe waterveiligheidsnormen van het Rijk per 1 januari 2017 hebben geleid tot opgaven voor dijkversterkingen voor vrijwel alle Neder-Rijn- en Lekdijken in de Provincie Utrecht. Vooruitlopend op vaststelling van de nieuwe normen, participeerden we als provincie in 2016 bij de dijkversterking 'Sterke Lekdijk' tussen Amerongen en Schoonhoven en de Grebbedijk om ruimtelijke en andere opgaven optimaal mee te koppelen met de waterveiligheidsmaatregelen.

Samen met de partners is in 2016 ingezet op het ontwikkelen van een nieuwe visie voor de regionale waterkeringen: *Verder bouwen op een goed fundament. Visie op de regionale waterkeringen 2016*. Deze visie is een basis voor een verdere doorontwikkeling van de wijze waarop wij, samen met onze partners, met onze regionale waterkeringen omgaan.

De provincie participeert in de Coalitie Regio Utrecht voor Ruimtelijke Adaptatie, met Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, de Veiligheidsregio Utrecht en zes gemeenten, om in de ruimtelijke ordening meer aandacht te krijgen voor wateroverlast, overstromingen, watertekort en hittestress. Met de politie en de Veiligheidsregio Utrecht is een verkeersplan opgesteld voor evacuatiewegen in geval van dreigende overstroming.

Doelmatige zoetwatervoorziening

Samenwerkingsagenda Waterschappen en RWS

Om maatschappelijk opgaven aan te kunnen pakken die onvoldoende of nog niet belegd zijn in bestaande structuren, hebben de provincie, de Utrechtse waterschappen en RWS een samenwerkingsagenda opgesteld. In 2016 is verkend op welke onderwerpen samenwerking tot meerwaarde leidt. Voor Ruimtelijke Adaptatie, Nieuwe stoffen in water en voor de Omgevingswet/visie is besloten in het kader van deze samenwerking gezamenlijk aan projecten te werken.

Uitvoeringsprogramma's Zoetwater (Deltaprogramma).

De provincie heeft in 2016 veel energie gestoken het mogelijk maken van de financiering van de activiteiten uit de gebiedsgerichte Uitvoeringsprogramma's Zoetwater. Deze zijn gericht op een robuuste en toekomstbestendige zoetwatervoorziening.

Kaderrichtlijn Water (KRW)-doelen in zicht

In 2016 hebben we een regioproces geïnitieerd wat moet leiden tot het vaststellen van verbeterde doelen voor de KRW. Alle provincies en waterschappen in Rijn West nemen hieraan deel. Daarnaast zet de provincie zich ook in voor een landelijk traject met de dezelfde doelstelling. Onderzocht wordt hoe harmonisatie kan plaatsvinden, hoe bepaalde artikelen uit de KRW worden toegepast en welke maatregelen en activiteiten mogelijk zijn in de volgende planperiodes.

Duurzame ondergrond

In juli 2016 zijn GS de samenwerkingsovereenkomst met Vitens aangegaan. Het doel is om in 2018 te komen tot een drinkwaterstrategie richting 2040. Het gaat daarbij over maatregelen om de toenemende drinkwatervraag op te vangen, om de bestaande waterwinningen robuuster te maken en om waterwinning sterker te positioneren in relatie tot zijn omgeving.

We zien in stedelijke gebieden een toenemende vraag naar Warmte-Koude Opslag (WKO). Met de gemeente Utrecht hebben we de Utrechtse Bodemenergieagenda vastgesteld. Dit draagt bij aan de doelstelling van de Energietransitie (zie programma 4). Het doel is om door samenwerking effectiever en efficiënter te werken aan opgaven in de ondergrond die bijdragen aan de energietransitie en het behoud van een goede grondwaterkwaliteit.

In 2016 hebben wij onze kennis en ons netwerk ingezet om de ontwikkeling van geothermie verder te helpen. Ook hebben we in beeld gebracht welke mogelijkheden en beperkingen er zijn in Utrecht Oost voor een winningslocatie op basis van onder andere ruimtelijke, cultuurhistorische en natuurbelangen.

Samen met medeoverheden is in 2015 het Convenant Bodem en Ondergrond opgesteld. Hierin staan afspraken over de bodemsaneringsopgave en verdere ontwikkeling naar een duurzaam en efficiënt beheer en gebruik van de bodem en ondergrond. Onze activiteiten zijn uitgewerkt in het Provinciaal Uitvoeringsprogramma Bodemconvenant 2016-2020, dat in 2016 is vastgesteld. De focus in dit uitvoeringsprogramma ligt op het afronden van de bodemsaneringsoperatie door de Provincie Utrecht en het overdragen van de werkzaamheden aan gemeenten omdat die bevoegd gezag worden onder de Omgevingswet. In 2016 hebben wij de focus gelegd op de aanpak van spoedlocaties, het afronden van lopende saneringsprojecten en het stimuleren van de aanpak van verontreinigingen door aansluiting bij ruimtelijke ontwikkelingen of via gebiedsgericht grondwaterbeheer. Door middel van een aanvullende opdracht aan de RUD is in 2016 veel inzet gepleegd op het aanpakken van de spoedlocaties met als resultaat:

- een reductie van 20% in het aantal spoedlocaties (van 65 naar 52) en
- het aandeel spoedlocaties waar op dit moment al wordt of is gesaneerd is toegenomen van 46 naar 69%.

Naast de spoedlocaties hebben wij veel inzet gepleegd op onze eigen langlopende saneringen en bodemonderzoeken. Deze lopen op schema. Verder zijn wij in 2016 begonnen met het voorbereiden van het overdragen van de Wet Bodembeschermingstaken aan gemeenten in het kader van de Omgevingswet.

Een gezonde leefomgeving

In de aanloop naar de nieuwe omgevingswet zien we de belangstelling voor een integraal afwegingskader voor een gezonde, duurzame leefomgeving toenemen. We hebben daarom geïnvesteerd in de doorontwikkeling van onze (digitale) planning support systemen. De systematiek van de Utrechtse Milieukwaliteitsprofielen wordt landelijk gezien als voorbeeld hoe invulling kan worden gegeven aan omgevingsvisies en om in de toekomst integrale afwegingen bij ruimtelijke planontwikkeling te ondersteunen. In de praktijk is het instrument milieukwaliteitsprofielen ingezet bij de planontwikkeling van De Horden in Wijk bij Duurstede, een binnenstedelijke herontwikkeling. De 3D versie van de milieukwaliteitsprofielen is ontwikkeld aan de hand van de planontwikkeling van de woonwijk op de vliegbasis Soesterberg.

Wij acteren al volop op het terrein van gezonde leefomgeving of Healthy Urban Living (HUL). We participeren in het Living Lab stationsgebied Utrecht, in de City Deal op het Utrecht Science Park, in de kennisalliantie HUL met de gemeente Utrecht, Hogeschool Utrecht en Universiteit Utrecht. Met deze partijen en met anderen, zoals de EBU en het RIVM, ontplooiën we initiatieven waarmee we de regionale propositie HUL versterken. Het werkveld van gezonde leefomgeving is volop in beweging. Alle partijen verkennen de opgaven en kansen om te werken aan dit thema. Deze verkennende fase doorlopen we gezamenlijk. Het provinciale programma Gezonde Leefomgeving wordt in 2017 vastgesteld. We borgen de aandacht voor gezonde leefomgeving nu al in provinciaal

beleid. In 2016 is inbreng geleverd bij het Realisatieplan Fiets en bij het Beleidskader Binnenstedelijke Ontwikkeling.

In juni hebben we de intentieovereenkomst Living Lab Slimme en Gezonde Stad ondertekend. Daarin hebben we, samen met de ministeries van I&M en Economische Zaken en de gemeente Utrecht, afgesproken om samen te werken en te experimenteren in het stationsgebied van Utrecht om te komen tot een gezonde leefomgeving.

2.3.3 Overige resultaten

2.3.3.1 Algemeen

Vergunning, Toezicht en Handhaving

De Regionale Uitvoeringsdienst Utrecht (RUD) voert voor de provincie in mandaat een groot aantal taken uit voor vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH). De kwaliteit van de productie is over het algemeen goed. We zien een stijgende lijn in de realisatie. Ook is gewerkt aan een verbetering van rapportage en verantwoording. Dit loopt door in 2017. Ervaringen uit 2016 bijv. op gebied van naleefgedrag en bekendheid met regelgeving zijn meegenomen in eventuele aanscherping van het jaarprogramma 2017. De resultaten leiden tot een positief saldo bij de RUD. Dit leidt tot een restitutie van een deel van de betaalde lumpsum 2016. De Randstedelijke Rekenkamer heeft in juni 2016 het rapport "Sturen op afstand" gepubliceerd. Daarin wordt geconcludeerd dat de Provincie Utrecht haar rol als opdrachtgever voor de BRZO-RUD (de OD NZKG) goed uitvoert.

Specifieke producten

De RUD Utrecht maakt jaarlijks een uitvoeringsprogramma op basis van provinciaal beleid. In 2016 is het Beleidsplan VTH 2016-2019 met een geactualiseerde nalevingsstrategie vastgesteld. Een belangrijk doel van de oprichting van omgevingsdiensten is de kwaliteit van de uitvoering van de taken en de efficiency structureel te verhogen. Kwaliteit is wettelijk verankerd in de op 14 april 2016 in werking getreden Wet Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH), zoals opgenomen in de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht. Het bijbehorende Besluit VTH zal naar verwachting 1 juli 2017 in werking treden. De provincie heeft in 2016 de verordening kwaliteit VTH voorbereid en zal deze voor 1 juli 2017 vaststellen.

Provinciale inrichtingen

De RUD heeft bijna alle provinciale inrichtingen (bedrijven waarvoor de provincie bevoegd gezag is) minimaal 1 keer bezocht. In 2016 zijn er veel klachten binnengekomen. De provincie overlegt met de RUD over de aanpak en afhandeling van klachten.

Wet bodembescherming

In 2016 zijn flinke slagen gemaakt. Het project spoedlocaties is voortvarend opgepakt en zal een vervolg krijgen in 2017.

Luchtvaart

In 2016 is de luchthavenregeling van het UMC afgegeven. Het aantal ontheffingen dat is verleend voor tijdelijk en uitzonderlijk gebruik van terreinen voor de start en landing van helikopters is vorig jaar toegenomen.

Naam indicator	Omschrijving	Streef waarde	2015 werkelijk	2016 begroot	2016 werkelijk
Jaarplan Handhaving	Aantal ontvangen milieuklachten	600	321	650	471

Beperking Toezichtslast	Percentage binnen de wettelijke termijn afgegeven ontheffings- en vergunningsaanvragen	90%	67%	90%	Milieuvergunningen: 98% Bodem- en water: 75%*
----------------------------	--	-----	-----	-----	--

* Overschrijding van de termijn met name bij procedures zonder fatale termijn (beoordeling evaluatieverslagen), bij ontgrondingen en waterwet vindt eventuele overschrijding altijd plaats na afstemming met aanvrager.

2.3.3.2 Bodem

Het Rijk heeft in 2016 gewerkt aan een nieuwe structuurvisie Ondergrond (STRONG). In het voorjaar van 2016 hebben we samen met het Rijk en regionale partners een regioday georganiseerd waarbij we aandacht hebben gevraagd voor de goede rol die de provincies spelen bij het beschermen van het grondwater. Op dit terrein werken we goed samen met drinkwaterbedrijven. Op basis van onze inbreng is de rol van de provincies voor het grondwater goed beschreven in de ontwerp-structuurvisie Ondergrond.

Op 7 december 2015 hebben PS een motie 'Aardkundige monumenten' aangenomen. Ter uitvoering van deze motie is onderzoek uitgevoerd, dat heeft geleid tot een shortlist van potentiële nieuwe aardkundige monumenten. In overleg met o.a. de terreineigenaren en gemeenten zal de haalbaarheid van het benoemen van nieuwe aardkundige monumenten bekeken worden.

In mei 2016 is er een statenbijeenkomst over bodemdaling en over wateroverlast in Kockengen georganiseerd bij het Veenweide Innovatiecentrum (VIC) in Zegveld. Raadsleden van de gemeente Stichtse Vecht en leden van het Algemeen Bestuur van Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden waren hier ook bij aanwezig. In het kader van het [Innovatieprogramma Fysieke Leefomgeving](#) wordt gezocht naar innovatieve middelen om bodemdaling aan te pakken.

2.3.3.3 Water

Klimaatbestendige leefomgeving

In 2016 is voor klimaatbestendige leefomgeving de samenwerking met gebiedspartner geïntensiveerd en concreter geworden. Het onderwerp is geïntegreerd met andere beleidsvelden en programma's. Zo is het cruciaal dat het onderwerp verankerd is in het programma binnenstedelijke ontwikkeling. Hiermee pakken we kansen om de beperkte ruimte in de bebouwde omgeving te gebruiken om de toenemende wateroverlast te bergen én tegelijkertijd groen en aantrekkelijk te maken. In 2016 hebben we ook zwaar ingezet op kennis delen en het versterken en verbreden van het netwerk zodat goed voorbeeld doet volgen. Er zijn twee conferenties georganiseerd waar het thema centraal stond: Landschapscafé en Staat van Utrecht. We hebben een app tot stand gebracht die de kansen laat zien om een klimaatbestendige leefomgeving daadwerkelijk te realiseren.

Expertmeeting Kaderrichtlijn Water (KRW)

Op 7 november is een Expertsessie georganiseerd voor de Kaderrichtlijn Water (KRW). Doel van de werksessie was verkennen wat de toekomst vraagt aan inzet om de KRW-doelen te realiseren in 2027. Voor de sessie waren PS, bestuurders van de Utrechtse waterschappen en vertegenwoordigers van de agrarische sector, natuur, recreatie en drinkwatersector uitgenodigd. De bijeenkomst leverde in de deelsessies geanimeerde discussies op, die leidden tot gedeelde conclusies en vervolgacties. Besloten is om in vervolg daarop in 2017 een Utrechtse Waterdag te organiseren voor meerdere wateronderwerpen.

Evaluatie bestuursovereenkomst nutriënten

In 2016 is gestart met de evaluatie van de bestuursovereenkomst Aanpak nutriënten. Utrecht is trekker van deze overeenkomst. Na drie jaar uitvoering is het tijd voor een terugblik en bijstelling. Deze zal in 2017 plaatsvinden. De nieuwe stoffen en de delta-aanpak waterkwaliteit zijn bepalend voor de nieuwe koers.

Delta-aanpak waterkwaliteit.

Op landelijk niveau zijn afspraken gemaakt over ontwikkelingen in het waterkwaliteitsbeleid. Hier wordt nadrukkelijk de verbinding met klimaatverandering, nieuwe stoffen en de zoetwatervoorziening gelegd. Binnen Utrecht spelen de thema's nutriënten, medicijnen en gewasbescherming een belangrijk rol. In 2016 is een verkenning gestart naar de mogelijke acties en beleidsvorming op deze thema's.

Naam indicator	Omschrijving	Streef waarde	2015 werkelijk	2016 begroot	2016 werkelijk
Veiligheid regionale waterkeringen	Percentage regionale waterkeringen dat aan de veiligheidsnorm voldoet.	100%	68%	76%	72%
Waterkwantiteit	Aantal TOP-lijst gebieden waar de verdroging is opgelost (cumulatief).	12 TOP	4 TOP	11 TOP	5 TOP
		19 SUB-TOP	10 SUB-TOP	19 SUB-TOP	10 SUB-TOP

2.3.3.4 Milieu

Bij de verbreding van de rijkswegen rond Utrecht heeft het rijk middelen beschikbaar gesteld voor bovenwettelijke maatregelen om de overlast van verbreding voor omwonenden zoveel mogelijk te beperken. Wij hebben samen met omwonenden en andere belanghebbenden gewerkt aan een optimale besteding van deze middelen.

Lucht

Om de luchtkwaliteit verder te verbeteren, is in 2016 gewerkt aan een ontgassingsverbod voor scheepvaart. De provinciale milieuverordening (PMV) is daarvoor aangepast. Het verbod treedt in 2017 in werking, tegelijkertijd met de provincie Noord-Holland.

De rapportage luchtkwaliteit over 2014 laat zien dat de luchtkwaliteit stijgt. Er is in de provincie Utrecht nog maar sprake van één overschrijding van de Europese normen. Dit is het resultaat van de inspanningen van rijk, provincies en gemeenten in het kader van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit. Dit programma is mede op ons verzoek verlengd. Ook onder de Europese normen is er nog sprake van gezondheidsschade. Daarom blijven we inzetten op verdere verschoning van de lucht. Zo hebben we een bijeenkomst georganiseerd voor vervoerders en verladers om het gebruik van LNG (Liquid Natural Gas) te stimuleren en om te kijken hoe knelpunten kunnen worden weggenomen.

Geluid

Om de gezondheidseffecten van geluidsoverlast zo veel mogelijk te beperken, werken we langs verschillende sporen. Het belangrijkste spoor is het reduceren van geluidsoverlast door het aanbrengen van geluidsreducerend asfalt op provinciale wegen. In 2016 is ruim 25.000 m² geluidsreducerend asfalt aangelegd. Hiermee is ruim een derde deel van het provinciale wegennet voorzien van geluidsreducerend asfalt.

Voor het eerst hebben we in 2016 een subsidie aangevraagd bij het Bureau Sanering Verkeerslawaaï. Wij hebben de aangevraagde subsidie ontvangen waardoor we de komende tijd de geluidhinder voor ca. 40 woningen kunnen reduceren. Wij hebben geconstateerd dat wij onze doelstellingen voor het reduceren van het aantal woningen met een hoge geluidsbelasting niet kunnen realiseren door de inzet van alleen geluidsreducerend asfalt en geluidsschermen. Wij hebben daarom in 2016 besloten om binnen de beschikbare middelen voor geluidsreductie ook het instrument van gevelisolatie in te zetten om de doelstellingen te realiseren.

Stilte wordt steeds schaarser in Nederland. De geluidsniveaus zullen de komende jaren alleen maar toenemen door de groei van bevolking, toenemende mobiliteit en de groei van de luchtvaart. De Randstedelijke rekenkamer heeft in 2016 twee rapporten uitgebracht over geluid en stilte. Zij hebben geconcludeerd dat ondanks de inspanningen van de provincie Utrecht het areaal aan stiltegebieden in de provincie Utrecht is afgenomen. In 2016 zijn er uiteindelijk slechts 3 ontheffingen verleend voor activiteiten in stiltegebieden.

Externe Veiligheid op stoom

We voeren de regie over het realiseren van een adequate uitvoering van externe veiligheidsregelgeving en -beleid op basis van het Provinciaal Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid 2015-2018 (PUEV). We voeren dit

programma samen uit met gemeenten, omgevingsdienst(en) en de Veiligheidsregio. Er is voldoende goed gekwalificeerde menskracht beschikbaar om regelgeving en beleid uit te voeren. Regelgeving op het gebied van externe veiligheid wordt standaard toegepast bij vergunningverlening, de handhaving van vergunningen en in ruimtelijke plannen. In 95% van de (ontwerp)ruimtelijke plannen die aan de provincie werden voorgelegd in 2016, was externe veiligheid goed verwerkt. Er is een provincie-dekkende gemeentelijke routing voor gevaarlijke stoffen.

Voor de uitvoering van de BRZO-taken bestaat een apart landelijk programma waarin zes BRZO-RUD's samenwerken (zie bij Vergunningverlening, toezicht en handhaving).

Overschrijding risicoplafonds spoor

In 2016 werd geconstateerd dat er in 2015 meer gevaarlijke stoffen op het spoor werden vervoerd dan is toegestaan. Naar aanleiding hiervan is de Stuurgroep Basisnet weer actief geworden. De provincie Utrecht vertegenwoordigt met Noord-Brabant de provincies in deze stuurgroep. De staatssecretaris heeft maatregelen aangekondigd die in 2017 geëffectueerd zullen worden. De Staatssecretaris verwacht dat met de bovenstaande maatregelen het vervoer weer past binnen de risicoruimte die in het Basisnet is vastgesteld.

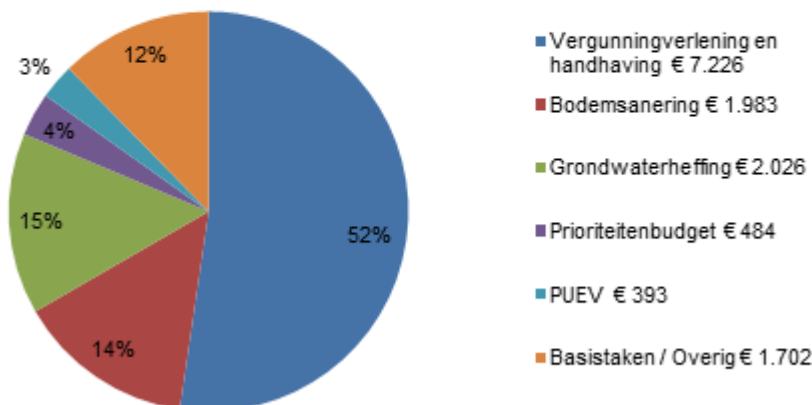
Naam indicator	Omschrijving	Streef waarde	2015 werkelijk	2016 begroot	2016 werkelijk
PUEV	Externe veiligheid is bij minstens 95% van de ruimtelijke plannen goed verwerkt.	90%	97%	95%	95%

2.3.4 Financiële verantwoording

Rodem water en milieu	Rekening 2015	Oorspr. Begroting 2016	Begroting na wijziging 2016	Rekening 2016	Saldo
Materiële lasten	12.394	12.702	14.394	13.814	580
Apparaatskosten	5.707	6.398	6.366	6.398	-32
Totaal Lasten	18.101	19.100	20.760	20.212	548
Totaal Baten	4.943	3.869	8.780	9.821	-1.041
Saldo van dit programma	13.158	15.231	11.980	10.391	1.589
Storting in reserves	3.875	1.472	5.430	5.499	-69
Onttrekking aan reserves	5.987	1.930	2.101	1.602	499
Beslag op de algemene middelen	11.046	14.773	15.309	14.288	1.021

2.3.4.1 Toelichting

**Materiële lasten programma
Bodem, water en milieu
Totaal € 13.814**

Verschillenanalyse Bodem, water en milieu	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Saldo
Lasten			
Vergunningverlening en handhaving Door minder benodigde inzet op complexe dossiers is het flexibele budget niet volledig benut. Daarnaast is zowel door de RUD Utrecht als de Omgevingsdienst NZKG in 2016 sprake van een restitutie van de DVO bijdrage doordat minder inzet benodigd was. Ook heeft een afroaming van de opdracht aan de RUD Utrecht ten aanzien van het tijdelijk budget geleid tot een lagere bijdrage aan de RUD Utrecht.	7.940	7.226	714
Bodemsanering De kosten voor een groter saneringsproject zijn lager uitgevallen, o.a. door een gunstige aanbesteding. Daarnaast is een subsidieaanvraag door Waternet voor waterbodems vertraagd en daardoor nog niet betaald. Een bijdrage voor het uitvoeringsprogramma aan het Rijk is vervallen.	2.825	1.983	842
Grondwaterheffing de lasten zijn hoger door de afrekening van verdrogingsprojecten UFL welke niet waren begroot (zie ook baten)	742	2.026	-1.284
Prioriteitenbudget de lasten zijn lager door het uitstel op het programma Gezonde leefomgeving €0,19 mln, vertraging op projecten bij externe partners en inkoopbesparing op inhuur	756	484	272
Provinciaal Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid (PUEV) Actualisatie van gevaarlijke gemeentelijke routes heeft minder gekost en er zijn lagere kosten mbt externe veiligheidsadviezen als gevolg van minder vergunningswijzigingen.	466	393	73
Overige kleine verschillen	8.031	8.100	-69
Totaal lasten	20.760	20.212	548
Baten			

Vergunningverlening en handhaving Meer leges ontvangen.	780	903	-123
Bodemsanering <i>Aanvullende eigen bijdrage ontvangen van eigenaar voor sanering.</i>	6.399	6.499	-100
Grondwaterheffing Het verschil op de baten komt voort uit de definitieve aanslagen 2015 en reservering saldo beheerorganisatie Rijn West waarvan PU penvoerders is.	1.160	1.757	-597
Provinciaal Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid (PUEV) De hogere baten betreft een afrekening subsidie 2015, IPO bijdrage Coördinatie en hogere subsidie dan begroot.	300	437	-137
Overige kleine verschillen	141	225	-84
Totaal baten	8.780	9.821	-1.041
TOTAAL	11.980	10.391	1.589

Reserves Bodem, water en milieu	Begroting 2016		Rekening 2016	
	Storting	Onttrekking	Storting	Onttrekking
Res. Egalisatie Bodemsanering	4.233	174	4.333	1.016
Res. PUEV	587	446	37	268
Res. Concessieverlening EEV	-	220	-	220
Res. Exploitatiewerschuilen grondwaterbeheer	1.160	1.160	1.129	1.812
Res. Desintegratiekosten RUD	-	52	-	53
Res. Stimuleringsfonds	-	40	-	-
Res. Projecten: Rijden op Aardgas	-	5	-	5
Res. Projecten: ARBOR	-	150	-	150
Res. Projecten: Duurzaam Door	-	202	-	111
Totaal	5.980	2.101	5.499	1.602

Toelichting Stortingen
Reserve PUEV Lagere storting omdat bij de Najaarsrapportage 2016 per abuis het overschot reserve PUEV is gestort in plaats van onttrokken.
Toelichting Onttrekkingen
Reserve PUEV Lagere onttrekking uit reserve PUEV wegens hogere bijdrage van vanuit IPO €0,06 mln; voordeel wegens positieve eindafrekening 2015 €0,08 mln en minder uitgaven externe veiligheidsadviezen € 0,04 mln.
Reserve Exploitatiewerschuilen grondwaterbeheer Hogere onttrekking wegens extra uitgaven in het kader van Verdroging Oost.
Reserve stimuleringsfonds Betreft het restant van het budget van zorg en welzijn als onderdeel van het stimuleringsfonds. De kosten zijn echter lager uitgevallen waardoor het budget niet meer nodig is. Het restant wordt gebruikt voor het project nedereindse plas dat ook onderdeel is van het stimuleringsfonds.
Reserve Egalisatie Bodemsanering Hogere negatieve onttrekking omdat minder kosten zijn gemaakt, zie verschillenanalyse.

2.4.1 Maatschappelijke context

De economie trekt aan en de werkgelegenheid stijgt. Het Utrecht Science Park is een krachtige motor voor de regionale economie. Maatschappelijke uitdagingen zoals de energietransitie en de toename van het internationaal toerisme bieden kansen voor de Utrechtse economie. Bedreigingen zijn er ook. De concurrentie tussen regio's in binnen- en buitenland neemt toe. Ondanks de stijgende vraag naar bedrijfshuisvesting staan nog steeds veel kantoren en winkels leeg. Door technologische vooruitgang verdwijnen er banen op (V)MBO niveau. Tegelijkertijd nemen de tekorten aan gekwalificeerde arbeidskrachten in sectoren als de ICT toe.

De provincie Utrecht heeft dankzij haar centrale ligging in het land en het hoge opleidingsniveau van de inwoners een sterke positie als vestigingsregio voor het (internationale) bedrijfsleven. Om dit te behouden moeten de vestigingsfactoren sterk en kwalitatief hoogwaardig blijven. Een aantrekkelijk aanbod van recreatievoorzieningen hoort daar ook bij. Versterken van het vestigingsklimaat doen we samen met onze partners in een netwerkstructuur. Wij stimuleren de economie door het bundelen van krachten van bedrijfsleven, kenniscentra, onderwijs, maatschappelijke organisaties en overheid. We kijken daarbij over de grenzen van de provincie heen.

2.4.2 Prioriteiten

Vergroten innovatiekracht

Op 14 november heeft de Economic Board Utrecht (EBU) haar Voortgangsrapportage 2016 gepresenteerd. De rapportage bevat een verslag van de ontwikkelingen, resultaten en initiatieven van het afgelopen jaar. Samen met triple-helix partners, heeft de EBU bijgedragen aan een groene, gezonde en slimme regio. Enkele voorbeelden zijn: de start van 'We drive solar' in Lombok, een proeftuin voor zorgtechnologie in Vathorst, de aanwijzing van Utrecht 3D-Medical als nationaal smart industry fieldlab en de kick-off van Startup Utrecht door Neelie Kroes. De EBU heeft ook bijgedragen aan de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt en de internationalisering van onze regio. Met haar manier van werken stimuleert EBU voor maatschappelijke vraagstukken eigenaarschap in de markt. Indien in de aanloop extra financiering nodig is om een initiatief te starten, kan gebruik worden gemaakt van het provinciale cofinancieringsfonds. Met de bijdragen uit het fonds is ruim € 48 mln. aan secundaire investeringen uitgelokt.

In 2016 heeft de provincie actief bijgedragen aan het versterken van de zichtbaarheid van het Utrecht Science Park (USP). Mede met steun van de provincie hebben de acht TOP science- en innovatieparken in Nederland een internationale brochure gepubliceerd, die zeer positief is ontvangen. Ook heeft de provincie een rol gespeeld in de ontwikkeling van een Science Park Fonds, samen met enkele pensioenfondsen. Met het fonds willen de scienceparken de valorisatie versterken door de juiste faciliteiten (zoals gebouwen) te ontwikkelen.

Op 5 juli 2016 heeft de provincie Utrecht een intentieovereenkomst ondertekend voor de verdere ontwikkeling van RegMedXB. Dit samenwerkingsverband, waar kennisinstellingen, bedrijven, patiëntenorganisaties en overheden samenwerken, moet de groei en verankering van een nieuw industrieel cluster voor regeneratieve geneeskunde versnellen, oplossingen voor patiënten dichterbij brengen en een bijdrage leveren aan (kosten)efficiëntie in de zorg.

Een plan van aanpak voor de versterking van onze Europese toppositie is er nog niet omdat de publicatie van de nieuwe European Competitiveness Index is uitgesteld. Dit onderzoek vormt de basis voor het plan van aanpak.

Naam indicator	Omschrijving	Streef waarde	2015 werkelijk	2016 begroot	2016 werkelijk
Innovatie	Multiplier op innovatieprojecten (EBU)	3	3	3	3

Aanpakken leegstand (kantoren, detailhandel)

De Provinciale Aanpak Kantorenleegstand wordt uitgevoerd via twee sporen: het reduceren van nieuwbouwmogelijkheden (regulerende spoor) en het ondersteunen bij transformatie van leegstaande kantoren (faciliterende spoor). In het regulerende spoor is in februari 2016 de Thematische Structuurvisie Kantoren vastgesteld. Hierin staat beschreven op welke locaties plancapaciteit door middel van een provinciaal inpassingsplan wordt teruggebracht. Het voorontwerp van het inpassingsplan heeft voor inspraak en vooroverleg ter visie gelegen. De hoorzittingen voor de betrokken gemeenteraden over het inpassingsplan vonden in december plaats. Het faciliterende spoor van de kantorenaanpak is uitgevoerd binnen het [programma Wonen en Binnenstedelijke Ontwikkeling](#). De Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht (OMU) heeft in 2016 haar werkveld verruimd door ook de transformatie van kantoren actief te ondersteunen. Via de OMU is in 2016 ruim 22.000m² kantoor getransformeerd naar woonruimte of een andere bestemming.

In 2016 is de retailaanpak verder vormgegeven op het gebied van ruimtelijke ordening, kennisdeling, netwerkontwikkeling en transformatie. Hierover heeft de provincie in de Retaildeal met het Rijk afspraken gemaakt. Bij de herijking van de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie en Verordening zijn ruimtelijk beleid en regels ten aanzien van detailhandel opgenomen. Op het gebied van kennisdeling en netwerkontwikkeling is een Kopgroep Retail, bestaande uit vertegenwoordigers van gemeenten, vastgoedpartijen en (grote) retailers, ingesteld en heeft een bijeenkomst van het Retailplatform plaatsgevonden. Ook is samen met de provincies Noord- en Zuid Holland gestart met een grootschalig Koopstromenonderzoek. Transformatie en herstructurering in winkelgebieden is opgepakt vanuit het [programma Wonen en Binnenstedelijke Ontwikkeling](#).

Versterken positie (V)MBO-leerlingen

In 2016 heeft de provincie, naast actieve steun aan de Human Capital Agenda van de Economic Board Utrecht, op verschillende manieren bijgedragen aan het verbeteren van de aansluiting onderwijs- arbeidsmarkt voor (V)MBO. De provincie heeft bijgedragen aan de Week van de Techniek en de oprichting van het Stimuleringsfonds Leren-Werken. Ook heeft de provincie opdracht gegeven voor een onderzoek naar de actuele situatie in onze regio en de belangrijkste opgaven. Het onderzoek is nodig om de juiste rol en inzet van de provincie te kunnen bepalen op dit vraagstuk. Tot slot heeft de provincie samen met de gemeenten Utrecht en Amersfoort en de EBU het initiatief genomen een arbeidsmarktdashboard te ontwikkelen. Dit dashboard is gebaseerd op heel veel (actuele) data en dient om snel en scherp inzicht te krijgen in de werkelijke situatie.

Stimuleren recreatie en toerisme

De ECORYS Monitor, die in opdracht van de provincie is uitgevoerd, toont aan dat het goed gaat met de vrijetijdseconomie in de regio Utrecht: in 2 jaar tijd groeiden de bestedingen aan toerisme en recreatie met 8,9% en kwamen er 2.880 nieuwe voltijdbanen bij.

In 2016 hebben Provinciale Staten de nieuwe Agenda Recreatie en Toerisme 2016-2019 vastgesteld. Hierin wordt een nieuw accent gelegd op de snelgroeiende markt van de internationale bezoekers aan Nederland. De provincie zet hiervoor aansprekende thema's in de etalage, zoals De Stijl en het cultureel erfgoed. Ook profileert Utrecht zich als de fietsprovincie bij uitstek. Op het gebied van recreatie zet de provincie in op de ontwikkeling en bekendheid van de regio, zodat het aanbod van recreatiemogelijkheden aansluit op de vraag van recreanten.

Het plan naar een Routebureau voor recreatieve routenetwerken als wandelen, varen en fietsen is in 2016 geïntroduceerd. Onder de gemeenten in de provincie is hiervoor een breed draagvlak. Het Routebureau wordt daarmee een resultaat van een proces waarin alle betrokken partijen met elkaar hebben nagedacht over nieuwe vormen van beheer van routenetwerken en recreatieterreinen en over innovatie van het aanbod en het stimuleren van gebruik door inwoners en bezoekers.

In 2016 hebben we als deelnemer in de recreatieschappen en in Recreatie Midden Nederland een actieve bijdrage geleverd aan de transitieopgave. We hebben samen met onze partners een verkenning gedaan naar de toekomstopties van de recreatieschappen. De uitkomst hiervan is breed gedragen. Sinds 1 juli 2016 heeft Recreatie Midden-Nederland een nieuwe rechtsvorm, de bedrijfsvoeringsorganisatie. Hierdoor kan de veranderende vraag naar recreatiemogelijkheden beter worden opgevangen en kunnen we als provincie beter sturen op (boven)regionale doelen.

Naam indicator	Omschrijving	Streef waarde	2015 werkelijk	2016 begroot	2016 werkelijk
Recreatie	Aantal gerealiseerde projecten	17	19	-	17

Versterken energietransitie

In 2016 is de Energieagenda vastgesteld. De energietransitie is als programma verankerd in de organisatie en er zijn nieuwe coalities gesmeed. Met de Energieagenda wil de provincie een klimaat voor energietransitie creëren. Bij de herijking van de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie en Verordening zijn hierin belangrijke stappen gezet. We bieden nu ruimtelijk meer mogelijkheden en experimenteeruimte voor de productie van duurzame energie. Om de hoeveelheid duurzame bodemenergie te vergroten, hebben provincie en gemeente Utrecht de Utrechtse Bodemenergieagenda vastgesteld.

In 2016 hebben we bestaande instrumenten voortgezet. De Aanjaagfaciliteit heeft 15 duurzame energieprojecten ondersteund bij het verkrijgen van financiering. In de Wasstraat Duurzaamheid is een tiental adviezen verstrekt voor energiebesparing bij renovatie van woningbouw-woningen, één advies voor een gebiedsontwikkeling (nieuwbouw) en ook voor ons eigen Huis voor de Provincie is een advies opgesteld. De inzet voor energiebesparing bij vergunningverlening, toezicht en handhaving is in 2016 geïntensiveerd. Met de nieuwe instrumenten is in 2016 een start gemaakt. In samenwerking met de Economic Board Utrecht is kwartier gemaakt voor een NOM-alliantie die NOM-pilots in de regio verbindt, om met de betrokkenen te ontdekken wat werkt en wat niet en de successen uit te bouwen. NOM staat voor Nul op de Meter in je woning. Voor de ontwikkeling van het regionale energiefonds is de samenwerking gestart met partijen die willen participeren in het fonds zodat een fonds ontstaat met een veel grotere omvang dan de € 4 mln. die wij in de energieagenda gereserveerd hebben.

Binnen de concessie stadsregio U-OV is besloten te gaan rijden met elektrische bussen op lijn 1. Vervoerder Syntus (streekconcessie) heeft aangeboden om te starten met twee elektrische bussen en twee elektrische buurtbussen die in de tweede helft van 2017 zullen instromen.

Een aantal projecten waarbij de provincie een actieve rol heeft gespeeld, zijn in 2016 weer een stap verder gekomen. Te denken valt aan ultra-diepe geothermie op USP/Rijnsweerd, woningbouw Soesterberg, biogashub Woudenberg, waterkrachtcentrale Hagestein en energieneutrale melkveehouderij.

De inzet van zon, wind en biomassa als energiebron is toegenomen, waardoor het aandeel duurzame energie (exclusief verkeer en vervoer) is gestegen van 2,1% in 2014 tot 2,5% in 2015, waarmee de streefwaarde precies is gerealiseerd. De nieuwe windmolens in Nieuwegein (5 molens van in totaal 10 MW) hebben geleid tot 45% meer geproduceerde windenergie in 2015. In 2016 zijn geen nieuwe windmolens gebouwd. Er is in 2015 3,8% energie bespaard (streefwaarde 5%). De data voor 2016 zijn nog niet beschikbaar. Met deze toename van duurzame energie en energiebesparing liggen we redelijk op koers richting een energieneutrale provincie in 2040.

Naam Indicator	Omschrijving	Streefwaarde	2015 werkelijk	2016 Begroot	2016 Werkelijk
Energiebesparing	Energiebesparing per jaar	5% per jaar	3,8%	5%	*
Toename productie duurzame energie	Toename ten opzichte van vorig jaar	11% per jaar	11%	11%	*
Aandeel duurzame energie	Aandeel ten opzichte van energieverbruik	5% in 2020 100% in 2040	2,5%	2,9%	*
Opgestelde vermogen windmolens	Totaal vermogen op grondgebied provincie	65,5 MW _e in 2020	25	25	25

* Percentage nog niet bekend

2.4.3 Overige resultaten

2.4.3.1 Economie

Versterken internationaal vestigingsklimaat

In 2016 zijn maar liefst 19 buitenlandse investeringsprojecten aangetrokken. De projecten leveren € 14,4 mln. aan investeringen en 458 arbeidsplaatsen op. Wij hebben met gemeenten en Utrecht Science Park een intentieovereenkomst getekend waarin afgesproken is intensiever te gaan samenwerken bij het aantrekken van buitenlandse investeringen. Op het technologiefestival Campus Party Utrecht hebben wij ons voor het eerst gezamenlijk gepresenteerd onder de naam Utrecht Region. Ook met de landelijke partners in het Invest in Holland netwerk is de samenwerking verder geïntensiveerd. Vanuit onze Chinese zusterprovincie Guangdong hebben we drie delegaties ontvangen op gebied van milieutechnologie, toerisme en landbouw.

In 2016 is de International Talent Community Utrecht (ITCU) met steun van de provincie opgericht. Het is een initiatief van de Economic Board Utrecht (EBU) dat het voor buitenlandse bedrijven, onderzoekers en jong talent gemakkelijker maakt om zich in Utrecht te vestigen.

(Herstructurering) bedrijventerreinen

De vraag naar bedrijventerrein en bedrijfsruimte is in 2016 voor het eerst sinds lange tijd weer toegenomen. In 2016 is in opdracht van de provincie onderzoek gedaan naar de toekomstige vraag naar bedrijfsruimte. Het onderzoek heeft aangetoond dat er nog voldoende aanbod in de provincie is om de toename in de vraag op te vangen. Op lokaal niveau kunnen wel knelpunten ontstaan die in overleg met de regio moeten worden opgelost. Via de Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht (OMU) is in 2016 ongeveer 5 ha. bedrijventerrein geherstructureerd.

EFRO

In 2016 zijn in het kader van het Europese programma Kansen voor West 2014-2020 twee innovatieprojecten ontwikkeld: Smart Solar Charging en het life sciences project iTop.

FoodValley

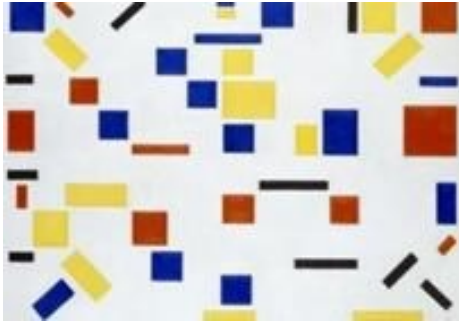
De samenwerking tussen de provincie Utrecht en regio FoodValley is op het gebied van economie in 2016 verbeterd. Er is nu een duidelijke verbinding tussen de EBU en de regio. Beide partijen weten elkaar goed te vinden. Verder oriënteren wij ons op grote projecten in de regio, zoals het World Food Center in Ede en de ICT-campus in Veenendaal.

Naam indicator	Omschrijving	Streefwaarde	2015 werkelijk	2016 begroot	2016 werkelijk
Internationale acquisitie	Aantal gerealiseerde investeringsprojecten	-	11	-	19

2.4.3.2 Recreatie en Toerisme

Toerisme

Samen met de Economic Board Utrecht en onder meer het Utrecht Convention Bureau hebben we in 2016 bijgedragen aan het aantrekken van kenniscongressen via een stimuleringsfonds: in 2016 kwamen er 57 internationale congressen naar de provincie Utrecht, goed voor 55.000 deelnemersdagen en een bestedingsimpuls van € 23 mln.

In 2016 hebben we subsidie verstrekt voor de toeristische promotie van het themajaar De Stijl, in afstemming met landelijke en regionale partners. Onderdeel van de aanpak is het aansporen van het toeristische bedrijfsleven om De Stijl producten en diensten te ontwikkelen. Op deze manier vergroten we het economische effect van onze inzet. We zijn ook aangesloten bij de landelijke HollandCity-aanpak voor Holland-kastelen, waarin we met vier andere provincies samenwerken om meer bezoekers uit Duitsland en België naar de kastelen te trekken (waaronder 6 Utrechtse kasteelmusea en 3 kasteelhotels).

Recreatie om de Stad (RodS)

In 2016 is de inrichting van Parkbos de Haar bij Haarzuilens afgerond: een recreatiegebied van 71 ha. met 4,7 km. paden en diverse voorzieningen. Voor recreatiegebied Nieuw Wulven in Houten werd in 2016 een ondernemer voor de exploitatie aangetrokken. De inrichting van het IJsselsteinse bos (circa 25 ha. met recreatievoorzieningen) is eind 2016 afgerond. Enkele geplande fietspaden (bij Haarzuilens en IJsselstein) zijn vertraagd wegens procedures en benodigde afstemming met aangrenzende ontwikkelingen.

Recreatief Hoofd Netwerk (RHN)

Met de opening van diverse toeristische overstappunten (TOP's) in 2016 is het netwerk aan TOP's met 35 locaties nagenoeg compleet gemaakt. Op de toeristische overstappunten kun je gemakkelijk beginnen aan één van de vele wandel-, fiets- en vaarroutes. Ze zijn digitaal ontsloten via www.aantrekkelijkutrecht.nl. Provincie Utrecht heeft samen met de andere provincies en het Rijk afspraken gemaakt om de vaarten die gebruikt worden voor recreatie nog aantrekkelijker te maken voor de recreant. De afspraken tussen de provincies over de Basisvisie Recreatietoerwaartnet zijn in 2016 door alle betrokken partijen ondertekend. Hiermee is een belangrijke stap gezet voor de borging en het behoud van het landelijke basisrecreatietoerwaartnet Nederland (BRTN).

Overige recreatieprojecten

In 2016 is een innovatief proefproject met veenslib op de Loosdrechtse plassen gestart. Hiermee onderzoeken partijen of het veenslib uit de Loosdrechtse plassen kan worden verwerkt en toegepast als bouwstof voor legakkerherstel.

Voor het bovenregionale recreatieterrein Henschotermeer tekende de provincie in 2016 een samenwerkingsovereenkomst voor borging van dit terrein na de beoogde liquidatie van het Recreatieschap Utrechtse Heuvelrug Vallei en Krommerijn. In deze overeenkomst zijn de mogelijkheden voor toekomstige exploitatie en beheer door de betrokken partijen in kaart gebracht. Tevens is afgesproken dat het Henschotermeer in de toekomst opengesteld blijft voor publiek.

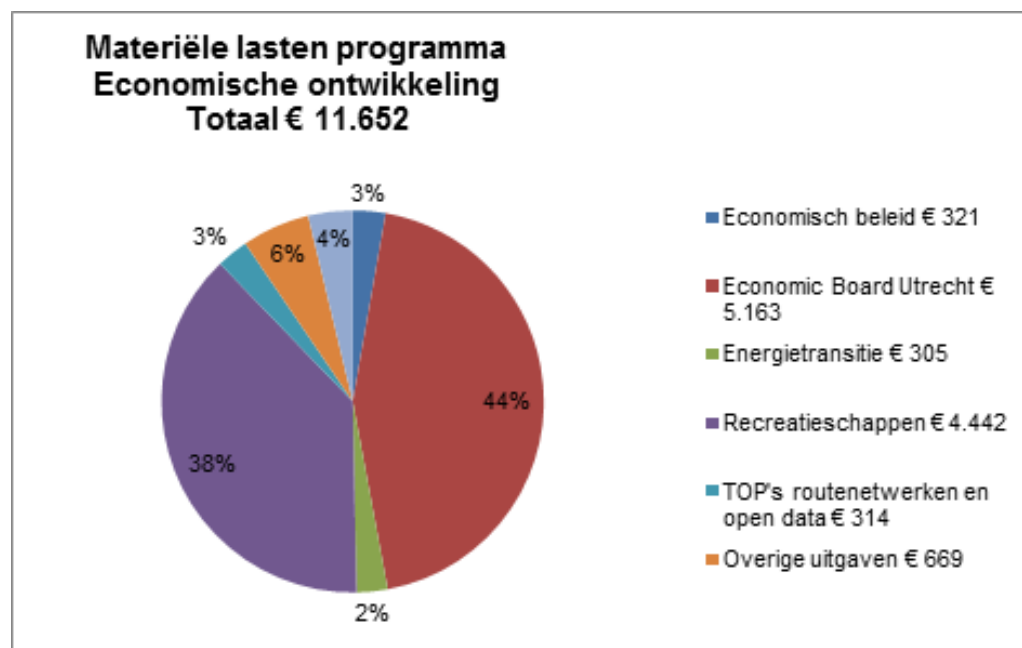
De realisatie van het laatste project in het kader van de samenwerkingsovereenkomst Groen Blauwe Structuur Amersfoort is vertraagd (zie indicator accommoderen recreatiedruk om de stad). Het project Over de Laak (Vathorst-Noord) betreft de ontwikkeling van 36 ha groen-recreatief uitloopgebied. Afronding van het project is gepland voor 2017.

Naam indicator	Omschrijving	Streef waarde	2015 werkelijk	2016 begroot	2016 werkelijk
Accommoderen recreatiedruk om de stad	Aangelegd recreatieterrein rond Utrecht (RodS) in ha	170	10	111	106
	Aangelegd recreatieterrein en groengebied A'foort in ha	-	-	138	0

2.4.4 Financiële verantwoording

Economische ontwikkeling	Rekening 2015	Oorspr. Begroting 2016	Begroting na wijziging 2016	Rekening 2016	Saldo
Materiële lasten	6.685	6.241	11.029	11.652	-623
Apparaatskosten	2.984	2.910	2.910	2.910	-
Totaal Lasten	9.669	9.151	13.939	14.562	-623
Totaal Baten	1.430	36	1.477	1.820	-343
Saldo van dit programma	8.239	9.115	12.462	12.742	-280
Storting in reserves	3.604	2.266	2.866	4.024	-1.158
Onttrekking aan reserves	2.586	1.244	4.717	4.497	220
Beslag op de algemene middelen	9.257	10.137	10.611	12.270	-1.659

2.4.4.1 Toelichting

Verschillenanalyse Economische ontwikkeling	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Saldo
Lasten			

MBO Realisatie onderwijs/arbeidsmarkt Er waren een drietal subsidies gebudgetteerd voor 2016. De indiening van de aanvragen heeft echter begin 2017 plaatsgevonden. Dit kwam omdat de uitwerking van de voorstellen meer tijd vergde dan voorzien.	100	0	100
Cofinancieringsfonds De hogere uitgaven zijn voornamelijk het gevolg van verschillen in de geplande en gerealiseerde bevoorschotting van de door derden aangevraagde subsidies.	3.844	4.863	-1.019
Economic Board Utrecht Voor financiering van het tekort in de begroting van 2016 van de EBU organisatie hadden we een garantie afgegeven van € 300.000. Garantie is echter niet aangesproken omdat de organisatie zelf in staat is geweest om de begroting sluitend te krijgen.	600	300	300
Recreatieschappen Tekort enerzijds veroorzaakt door het vormen van een voorziening voor de afkopsom van UHVK ad € 1,98 mln. en anderzijds door uitstel van het voorgenomen onderhoud aan de legakkers en zandeilanden ad € 0,9 mln. bij de Vinkeveense Plassen naar 2017. De aanbesteding werd vertraagd door de lange periode van afstemming met de omgeving.	3.462	4.492	-1.030
Investeringsimpuls energieagenda Bij de aangepaste begroting 2016 is uitgegaan van een gelijkmatige besteding van het beschikbare budget over de coalitieperiode. Dat is onrealistisch gebleken. In 2016 heeft de focus gelegen op het opstellen van de Energieagenda en het ontwikkelen van de instrumenten waarmee uitgaven gedaan kunnen worden om de energietransitie te versnellen: met name energiefonds, aanjaagfaciliteit en NOM-alliantie. Medio 2017 zijn alle instrumenten gereed en zal het tempo van bestedingen afhangen van het aantal kansrijke initiatieven dat zich aandient. In 2016 was dit aantal beperkt, met name als het gaat om energielandschappen: windmolens en zonneparken.	1.000	305	695
Kantorenaanpak inpassingsplannen De juridische regeling waar uiteindelijk voor is gekozen brengt voor het adviesbureau dat het PIP maakt aanmerkelijk minder werkzaamheden met zich mee. We hebben van de twee opties de goedkoopste gekozen, namelijk de algemene regeling op basis van een concept-plan en in overleg met extern juristen. Externe juridische advisering kan qua kosten behoorlijk oplopen. Aanvankelijk werden veel meer discussiepunten en vragen vanuit het project verwacht. Dat blijkt erg mee te vallen.	300	191	109
Overige kleine verschillen	4.633	4.411	222
Totaal lasten	13.939	14.562	-623
Baten			
Werklocaties en kantorenaanpak inpassingsplannen Een aantal kosten konden in rekening worden gebracht bij andere afdelingen. Dit was niet voorzien in de begroting.	0	200	-200
Overige kleine verschillen	1.477	1.620	-143
Totaal baten	1.477	1.820	-343
TOTAAL	12.462	12.742	-280

Reserves Economische ontwikkeling	Begroting 2016		Rekening 2016	
	Storting	Onttrekking	Storting	Onttrekking
Res. Cofinancieringsfonds	2.266	3.144	2.266	3.883

Res. Toeristische ontwikkeling		-	960	64	-
Res. Projecten: Economisch beleidsplan		-	250	-	250
Res. Projecten: Green Deal		-	113	-	113
Res. Projecten: Veenslib Loosdrechseplassen/wandelen		-	250	-	250
Res. Projecten: Energie agenda		500	-	1.195	-
Res. Projecten: MBO onderwijs/arbeidsmarkt		100	-	275	-
Res. Projecten: Kantorenaanpak Inpassingsplannen		-	-	224	-
Totaal		2.866	4.717	4.024	4.497

Toelichting Stortingen

Reserve toeristische ontwikkeling

Door lagere uitgaven bij het project toekomst recreatieschappen ad € 8.000 en een bate van € 56.000 heeft er een storting plaatsgevonden in plaats van de geraamde onttrekking. ook heeft de geraamde onttrekking van € 0,9 mln. niet plaatsgevonden voor het onderhoud aan de legakkers en zandeilanden bij de Vinkeveense Plassen, omdat aanbesteding vertraagd was.

Res. Projecten: Energie agenda

Hogere storting als gevolg van onderbesteding in 2016. Zie hiervoor de verklaring bij de toelichting onder de verschillenanalyse bij de lasten onder het kopje Investeringsimpuls energieagenda.

Res. Projecten: MBO onderwijs/arbeidsmarkt

Hogere storting als gevolg van onderbesteding in 2016. Zie hiervoor de verklaring bij de toelichting onder de verschillenanalyse bij de lasten onder het kopje MBO Realisatie onderwijs/arbeidsmarkt.

Res. Projecten: Kantorenaanpak inpassingsplannen

Storting als gevolg van onderbesteding en niet geraamde ontvangsten in 2016. Zie hiervoor de toelichting onder de verschillenanalyse bij de lasten onder het kopje Kantorenaanpak inpassingsplannen en bij de baten onder het kopje werklocaties en kantorenaanpak inpassingsplannen.

Toelichting Onttrekkingen

Reserve Cofinancieringsfonds

Voor toelichting op de hogere onttrekking verwijzen wij u naar de toelichting onder de verschillenanalyse onder het kopje Cofinancieringsfonds.

2.5.1 Maatschappelijke context

De essentie van ons mobiliteitsbeleid is een goede bereikbaarheid per auto, fiets en openbaar vervoer in een gezonde en verkeersveilige omgeving. Een goede bereikbaarheid is van doorslaggevend belang voor de ontwikkeling van onze regio. De bereikbaarheidsproblematiek concentreert zich met name in en rondom steden, vooral door de aantrekkende economie en binnenstedelijke ontwikkelingen.

Het bereikbaar houden van Utrecht Science Park (USP) en andere economische kerngebieden voor alle vervoersmodaliteiten zijn speerpunten. Provinciale wegen pakken we met de trajectaanpak integraal aan, waarbij we de bereikbaarheid en de verkeersveiligheid verbeteren en ook ruimte aan andere beleidsvelden bieden om kansen te benutten voor versterking van landschappen, stad- en platteland-verbindingen, leefomgeving en ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden. Wij werken aan fietsverbindingen, zodat in de toekomst alle belangrijke werklocaties, scholen en knooppunten veilig, comfortabel en snel bereikbaar zijn per fiets. Wij staan voor een goed openbaar vervoerssysteem, niet alleen in de drukke gebieden, maar ook in kleine kernen en wijken. Namens gemeenten zijn we opdrachtgever voor regiotaxi. Voor de provincie ligt er een opgave voor de autobereikbaarheid met speciale aandacht voor goede aansluitingen op het hoofdwegennet. Verkeersveiligheid en gezondheid van inwoners hebben voor ons een hoge prioriteit.

2.5.2 Prioriteiten

Integrale aanpak provinciale wegen (trajectaanpak)

Werkzaamheden aan de provinciale wegen pakken we zoveel mogelijk trajectgewijs op door middel van de trajectaanpak. In 2016 zijn nog geen trajectstudies opgeleverd. Gaandeweg het proces werd duidelijk dat twee in plaats van de eerder geplande één jaar nodig is per trajectstudie. Eén jaar is te kort om met de diverse betrokken partijen af te stemmen en overeenstemming te bereiken over wenselijke maatregelen. Momenteel lopen er zeven trajectstudies. Deze worden in 2017 via een GS-voorstel afgerond. De trajectaanpak op de N212 fase I is in 2016 vrijwel afgerond.

Versterken wegennet rond steden (Utrecht, Amersfoort)

In 2016 hebben wij ons bij de rijksprojecten gericht op de kwaliteit van de leefomgeving en een zorgvuldige inpassing. Voor de Ring Utrecht is december het pakket van 15 miljoen euro aan bovenwettelijke maatregelen aan de Minister aangeboden en overgenomen als onderdeel van het project A27-A12 Ring Utrecht.

In 2016 heeft de Minister bekend gemaakt dat realisatie van Knooppunt Hoewelaken met een jaar vertraagd is vanwege nieuwe verkeersprognoses gebaseerd op de nieuwe scenario's uit de Toekomstverkenning Welvaart en Leefomgeving (WLO scenario's).

Voor de Noordelijke Randweg Utrecht stond in 2016 de planstudie centraal. Met de gemeente Utrecht is er een overeenkomst voor samenwerking gesloten waarin de afspraken voor de provinciale bijdrage zijn vastgelegd. Voor de westelijke ontsluiting Amersfoort is in 2016 de bestemmingsplanprocedure doorlopen en vastgesteld. Zodra het bestemmingsplan onherroepelijk is, naar verwachting rond de zomer van 2017, wordt gestart met de voorbereidende werkzaamheden voor realisatie.

Optimaliseren regionaal OV (schaalsprong)

In 2016 hebben we, samen met Rijk en regio, twee verkenningen opgesteld, namelijk de Gebiedsverkenning Utrecht Oost (GUO) en het Toekomstbeeld OV Midden Nederland. In de verkenningen zijn scenario's gepresenteerd voor de lange termijn (2040) bereikbaarheidsopgaven. Beide verkenningen geven, vanuit een

brede ruimtelijk economische en mobiliteitsbenadering, een beeld van te verwachten ontwikkelingen voor het OV en het provinciale aandeel daarin. Algemeen beeld is dat wij en alle andere OV aanbestedende overheden, inclusief het rijk, aan de vooravond staan van ingrijpende keuzes om het OV een relevante én betaalbare bijdrage aan de toekomstige (in Utrecht sterk groeiende) mobiliteit te kunnen blijven leveren. Voor Utrecht Oost zijn in het BO-MIRT van oktober 2016 afspraken gemaakt om een gezamenlijk vervolg te starten.

Binnen de kaderopdracht Schaalsprong OV worden opties voor OV in de toekomst uitgewerkt. In de loop van 2017 komen de eerste resultaten daarvan beschikbaar, die met de Staten besproken gaan worden.

Actieplan fiets

Als provincie Utrecht voeren we veel projecten en activiteiten uit om het fietsen vlotter, veiliger en comfortabeler te maken en het fietsgebruik te stimuleren. Werkzaamheden aan provinciale fietspaden bereiden we voor en voeren we zoveel mogelijk gelijktijdig uit met andere werkzaamheden op/aan provinciale wegen. In sommige gevallen is dit niet mogelijk en is het beter direct te investeren op plekken waar extra aandacht nodig is. Zo is op de N225 ter hoogte van het Revius Lyceum in Doorn aan een fietsoversteek gewerkt en is op de N806, ter hoogte van de grens met de provincie Gelderland, de fietsoversteek aangepakt.

Gemeentelijke fietsroutes worden verbeterd door middel van projecten binnen Beter Benutten en of met een subsidie passend binnen de "Uitvoeringsverordening subsidie Actieplan fiets en veiligheid gemeentelijke infrastructuur." Het actieplan heeft in 2016 aan 14 gemeentelijke projecten een bijdrage geleverd.

Daarnaast is in 2016 het Realisatieplan Fiets 2016-2020 in samenwerking met verschillende belanghebbende organisaties opgesteld en in september vastgesteld.

Wij willen met het Realisatieplan Fiets 2016-2020 de bereikbaarheid van de regio verbeteren en fietsen veiliger, comfortabeler en sneller maken. De provincie investeert de komende jaren in een regionaal fietsnetwerk met snelle fietsverbindingen, in innovatieve oplossingen om veiligheid en doorstroming te verbeteren en in maatregelen om het fietsgebruik te stimuleren. Ook moet het makkelijker worden om het reizen met fiets en openbaar vervoer of auto te combineren. Voor de uitvoering van het plan is ruim 30 miljoen euro beschikbaar. Daarnaast zijn wij in 2016 gestart met de voorbereiding van de snelfietsroute tussen Amersfoort en Utrecht. Dit is het eerste concrete project in het kader van het Realisatieplan Fiets 2016-2020.

De fietsverbinding langs de A27 over de Lek is opgenomen in Realisatieplan Fiets. De verbinding is door het Rijk niet opgenomen in het Ontwerp Tracé Besluit Houten Hooipolder, ondanks dat in de begroting van het ministerie van Infrastructuur en Milieu 5,5 mln. is opgenomen om de fietsverbinding mogelijk te maken. In overleg met het Rijk is in 2016 een verkenning gestart om de fietsverbinding opgenomen te krijgen in het Tracé Besluit.

2.5.3 Overige resultaten

2.5.3.1 Doorstroming en bereikbaarheid

Programma VERDER

Onderstaande maatregelen zijn in 2016 uitgevoerd en/of voorbereid:

- Oplevering fietstunnel Vollenhoven N237.
- Voorbereiding P+R Station Amersfoort Vathorst.
- Aanbesteding HOV tunnels 5 meiplein en Anne Frankplein te Utrecht: realisatie door de gemeente Utrecht met bijdrage van 19 mln. vanuit de provincie.
- Realisatie fietsbrug Oog in Al (kosten betaald uit inbreng gemeente Utrecht in VERDER).

	Kosten VERDER (2009 – 2020)	Aandeel Provincie
Totaal VERDER-budget	€ 491,8 mln	€ 365 mln
Vrijgegeven tot 2016 door UVVB	€ 318,7 mln	€ 288,5 mln
Vrijgegeven in 2016 door UVVB	€ 65,3 mln	€ 53,9 mln
Nog aan te wenden binnen	€ 107,8 mln	€ 22,6 mln

Programma Regionaal Verkeersmanagement

Als provincie werken wij samen met gemeenten en Rijkswaterstaat aan maatregelen op de bestaande wegen die ervoor zorgen dat de doorstroming (en daarmee de leefbaarheid) en de verkeersveiligheid verbetert. Zo verschijnen op steeds meer plekken langs de weg panelen met informatie over de actuele verkeerssituatie en/of alternatieve routes in geval van file en zijn verkeerslichten beter afgesteld. Met het programma worden deze en andere verkeersmanagementmaatregelen gerealiseerd.

In 2015 hebben we het systeem voor operationeel verkeersmanagement in gebruik genomen (fase 1). Dit betreft een groot pakket maatregelen (ongeveer 300) voor de diverse beheerorganisaties. Met het programma willen we onder andere stilstand op belangrijke regionale wegen met veel verkeer voorkomen tijdens perioden van grote drukte. De gezamenlijke regiodesk van de verkeerscentrale Midden Nederland zet inmiddels een aantal van deze maatregelen in de vorm van regelscenario's in. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de Sturingsvisie Midden Nederland die in 2016 is geactualiseerd.

In 2016 is het onderzoek naar welke data nodig zijn voor operationeel verkeersmanagement gecontinueerd. Daarnaast is de optimalisatie van contractmanagement en ketenbeheer (inrichting organisatie en processen ten behoeve van verkeersmanagement) gestart. De verwachting is dat we de doelstellingen van de tweede fase van het programma, dat loopt tot en met 2019, behalen.

Programma Beter Benutten Vervolg

In 2016 hebben wij het programma Beter Benutten Vervolg verder uitgebreid naar 33 projecten. Wij dragen bij aan 28 van deze projecten. De uitvoering van alle projecten is in volle gang en loopt door tot eind 2017. De prognose van de resultaten laat zien dat wij op koers liggen om de gestelde doelstelling te behalen. Het project Pechhavens A28 waarin de bus over de vluchtstrook van de A28 mag rijden heeft als eerste zijn doelstelling van 400 spitsmijdingen per dag gehaald. Voor informatie over alle resultaten kunt u terecht op resultaten.goedopweg.nl.

Wegenprojecten en beheer en onderhoud

In 2016 zijn diverse projecten afgerond. Zo zijn er bij Eemnes (N221) bij de afrit bij de A1 plateaus aangebracht ter verbetering van de verkeersveiligheid. Bij Soesterberg is een stuk van de N237 verdiept aangelegd en op dezelfde N237 is het ecodeuct Boele Staal geopend.

Op diverse provinciale wegen hebben we groot (variabel) en klein (vast) onderhoud aan de weg uitgevoerd. In totaal hebben we op circa 14 kilometer weg groot onderhoud uitgevoerd aan de hoofdrijbaan, bijvoorbeeld op de N210 bij Lopik, N225 bij Elst, de N212 bij de Ronde Venen, de N198 bij Harmelen en de N229 bij Wijk bij Duurstede.

Eind 2016 heeft PS de strategische nota Infrastructurele kapitaalgoederen vastgesteld. Dit betreft een lange-termijn visie met bijbehorende begroting en een voorlopige financiering voor het beheer en onderhoud van onze wegen en vaarwegen. Het vormt de basis voor meer planmatig onderhoud en een meerjarenonderhoudsplan. De financiële vertaling vindt plaats vanaf 2017, overeenkomstig de nieuwe BBV financieringsregels en de in december 2016 aangepaste Verordening interne zaken.

Naam indicator	Omschrijving	Streef waarde	2015 werkelijk	2016 begroot	2016 werkelijk
Doorstroming auto	Totaal aantal voertuigverliesuren op het regionale wegennet	*	902	**	***

* Het aantal voertuigverliesuren is geen sturingsindicator maar een monitoringsindicator, daarom is er geen streefwaarde bepaald voor deze indicator. De waarden zijn duizendtallen.

** In de begroting 2016 was geen waarde voor 2016 opgenomen

*** Voertuigverliesuren over 2016 nog niet bekend

2.5.3.2 Openbaar vervoer

Provinciale OV-Concessies

De provincie Utrecht kent twee openbaar vervoerconcessies: één in de stadsregio Utrecht onder de merknaam U-OV gereden door vervoerder Qbuzz (concessie 'tram en bus regio Utrecht 2013-2023') en één aan de west- en oostkant van de provincie gereden door de nieuwe vervoerder Syntus (concessie 'provincie Utrecht' 2016-2023). 2016 stond in het teken van grote ontwikkelingen rondom het openbaar vervoer. Er is continue ingezet op het verbeteren van het lijnennet. Dit om de reizigersgroei op te vangen maar ook om het netwerk steeds efficiënter te maken. Op veel plaatsen, met name in de stad Utrecht, werd gewerkt en vonden tijdelijke of structurele wijzigingen in het wegennet plaats. Deze werkzaamheden komen de doorstroming niet ten goede wat vaak resulteert in negatieve effecten voor de kwaliteit van het openbaar vervoer en extra exploitatiekosten. In 2016 is vanwege de doorstromingsproblemen begonnen met de start van een programma om de doorstroming van het OV te verbeteren.

In 2016 is veel aandacht besteed aan een goede samenwerking met vervoerders U-OV en Syntus, de wegbeheerders, het ministerie en andere overheden. Deze samenwerking heeft als inzet een goed en kwalitatief hoogwaardig OV om de bereikbaarheid te handhaven of te verbeteren.

Concessie stadsregio U-OV

In het druk bebouwde stationsgebied van Utrecht vond de “superomklap” plaats, waarbij alle haltes en bussen verhuisd zijn van de centrumzijde naar de jaarbeurszijde. Dit om de geplande bouwwerkzaamheden van de gemeente en de provincie voor de Uithoflijn mogelijk te maken. Dit had een grote impact op de reizigers die te maken kregen met andere looproutes en haltes.

Het OV-netwerk is uitgebreid, waarbij het meest opvallend was de opening van station Vaartsche Rijn.

Andere belangrijke mijlpalen zijn het besluit om te gaan rijden met elektrische bussen op lijn 1 en de uitbreiding van de inzet op Sociale Veiligheid om incidenten en zwartrijden terug te dringen. De voorbereidingen van de exploitatie van de Uithoflijn zijn gestart. Er is een convenant gesloten met de Hogeschool Utrecht met als inzet spitsmijden. Tot slot is er een besluit genomen om de gehele provincie Utrecht gereed te maken om met de bankpas te kunnen betalen per 2019.

Concessie streek

Per 11 december 2016 is Syntus als nieuwe vervoerder gaan rijden in de concessie Provincie Utrecht met een sterk vernieuwd vervoerplan dat meer recht doet aan de vervoersvraag van de reiziger. Met ingang van dezelfde datum stopte de oude vervoerder Connexxion. Aangezien de rechtszaak, die Connexxion had aangespannen, na meer dan een jaar pas drie weken voor de startdatum in het voordeel van de provincie werd beslecht, had Syntus een heel beperkte voorbereidingstijd. Met grote inzet van alle betrokkenen is het toch gelukt om de continuïteit van het OV te borgen. Dit betekende echter wel dat de eerste weken van Syntus eind 2016 niet optimaal verliepen. Nog voor de jaarwisseling is er begonnen met een verbeterplan, dat er voor moet zorgen dat Syntus zo snel mogelijk aan de concessieverplichtingen gaat voldoen. Daar zal ook het begin van 2017 nog voor nodig zijn. Dit in het belang van de reiziger.

Regiotaxi

Wij zijn mede namens gemeenten beheerder van drie regiotaxi-contracten binnen de provincie, te weten: Regiotaxi Veenweide, Regiotaxi Eemland-Heuvelrug en Regiotaxi Utrecht (3 percelen). Bij regiotaxi gaat het in ca. 90% om ritten in het kader van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) en in ca. 10% om openbaar vervoer ritten. Door de kwetsbaarheid van de doelgroep heeft dit dossier, met name voor gemeenten, een hoog maatschappelijk belang met een evenredig imagorisch. Intensieve monitoring en actief beheer is daarom essentieel. Het perceel van Regiotaxi Utrecht voor de gemeenten Utrecht en Stichtse Vecht (Maarssen) is in 2016 opnieuw aanbesteed. De nieuwe vervoerder heeft in oktober 2016 een stoevende start gemaakt. Dit heeft geleid tot een ingebrekestelling waarna de vervoerder aan de hand van een verbeterplan de kwaliteit van de dienstverlening boven het in het bestek geëiste minimumniveau heeft weten te brengen.

Stadsbusstalling

In 2016 hebben we samen met de gemeente Utrecht, na de eerste analyse in 2015 van meerdere locaties, twee varianten verder uitgewerkt en verkend op haalbaarheid. We verwachten een definitieve locatiekeuze in 2017. De huidige locatie blijft in gebruik totdat een nieuwe locatie gereed is.

Tramlijn Utrecht Centraal - Utrecht Science Park (Uithoflijn)

Zie het [projectblad Uithoflijn](#)

Wet Lokaal Spoor van kracht

Per 1 december 2015 is de Wet Lokaal Spoor in werking getreden. In 2016 zijn succesvolle vervolgaudits uitgevoerd om te controleren hoe wij in de praktijk de wettelijke taken en verantwoordelijkheden wat betreft lokaal spoor (tram) uitvoeren.

Rendabel en toekomstbestendig tramsysteem

In 2016 is het projectbesluit genomen over de Vervoerkundige koppeling. Dit besluit omvat meerdere onderdelen om het tramsysteem in Utrecht, Nieuwegein en IJsselstein toekomstvast te maken.

Zo kunnen reizigers vanaf 2020 zonder overstap gebruik maken van de sneltram tussen Utrecht Science Park/De Uithof, Utrecht Centraal Station, Nieuwegein en IJsselstein. Er komt één doorgaande verbinding over het hele traject. Om het koppelen van de tramlijnen mogelijk te maken, is het nodig om met hetzelfde type trams op het hele traject te rijden. Wij hebben daarom begin 2017 22 nieuwe trams besteld. Om het regionale tramsysteem te moderniseren, is het nodig dat de trambaan in Nieuwegein-Zuid en IJsselstein wordt vernieuwd.

Spoor- en knooppunten

In 2016 hebben wij de spoorsamenwerking in de Noordvleugel en in de Randstad voortgezet. Doel is om duidelijk te maken dat de ontwikkeling van het personenvervoer per spoor in de Randstad extra inspanningen vergt om de stedelijke centra goed bereikbaar te houden. In het afgelopen jaar is aan de landelijke OV- en Spoortafel samengewerkt door het rijk, provincies, stedelijke regio's, vervoerders en ProRail aan een integrale toekomstvisie op het totale OV-netwerk in Nederland. De hoofdlijnen van het toekomstbeeld OV 2040 zijn in december 2016 naar de Tweede Kamer gestuurd en door de Staatssecretaris gepresenteerd. Samen met onze partners in de regio hebben wij in 2016 een bijdrage aan de landelijke toekomstvisie een Toekomstbeeld OV Midden-Nederland opgesteld. Het Toekomstbeeld schetst met welke maatregelen ingespeeld kan worden op het optimaliseren van de deur-tot-deur-reis in de toekomst, gegeven de ruimtelijk- economische, maatschappelijke en technologische ontwikkelingen en de daaruit voortvloeiende mobiliteitsopgaven. In 2017 worden deze hoofdlijnen verder uitgewerkt.

Concrete spoorprojecten

Wij zijn betrokken bij de volgende projecten: Randstadspoor, Programma Hoog Frequent Spoor (PHS), Stationsgebied Driebergen-Zeist en spoorkruising Maarsbergen. Met de spoorinfrastructuurprojecten Randstadspoor en Programma Hoog Frequent Spoor (PHS) van ProRail zullen in de dienstregeling van de NS komende jaren verschillende kwaliteitsverbeteringen mogelijk zijn. Onder andere op de drukke verbinding Utrecht - Harderwijk zijn de gewenste extra sprinters niet eenvoudig haalbaar gebleken. Wij zetten ons bij het Rijk en ProRail in om hier tot nieuwe spoorinvesteringen te komen. Samen met provincie Gelderland hebben wij eind 2016 opdracht gegeven aan een vervolgstap op eerder onderzoek naar productverbeteringen op deze corridor. Voor de uitvoering van dit onderzoek heeft het Ministerie van Infrastructuur en Milieu een studiebudget beschikbaar gesteld.

Het voorkeursalternatief voor de ongelijkvloerse spoorkruising in Maarsbergen wordt in het voorjaar 2017 vastgesteld. Daarna zal de ruimtelijke procedure volgens een inpassingsplan worden uitgevoerd. Naar verwachting zal dit 2 jaar duren. Daarna volgen de voorbereiding, aanbesteding en realisatie van het plan. Oplevering is voorzien in 2023.

De uitvoering van de maatregelen bij station Driebergen-Zeist is in het afgelopen jaar zichtbaar geworden. Voor de aanpak van de spoorkruising Barchman Wuytierslaan in Amersfoort, uit te voeren door de gemeente Amersfoort als onderdeel van de westelijke randweg, hebben wij eind 2016 vanuit het Ministerie van Infrastructuur en Milieu een bijdrage ontvangen vanuit het budget Randstadspoor. Samen met gemeenten Leiden en Utrecht en provincie Zuid-Holland hebben wij het initiatief genomen voor een verkenning naar de mogelijke toekomstperspectieven voor de treinverbinding Utrecht-Leiden (zogenoemde Limeslijn). Deze zoektocht heeft nog geen concrete voorstellen opgeleverd, maar wel de constatering dat wij op deze corridor met elkaar in gesprek willen blijven voor een toekomstperspectief. De gedachten gaan uit naar het aanstellen van een kwartiermaker om verder te onderzoeken naar de mogelijkheden om deze verbinding beter voor het voetlicht brengen bij Rijk en NS. Tenslotte is in 2016 ter ondersteuning van onderzoeken in Toekomstbeeld OV Midden-Nederland en gebiedsverkenning Utrecht-Oost, maar ook gelet op het voornemen in het coalitieakkoord, een quickscan uitgevoerd naar de haalbaarheid van een spoorlijn naar het Utrecht Science Park.

Naam indicator	Omschrijving	Streef waarde	2015 werkelijk	2016 begroot	2016 werkelijk
Openbaar Vervoer	Gemiddelde waardering reiziger voor alle aspecten OV Concessie Provincie	> 7,5	7,5	> 7,5	*
	Gemiddelde waardering reiziger voor alle aspecten OV Concessie Stadsregio	7,5	7,5	7,5	*
Openbaar Vervoer	Percentage bussen dat op tijd vertrekt (minder dan 1 minuut te vroeg en minder dan 3 minuten te laat) Concessie Provincie	85%	85%	85%	*
	Percentage bussen dat op tijd vertrekt (minder dan 0 minuut te vroeg en minder dan 2 minuten te laat) Concessie Stadsregio	90%	73%	90%	73%
Openbaar Vervoer	Kostendekkingsgraad Concessie Provincie	50%	47%	50%	*

Kostendekkingsgraad Concessie Stadsregio (excl. tram)	64%	66%	64%	66%**
---	-----	-----	-----	-------

* nog niet bekend

** voorlopige cijfers

2.5.3.3 Veiligheid, milieukwaliteit en duurzaamheid

Verkeersveiligheid

Stijging van het aantal verkeersdoden

De officiële ongevalscijfers over het jaar 2016 worden medio 2017 landelijk gepubliceerd. Vooruitlopend daarop is in afstemming met de politie het aantal verkeersdoden in de provincie Utrecht bepaald op 35 (28 in 2015). In het jaar 2015 is het aantal verkeersdoden en het aantal verkeersslachtoffers landelijk gestegen. Dit heeft zich ook in 2016 doorgezet, waarschijnlijk door een combinatie van factoren zoals drukker verkeer, de vergrijzing en meer afleiding in het verkeer. Van het aantal verkeersdoden vielen er in 2016 20 op gemeentelijke wegen (17 in 2015), 10 op provinciale wegen (5 in 2015) en 4 op rijkswegen (4 in 2015). Daarnaast viel er 1 dodelijke slachtoffer op een weg in beheer van defensie. In geval van een ongeval wordt er altijd onderzoek door de politie gedaan naar de oorzaak. Als het om een provinciale weg gaat kan het resultaat van het onderzoek aanleiding zijn voor het nemen van maatregelen om de verkeersveiligheid te verbeteren.

Als provincie zetten we in op proactief verkeersveiligheidsbeleid door meer te gaan werken met indicatoren die een voorspellende waarde hebben op de kans voor een ongeval met ernstige afloop. Op dit moment wordt landelijk onderzoek gedaan naar de toepassing van *Safety Performance Indicators* (SPI's) in het verkeersveiligheidsbeleid (zoals snelheid en alcohol). Als provincie werken wij daar actief aan mee. Daarnaast zetten wij ons samen met onze partners in op een dubbele aanpak: veilige provinciale wegen én gedragsbeïnvloeding (Uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid 2015-2018, onderdeel van het Mobiliteitsplan 2015-2028).

Verbetering van verkeersveiligheid infrastructuur

In de rol van wegbeheerder streven we bij onderhoud en reconstructies naar een zo verkeersveilig mogelijke uitvoering van de wegen. Zo is de fietsoversteek op de N225 bij het Revis Lyceum in Doorn gerealiseerd en is een fietstunnel op de N237 bij Vollenhoven aangelegd. Naar aanleiding van meldingen over ongevallen hebben we o.a. op de N221 Wakkerendijk de weginrichting aangepast en een snelheidsbeperking ingevoerd. In 2016 is ook gekeken naar innovaties. In 2016 investeerden we in Korte Afstand Radio (KAR) voor de regionale ambulances (RAVU) waardoor deze voortaan groen licht op kruispunten krijgen.

Stimuleren en ondersteunen projecten gedragsbeïnvloeding

In 2016 boden we, samen met gemeenten, verkeerseducatieproducten aan. Aan scholen betreft dit producten als het theoretisch verkeersexamen, faciliteiten voor verkeersouders en dodehoeklessen. Voor het kinderdagverblijf, jonge automobilisten en oudere fietsers hebben we met een gericht aanbod ruim 3.000 deelnemers bereikt. Daarnaast ontwikkelden we interventies die afleiding in het verkeer tegengaan. We ondersteunden landelijke campagnes voor gedragsbeïnvloeding en het BOB-team is 50 keer ingezet bij alcoholcontroles van de politie. In zeker 11 woonwijken zijn gerichte buurtacties en voorlichting gegeven gericht op verkeersveiligheid. We zorgden daarnaast dat er op veel plekken door gemeenten 'smileys' geplaatst worden om een veilige snelheid in de wijk te bevorderen.

Milieukwaliteit

Zie [programma 3, Bodem, Water en Milieu](#)

Innovatie en duurzaamheid

In 2016 hebben wij de tramhaltes voorzien van duurzame verlichting met verkeersveiligheid als randvoorwaarde en sociale veiligheid als aandachtspunt. Bij het openbaar vervoer en de OV-concessies streven wij naar het verlagen van emissies. Concreet hebben we in 2016 voorbereidingen gedaan om vanaf voorjaar 2017 op buslijn 1 in de concessie stad elektrische bussen te introduceren.

Bij wegenprojecten wordt duurzaamheid meegenomen door het op te nemen als EMVI-criterium (economisch meest voordelige inschrijving) in onze aanbestedingen. De markt wordt hierdoor gestimuleerd om te komen met meer duurzame en innovatieve oplossingen. Onze wegen worden voorzien van wegverlichting met ledlampen, lage-energieasfalt wordt toegepast, hergebruik van asfalt wordt gestimuleerd en het gras van de wegbermen wordt door middel van vergisting omgezet in groen gas. In 2016 is bij de aanbesteding van de ingenieursdiensten de aanpak Duurzaam GWW als eis meegenomen.

Naam indicator	Omschrijving	Streef waarde	2015 werkelijk	2016 begroot	2016 werkelijk
Onveilige locaties	Aantal onveilige locaties provinciale wegen (≥ 6 letselongeval)	15	11*	24	***
Verkeersgewonden	Aantal ziekenhuisgewonden (ernstig gewonden) in de provincie Utrecht	100	**	115	***
Verkeersdoden	Aantal verkeersdoden in de provincie Utrecht	23	28	25	35

* aantal wegvakken van 500 meter met 6 of meer letselongevallen in de periode 2009-2014

** er is sprake van een trendbreuk in het aantal verkeersongevallen. Sinds 2010 was er sprake van een onderregistratie van verkeersongevallen. In 2015 is de registratiegraad van verkeersongevallen sterk verbeterd.

Weliswaar zijn er meer ongevallen geregistreerd, maar de kwaliteit van de ongevalskenmerken is nog niet optimaal. Daardoor is het aantal ernstig gewonden niet betrouwbaar.

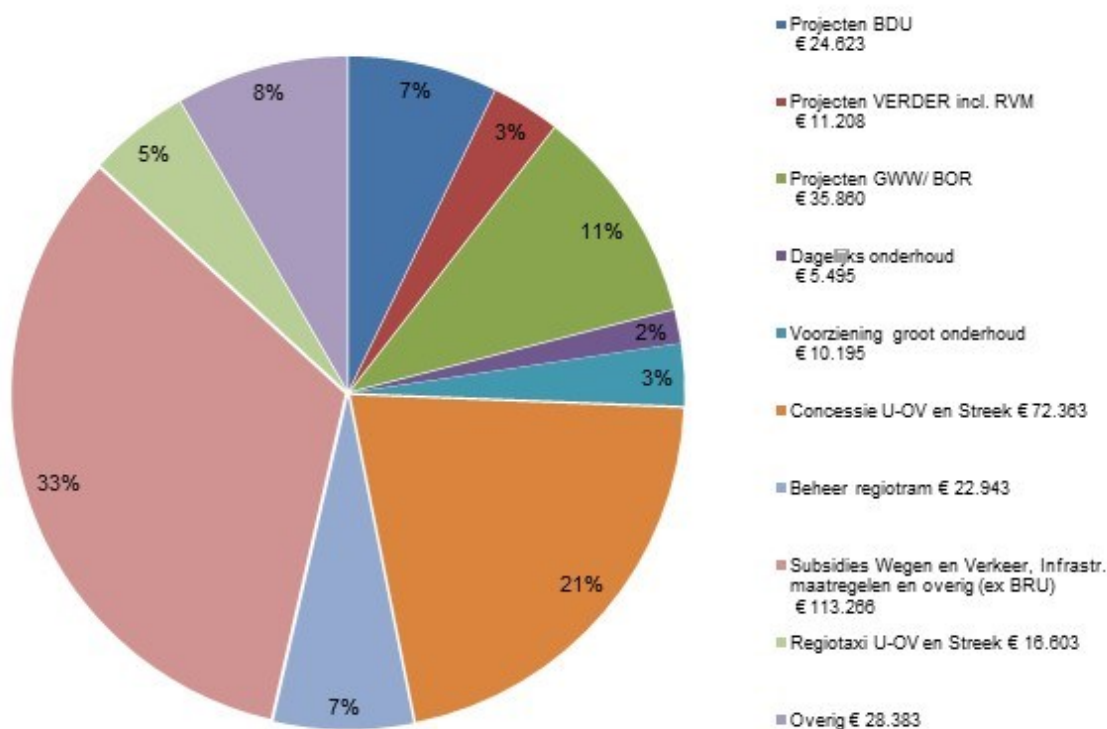
*** het aantal ernstige verkeersgewonden van 2016 wordt naar verwachting in het tweede kwartaal van 2017 landelijk bekend gemaakt

2.5.4 Financiële verantwoording

Bereikbaarheid	Rekening 2015	Oorspr. Begroting 2016	Begroting na wijziging 2016	Rekening 2016	Saldo
Materiële lasten	232.327	361.859	351.249	340.939	10.311
Apparaatskosten	20.906	23.790	21.720	21.640	80
Totaal Lasten	253.233	385.649	372.969	362.579	10.390
Totaal Baten	217.889	299.310	235.417	358.788	-123.371
Saldo van dit programma	35.344	86.339	137.552	3.791	133.761
Storting in reserves	42.995	25.264	-17.689	133.086	-150.775
Onttrekking aan reserves	18.585	52.457	57.164	75.737	-18.573
Beslag op de algemene middelen	59.754	59.146	62.699	61.140	1.559

2.5.4.1 Toelichting

Materiële lasten programma Bereikbaarheid Totaal € 340.939

Verschillenanalyse Bereikbaarheid	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Saldo
Lasten			
Concessie beheer en bus en tram U-OV en Streek De hogere lasten zijn voornamelijk veroorzaakt door de bijdrage van de gemeente Utrecht van € 2 mln. in het project zero emissie buslijn 1. Deze bijdrage was niet geraamd in de begroting van 2016. Ook is een extra subsidie verstrekt aan de busvervoerder Qbuzz van € 0,3 mln. voor het verbeteren van de sociale veiligheid.	70.231	72.363	-2.132
Regiotaxi U-OV en Streek De lasten zijn € 0,47 mln. hoger doordat de afrekening 2016 in deze cijfers zijn opgenomen. Voorgaand jaar drukte dit bedrag in het nieuwe jaar.	16.132	16.603	-471

Regiotram De hogere lasten worden voornamelijk veroorzaakt door voorbereidingskosten Uithoflijn en lagere reguliere kosten beheer en onderhoud. In 2016 zijn de voorbereidingen gestart voor het in ontvangst nemen van de Uithoflijn in het beheer en onderhoud, exploitatie en het aantoonbaar garanderen van de veiligheid. Tevens zijn werkzaamheden uitgevoerd aan de bestaand trambaan tussen Utrecht-Centrum en de Remise om toelatingsritten van de nieuwe lagevloer tram van Uithoflijn mogelijk te maken. De totaal gemaakte kosten in 2016 ad € 3,4 mln. zijn gedekt uit de bestemmingsreserve Rijksbijdrage BDU(BRU). De reguliere kosten voor beheer en onderhoud (o.a. infrastructuur, haltes) en systeembeheer zijn per saldo € 0,7 mln. lager dan geraamd.	20.292	22.943	-2.651
Subsidies Wegen en Verkeer Een aantal projecten uit het Regionaal Uitvoeringsprogramma Verkeer en Vervoer (RUVV) van voormalig BRU voor projecten Wegen en Verkeer worden door langere planningsvoorbereiding van de subsidieaanvragen door de gemeenten, doorgeschoven naar 2017.	26.000	18.133	7.867
Subsidies Infrastructurele maatregelen OV De hogere lasten op de subsidiebijdragen zijn voornamelijk veroorzaakt door het opnemen van de bijdrage vanuit het VERDER-programma aan de Uithoflijn over 2015. Deze bijdrage was niet verrekend in de jaarrekening 2015.	88.000	95.193	-7.193
Beleid OV algemeen De lagere lasten worden onder andere veroorzaakt door een lagere inzet van adviesbudgetten.	2.252	2.067	185
Afwikkelingsverschillen voorgaande jaren Voordeel ontstaan met name door afwikkeling van geraamde te betalen bedragen over 2015 en de werkelijk in rekening gebrachte bedragen.	-170	-326	156
Projecten Brede Doeluitkering (BDU) De lagere uitgaven zijn voornamelijk veroorzaakt doordat de gemeenten de door hun uitgevoerde Beter Benutten-1 projecten nog niet bij ons in rekening hebben gebracht.	28.116	24.623	3.493
Gladheidsbestrijding Er is sprake van lagere uitgaven op het gebied van gladheidsbestrijding als gevolg van een relatief mild winterseizoen.	858	650	208
Diverse uitvoeringsprojecten Grote Wegenwerken (GWW) De voornaamste oorzaken zijn: - Bij het project N237 Verdiepte ligging Soesterberg dat in 2016 is opgeleverd, is er sprake van lagere uitgaven (ca € 2,3 mln.) dan voorzien, aangezien de finale eindafrekening van het project met de aannemer is verschoven naar 2017. - Bij het project Voorpoort was de raming om € 4,2 uit te geven als bijdrage aan de gemeente Veenendaal. De bijdrage wordt echter pas in 2017 aangevraagd en uitgekeerd. - Overige verschillen bij de 80 projecten € 1,5 mln.	40.814	32.805	8.009
Diverse uitvoeringsprojecten Bereikbaarheidsinitiatief Randstad (BOR) Lagere uitgaven voornamelijk veroorzaakt door: - Project Reconstructie N237 Gedeelte Panweg: € 1,9 mln. - Project N412/ N237 Fietstunnel De Bilt: € 0,6 mln. minder realisatie als gevolg van lagere uitvoeringskosten dan begroot.	5.910	3.055	2.855

Mobiliteitsmanagement RVM De lagere uitgaven zijn het gevolg van vertraging in de uitvoering bij het project Bermdrips door RWS, project Proof of Concept door gemeente Utrecht project Ketenbeheer bij de provincie en alle aangesloten partners, zoals RWS, GU, A'frit.	2.829	1.548	1.281
Stationsgebied Driebergen-Zeist De hogere uitgaven zijn het gevolg van de hogere bevoorschotting van de aanleg P&R stationsgebied aan de NS dan begroot.	4.770	6.695	-1.925
Overige kleine verschillen	66.935	66.227	708
Totaal lasten	372.969	362.579	10.390
Baten			
BDU 2016 OV (ex BRU) De taken van voormalig BRU, nu uitgevoerd door afdeling OV, worden jaarlijks gefinancierd vanuit de Brede Doeluitkering (BDU), onderdeel van het Provinciefonds. De BDU 2016 bedraagt ca € 98 mln. De hogere baten van € 87 mln. betreft de inzet van de niet bestede BDU middelen van voor 2016. Deze niet bestede BDU middelen zijn conform landelijke richtlijnen ingezet voor uitgaven van OV, zoals concessiekosten en subsidies Infrastructurele middelen OV. Dit was niet geraamd in de baten van de begroting 2016, wel als onttrekking van de bestemmingsreserve Rijksbijdrage BDU (BRU), zie toelichting bij mutaties reserves.	98.165	185.065	-86.900
Regiotaxi U-OV en Streek Voornaamste oorzaak van het verschil is dat er minder Regiotaxiriten uitgevoerd bij Regiotaxi U-OV dan eerder begroot. Per 01 oktober rijdt er voor perceel 1 (gemeente Utrecht en de kern Maarssen van de gemeente Stichtse Vecht) voor dit perceel zijn er lagere ritprijzen opgenomen in het bestek.	9.675	9.521	154
Inkomsten Regiotram De lagere inkomsten betreft voornamelijk lagere opbrengst van verhuur gebouw als gevolg van minder verhuur van m2 en verschuivingen.	5.536	5.394	142
Beheer en onderhoud Wegen Als gevolg van de vaststelling van de Nota Kapitaalgoederen beheer en onderhoud infrastructurele kapitaalgoederen wegen en vaarwegen op 15 december 2016 is de voorziening Beheer en onderhoud wegen opgeheven. Het positieve saldo is via de exploitatie in de bestemmingsreserve Beheer en onderhoud infrastructurele kapitaalgoederen wegen en vaarwegen gestort. Dit verklaart deze ongeraamde baten.	0	10.520	-10.520
Beheer en onderhoud Vaarwegen Als gevolg van de vaststelling van de Nota Kapitaalgoederen beheer en onderhoud infrastructurele kapitaalgoederen wegen en vaarwegen op 15 december 2016 is de voorziening Beheer en onderhoud vaarwegen opgeheven. Het positieve saldo is via de exploitatie in de bestemmingsreserve Beheer en onderhoud infrastructurele kapitaalgoederen wegen en vaarwegen gestort. Dit verklaart deze ongeraamde baten.	0	17.411	-17.411
Dagelijks onderhoud Bij het klein dagelijks onderhoud zijn de baten hoger uitgevallen dan begroot, doordat er sprake is geweest van meer verhaalbare schades en hogere opbrengsten voor de benzinevulpunten.	779	1.204	-425

Diverse uitvoeringsprojecten Grote Wegenwerken (GWW) Lagere baten bij twee projecten: - Project N237 Verdiepte ligging Soesterberg - € 2,2 mln.: door lagere uitgaven is er ook minder onttrokken uit de projectenreserve. - Project BRAVO 6a € 2,9 mln.: door verrekening van de kosten met gemeente Woerden over de totale doorlooptijd van het project zijn de baten bij dit project hoger uitgevallen. Deze verrekeningen waren bij de Najaarsrapportage 2016 nog niet inzichtelijk.	24.396	25.242	-846
Mobiliteitsmanagement RVM Lagere inkomsten als gevolg van lagere bijdrage uit de reserve VERDER in verband met de lagere uitgaven binnen het programma RVM dan begroot.	2.829	1.548	1.281
Stationsgebied Driebergen-Zeist De baten waren hoger dan geraamd omdat een deel van de aankoop van de percelen van Lisman in rekening bij ProRail werden gebracht, terwijl dit vergeten was bij de raming.	13.684	14.585	-901
Projecten BDU De hogere ontvangsten zijn voornamelijk het gevolg van: - Niet geraamde ontvangst van de rijksbijdrage Randstadspoor ad € 4,1 mln. in december spookruising Barcman Wuytier in Amersfoort - Niet geraamde bijdrage ad € 1,2 mln. compensatie BDU uitkering Loenen/Breukelen - overige ontvangsten in het kader van Beter Benutten Vervolg ad € 1 mln.	52.424	58.698	-6.274
BDU OV Concessies Streek Hogere uitgaven worden gecompenseerd door hogere onttrekking uit de vooruitontvangen uitkeringen op de balans.	27.577	28.303	-726
Overige kleine verschillen	352	1.297	-945
Totaal baten	235.417	358.788	-123.371
TOTAAL	137.552	3.791	133.761

Reserves Bereikbaarheid	Begroting 2016		Rekening 2016	
	Storting	Onttrekking	Storting	Onttrekking
Res. Ecoducten	-	125	-	110
Res. Mobiliteitsprogramma	39.178	22.328	50.094	10.461
Res. Masterplan Soesterberg	-	8.474	-	8.291
Res. VERDER	8.674	14.000	8.534	14.660
Res. Rijksmiddelen BDU (BRU)	79.255	-	31.553	28.369
Res. Gladheidsbestrijding	800	800	800	596
Res. Beheer en Onderhoud infrastruct. kapitaalgoederen	-	-	28.291	-
Res. Projecten: Op de fiets	-	117	-	4
Res. Projecten: Versnelde aanpak knelpunten HER	-	7.320	-	7.320
Res. Projecten: Stationsgebied Driebergen-Zeist	12.914	4.000	13.815	5.925
Totaal	17.689	57.164	133.086	75.737

Toelichting Stortingen

Reserve Mobiliteitsprogramma

Per saldo, lasten minus de baten, is de storting hoger uitgevallen, omdat er met name bij de "BDU Projecten" meer ontvangen is en minder uitgegeven is. Zie de toelichting hiervoor onder de lasten en baten bij de verschillenanalyse onder de kopjes Projecten BDU.

Reserve Beheer en Onderhoud infrastructurele kapitaalgoederen

Op 15 december 2016 hebben PS besloten om de voorziening Beheer en onderhoud wegen en de voorziening Beheer en onderhoud vaarwegen op te heffen en de saldi te storten in de bestemmingsreserve Beheer en onderhoud infrastructurele kapitaalgoederen. Deze stortingen zijn destijds niet meegenomen in de begroting van 2016.

Reserve Projecten: Stationsgebied Driebergen-Zeist

Er is sprake van een hogere storting in 2016. Voor de verklaring verwijzen wij u naar de verschillenanalyse bij de baten onder het kopje Stationsgebied Driebergen-Zeist.

Reserve Rijksmiddelen BDU (BRU)

Op 31 oktober 2016 heeft Provinciale Staten als onderdeel van de besluitvorming over de Najaarsnota 2016 de reserve Rijksbijdrage BDU (BRU) ingesteld. Doel is het inzichtelijk houden van de voormalige niet bestede BDU inkomsten ten behoeve de uitvoering van de gemaakte afspraken tussen de provincie en voormalig BRU. Dit betekent dat het saldo van de lasten en baten van de taken voormalig BRU (o.a. Concessiekosten bus/tram, Regiotram en RUVV), verrekend worden met de nieuwe bestemmingsreserve. De storting betreft voornamelijk de niet ingezette BDU bijdrage uit het Provinciefonds 2016 voor Concessiekosten 2016. Reden is dat de niet bestede BDU middelen van voor 2016 zijn ingezet voor de concessiekosten 2016.

Reserve VERDER

Lagere storting omdat rentetoevoeging conform IBOI percentage lager is geweest dan begroot.

Toelichting Onttrekkingen

Reserve Mobiliteitsprogramma

Per saldo, lasten minus de baten, is er minder onttrokken dan begroot aan de reserve. Zie de toelichting hiervoor onder de lasten en baten bij de verschillenanalyse onder de kopjes "Diverse uitvoeringsprojecten GWW" en "Diverse uitvoeringsprojecten bereikbaarheidsoffensief Randstad (BOR)" en "Projecten BDU".

Reserve Rijksbijdrage BDU (BRU)

De bestemmingsreserve is ingesteld bij de Najaarsnota 2016 (zie toelichting Stortingen). De onttrekking uit de bestemmingsreserve heeft betrekking op de uitgaven voor subsidies Wegen en Verkeer en subsidies Infrastructurele maatregelen OV.

Reserve Masterplan Soesterberg

De lagere onttrekking komt door lagere uitgaven dan geraamd.

Reserve: Gladheidsbestrijding

Als gevolg van het relatief milde winterseizoen van 2016 zijn de uitgaven voor gladheidsbestrijding lager dan begroot.

Reserve: Op de fiets

De onttrekking uit de projectreserve voor het project 'Op de fiets' is lager uitgevallen dan begroot, aangezien de scope van het project Let de Stigterpad in 2016 is gewijzigd. Vooralsnog zal de reserve worden aangewend om de 15-jarige indexering van het fietsknooppuntensysteem te dekken. De gevolgen van de scopewijziging zullen worden verwerkt bij de Kadernota 2017.

Reserve projecten: Stationsgebied Driebergen-Zeist

Er is sprake van een hogere onttrekking uit de reserve projecten Stationsgebied Driebergen-Zeist, Zie hiervoor de toelichting bij de verschillenanalyse onder de lasten bij het kopje Stationsgebied Driebergen-Zeist.

Reserve VERDER

Hogere onttrekking doordat uitgaven van onder andere projecten RVM, NRU en aanleg ongelijkvloerse kruising Amersfoort hoger zijn uitgevallen dan geraamd.

2.6.1 Maatschappelijke context

'It's the identity, stupid'

Als de maatschappelijke en politieke ontwikkelingen van de laatste jaren ons iets leren, dan is het dat culturele identiteit een bepalende factor is in het debat. Met ons cultuur- en erfgoedbeleid willen we bijdragen aan een goed leefklimaat, waarin mensen zich verbonden voelen met elkaar en met hun omgeving. Utrecht is een aantrekkelijke provincie om te wonen, te werken en te recreëren. De historische landschappen en buitenplaatsen, festivals en bibliotheken, forten en linies bepalen in hoge mate het profiel van Utrecht. Maar de sector staat onder druk. De financiële bestaanszekerheid van culturele instellingen neemt af. Ons erfgoed blijft kwetsbaar. Dit wordt mede veroorzaakt door een toenemende ruimtelijke druk, een achterstand in het onderhoud van monumenten en het ontbreken van kennis en expertise bij beheerders en gemeenten.

Het provinciaal cultuur- en erfgoedbeleid 2016-2019 baseert zich op de volgende maatschappelijke opgaven:

Onderzoeken en ontwikkelen: bewegen om vooruit te komen

Voor het draagvlak en de draagkracht van culturele instellingen is het essentieel dat zij midden in de samenleving staan, met een open blik kijken naar de kansen die zich voordoen en nieuwe samenwerkingsverbanden aangaan.

Hebben en houden: samen zorgen voor erfgoed

De provincie staat, samen met andere overheden en particuliere eigenaren, voor de maatschappelijke opgave ons cultureel erfgoed in stand te houden. Het is zaak om cultuurhistorische waarden goed te verankeren in het ruimtelijk beleid, monumenten in stand te houden en erfgoed deskundig te beheren.

Promoten en profileren: beleefbaar maken van erfgoed en cultuur

Cultuur en erfgoed zijn publieke waarden. We vinden het daarom belangrijk dat zoveel mogelijk mensen daarvan genieten en gebruik maken. Wij streven ernaar cultuur en erfgoed beter te benutten voor de toeristische profilering van Utrecht.

Kennen en kunnen: leren van culturele basisvaardigheden

Investeren in de ontwikkeling van mensen is een belangrijke opgave voor het provinciale cultuur- en erfgoedbeleid. Als provincie nemen wij onze verantwoordelijkheid in de keten van het cultuuronderwijs en het bibliotheeknetwerk.

2.6.2 Prioriteiten

Nieuwe cultuurnota

De Cultuur- en erfgoednota 2016-2019 'Alles is NU' is op 18 april 2016 vastgesteld door Provinciale Staten. In deze cultuur- en erfgoednota kiezen we zowel voor continuïteit van beleid als voor nieuwe accenten. Ons cultuur- en erfgoedbeleid stoelt voor een belangrijk deel op wettelijke taken en bestuurlijke afspraken. Dat geldt voor het bibliotheek- en monumentenbeleid, onze inspanningen voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Romeinse Limes als beoogd UNESCO-Werelderfgoed, onze taken op het gebied van archeologie en onze inzet op cultuureducatie. Daar is sprake van een grote mate van continuïteit.

Nieuwe accenten leggen we op kennis, onderzoek en ontwikkeling, erfgoedbeheer, erfgoedtoerisme en duurzaamheid. Kennis, onderzoek en ontwikkeling zijn belangrijke randvoorwaarden om de sector sterk en vitaal te houden. Daarbij geven we veel aandacht aan *cross overs* tussen provinciale beleidsterreinen, markt en maatschappij. Goed beheer en een gezonde exploitatie van erfgoed is een grote en in onze erfgoedrijke provincie zwaarwegende opgave, die deze periode meer nadruk krijgt. Het belang van duurzaamheid spreekt voor zich. De toeristische potentie van ons erfgoed en onze festivals is groot en dat willen we graag zo goed mogelijk verzilveren.

Aan de totstandkoming van de cultuurnota ging een uitvoerige consultatie van het veld vooraf. Meer dan 150 vertegenwoordigers van culturele instellingen en gemeenten dachten open en constructief met ons mee. Op 27 mei is de nieuwe cultuurnota gepresenteerd aan iedereen die heeft meegewerkt. Daarbij is ook een

tentoonstelling van de foto's uit de nota geopend in het Provinciehuis. Aan fotografen uit alle Utrechtse gemeenten was gevraagd hun visie te geven op cultuur en erfgoed, hetgeen een mooi en gevarieerd resultaat opleverde. De tentoonstelling is daarna gaan reizen langs diverse gemeenten.

Met de nieuwe cultuur- en erfgoednota introduceerden we ook een nieuwe manier van omgaan met onze partnerinstellingen (de instellingen waarvoor we structureel budget op onze begroting hebben). De belangrijkste wijziging is dat we een vierjaarlijkse cyclus van financiering en verantwoording introduceren. Verder harmoniseren en verbeteren we de inrichting van de aansturing en de subsidie- en evaluatiemethodiek.

UNESCO-nominatie Nieuwe Hollandse Waterlinie en Limes

Nieuwe Hollandse Waterlinie en Stelling van Amsterdam

Op 5 juli 2016 hebben Gedeputeerde Staten het Utrechtse programmaplan en de uitvoeringsverordening Nieuwe Hollandse Waterlinie en Stelling van Amsterdam 2016-2019 vastgesteld. Dit programma schetst de wijze waarop we de in de cultuur- en erfgoednota geformuleerde doelen willen bereiken. De verbinding tussen de Stelling van Amsterdam (SvA) en de Nieuwe Hollandse waterlinie (NHW) is versterkt en we zijn aan de slag gegaan met het (her)ontwikkelen van forten en gebieden. We werken op basis van liniebrede thema's, waarbij onder andere marketing en toerisme, en de verbindingen met wateropgaven, meer aandacht krijgen. Er is een start gemaakt met een nieuwe bestuurlijke samenwerking, die toewerkt naar een pact van alle betrokken overheden. De vier waterlinieprovincies hebben het voortouw genomen en zijn een nieuwe samenwerkingsovereenkomst aangegaan.

De UNESCO-nominatie van de NHW is de belangrijke prioriteit. De NHW is geselecteerd om in 2019 mogelijk te worden toegevoegd aan de Werelderfgoedlijst, als uitbreiding van de SvA (werelderfgoed sinds 1996). De NHW en de SvA vormen samen een uniek en groots monument van wereldformaat. In 2016 hebben alle betrokken provincies ingestemd met de methode waarop de NHW als werelderfgoed begrensd zal worden. Bij de herijking van de PRS/PRV dit jaar zijn de grenzen al aangepast aan de nieuwe situatie. Medio 2017 zullen de provincies het nominatiedossier indienen bij het Rijk.

In de werkwijze van het nieuwe programma staat het creëren van gedeeld eigenaarschap voorop. Wij spelen een verbindende, aanjagende en faciliterende rol. Het Linie Expert Team (LET), een multidisciplinaire denktank die maatwerkadviezen geeft, heeft het afgelopen jaar zes adviezen gegeven, over fortontwikkelingen, recreatieve

verbindingen en bredere gebiedsontwikkelingen. Andere successen zijn de openstelling van Fort 't Hemeltje, Gedenkplaats Fort Nigtevecht en het proeflokaal van Fortbrouwerij Everdingen. Daarnaast zijn de forten Honswijk en Lunet aan de Snel door de gemeente Houten aangekocht. Vervolgens is een kwartiermaker op Fort Honswijk aangesteld en is op Lunet aan de Snel gestart met een grootschalige restauratie.

Het programma draagt ook bij aan het realiseren van integrale gebiedsopgaven. In 2016 is een start gemaakt met het ontwikkelen van de recreatieve functie van het Noorderpark, waarbij het linielandschap met de forten de Gagel en Ruigenhoek een belangrijke identiteitsdrager is. Ook is het eerste concept gereed van een ruimtelijk kader voor de forten van de SvA in de gemeente De Ronde Venen, dat ontwikkeling van dit gebied en de zes daarbinnen gelegen forten mogelijk maakt. De gemeente Nieuwegein heeft het bestemmingsplan Het Klooster vastgesteld, waarmee het voor Rijkswaterstaat mogelijk werd om een start te maken met de verbreding van het Lekkanaal en de aanleg van de 3^e kolk Beatrixsluis. De ruimtelijke impact van deze ingreep op de NHW wordt hersteld met een ingenieus plan door de verplaatsing van de linieobjecten.

Limes

De Limes is de noordgrens van het oude Romeinse Rijk. Vanwege de grote archeologische betekenis is de Limes ook voorgedragen om benoemd te worden tot UNESCO Werelderfgoed. Wij werken in een landelijk samenwerkingsverband aan bescherming, beleving en benutting van de Limes. Het voorbereiden van het nominatiedossier ligt op schema, dit zal volgens plan in 2019 gereed zijn. Voor de Utrechtse Limes was 2016 een gedenkwaardig jaar want in oktober zijn de door de provincie mogelijk gemaakte visualisatie van Castellum Fectio en de museale presentatie over de Limes op Fort Vechten geopend.

De universiteiten van Nijmegen en Leiden hebben in opdracht van de landelijke Limessamenwerking een wetenschappelijk onderbouwd advies uitgebracht voor de selectie en begrenzing van de als Werelderfgoed voor te dragen terreinen. In 2017 zal de definitieve selectie worden gemaakt. In 2016 is ook het 'Interpretatiekader Romeinse Limes in Nederland' opgesteld. Dit biedt ondernemers langs de Limes en tentoonstellingsmakers een kader voor het vertellen van verhalen over de Limes. Tenslotte is in het kader van de Limessamenwerking een advies opgesteld over hoe de Limes gemarkeerd kan worden.

Naam indicator	Omschrijving	Streef waarde	2015 werkelijk	2016 begroot	2016 werkelijk
Behouden, zichtbaar en beleefbaar maken militair erfgoed	Behouden, zichtbaar en beleefbaar maken objecten binnen de Nieuwe Hollandse Waterlinie ¹	42	35	42	43

¹ Cumulatief vanaf 2012

Culturele ontwikkeling Soesterberg

Onder leiding van een landschapsarchitect zijn in 2016, samen met de partners het Utrechts Landschap, het Nationaal Militair Museum (NMM), en de gemeenten Soest en Zeist, plannen gemaakt voor de verbetering van de recreatieve voorzieningen op Park Vliegbasis Soesterberg. Dit betreft zowel de padenstructuur (fiets- en wandelpaden) als de algemene voorzieningen (o.a. bebording, meubilair, uitkijkpunten, vogel kijkhut). Door een bijdrage uit het cultuurbudget krijgen de algemene voorzieningen een bijzondere vormgeving, die past bij de grootte en robuustheid van het gebied. De plannen worden in 2017 uitgevoerd. Door deze nieuwe bebording en routes wordt het aanwezige militaire erfgoed beter zichtbaar en beleefbaar en is er een betere aansluiting op de omgeving.

Daarnaast zijn er, op basis van rapporten van de Monumentenwacht Utrecht, plannen gemaakt voor onderhoud aan de veertien historische iconen in het park, zoals de commandobunker, de ondergrondse legering en de vier cultuurshelters. Hiermee blijft dit unieke erfgoed beter bewaard voor de toekomst. Ook deze plannen worden in 2017 uitgevoerd.

De samenwerking met het NMM wordt verder vorm gegeven, onder andere door het verkennen van de mogelijkheid om gebouwen in het park te benutten als dependances.

Erfgoedparels

Het Fonds Erfgoedparels is een belangrijk instrument in het behoud van rijksbeschermd monumenten. De provincie Utrecht ontvangt hiervoor van het Rijk jaarlijks € 1,5 mln. en stelt zelf ook € 1,5 mln. beschikbaar. Met ingang van de nieuwe cultuur- en erfgoednota is deze provinciale matching structureel gemaakt. Bij de verdeling van de middelen krijgen historische buitenplaatsen prioriteit, maar het fonds staat ook open voor urgente gevallen uit andere categorieën. Maximalisering van private bijdragen is een belangrijk aandachtspunt; in 2016 was het gemiddelde percentage provinciale bijdrage 27,7%. Er heeft dus een multipliereffect plaatsgevonden van 3,61 (totale projectkosten waren € 11,2 mln.).

Restauratiesubsidies

Op 27 juni zijn de subsidies van het Fonds Erfgoedparels uitgereikt. De feestelijke ceremonie vond plaats in de Domkerk in Utrecht, één van de begunstigde restauratieprojecten. Zeventien monument-eigenaren ontvingen subsidie:

- tien historische buitenplaatsen, te weten Molenbosch (Zeist), De Paltz (Soest), Sterreschans (Stichtse Vecht/Nieuwersluis), Broekbergen (Utrechtse Heuvelrug/Driebergen), Hydepark (Utrechtse Heuvelrug/Doorn), Sterkenburg (Utrechtse Heuvelrug/Driebergen), Huize Linschoten (Montfoort), Den Treek (Leusden), Wickenburgh (Houten), de Broekhuizerlaan (Utrechtse Heuvelrug/Leersum).
- zeven monumenten uit andere categorieën, namelijk Fort de Gagel (Utrecht), het orgel van de Oude Kerk (Soest), de Johannes de Doperkerk (Montfoort), Andriestoren (Utrechtse Heuvelrug/Amerongen), Cuneratoren (Rhenen), Cunerakerk (Rhenen) en de Domkerk (Utrecht).

De streefwaarde van de begrotingsindicator voor monumentenzorg kan gezien de behaalde resultaten bij de volgende wijziging door PS worden verhoogd naar 15.

Naam indicator	Omschrijving	Streef waarde	2015 werkelijk	2016 begroot	2016 werkelijk
Monumentenzorg	Aantal verleende subsidies voor restauratieprojecten fonds erfgoedparels	5	17	10	17

Duurzaamheid

In de nieuwe cultuurnota is duurzame monumentenzorg een belangrijk nieuw thema. Daarom zijn we een samenwerking aangegaan met bureau Groene Grachten. Alle subsidieaanvragers krijgen desgewenst advies over de verduurzaming van hun pand. In 2016 zijn (voor aanvragers 2017) al elf duurzaamheidsscans uitgevoerd. De eigenaren ontvingen advies over mogelijk te treffen energiemaatregelen en de bijbehorende terugverdientijd.

Erfgoedmonitor

In 2014 heeft Utrecht als eerste provincie een erfgoedmonitor gemaakt, waarin naast de staat van onderhoud van alle rijksmonumenten, die geen woonhuis zijn, in kaart is gebracht. Deze monitor is in meerdere provincies nagevolgd en eind 2016 werd bekend dat de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed de provincies financieel en inhoudelijk gaat bijstaan een landelijk dekkende en geharmoniseerde monitor te realiseren. Ook in IPO-verband is daarover overeenstemming bereikt. In 2016 zijn alle archeologische monumenten (103 in totaal) toegevoegd aan de Utrechtse Erfgoedmonitor.

Domtoren

IPO heeft met succes bij het Rijk aangekaart dat de huidige restauratiemiddelen niet toereikend zijn voor de grote opgaven die zich aandienen. Het Rijk heeft in 2016 een extra budget vrijgemaakt voor de restauratie van de Eusebiuskerk in Arnhem en de Domtoren in Utrecht (maximaal vier miljoen euro elk, afhankelijk van de totale kosten en matching uit de regio). De feitelijke start van de restauratie van de Domtoren zal eind 2017 plaatsvinden.

2.6.3 Overige resultaten

2.6.3.1 Cultuur

100 jaar De Stijl

Ter ere van het 100-jarig bestaan van kunststroming De Stijl is 2017 uitgeroepen tot themajaar 'Van Mondriaan tot Dutch Design'. De provincie Utrecht als broedplaats van De Stijl, viert en financiert mee. Zowel vanuit de portefeuille Cultuur als de portefeuille Toerisme hebben we een bijdrage geleverd. Vanuit cultuur maken we een fysieke verbinding in de vorm van een kunstwerk tussen Utrecht en Amersfoort, zorgen we dat het VMBO aangehaakt is bij dit werk en proberen we via promotie de regio zoveel mogelijk op de kaart te krijgen.

Bibliotheekvisie

In 2016 is door een onafhankelijk procesbegeleider de in de cultuurnota aangekondigde bibliotheekvisie opgeleverd. De rol van het Bibliotheek ServiceCentrum (BiSC) als de provinciale serviceorganisatie voor bibliotheken wordt daarin bevestigd. De visie kwam tot stand in een uitgebreid interactief proces. Wij zien de bibliotheek als een belangrijke maatschappelijke voorziening. Al snel bleek tijdens de visie dat er geen reden was om inhoudelijk tot andere doelen te komen. De gestelde doelen van de provincie sluiten naadloos aan bij het landelijke beleid zodat de provincie op een constructieve wijze het landelijke en lokale beleid aan elkaar kan koppelen en kan vertalen. In de visie wordt zelfs voorgesteld om BiSC nóg meer naar voren te schuiven en alle financiële middelen die er zijn, ook voor innovatie, via de BiSC in te zetten. De BiSC zorgt voor structurele provinciale diensten zoals ICT, logistiek en innovatie en daarmee voor goede en betaalbare diensten aan onze inwoners zoals een gezamenlijke pas en toegang tot een provinciale collectie. In afwachting van de nieuwe bibliotheekvisie zijn in 2016 geen nieuwe innovatieve projecten gestart. PS worden in 2017 nader geïnformeerd over de uitvoering van de bibliotheekvisie.

Naam indicator	Omschrijving	Streef waarde	2015 werkelijk	2016 begroot	2016 werkelijk
Bibliotheken	Aantal innovatieve projecten	3	5	3	0

Festivals

In 2016 hebben we op basis van de nieuwe cultuurnota en een advies van externe deskundigen besloten om een aantal festivals subsidie te verlenen voor de periode 2017-2020. We ondersteunen vier (inter)nationaal bekende festivals, te weten: Nederlands Film Festival, Festival Oude Muziek, SPRING en Tweetakt. Daarnaast hebben we bijgedragen aan de festivals Spoffin, Holland Animation Film Festival, Internationaal Literatuurfestival, Café Theater Festival en Amersfoort Jazz Festival.

Naam indicator	Omschrijving	Streef waarde	2015 werkelijk	2016 begroot	2016 werkelijk
Festivals	Aantal door de provincie ondersteunde festivals	9	9	9	9

Convenant Cultuureducatie met Kwaliteit

Kunst Centraal en Landschap Erfgoed Utrecht stimuleren dat kinderen in het primair onderwijs kennismaken met cultuur en erfgoed en ontvangen daarvoor jaarlijks subsidie. Kunst Centraal werkt met twee basis programma's, te weten het Kunstmenu (57.297 leerlingen van 294 scholen in 22 gemeenten ervaren professionele kunst) en het Cultuurprogramma (43.468 leerlingen van 224 scholen in 15 gemeenten ervaren hun lokale culturele omgeving). Cultuureducatie met Kwaliteit is een verdiepingsprogramma. In 2016 is voor de periode 2017-2020 een convenant gesloten tussen de provincie, het Rijk en negen gemeenten (De Bilt, Stichtse Vecht, Woerden, Nieuwegein, Houten, Veenendaal, Bunschoten, Soest en Zeist) voor de uitvoering van Cultuureducatie met Kwaliteit. Het programma is gericht op scholen die de plek van cultuureducatie in hun onderwijs willen versterken. Het bevordert de samenwerking tussen scholen en culturele instellingen, de deskundigheid van leerkrachten en vakdocenten en draagt bij aan het ontwikkelen van doorlopende leerlijnen en 21e-eeuwse vaardigheden.

Naam indicator	Omschrijving	Streef waarde	2015 werkelijk	2016 begroot	2016 werkelijk
Cultuur-educatie	Percentage leerlingen po dat via programma's van KC en LEU structureel in aanraking komt met cultuur educatie	75%	75%	75%	75%

Cultuurpacten

In de zomer van 2016 zijn we gestart met de inventarisatie van gemeenten die mee willen doen met een cultuurpact in het kader van de nieuwe cultuur- en erfgoednota 2016-2019. Een pact bevat afspraken over het cultuur- en erfgoedbeleid tussen één of meerdere gemeenten en de provincie. Alleen de gemeenten Nieuwegein en Lopik hebben aangegeven niet mee te willen doen. Vanaf september zijn de voorbereidende gesprekken

gestart met 24 gemeenten. Inmiddels zijn de pacts met de gemeenten Rhenen, De Ronde Venen, Veenendaal, Vianen, De Stichtse Vecht klaar om getekend te worden. Terugkomende thema's zijn bijvoorbeeld profilering van gemeenten, maar ook de Limes, historische buitenplaatsen en de Oude Hollandse Waterlinie.

Onderzoek en ontwikkeling

Het stimuleren van onderzoek en ontwikkeling in de cultuur- en erfgoedsector is een belangrijk aandachtspunt in de nieuwe cultuurnota. Het grootste project in dat kader is de opzet van een monitor publieksbereik en merkbekendheid, in navolging van de erfgoedmonitor. Omdat dit project in 2016 nog niet tot kosten heeft geleid, is er minder uitgegeven dan begroot.

De inzet op onderzoek en ontwikkeling is deels een vervolg van de inzet op cultureel ondernemerschap in de vorige cultuurnota. Het succesvolle project Advies op Maat is gecontinueerd. Dit is een samenwerkingsproject van ons met het Prins Bernhard Cultuurfonds Utrecht, ZIMIHC, Landschap Erfgoed Utrecht en de SESAM Academie. Doel van het project is het ondersteunen van culturele vrijwilligersorganisaties bij hun organisatievraagstukken, om zo de Utrechtse cultuursector met kennis te versterken. Van de 36 organisaties die zich in 2016 hebben aangemeld, hebben er twintig een Gouden Vraagteken gewonnen, goed voor vijf dagdelen advies van een adviseur van de SESAM Academie. Er werd advies gevraagd over vrijwilligersbeleid, financieel beleid, marketingbeleid maar bijvoorbeeld ook bij het concretiseren van een visie. De twintig organisaties gaan een jaar lang met hun adviseur aan de slag en komen in juli 2017 opnieuw bijeen. Eén van hen wint bij die gelegenheid het Gouden Uitroepteken, een geldprijs van € 5.000, vrij te besteden aan de doelstelling van de winnende stichting of vereniging.

2.6.3.2 Erfgoed

Ruimtelijk erfgoedbeleid

Wij zetten ons in voor het behouden en beleefbaar maken van gebieden en structuren met een bijzondere cultuurhistorische waarde, zoals de buitenplaatszones, militair erfgoed, agrarisch cultuurlandschap en archeologische vindplaatsen. In de herziening van de PRS/PRV (vastgesteld door PS op 12 december 2016) zijn drie erfgoedthema's aangepast: de begrenzing van het agrarisch cultuurlandschap boven de Gageldijk (Utrecht) is noordwaarts verkleind vanwege recreatieve ontwikkelingen in het Noorderpark, er zijn twee nieuwe buitenplaatszones toegevoegd (Maarsbergse Flank en Remmerstein-Prattenburg) en de begrenzing van de Nieuwe Hollandse Waterlinie is geheel gewijzigd (harmonisatie met andere provincies en Stelling van Amsterdam). De digitale cultuurhistorische atlas (CHAT) is verbeterd wat betreft de selectiemogelijkheden op thema's en de data over het militair erfgoed (NHW en Park Vliegbasis Soesterberg) zijn aangepast.

Het in de nieuwe cultuurnota geïntroduceerde beleid gericht op gemeentelijke cultuurhistorische waardekaarten heeft geresulteerd in drie bijdragen aan nieuwe kaarten, voor de gemeenten Stichtse Vecht, Oudewater en Woerden. Zes gemeenten hebben vergaande plannen om ook het traject naar een nieuwe cultuurhistorische waardekaart te starten. Het nieuwe provinciale beleid heeft nog niet de vliegende start gemaakt die we verwachtten op basis van de geconstateerde achterstanden in gemeentelijk erfgoedbeleid. Gemeenten blijken bijvoorbeeld onvoldoende menskracht te hebben voor opdrachtformulering en begeleiding. In 2017 zullen wij dit verder aanjagen.

Publieksbereik cultureel erfgoed

In 2016 werkte Landschap Erfgoed Utrecht met provinciale subsidie verder aan UtrechtAltijd.nl, de webportal voor Utrechts Erfgoed. Het Cultuur Consortium Utrecht - waarin Landschap Erfgoed Utrecht deelneemt - ontwikkelt uRule, games voor Utrechtse erfgoediconen. uRule heeft zich landelijk ontwikkeld met nieuwe partners onder de vlag Storysavers. Daarin werken acht erfgoedlocaties uit de provincie Utrecht met elkaar samen, ondersteund door gamebedrijf QLVR, voor de ontwikkeling en exploitatie van een platform voor erfgoedlocatiegames die je kunt spelen via een app op je mobiele telefoon.

Het Programma Utrecht Verhaalt is beëindigd, maar het beleid onder de noemer 'Vertellen, Verbinden en Verdienen' is gecontinueerd in de nieuwe cultuurnota.

In 2016 zijn vijftien nieuwe projecten publieksbereik erfgoed uitgevoerd met steun van de provincie. We hebben ook een impuls gegeven aan de samenwerking van de Utrechtse kasteelmusea. Zij hebben met steun van de provincie de Stichting Samenwerkende Kasteelmusea opgericht, waarin zij gaan samenwerken op het gebied van marketing en bedrijfsvoering.

Provinciaal Archeologisch Depot

We zetten samen met andere publieke en private partijen in op publieksontsluiting van belangrijke archeologische vindplaatsen, onder andere door het digitaal beschikbaar stellen van de vondsten in het Provinciaal Archeologisch Depot. In 2016 hebben we meegewerkt aan de realisatie van het interprovinciale depotbeheerssysteem dat samen met Noord-Brabant en Gelderland wordt ontwikkeld. Ook startten we met de verkenning van de mogelijkheden van samenwerkingen met andere Utrechtse erfgoedinstellingen op het gebied van depotruimte. In november 2016 is het archeologisch depot van de gemeente Utrecht door de provincie aangewezen als officiële bewaarplaats van vondsten, conform artikel 2, lid 2 van het 'Besluit Aanwijzing Gemeentelijke Depots Bodemvondsten Utrecht'.

Grebbelinie boven Water

Het programma Grebbelinie boven Water is grotendeels afgerond. Het laatste grote project - het realiseren van een bezoekerscentrum op het Fort aan de Buursteeg - is in 2016 feestelijk van start gegaan. Dit project wordt uitgevoerd in het kader van het Meerjarenprogramma Agenda Vitaal Platteland.

Naam indicator	Omschrijving	Streef waarde	2015 werkelijk	2016 begroot	2016 werkelijk
Behouden, zichtbaar en beleefbaar maken militair erfgoed	Objecten behouden, zichtbaar en beleefbaar maken objecten binnen Grebbelinie ¹	17	16	16	16

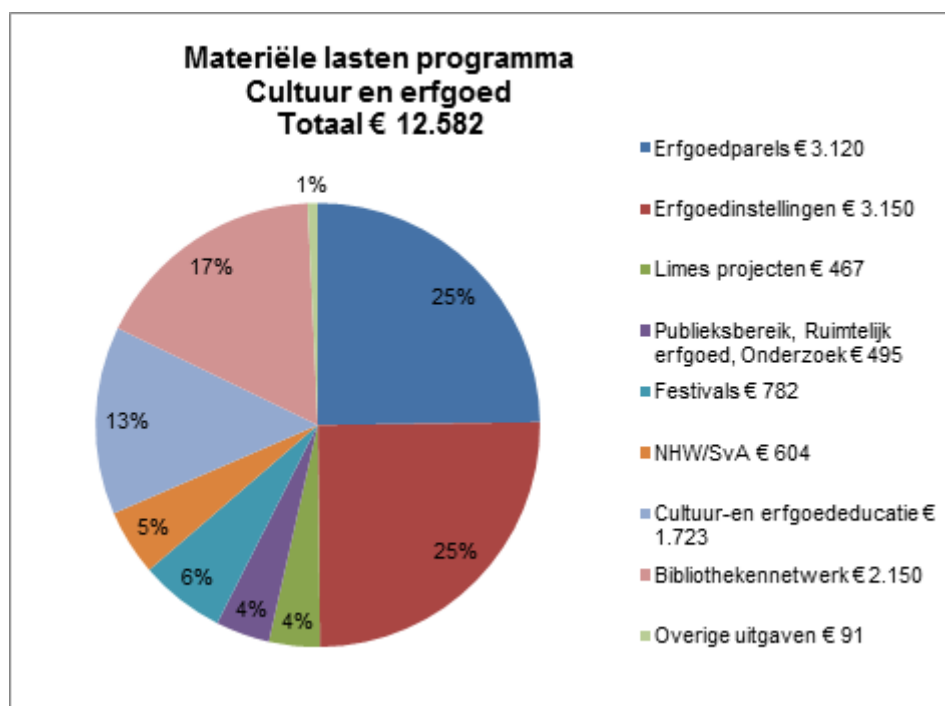
¹ Cumulatief vanaf 2012

2.6.4 Financiële verantwoording

Cultuur en erfgoed	Rekening 2015	Oorspr. Begroting 2016	Begroting na wijziging 2016	Rekening 2016	Saldo
--------------------	---------------	------------------------	-----------------------------	---------------	-------

Materiële lasten	13.704	12.647	13.685	12.582	1.103
Apparaatskosten	2.016	2.041	2.041	2.041	-0
Totaal Lasten	15.720	14.688	15.726	14.623	1.103
Totaal Baten	2.300	1.540	2.289	2.151	138
Saldo van dit programma	13.420	13.148	13.437	12.472	965
Storting in reserves	4.018	-	4.189	4.535	-346
Onttrekking aan reserves	1.694	300	1.237	755	482
Beslag op de algemene middelen	15.744	12.848	16.389	16.252	137

2.6.4.1 Toelichting

Verschillenanalyse Cultuur en erfgoed	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Saldo
Lasten			
Ruimtelijk erfgoedbeleid/Onderzoek en ontwikkeling De budgetten Ruimtelijk Erfgoedbeleid en Onderzoek en Ontwikkeling zijn gekoppeld aan de uitvoering van de Cultuur- en erfgoednota 2016-2019 'Alles is NU'. Deze is eind april 2016 vastgesteld in PS. De tweede helft van 2016 stond in het teken van voorbereiding van de beleidsuitvoering, maar daarbij is het nog niet gekomen tot de verwachte uitgaven. Het gaat bij ruimtelijk erfgoedbeleid met name om de samenwerking met gemeenten in het realiseren van cultuurhistorische waardenkaarten, waarbij we ook afhankelijk zijn van de plannings en medewerking van deze partners. Bij onderzoek en ontwikkeling gaat het met name om een groot onderzoek naar publiekswaardering en merkbekendheid van culturele voorzieningen en erfgoedlocaties. De aanbesteding daarvan is doorgeschoven naar het eerste kwartaal van 2017 omdat de afbakening van de opdracht meer tijd heeft gekost.	1653	1260	393

Limes samenwerking 2016-2019 De onderbesteding heeft vooral plaatsgevonden op het subdossier Werelderfgoednominatie. Dit komt doordat het proces rondom de selectie van terreinen meer tijd in beslag heeft genomen dan vooraf gepland. Vervolgonderzoeken, en met name het veldonderzoek, zijn daardoor nog niet gestart in 2016, maar doorgeschoven naar 2017.	400	291	109
Programma Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW) Het uitwerken van onder andere de ontwikkeling naar een nieuwe rolverdeling tussen het provinciaal programmateam NHW en de Stelling van Amsterdam en de externe partners, en de inhuur voor het Limes expertteam is later op gang gekomen dan verwacht door vertraging in de aanbestedingsprocedures.	350	189	161
Cultureel ondernemerschap De onderbesteding is het gevolg van vertraging in de aanbestedingsprocedure bij onder andere het Business Model Canvas traject en het onderzoek naar de Utrechtse Cultuurlening.	256	68	188
Afwikkelingsverschillen voorgaande jaren Voordeel met name ontstaan bij afrekeningen van oude subsidieprojecten op het gebied van cultuur, sport en zorg.	-44	-166	122
Overige kleine verschillen	13111	12981	130
Totaal lasten	15.726	14.623	1.103
Baten			
Limes samenwerking 2016-2019 De uitgaven worden gefinancierd door de provincie en diverse andere overheden. Bij lagere uitgaven wordt er dus ook minder in rekening gebracht bij de andere partijen.	275	166	109
Overige kleine verschillen	2014	1985	29
Totaal baten	2.289	2.151	138
TOTAAL	13.437	12.472	965

Reserves Cultuur en erfgoed	Begroting 2016		Rekening 2016	
	Storting	Onttrekking	Storting	Onttrekking
Res. Investeringsfonds provinciaal erfgoed	-	173	-	114
Res. Cultuurhistorische hoofdstructuur (CHS)	355	-	701	-
Res. Nieuwe Hollandse Waterlinie	3.834	350	3.834	183
Res. Projecten: Cultuurprogramma	-	25	-	25
Res. Projecten: Culturele ondernemers	-	256	-	68
Res. Projecten: Intensivering Cultuur - frictiekst	-	406	-	339
Res. Projecten: Bibliotheekvernieuwing	-	27	-	27
Totaal	4.189	1.237	4.535	755

Toelichting Stortingen

Reserve CHS

De hogere storting is veroorzaakt door de per saldo lagere uitgaven bij de budgetten van onderzoek en ontwikkeling, publieksbereik, ruimtelijk erfgoedbeleid en provinciaal archeologisch depot. De onderbesteding bij deze budgetten is voornamelijk veroorzaakt doordat de uitwerking van de voorstellen in de nieuwe cultuurnota die op 18 april 2016 door de staten is vastgesteld, langer duurde dan verwacht. Veelal moest er afstemming met instellingen en gemeenten plaatsvinden omtrent cofinanciering.

Toelichting Onttrekkingen

Reserve Investeringsfonds Provinciaal erfgoed

De lagere onttrekking is het gevolg van lagere uitgaven dan verwacht bij het budget erfgoedparels. Met name de uitgaven voor de erfgoedmonitor en de overige uitvoeringskosten vielen lager uit.

Reserve NHW

Voor de toelichting van de lagere onttrekking verwijzen wij u naar de verschillenanalyse bij de lasten onder het kopje programma Nieuwe Hollandse Waterlinie.

Res. Projecten: Cultureel ondernemerschap

Voor de toelichting van de lagere onttrekking verwijzen wij u naar de verschillenanalyse bij de lasten onder het kopje Cultureel ondernemerschap.

Res Projecten: Intensivering Cultuur

Onttrekking is lager dan geraamd voornamelijk omdat de onderhoudswerkzaamheden aan Park Vliegbasis Soesterberg gedeeltelijk doorgeschoven zijn naar 2017.

2.7.1 Maatschappelijke context

De provincie maakt deel uit van de netwerksamenleving waarin het vertrouwen in klassieke instituten, organisaties, politiek en bestuur niet meer vanzelfsprekend is. Met het programma Bestuur en Middelen willen we laten zien dat we een partner zijn in de netwerken en geven we ruimte aan initiatieven van inwoners, maatschappelijke organisaties en ondernemers. Verbinden en samenwerken is hierbij de rode draad. Samen met provinciale staten ontwikkelden we een nieuwe werkwijze vanuit onderling vertrouwen en in verbinding met maatschappelijk middenveld, inwoners en ondernemers van deze provincie.

2.7.2 Prioriteiten

In de Begroting 2016 zijn modern middenbestuur, inwonersparticipatie en versterking regionale uitvoeringskracht als prioriteiten opgenomen. In 2016 diende de interprovinciale herindeling Vijfheerenlanden zich als vierde speerpunt aan.

Modern middenbestuur

De aanpak van maatschappelijke opgaven vraagt steeds meer samenwerking en het 'in verbinding zijn' van overheden met elkaar, met bedrijven, kennis- en maatschappelijke instellingen en met inwoners. Met in totaal twaalf werkbezoeken en een aantal inspiratie- en verdiepingssessies legden wij dit jaar verbinding met verschillende partners. We bezochten diverse gemeenten, waterschappen, instellingen en bedrijven (bijvoorbeeld Amersfoort, HDSR, UMC en Vitens). Tijdens de inspiratie- en verdiepingssessies spraken wij met uiteenlopende (externe) partijen die betrokken zijn bij onderwerpen die voor onze provincie van belang zijn, zoals het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug. Zo bouwen wij onze netwerken verder uit.

Samen met onze partners en stakeholders werkten wij aan de verdere ontwikkeling van de kracht van de regio. Veel aandacht ging uit naar het positioneren van de Utrechtse regio in Den Haag. Door gezamenlijk op te trekken rondom regionale opgaven zoals Bereikbaarheid Utrecht Science Park en Gezonde Leefomgeving versterken de lokale partners elkaar en vergroten we het draagvlak bij het Rijk voor deze onderwerpen.

We ontvingen diverse Kamerleden in Utrecht om hen te informeren over onze regionale opgaven. Dit zorgt voor een hoger kennisniveau over de Utrechtse ontwikkelingen in de Eerste en Tweede Kamer. Deze evenementen

zijn altijd samen met de regionale partners georganiseerd om zo een eenduidig beeld van de Utrechtse regio af te geven.

Inwonersparticipatie

Inwonersparticipatie wordt steeds belangrijker bij de (aanpak van) maatschappelijke opgaven. Hieraan wordt op diverse plekken in onze organisatie invulling gegeven. In juni en november informeerden wij PS over de verschillende manieren waarop wij inwonersparticipatie inbedden in de processen en in concrete projecten van de provincie. Naar verwachting volgen in 2017 vervolgstappen.

Versterken regionale uitvoeringskracht

De provincie, de regio U10 en de Economic Board Utrecht hebben de handen ineen geslagen om invulling te geven aan de uitdagingen die het rapport 'Maak Verschil – krachtig inspelen op regionaal-economische opgaven' schetst. Dit rapport uit april 2016 is van de hand van de Studiegroep Openbaar Bestuur (van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties - BZK) en heeft inmiddels landelijk breed navolging gekregen. Het (sub)regionale schaalniveau wordt in toenemende mate gezien als het middelpunt voor economische ontwikkeling en juist daar moet de regionale samenwerkings- en uitvoeringskracht worden versterkt. Hiervoor zijn voor de gehele provincie enkele werksessies met gemeentesecretarissen en met wethouders Economie georganiseerd. In het belang van de krachtige Utrechtse regio zullen we met elkaar de opzet en invulling daarvan vorm moeten geven, ieder vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid. Ons gezamenlijk doel is te komen tot duidelijkere (sub)regionaal economische profielen en het creëren en benutten van kansen voor economische groei.

Vijfheerenlanden

Provinciale Staten van Utrecht en van Zuid-Holland stelden op basis van een herindelingsverzoek van Leerdam, Vianen en Zederik in februari 2016 een interprovinciale commissie (IPC) Vijfheerenlanden in. De IPC constateerde na een uitgebreid en zorgvuldig proces, waarbij met alle betrokken gemeenten en samenwerkingsverbanden is gesproken, dat er veel draagvlak is voor de fusie van de drie gemeenten, maar dat zij helaas met elkaar van opvatting verschilden over de vestigingsprovincie voor de nieuwe gemeente. Dit leidde ertoe dat de minister van BZK in september ons heeft gevraagd om het herindelingsproces voort te zetten. De minister volgt hiermee de opvatting van de meerderheid van de drie gemeenten, in lijn met het uitgangspunt van het 'Beleidskader gemeentelijke herindeling' dat herindelingen van onderop tot stand dienen te komen. Bij dit herindelingsproces voerden we intensief overleg met GS van Zuid-Holland en de drie gemeenten. Op basis van alle relevante processtukken (ook de IPC-stukken) en in samenspraak met de gemeenten stelden wij het herindelingsontwerp op 29 november 2016 vast. Tussen 1 december 2016 en 26 januari 2017 lag het ontwerp voor iedereen ter inzage op de gemeentehuizen en het provinciehuis. In december zijn drie voorlichtingsavonden georganiseerd in de betrokken gemeenten.

2.7.3 Overige resultaten

2.7.3.1 Provinciale Staten

In 2016 werd door PS gestart met de nieuwe wijze van werken volgens de zogenaamde BOB-procedure: Beeldvorming, Oordeelsvorming en Besluitvorming. Meerdere onderwerpen, waaronder de energietransitie, binnenstedelijke ontwikkeling en de winkelleegstand, werden volgens deze procedure door de PS aangepakt. Het voordeel hierbij is dat PS vooraf in het proces een positie kunnen innemen, gebruik makend van veel informatie en kennis, voordat zij tot een oordeel dan wel besluit komen. De BOB-procedure draagt wezenlijk bij tot een betere mind-set van PS in hun positie tot de externe omgeving en tot het college van GS. Parallel hieraan stelden PS de strategische agenda vast.

Mijlpalen in de besluitvorming waren in 2016 de vaststelling van de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie, het nieuwe Natuurbeleid, de Energieagenda en de structuurvisie Kantoren, evenals het beschikbaar stellen van financiële middelen voor de aanleg van de Uithoflijn.

De eerste stappen werden gezet in het kader van de herindeling van de Vijfheerenlanden. De spoorwegonderdoorgang Maarsbergen kwam dicht bij de finale besluitvorming. Ook kan niet onvermeld blijven dat veel aandacht is besteed aan het burgerinitiatief "Stop de hobbyjacht". Uiteindelijk kreeg dit initiatief geen meerderheid in de Staten.

2.7.3.2 Commissaris van de Koning

De commissaris bezocht op grond van zijn rijkstaken in 2016 een zestal gemeenten in de provincie. Ook voerde hij in 2016 de procedures uit rondom de benoeming van drie burgemeesters en één herbenoeming. Hij begeleidde daarnaast elf maal een bezoek van leden van het Koninklijk Huis aan de provincie Utrecht. Met de Utrechtse burgemeesters is in november 2016 een werksessie georganiseerd waarin is gesproken over trends en ontwikkelingen op het gebied van cybercrime. Daarnaast zijn de burgemeesters geïnformeerd over aanpassingen in de criteria van het Nederlands Decoratiestelsel en de gevolgen daarvan op de toetsing en advisering van decoratievoorstellen. In zijn rol als boegbeeld van de provincie Utrecht woonde hij ongeveer een dozijn herdenkingen bij en tientallen representatieve bijeenkomsten. Op bijna vijftig bijeenkomsten en evenementen heeft de commissaris gesproken.

Daarnaast was de commissaris in 2016 nauw betrokken bij de aanloop naar het De Stijl-jaar waaraan in 2017 in de provincie op talloze plekken en manieren bijzondere aandacht wordt geschonken.

2.7.3.3 Bestuurlijke zaken

BEL-gemeenten

De provincie Noord-Holland heeft in het kader van het versterken van de regionale samenwerkingskracht een bestuurskrachtonderzoek laten uitvoeren binnen de regio Gooi en Vechtstreek. Dit rapport stuurt aan op gemeentelijke opschaling en heeft daardoor een grote betekenis voor de Utrechtse gemeente Eemnes. Deze is immers via de BEL-samenwerking (met Laren en Blaricum) stevig verbonden met deze regio. Wij hebben richting Noord-Holland onze steun uitgesproken voor de door de BEL-gemeenten opgestelde zienswijze, waarin zij pleiten voor zelfstandigheid binnen een sterke BEL-samenwerking.

2.7.3.4 Europa

2016 was een druk jaar voor de provincie Utrecht op het gebied van Europa. De Europastrategie van de provincie Utrecht 2016-2019, 'In verbinding in Europa!' is vastgesteld, evenals de Randstedelijke Europastrategie met de kaders voor de samenwerking van de vier Randstadprovincies in Brussel. In maart 2016 vond het werkbezoek van de PS-werkgroepen Europa van de vier Randstadprovincies aan Brussel plaats. Tijdens het Nederlandse voorzitterschap van de Europese Raad in de eerste helft van 2016 hebben we vele internationale bijeenkomsten en werkbezoeken aangegrepen om het profiel van Utrecht in Europa te versterken, zoals

- Werkbezoeken van de EU ambassadeurs en van de voorzitter van het Comité van de Regio's aan Utrecht,
- Campus Party Europe 2016,
- EU conferentie 'Evidence based policy making for sustainable cities',
- EU conferentie van handhavers milieu en natuur,
- EBU Conferentie Internationale Concurrentiepositie,
- Interparlementaire Energieconferentie in Den Haag,
- Event van de European Regions Research and Innovation Network (ERRIN) in Brussel.

In oktober organiseerden we samen met de overige drie Randstadprovincies een netwerkbijeenkomst tijdens de Europese Week van Regio's en Steden. Hierbij presenteerden wij de Randstad, en daarbinnen Utrecht, als 'Smart Region: A real life testing ground for sustainable economic growth'. De voor deze bijeenkomst ontwikkelde brochure promoot Utrecht als 'living lab' voor Healthy Urban Living en Energietransitie.

Verschiedende Europese financieringsprogramma's zijn benut in 2016. Zo zijn er binnen het Plattelandsontwikkelingsprogramma 'POP 3' calls opengesteld.

In het economisch stimuleringsprogramma Kansen voor West II is in 2016 een project goedgekeurd met de gevraagde Europese bijdrage. Verder werd ons Europese subsidie toegekend voor een project op het gebied van Intelligente Transportsystemen en voor ondersteuning van ecologische innovaties bij midden- en kleinbedrijf.

2.7.3.5 Interbestuurlijk toezicht

Begin 2016 stelden wij het 'Uitvoeringsprogramma interbestuurlijk toezicht 2016-2019' vast. Hierin beschrijven we hoe we in die periode onze wettelijke toezichttaak op de gemeenten en waterschappen gaan uitvoeren voor de terreinen Archiefwet, financieel toezicht, huisvesting vergunninghouders en omgevingsrecht.

In de tweede helft van 2016 actualiseerden wij, in overleg met de gemeenten en de waterschappen, onze IBT-verordening waarmee er duidelijkere afspraken over toezichtinformatie zijn vastgelegd tussen provincie en gemeenten/waterschappen, aangepast aan de actuele wet- en regelgeving. In maart jl. werd deze verordening ter vaststelling aan provinciale staten (PS) voorgelegd.

Met deze IBT-instrumenten streven we nog meer naar een transparante toezichtverhouding tussen provincie en lokale overheden.

De eerste helft van 2016 ronden we de beoordelingen uit de toezichtcyclus 2015-2016 af en in enkele gevallen zetten we ook de volgende stappen op de interventieladder. Medio 2016 hebben vrijwel alle gemeenten en waterschappen de nodige toezichtinformatie aangeleverd. In de tweede helft van het jaar hebben we weer voor de verschillende IBT-terreinen de beoordelingen uitgevoerd. Daarbij maken we gebruik van beoordelingsinstrumenten die in provinciaal randstadverband worden gehanteerd.

In het kader van de herindeling Vijfheerenlanden voerden wij als financieel toezichthouder samen met de provincie Zuid-Holland een herindelingscan uit om een duidelijk beeld te krijgen van de financiële situatie van de toekomstige gemeente. In vervolg daarop stelden wij op 29 november het preventief Arhi-toezicht in voor de gemeente Vianen, een standaardprocedure bij herindelingen. In dit kader is in een protocol vastgelegd welke besluiten Vianen ter goedkeuring of ter informatie aan ons moet voorleggen gedurende het herindelingstraject. Zuid-Holland maakte dezelfde afspraken met Leerdam en Zederik.

Ook in 2016 bleef het toezicht op de huisvesting van vergunninghouders (asielzoekers met verblijfsvergunning) sterk beïnvloed door de vluchtelingenproblematiek. Door de grote stroom vluchtelingen werd de druk op gemeenten om vergunninghouders te huisvesten groter. Wij toetsten het behalen van de taakstelling om vergunninghouders te huisvesten, en bespraken tegelijkertijd verschillende oplossingsrichtingen met gemeenten. Dit gebeurde in nauwe samenwerking met de beleidsterreinen ruimtelijke ordening en het programma wonen en binnenstedelijke ontwikkeling. Bij een aantal gemeenten is de druk opgevoerd om de huisvestingstaakstelling alsnog door hen te laten behalen. Verder is het nodige geïnvesteerd, samen met IPO en het Rijk, in het vormgeven van aanvullende toezichtinstrumenten (IBT-interventieladder op maat voor huisvesting en de Wet Kostenverhaal).

Naam indicator	Omschrijving	Streef waarde	2015 werkelijk	2016 begroot	2016 werkelijk
Overzicht kwaliteit naleving medebewindstaken	Percentage gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en waterschappen dat onder IBT valt en toezichtinformatie verstrekt	100%	100%	85%	95%
Beoordelen en interveniëren	Percentage gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en waterschappen waarbij, indien nodig, de passende toezichtinstrumenten worden ingezet	100%	100% financieel toezicht 65% IBT	100%	100%
Verbetering kwaliteit naleving medebewindstaken	Percentage gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en waterschappen dat opvolging geeft aan vereiste verbeteringen medebewindstaken	70%	50%	50%	50%

2.7.3.6 Vluchtelingen problematiek

Op 8 december 2015 besloten wij om in de vorm van een Taskforce Opvang Vluchtelingen (TOV) gemeenten te ondersteunen bij het realiseren van noodopvangplekken voor de grote stroom van vluchtelingen die Nederland binnenkwam en waarvoor geen opvang kon worden geboden in de reguliere opvang (AZC's). Vanwege het spoedeisende karakter van deze opgave werd er onder de verantwoordelijkheid van de ambtelijke TOV (VRU, provincie, gemeenten) een kwartiermaker aangesteld. Deze kreeg als opdracht om samen met een bouwteam en een aantal andere ondersteunende functies gemeenten te helpen bij het realiseren van extra opvangplekken en

het verzorgen van de communicatie en afspraken met het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) daarover. Via de Kadernota 2016 is € 0,3 mln. beschikbaar gesteld voor de TOV. Daarnaast heeft de Veiligheidsregio Utrecht € 0,1 mln. bijgedragen. Het rijk verzocht via de CvdK's in hun rol van rijksheer om per provincie een bestuurlijke Regietafel opvang vluchtelingen in te richten. Voor de Utrechtse Regietafel was de opdracht om 3000 noodopvangplekken te realiseren, waarvan er 2800 zijn gerealiseerd.

In de loop van 2016 is de aandacht van het rijk verschoven van noodopvang naar reguliere opvang. Door de verminderde vluchtelingenstroom is eind 2016 geen behoefte meer aan extra noodopvanglocaties en worden de bestaande noodopvangvoorzieningen afgebouwd.

2.7.3.7 Bedrijfsvoering, concern control en communicatie

Voor de verantwoording van de bedrijfsvoering en concern control wordt verwezen naar de [paragraaf bedrijfsvoering](#).

Communicatie

In 2016 is besloten om, ondanks het dualisme, meer samen te gaan werken op het gebied van communicatie vanuit provinciale staten en gedeputeerde staten. Voor onze inwoners is er één provincie; de burger maakt geen onderscheid tussen GS en PS. Dit was een reden om met behoud van ieders rol en verantwoordelijkheden gezamenlijk als GS en PS te communiceren. De informatie van PS is daarom geïntegreerd in de corporate website van de provincie. En er zijn plannen gemaakt om in 2017 samen een huis-aan-huispagina in lokale kranten te maken en samen te werken op social media.

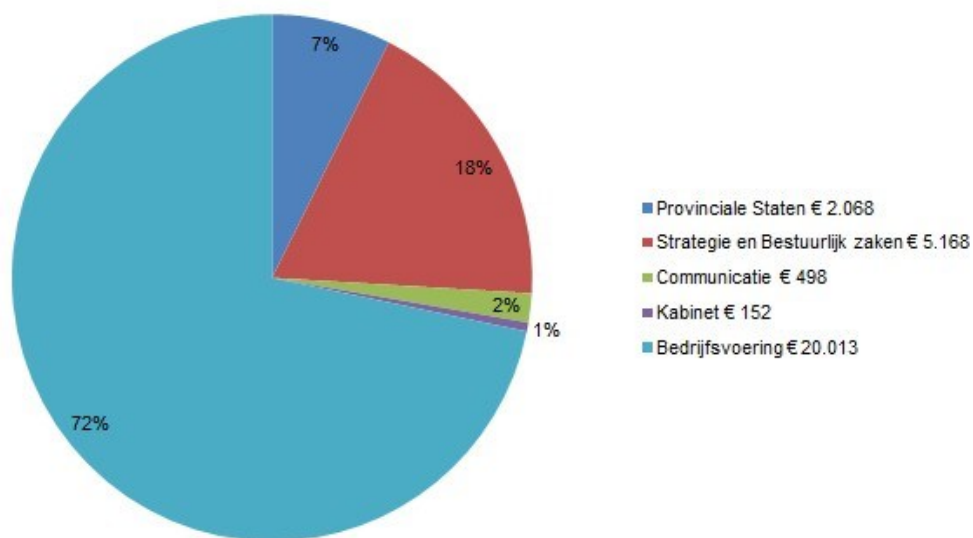
Gebruikersonderzoeken naar de website en het intranet van de provincie uit 2015 zijn in 2016 omgezet in veranderingen. Voor de website betekende dat veel kleine functionele wijzigingen, die de vindbaarheid en de bereikbaarheid van informatie hebben verbeterd. Daarnaast is er een nieuw intranet neergezet, vooral gericht op het vindbaar maken van bedrijfsvoeringsinformatie, zodat provincie medewerkers efficiënter kunnen werken. De uitgave van het Provincie Utrecht Magazine is gestaakt in 2016. Om kosten te besparen zal dit magazine opnieuw ontwikkeld worden en op een soberder manier terugkomen in 2017.

2.7.4 Financiële verantwoording

Bestuur en middelen	Rekening 2015	Oorspr. Begroting 2016	Begroting na wijziging 2016	Rekening 2016	Saldo
Materiële lasten	24.128	15.756	19.808	27.899	-8.091
Apparaatskosten	11.204	9.826	8.645	8.645	0
Totaal Lasten	35.332	25.582	28.453	36.544	-8.091
Totaal Baten	6.259	5.026	5.026	6.024	-998
Saldo van dit programma	29.073	20.556	23.427	30.519	-7.092
Storting in reserves	7.133	6.338	7.463	7.899	-436
Onttrekking aan reserves	11.858	7.655	8.852	10.779	-1.927
Beslag op de algemene middelen	24.348	19.239	22.038	27.640	-5.602

2.7.4.1 Toelichting

Materiële lasten programma Bestuur en middelen Totaal € 27.899

Verschillenanalyse Bestuur en middelen			Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Saldo
Lasten					
Vorming voorziening Non activiteits regeling (NAR) In overleg met onze accountant is besloten om voor de kosten van van de Non activiteitsregeling een voorziening te vormen. Dit betekent dat de toekomstige kosten van deze medewerkers (€ 8,7 mln.) nu in dit jaar worden genomen en gestort in de voorziening. Voor een deel wordt dit gedekt door vrijval van de resterende middelen uit de reserve Friciekosten.				8.735	-8.735
Overige kleine verschillen.			28.453	27.809	644
Totaal lasten			28.453	36.544	-8.091
Baten					
Bijdrage derden ivm opvang vluchtelingen, niet begroot				228	-228
Vitens, hogere dividenduitkering 2016.			800	1.095	-295
Overige kleine verschillen			4.226	4.701	-475
Totaal baten			5.026	6.024	-998
TOTAAL			23.427	30.520	-7.093

Reserves Bestuur en middelen	Begroting 2016		Rekening 2016	
	Storting	Onttrekking	Storting	Onttrekking

Res. Fonds Ontwikkeling Provincie Utrecht	350	-	350	-
Res. Friciekosten Personeel en Veranderopgave	1.275	1.385	1.275	4.747
Res. Huisvesting	4.402	4.766	4.710	4.743
Res. ICT	1.186	1.263	1.186	786
Res. Projecten: Presto / ERP	250	808	285	440
Res. Projecten: Hart van de Heuvelrug	-	618	-	5
Res. Projecten: Utrecht 2040	-	12	93	58
Totaal	7.463	8.852	7.899	10.779

Toelichting Stortingen

Reserve Fonds Ontwikkeling Provincie Utrecht
Bij de vaststelling van de Kadernota 2016 is besloten om € 350 te storten in de reserve Fonds Ontwikkeling Provincie Utrecht.

Reserve projecten: Presto/ERP
Bij de vaststelling van de Najaarsrapportage is vanwege verschuiving van activiteiten naar 2017 door PS besloten € 250 te storten in de reserve. Het hogere saldo van de reserve is nodig voor de komende jaren.

Reserve frictiekosten Personeel en veranderopgave
Structurele storting ten laste van het resultaat.

Reserve Huisvesting
Extra storting als gevolg van de stijging van de huurinkomsten.

Toelichting Onttrekkingen

Reserve projecten: Presto/ERP
Stand van de reserve per 1-1-2016 bedroeg € 808, hiervan was € 440 benodigd voor de optimalisatie van de implementatiefase Presto. Het hogere saldo van de reserve is nodig voor de komende jaren.

Reserve projecten: Hart van de Heuvelrug
Een aantal afrondende werkzaamheden rond het ecoduct Boele-Staal lopen door in 2017. Dit jaar is een groter aandeel betaald door het UMP, waardoor jaar dit minder is onttrokken. In 2017 wordt het grotere aandeel door Programma Hart van de Heuvelrug betaald. Het saldo van de reserve is nodig voor het komend jaar.

Reserve frictiekosten
Storting in een te vormen voorziening frictiekosten € 3,6 milj. en daadwerkelijke uitgaven frictiekosten 2016.

Reserve Huisvesting
Kapitaallasten zijn lager uitgevallen alsmede minder uitgaven voor de oplaadpunten.

Reserve ICT
Minder kapitaallasten als gevolg van uitstellen van vervangingsinvesteringen gelet op versteviging van de samenwerking met gem. Utrecht.

3Projecten

Inleiding en historisch perspectief

Het programma Hart van de Heuvelrug (HvdH) is een grootschalig gebiedsontwikkelingsprogramma voor het gebied in de driehoek Soest-Zeist-Amersfoort. De herinrichting Vliegbasis Soesterberg (VBS) maakt geen onderdeel uit van het programma Hart van de Heuvelrug, maar is daar wel nauw mee verbonden. Op 5 juni 2015 hebben de gemeenten Soest en Zeist en de provincie ingestemd met de samenwerkingsovereenkomsten Hart van de Heuvelrug en Vliegbasis Soesterberg. Deze overeenkomsten bevatten eenduidige afspraken over de wijze van samenwerking, gericht op succesvolle uitvoering van de resterende projecten in de komende jaren.

Doel van het programma is het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit, waarbij het realiseren van twee ecologische corridors voorop staat. Daarnaast richt het programma zich op ruimtelijke kwaliteitswinst voor wonen, werken, zorg en recreatie. Een belangrijk uitgangspunt voor de uitvoering van het programma is de financiële verevening tussen de rode projecten (ontwikkelen woon- en werklocaties) en groene projecten (ontwikkeling natuur en recreatie). Een tweede belangrijk uitgangspunt is de rood-groenbalans die bij het in ontwikkeling nemen van projecten in acht moet worden genomen. Hierbij geldt dat de som van de oppervlakten gemoeid met bestemmingswijzigingen van “rood” naar “groen” ten minste gelijk moet zijn aan de som van de oppervlakten gemoeid met bestemmingswijzigingen van “groen” naar “rood”.

Gerealiseerd in 2016

Hierbij een opsomming van de lopende projecten en vervolgens een toelichting voor 2016 per project getrokken door de provincie:

Project:	Trekker:
Harlanterrein	Provincie Utrecht
Oostelijke Corridor	Provincie Utrecht
Westelijke corridor	Provincie Utrecht
Kamp van Zeist	Provincie Utrecht
Richelleweg	Provincie Utrecht
Dorrestein	Provincie Utrecht
Den Dolder Noord-Oost/Willem Arnstzhoeve	Gemeente Zeist
Huis ter Heide west	Gemeente Zeist
Apollo-Noord Kontakt der Continenten	Gemeente Soest
Apollo-Noord Sauna Soesterberg	Gemeente Soest
Apollo-Noord Oude Tempel	Gemeente Soest
Vliegbasis Soesterberg	Provincie Utrecht

Harlanterrein

Het project is helemaal gerealiseerd. De gronden worden in 2017 verkocht aan een natuurbeherende organisatie. Tot het moment van verkoop zullen de gronden worden beheerd in opdracht van de provincie.

Oostelijke Corridor

De Oostelijke Corridor is een heidecorridor die over de Vliegbasis Soesterberg loopt naar het westen en die o.a. bestaat uit drie ecoducten: Ecoduct Op Hees, Ecoduct Boele Staal en Ecoduct Leusderheide. Het Ecoduct Boele Staal is, als laatste van de drie, in de zomer feestelijk geopend. In 2016 is het laatste perceel verworven en is een start gemaakt met de realisatie van de inrichting van het project.

Westelijke Corridor

De laatste vier percelen zijn in 2016 door middel van onteigening verworven en daarmee is de verwerving en sanering van dit project afgerond. Een deel van het Ericaterrein, moet nog worden verkocht aan een

natuurbeherende Instantie. Met de toekomstige eigenaar zullen nadere afspraken worden gemaakt over de uiteindelijke eindinrichting, zoals de verwijdering van exoten.

Kamp van Zeist

Het gebied is tot 2019 in gebruik en in eigendom van Defensie. Op het te vergroenen gedeelte is de tijdelijke opvang van asielzoekers van het COA gehuisvest. Er wordt gewerkt aan een due diligence-onderzoek naar de staat van het terrein, in verband met de aankoop van het te vergroenen deel van het terrein. De eerste activiteiten om het terrein in te richten als natuur zijn in 2019 voorzien.

Richelleweg

Aan vijf bedrijven zijn afgelopen jaren kavels verkocht en met drie is in 2016 een koopovereenkomst afgesloten. In totaal maakt dit dat 3,6 ha. (bijna) is verkocht. Uitgifte is voorzien tot en met 2021. De markt bepaalt het uitgifte tempo.

Dorrestein

De Westelijke Ontsluitingsweg tot aan de nieuwe woonwijk is opgeleverd. Planvorming voor de rest van het gebied is sterk gekoppeld aan de ontwikkeling van de woonwijk op de vliegbasis. Planning van de voorgenomen gronduitgifte is tussen 2021 en 2025.

Vliegbasis Soesterberg

Na het eerste jaar openstelling bleken de voorzieningen voor wandelaars en fietsers nog niet optimaal. In samenwerking met een landschapsarchitect en met alle partners is in 2016 een plan uitgewerkt voor een verbetering van de toegankelijkheid en beleefbaarheid van het park, o.a. door uitbreiding van de padenstructuur en betere bebording. Dit wordt in 2017 uitgerold.

Daarnaast is de verkoop van het park in voorbereiding. In 2016 is door twee particulieren een kort geding aangespannen. Deze zaak is met een uitspraak van de Rechtbank Midden Nederland door ons 'gewonnen'. De twee particulieren zijn vervolgens in hoger beroep gegaan. Dit hoger beroep loopt nog. Uitspraak zal waarschijnlijk kort na de zomer 2017 plaats vinden. Het hoger beroep heeft geen opschortende werking.

De ontwikkeling van de nieuwe woonwijk (ca 220 tot 250 woningen) is nog in de planfase. Juli 2016 is aan een stedenbouwkundig bureau de opdracht gegeven om een stedenbouwkundig plan te maken in combinatie met een ontwerp van de openbare ruimte, een referentieverkaveling, een kostenraming en een beeldregieplan. Medio 2017 vindt hierover besluitvorming plaats. Eind 2016 is het Integraal Programma van Eisen en Functioneel Ontwerp (IPvE en FO) opgesteld. De stuurgroep Hart van de Heuvelrug heeft op 7 december 2016 ingestemd met het IPvE en FO als basis voor de opstelling van het stedenbouwkundig plan, inrichtingsplan en beeldregieplan voor de Woonwijk Vliegbasis Soesterberg.

Financieel overzicht

Financieel overzicht Hart van de Heuvelrug			
	Begroot	Realisatie	Saldo
bedragen x € 1.000			
Lasten			
Harlanterrein	16	-	16
Oostelijke Corridor	6.156	614	5.542
Westelijke Corridor (Ericaterrein)	937	371	566
Kamp van Zeist	-	18	-18
Richelleweg	640	215	425
Dorrestein	5.407	126	5.281
Vliegbasis Soesterberg	4.719	741	3.978
Totaal lasten	17.875	2.085	15.790
Baten			
Harlanterrein	-	-	-

Oostelijke Corridor	7.222	2	7.220
Westelijke Corridor (Ericaterrein)	-	9	-9
Kamp van Zeist	-	-	-
Richelleweg	2.250	4.846	-2.596
Dorrestein	-	-	-
Vliegbasis Soesterberg	300	485	-185
Totaal baten	9.772	5.342	4.430
Saldo	8.103	-3.257	11.360

*) De tabel betreft de jaarschijf 2016 van de meerjarige projectbegroting

Balanswaardering

De in exploitatie genomen gronden waarden we tegen (historische) verkrijgingsprijs vermeerderd met de vervaardigingskosten. Afgesloten projecten van alle partners worden verrekend met het beheerfonds ter nivellering van de "plussen met minnen". Dit fonds is een onderdeel van de boekwaarde Hart van de Heuvelrug.

Exploitatieresultaten

De exploitatiebegrotingen van de in exploitatie genomen gronden worden jaarlijks geactualiseerd. De laatste actualisatie heeft plaatsgevonden eind 2016, waaruit blijkt dat een positief exploitatieresultaat op eindwaarde van ca. € 4 mln. wordt verwacht (HvdH € 3,2 mln. en VBS € 0,8 mln.). De uitkomst van de begrotingen kan als volgt worden weergegeven (x € 1.000):

Boekwaarde 1-1-2017 Beheerfonds	€	10.464
Boekwaarde 1-1-2017 Hart van de Heuvelrug	€	41.504
Boekwaarde 1-1-2017 Vliegbasis Soesterberg	€	22.278
Verwachte storting uit VBS in Beheerfonds	€	-/- 10.000
Nog te realiseren kosten/opbrengsten	€	-/- 68.269
Exploitatieresultaat op eindwaarde (negatief is winst)	€	-/- 4.023

Toelichting op afwijkingen

Oostelijke Corridor

Vertraging is opgetreden als gevolg van de onteigeningsprocedure. In 2017 zal het project en daarmee ook het ecoduct worden afgerond.

Ericaterrein

Het verschil wordt veroorzaakt door lagere kosten van verwerving, inrichting en planbegeleiding. Het project zal in 2017 worden afgerond.

Richelleweg

Het verschil in de kosten wordt voornamelijk veroorzaakt door vertraging in de afronding van het bouw- en woonrijp maken. Wat de baten betreft is er in 2016 meer grond verkocht dan geraamd.

Dorrestein

De voorfinanciering van de aankoop van het terrein is gesaldeerd met de werkelijke aankoopkosten. Daardoor vallen de aankoopkosten aan de lastenkant in 2016 weg. De baten waren in 2017 begroot.

Vliegbasis Soesterberg

Bij de begroting 2016 is uitgegaan dat een start zou zijn gemaakt met het bouw- en woonrijp maken. Dit is echter pas in 2017.

Stand van zaken

Per 1 januari 2016 zijn overheden vennootschapsbelastingplichtig voor zover zij één of meer (overheids)ondernemingen drijven (wet Modernisering Vennootschapsbelasting). Op basis van onderzoek is de voorlopige conclusie dat er voor deze gebiedsontwikkeling geen sprake is van een VPB belaste activiteit. In het kader van het horizontaal toezicht zal dit worden afgestemd met de Belastingdienst.

Risico's

Het saldo van de projectresultaten van HvdH komt uiteindelijk voor rekening en risico van de provincie; voor VBS zijn er aparte afspraken voor de verdeling van het risico.

Met het uitvoeren van de grondexploitatie lopen wij, ook na het nemen van beheersmaatregelen, risico's. Deze risico's, voor zover de kans op optreden kleiner is dan 50%, worden gedekt uit de weerstandsvermogen (zie ook de betreffende paragraaf).

Project	Totaal mogelijk effect (in miljoenen) van risico's met een kans van optreden van < 50%	Gemiddelde kans op optreden
Harlanterrein	0	
Oostelijke Corridor	0,05	40%
Westelijke corridor	0	
Kamp van Zeist	0,73	29%
Richelleweg	1,70	17%
Dorrestein	9,88	18%
Vliegbasis Soesterberg	15,00	24%
Den Dolder Noord-Oost/Willem Arnstzhoeve	0	
Huis ter Heide west	0,05	25%
Apollo-Noord Kontakt der Continenten	0,30	27%
Apollo-Noord Sauna Soesterberg	0,18	30%
Apollo-Noord Oude Tempel	0,86	30%
Totaal	28,76	22%

Voor de risico's met een kans op voorkomen van groter of gelijk aan 50% en het negatieve nominale exploitatieresultaat is een voorziening gevormd ter hoogte van € 7,9 miljoen.

Verwachte stand beheerfonds	-/- 0,5 mln.
Verwachte exploitatieresultaat HvH op nominale waarde	0,5 mln.
Verwachte exploitatieresultaat VBS op nominale waarde	-/- 2,2 mln.
Risico's > 50%	-/- 2,5 mln.
Risico Vennootschapsbelasting	-/- 3,2 mln.
Stand voorziening per 1-1-2017	<u>7,9 mln.</u>
Mutatie voorziening	-

Het risico op vennootschapsbelasting (vpb) is moeilijk objectief te bepalen en daarom afgerond op € 3,2 mln. In de loop van 2017 komt hier meer zicht op als er in het kader van het horizontaal toezicht met de Belastingdienst zal worden afgestemd. Daarnaast zullen we op korte termijn verschillende ontwikkelingsscenario's tegen elkaar afzetten door ze extern te laten doorrekenen op risico's versus opbrengstverwachting. De voorziening wordt daarom gehandhaafd.

De mutatie van de voorziening zal ten gunste of ten laste van de algemene middelen worden gebracht op het moment dat die zich voordoet. Deze actie vindt jaarlijks aan het eind van het jaar plaats en is gebaseerd op de halfjaarrapportages en de risico-identificatie.

Verbeteren bedrijfsvoeringsinformatie en Presto II

Inleiding en historisch perspectief

In 2014 is besloten om de bedrijfsvoeringsprocessen te standaardiseren en de stuurinformatie voor bestuur en management te verbeteren. Daartoe zijn wij in 2015 het project Presto gestart waarmee werd begonnen aan de inrichting en implementatie van een Enterprise Resource Planning pakket (ERP). Presto staat voor Proces, Efficiency, Sturing en Organisatie. Het project Presto streeft naar invoering van een geïntegreerde oplossing, die de bedrijfsvoering van de provincie zo breed mogelijk ondersteunt. De invoering van het pakket verloopt stapsgewijs waarmee het risico wordt geminimaliseerd:

Presto I: Op 1 januari 2016 is het ERP pakket live gegaan met de financiële en projectenmodule. Gedurende 2016 zijn door het project nazorgactiviteiten verricht.

Presto II: Onderdeel van het Programma Verbetering Bedrijfsvoeringsinformatie (VBI). In 2016 is begonnen met de inrichting en implementatie van de facilitaire module van het ERP pakket.

Om de resultaten van Presto te borgen en de vruchten te plukken van de invoering van het ERP-systeem, is begin 2016 gestart met het Programma Verbetering Bedrijfsvoeringsinformatie (VBI). Met de projecten die binnen het programma worden uitgevoerd, wordt een impuls gegeven aan het verder professionaliseren van de bedrijfsvoering. Naast de reeds genoemde nazorg van Presto I en de implementatie van de facilitaire module, ondersteunt het programma VBI een meer integrale benadering van sturingsinformatie en (op middellange termijn) efficiencyverbetering en kostenbesparingen in de bedrijfsvoering. Tevens zorgt het programma voor uniforme kaders en randvoorwaarden voor informatieveiligheid, architectuur en beheer.

Gerealiseerd in 2016

Er wordt onderscheid aangehouden tussen Presto I, waarover in april 2016 decharge is verleend, en het programma VBI, waarin ook de voortzetting van de implementatie van het SAP ERP pakket (Presto II) is opgenomen:

Presto I

Op 1 januari zijn de financiële en projectenmodule van het SAP ERP pakket live gegaan. Na een periode van nazorg is in april 2016 decharge verleend aan Presto I, waarmee de verantwoordelijkheid aan de lijn werd overgedragen. Na decharge zijn er nog aanvullende werkzaamheden uitgevoerd om het systeem verder te optimaliseren (framework, reparatie autorisatie structuur). De kosten hiervan zijn meegenomen in de realisatie Presto I.

Verbetering Bedrijfsvoeringsinformatie (VBI)

Begin 2016 is begonnen met een aantal projecten die door hun onderlinge samenhang het beste in een programma kunnen worden uitgevoerd. Binnen het programma kan onderscheid worden gemaakt tussen projecten met als doel een voortzetting en uiteindelijk afronding van de oorspronkelijke Presto doelstellingen én projecten die zorgen voor de juiste kaders en uiteindelijk borging in de organisatie van de door Presto te behalen resultaten.

- Een tweetal projecten die tot doel hebben te inventariseren welke SAP ERP modules er verder in aanmerking komen om ingericht en geïmplementeerd te worden binnen de provinciale organisatie. Het betreft hier de facilitaire module en de HRM module. Na deze inventarisatie is besloten om Presto af te ronden met de inrichting en implementatie van de facilitaire module (Presto II).

Oriëntatie HRM module

Na verschillende blauwdruksessies is in september een advies opgeleverd waarin middels verschillende scenario's de impact van de implementatie van de HRM module is beschreven. Hiermee is het project afgesloten. De vervanging van het HRM-systeem wordt door de lijn opgepakt.

Presto II (FAC)

Na verschillende blauwdruksessies is een plan van aanpak geschreven waarmee de inrichting en implementatie van de facilitaire module in september is begonnen. De inrichting is ultimo 2016 nog volop bezig. De benodigde licenties zijn reeds aangeschaft.

- Een aantal projecten die tot doel hebben de juiste kaders en randvoorwaarden te scheppen zodat de resultaten van Presto eenduidig zijn en geborgd worden in de organisatie. Hieronder een korte samenvatting van de projecten:

Beheerorganisatie

Diverse sessies zijn gehouden met belanghebbenden (managers en functioneel beheerders). De verwachtingen, ideeën en resultaten die hieruit zijn voortgekomen vormen de basis voor besluitvorming en verdere werkzaamheden in 2017.

Datamodel en Rapportage(tool)

Het programma StuurAs heeft in oktober een advies opgeleverd met betrekking tot de gewenste managementinformatie. Vervolgens is binnen het programma VBI een project gestart voor de selectie van een generieke rapportagetool. Eind 2016 heeft er een inventarisatie plaatsgevonden welke tools in aanmerking komen voor rapportagedoeleinden. Aanschaf, inrichting en implementatie zal in 2017 plaatsvinden.

Informatieveiligheid

In het informatieveiligheidsbeleid van de provincie is opgenomen aan welke eisen de leverancier dient te voldoen in geval van externe hosting. Hierover is met de leveranciers van Presto overeenstemming bereikt. Resterende punten worden binnen de lijn (informatieveiligheid) opgepakt.

Architectuur en Informatiemodel

Opgeleverd zijn een architectuur- en Informatiemodel als kader, waaraan Presto I en II dienen te voldoen.

Uitfaseren oude systemen

De (oude) systemen, die worden geraakt door het live gaan van de financiële en projectenmodule, zijn geïnventariseerd. Op basis van deze inventarisatie zijn de betreffende systemen technisch uitgefaseerd en zijn de financiële consequenties aan de lijn overgedragen.

Financieel overzicht

Financieel overzicht VBI / Presto						bedragen x
	totaal budget	gereal t/m 2015	budget 2016	gereal.	budget	budget
Lasten						
Presto I (incl. extra werkzaamheden)	2.240	1.432	808	440		
Programma VBI (incl.Presto-Fac)*	1.500		850	815	650	
Reserve projecten**					403	
Totaal lasten	3.740	1.432	1.658	1.255	1.053	-
Totaal	3.740	1.432	1.658	1.255	1.053	-

* Bij het budget en de realisatie 2016 zijn de bedragen voor de investering licenties voor de facilitaire module meegenomen (0,13 mln.). Budget en bijbehorende afschrijvingen zijn echter met de NJR 2016 aan de lijn overgeheveld. De investering wordt vanaf 2017 in 5 jaarlijkse termijnen afgeschreven.

** De projectreserve wordt ingezet om verschuiving van activiteiten van 2016 naar 2017 op te vangen. Het niet bestede deel van het budget 2016, ad € 0,4 mln. is via de Reserve projecten overgeheveld naar 2017.

Stand van zaken

In 2016 is veel vooruitgang geboekt bij de verschillende projecten binnen VBI. Er is echter ook nog veel te doen. Naar verwachting zal in het tweede kwartaal van 2017 de facilitaire module van Presto in gebruik genomen worden. Met de leverancier van Presto is een duidelijke planning met bijbehorende mijlpalen afgesproken welke nauwlettend wordt gevolgd. Juist in de implementatiefase is de inzet en ondersteuning vanuit de eigen organisatie noodzakelijk, zodat een deel van het budget hiervoor wordt doorgeschoven naar 2017.

De projecten binnen het programma VBI die zorgen voor juiste kaders en randvoorwaarden zijn afgerond of overgedragen aan de lijn.

De projecten binnen het programma VBI, die zorgen voor de borging of een efficiënt gebruik van de resultaten van Presto binnen de organisatie, lopen door in 2017. Het gaat hier in het bijzonder om de projecten Beheerorganisatie, Rapportage(tool) en Uifaseren (oude) facilitaire systemen.

Risico's

Binnen het programma VBI wordt een Risico Inventarisatie Lijst (RIL) bijgehouden, waarin oorzaak en gevolg van de geïdentificeerde risico's met bijbehorende beheersmaatregelen wordt vastgelegd. De RIL wordt op regelmatige basis bijgewerkt en besproken door het programmteam. Tevens wordt de onderlinge samenhang en afhankelijkheden van de verschillende projecten besproken in het 2-wekelijkse overleg van het programmteam.

In oktober heeft er een Gateway review plaatsgevonden op Presto II (FAC). Tijdens deze review is niet alleen het project zelf doorgenomen, maar ook de rol van de opdrachtgevers en in het bijzonder die van de OR. In de Gateway rapportage staan aanbevelingen. Deze aanbevelingen zijn gedurende het project toegepast.

Inleiding en historisch perspectief

Het project Uithoflijn is in 2008 door de gemeente Utrecht gestart als HOV busbaan. Begin 2010 hebben de gemeente Utrecht en BRU een samenwerkingsovereenkomst gesloten, waarin zij hebben afgesproken om toe te werken naar een projectbesluit (go/nogo-besluit) in 2011 voor het realiseren van een tramsysteem tussen Utrecht Centraal en De Uithof. In de eerste helft van 2011 heeft de minister van Infrastructuur en Milieu op grond van een Maatschappelijke Kosten en Baten Analyse (MKBA) een financiële bijdrage toegezegd, waarmee de vertramde Uithoflijn in zicht kwam.

Na de toezegging van de minister zijn de gemeente Utrecht en BRU de casus verder gaan onderzoeken en dat heeft uiteindelijk geleid tot de vaststelling van het Uitvoeringsbesluit en de Bestuursovereenkomst op 20 juni 2012. Met de vaststelling hiervan hebben zij de uitvoering van het project belegd bij de Projectorganisatie Uithoflijn (POUHL). Op basis van de zekerstelling van de financiering (Rijks- en VERDER-subsidies) en de vaststelling van het definitief ontwerp in juni 2013 is gestart met de aanbestedingen van de traminfrastructuur en het trammaterieel. De aanbesteding van de traminfrastructuur is eind december 2014 afgerond, de aanbesteding van het materieel eind januari 2015.

Oorspronkelijk betrof de opdracht: realiseer, conform de uitgangspunten in de bovenvermelde overeenkomst, in samenwerking met alle belanghebbende partijen op projectmatige wijze een werkend tramsysteem tussen Utrecht CS en De Uithof, dat kwalitatief goed is, voldoende veilig en goed ingepast is in de stedelijke omgeving. Daarbij behoort ook de aanschaf van het juiste trammaterieel.

Met de toevoeging van de coördinatie van het proefbedrijf aan de opdracht dient aangetoond te worden dat er sprake is van een werkend tramvervoersysteem Uithoflijn. De Uithoflijn dient volgens de vigerende planning operationeel te zijn in 2018.

Gerealiseerd in 2016

Het tracé van de Uithoflijn loopt van het Stationsgebied, waar zich de begin-/eindhalte Utrecht Centrumzijde bevindt (tracédeel OVT). Vervolgens over de Adema van Scheltemabaan (Tracédeel S) waarna het tracé parallel loopt aan het spoor vanaf halte Vaartsche Rijn om ter hoogte van de Laan van Maarschalkerweerd af te buigen (Tracédeel A). Daarna vanaf de kruising met de Koningsweg over de Laan van Maarschalkerweerd via halte Galgenwaard verder over de Weg tot de Wetenschap met halte Kromme Rijn (Tracédeel B) onder de A27 door de Uithof langs het Universitair Medisch Centrum (Tracédeel U), toekomstig Prinses Maxima Centrum en het Wilhelmina Kinder Ziekenhuis naar de P+R de Uithof (Tracédeel T). Achter P+R de Uithof is het opstel terrein voorzien (Tracédeel O).

De realisatie van de bovenbouw (spoorconstructie, tractievoeding, bovenleiding, beveiliging, etc.) is op alle tracédelen in volle gang. Het stationsgebied vraagt extra aandacht van het projectteam door de complexiteit en afhankelijkheid met andere bouwprojecten in dit gebied. Mede door de risico's in het stationsgebied is de samenwerking met de aannemer geïntensiveerd.

Om nog beter en slagvaardiger met de complexe uitdagingen van de realisatie om te kunnen gaan, zullen de provincie Utrecht, de gemeente Utrecht en BAM CU op een andere manier gaan samenwerken. Daarom is eind 2016 in onderling overleg besloten om de organisatiestructuur te versterken en een gezamenlijk bouwteam in te richten. Dit bouwteam levert begin 2017 een plan van aanpak op dat in beeld brengt wat de complexiteit betekent voor de planning en welke maatregelen nodig zijn om de risico's goed te beheersen. Deze nieuwe manier van samenwerken vraagt een andere aansturing van de projectorganisatie Uithoflijn.

De leverancier van het trammaterieel heeft, conform planning, in december 2016 het eerste voertuig geleverd.

Eind 2016 is bestuurlijk besloten tot de aanleg van de Vervoerkundige koppeling tussen de Uithoflijn en de SUNIJ lijn, de noodzakelijke vervanging van de SUNIJ lijn en vervanging van de voertuigen op de SUNIJ lijn. Voor de levering van de nieuwe voertuigen van de SUNIJ lijn wordt een optie gelicht uit het contract met de leverancier.

Financieel overzicht

Financieel overzicht Uithoflijn	bedragen x € 1.000					
	totaal budget	gereal t/m 2015	budget 2016	gereal. 2016	budget 2017	budget 2018 e.v.
Lasten						
Traminfrastructuur	341.741	163.759	77.500	49.827	80.525	47.502
Materieel	84.935	17.385	17.225	16.700	27.965	22.456
Totaal lasten	426.676	181.144	94.725	66.527	108.490	69.958
Baten						
Traminfrastructuur	341.655	162.661	77.500	59.760	40.597	78.637
Materieel	-	-	-	-	-	-
Totaal lasten	341.655	162.661	77.500	59.760	40.597	78.637
Totaal	85.021	18.483	17.225	6.767	67.893	-8.679

*Het budget ten behoeve van de realisatie van de traminfrastructuur is samengesteld uit dekking van zowel provincie als gemeente Utrecht (respectievelijk ca 70% - 30%)

Toelichting op de afwijkingen

Traminfrastructuur

De door de bovenbouw-aannemer werkelijk gefactureerde bedragen (cumulatief € 26,4 mln.) blijven fors achter op de prognose (cumulatief € 64,8 mln.) door een latere start, maar ook een vertraging in de realisatie. De prognose dient nog door de aannemer te worden aangepast. Bij de Kadernota 2016 was hier (deels) rekening mee gehouden, echter zij blijken nog ca € 22,0 mln. extra achter te lopen.

Materieel

Realisatie van de gemaakte kosten zijn achtergebleven t.o.v. de prognose. De prognose was iets te ruim ingeschat. Het project Materieel wordt gedekt uit de toekomstige reizigersopbrengsten.

Risico's

Er wordt een actief risicomanagementbeleid gevoerd.

Periodiek wordt voor zowel Traminfrastructuur als Materieel het risicoprofiel geëvalueerd, zo nodig aangepast en per kwartaal financieel vertaald. Majeure wijzigingen worden tussentijds gemeld.

Voor Traminfrastructuur bedraagt het gewogen risicoprofiel € 24,6 mln. Hiertegenover staat een budget project onvoorzien van € 22,1 mln.

Het gewogen risicoprofiel voor Materieel bedraagt € 7,9 mln. Dit ten opzichte van een budget project onvoorzien ad € 6,9 mln.

4Paragrafen

4.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Het weerstandsvermogen is de capaciteit waarin de provincie Utrecht in staat is om op langere termijn aan haar verplichtingen te voldoen en financiële risico's - oftewel tegenvallers - op te vangen. Van belang is de mate waarin de provincie risico's wil nemen en de hoogte van de reserve weerstandsvermogen.

Als provincie willen wij risico's niet uit de weg gaan. Het openbaar bestuur speelt zich meer en meer af in een open markt, waarin het aankomt op interactief besturen en actieve participatie. Exponenten hiervan zijn garantstellingen, voorfinancieringen en grondaankopen. Hierdoor kunnen grote projecten van maatschappelijk belang worden uitgevoerd of versneld. Het tijdig signaleren en beheersen van risico's is hierbij essentieel, waardoor risicomanagement een steeds belangrijker plaats inneemt binnen onze beleidsuitvoering.

Actualiteiten rondom het risicomanagement worden beschreven in paragraaf 1.2. De risicoanalyse is opgenomen in paragraaf 1.3. Het uit de risico-inventarisatie voortvloeiende risicoprofiel is opgenomen in paragraaf 1.4, waarna in paragraaf 1.5 het vereiste weerstandsvermogen wordt afgezet tegen de aanwezige weerstandscapaciteit. Paragraaf 1.6 tenslotte, bevat de - op grond van het gewijzigde BBV - verplichte basisset van vijf financiële kengetallen.

Actualiteiten risicomanagement

Interim controle

In de managementletter, die is opgesteld naar aanleiding van de interim controle 2016, zijn er door de accountant een tweetal adviezen uitgebracht die het weerstandsvermogen raken:

Instellen voorziening Non-activiteit regeling

In 2012 is in GS een besluit genomen over de aanvullende procedureregels voor de reorganisatie. Op 13 juni 2012 is hierna de Non-activiteitsregeling Provincie Utrecht 2013 (NAR) vastgesteld door de gedeputeerde, directie en de vakbonden. Deze regeling biedt ambtenaren met niet gewenste boventaligheid de mogelijkheid om zonder werkprestatie te leveren wel het contract bij de provincie uit te dienen tot pensioendatum. Omdat de medewerkers die onder de NAR vallen nog opgeroepen kunnen worden voor werkzaamheden was het standpunt van de provincie tot nu toe dat het niet nodig is om hiervoor een voorziening in te stellen. De financiering was uitgesmeerd over de duur van de specifieke NAR-regeling en de kosten werden ten laste gebracht van de personeelsbudgetten van de afdelingen waar de medewerkers voorheen werkzaam waren.

Op advies van de accountant zijn voor de interim controle de contracten van de medewerkers die onder de NAR-regeling vallen getoetst, ter bepaling van het realiteitsgehalte dat zij nog opgeroepen kunnen worden voor werkzaamheden. Uit deze toets is gebleken dat dit niet langer reëel is, waarmee de houdbaarheid van het provinciaal standpunt is verlopen en een voorziening voor de NAR-regeling gevormd dient te worden (zie de specificatie reserves en voorzieningen, achterin deze jaarrekening). Vanuit de reserve weerstandsvermogen wordt een bedrag ad € 2,3 miljoen onttrokken ter gedeeltelijke voeding van deze voorziening. Het betreft immers om een bedrijfsvoeringsrisico. Voor deze risico's reserveren wij buiten het concernrisicoprofiel € 10 mln.

Hart van de Heuvelrug en Vliegbasis Soesterberg

De risico's voor de projecten Hart van de Heuvelrug en Vliegbasis Soesterberg staan op totaalprojectniveau opgenomen in het weerstandsvermogen. De accountant heeft ons geadviseerd - ter verhoging van de uniformiteit en transparantie - deze risico's op detailniveau (uitgesplitst) op te nemen in het weerstandsvermogen. Deze (technische) aanpassing is doorgevoerd in het concernrisicoprofiel van de jaarrekening 2016.

Verlaging buiten het risicoprofiel aangehouden reserveringen

Wij reserveren buiten het (concern)risicoprofiel € 10 mln. voor bedrijfsvoeringsrisico's en € 1 mln. voor projecten met (voor)financiering uit het eigen vermogen. Beide reserveringen worden niet meegenomen in de analyse voor de berekening van de omvang van het vereiste weerstandsvermogen, maar tellen hiervoor voor de volle 100% mee.

In de paragraaf weerstandsvermogen van de begroting 2017 is aangegeven dat beoogd wordt beide risico's zo volledig mogelijk op te nemen in het concernrisicoprofiel, waardoor beide reserveringen (uiteindelijk) geheel kunnen vervallen. Gelet op de aangescherpte verwerking van Hart van de Heuvelrug en de Vliegbasis in ons weerstandsvermogen, wordt de reservering voor projecten met voorfinanciering uit het eigen vermogen niet langer aangehouden.

Verloop Egalisatiereserve algemene uitkering provinciefonds en opbrengst opcenten MRB

Bij de vaststelling van de Kadernota 2016 hebben PS ingestemd met het voorstel tot het instellen van een Egalisatiereserve algemene uitkering provinciefonds en opbrengst opcenten MRB. Deze reserve is initieel gevoerd met € 3 mln. ten laste van de reserve weerstandsvermogen. PS hebben aangegeven dat de totale omvang van deze reserve niet meer mag bedragen dan € 5,0 mln. en dat mutaties in deze reserve aan PS worden gemeld. In onderstaand overzicht zijn de mutaties over 2016 opgenomen.

Egalisatiereserve		x € 1.000
A. Kadernota 2016 (= instellingsbesluit)		3.000
Meicirculaire 2016		
• Bij: storting hogere raming opcenten MRB		552
• Bij: storting hogere raming uitkering provinciefonds		348
B. Begroting 2017		3.900
Septembercirculaire 2016		
• Bij: storting hogere raming uitkering provinciefonds		445
Decembercirculaire		
• Af: onttrekking lagere raming uitkering provinciefonds		-/- 42
• Af: onttrekking lagere raming opcenten MRB		-/- 1.321
C. Jaarrekening 2016		2.982

Risicoanalyse

De onderstaande tabel bevat de tien belangrijkste risico's van de provincie Utrecht. Samen zijn deze risico's goed voor bijna 50% van de berekende omvang van het vereiste weerstandsvermogen, voor geïdentificeerde risico's binnen het risicoprofiel. De getoonde risico's zijn aflopend gesorteerd op hun 'invloed' op de omvang van het vereiste weerstandsvermogen. Voor het overzicht van alle geïdentificeerde risico's wordt verwezen naar onze [Concernrisicoprofiel provincie Utrecht, jaarrekening 2016](#).

N.B. de berekende invloed van een ongewijzigd risico (bijvoorbeeld t.o.v. de begroting 2017) op de omvang van het vereiste weerstandsvermogen is bij iedere analyse (in beperkte mate) verschillend. Dit is juist en hangt samen met de simulatietechniek van de toegepaste Monte Carlo-analyse.

Concernrisicoprofiel provincie Utrecht - Jaarrekening 2016					
No.	Risico	Gevolgen	Kans	Financieel gevolg	Invloed
01 R270	(Vliegbasis) Minder programma en grondopbrengsten door milieuzones	Financieel	25%	max.€ 5.000.000	7.84%
02 R208	Claim aannemer	Financieel	40%	max.€ 3.000.000	7.04%
03 R175	De concessiehouders Openbaar Vervoer en Regio taxi gaan failliet	Financieel - er moet een andere vervoerder worden ingehuurd	30%	max.€ 5.000.000	7.04%
04 R254	(HvH) Dorrestein: Reeds aangekochte grond moet worden afgewaardeerd	Financieel	10%	max.€ 10.000.000	4.99%
05 R71	Uitlekken van vertrouwelijke informatie	Financieel - Claims in geval van misbruik gegevens en identiteitsfraude Imago - Imagoschade	10%	max.€ 10.000.000	4.72%
06 R268	(Vliegbasis) Sociale woningbouw: 16 woningen (scopewijziging)	Financieel	25%	max.€ 2.500.000	3.97%
7 R206	Onvoorzien nader bodemonderzoek en -sanering (onbekende locaties)	Financieel	25%	max.€ 3.000.000	3.54%
8 R196	Bestuurlijk besluit om buiten de kaders van de Wbb een bijdrage te doen	Financieel	25%	max.€ 2.500.000	3.49%
09 R20	Aanspraak op de borgstelling voor de convenantsleningen	Financieel - Kosten a.g.v. de aanspraak op de	10%	max.€ 6.400.000	2.95%

	van het Nationaal Groenfonds	borgstelling			
10	Hoger uitvallende kosten voor bodemsanering dan o.b.v. onderzoeken is vastgesteld bij bekende locaties	Financieel	30%	max.€ 1.790.000	2.53%

Totaal geïdentificeerde risico's binnen het risicoprofiel : € 138 mln.

Buiten het risicoprofiel aangehouden reserveringen : € 10 mln.

Bedrijfsvoeringsrisico's (€ 10 mln.)

Gedoeld wordt op onvoorziene risico's waarop geen invloed kan worden uitgeoefend. We onderscheiden twee typen risico's:

- risico's zoals calamiteiten, aansprakelijkheidsclaims etc., waarvoor geen verzekering bestaat of de verzekeringsdekking ontoereikend blijkt en
- risico's zoals een verlaging van de uitkeringen uit het provinciefonds, gevolgen van loon- en prijsstijging, renteontwikkelingen en lagere opbrengst uit deelnemingen.

De Buiten het risicoprofiel aangehouden reserveringen worden niet meegenomen in de NARIS-berekening voor de omvang van het vereiste weerstandsvermogen, maar tellen hiervoor voor de volle 100% mee.

Zie ook de toelichting onder het kopje Actualiteiten risicomangement.

Risicoprofiel

De onderstaande grafiek geeft de spreiding weer van de geïdentificeerde risico's. De grafiek leest als volgt: de '4' in de cel linksboven geeft aan dat er 4 risico's zijn geïdentificeerd met een kans van voorkomen tot en met 10%, met een maximaal schadebedrag van meer dan € 5 mln. Idealiter bevinden risico's zich zoveel mogelijk linksonder in de tabel (lage kans van voorkomen, laag maximaal schadebedrag).

Financieel	Netto				
	10%	30%	50%	70%	90%
x > € 5.000.000	4				
€ 2.500.000 < x < € 5.000.000	4	3	1		
€ 1.000.000 < x < € 2.500.000	4	5			
€ 250.000 < x < € 1.000.000	16	12	6		
x < € 250.000	11	17	5		
Geen financiële gevolgen	3	5	4		
Kans	10%	30%	50%	70%	90%

Conclusie

Weerstandsvermogen

Het totaalbedrag waarover de provincie risico loopt (momentopname), bedraagt € 138 mln., exclusief de bedrijfsvoeringsrisico's (€ 10,0 mln.). Het is echter niet waarschijnlijk dat alle opgenomen risico's zich (tegelijktijd) voordoen. Met behulp van het statistische systeem NARIS (Monte Carlo-analyse) is berekend dat met een zekerheid van 90 procent (landelijke norm) een weerstandsvermogen van € 16,6 mln. voldoende is om alle risico's op te vangen. Inclusief de bedrijfsvoeringsrisico's bedraagt het vereiste weerstandsvermogen derhalve € 26,6# mln¹ (€ 16,6 + € 10,0).

¹ Bij een zekerheid van 95% zou het vereiste weerstandsvermogen € 28,9 mln. bedragen.

Bij een zekerheid van 85% zou het vereiste weerstandsvermogen € 25,1 mln. bedragen.

Bij een zekerheid van 80% zou het vereiste weerstandsvermogen € 24,0 mln. bedragen.

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit zijn de middelen die de provincie heeft om de risico's die zich voordoen op te vangen. Wij maken onderscheid tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit. De incidentele weerstandscapaciteit is het bedrag dat de provincie eenmalig beschikbaar heeft om te gebruiken voor het opvangen van risico's, zonder dat hiervoor beleid hoeft te worden gewijzigd. De structurele weerstandscapaciteit is het bedrag dat de provincie jaarlijks kan gebruiken voor het opvangen van risico's, zonder inhoudelijke beleidswijzigingen. Het doorvoeren van bezuinigingen behoort op zich ook tot de structurele weerstandscapaciteit, maar dat is meestal alleen mogelijk na een inhoudelijke beleidswijziging. In de tabel op de volgende pagina zijn de begrote bedragen weergegeven per 31 december 2016.

Categorie Balans per 31 december 2016	Incidentele weerstandscapaciteit	Structurele weerstandscapaciteit
Saldireserve	€ 26,0 mln.	
Reserve Weerstandsvermogen <i>(na onttrekking € 2,3 miljoen ter voeding van de voorziening NAR; zie par. 1.2)</i>	€ 26,6 mln.	
Egalisatiereserve	€ 3,0 mln.	
Onbenutte belastingcapaciteit MRB*		€ 57,0 mln.
Totaal incidenteel	€ 55,6 mln.	
<p>* Jaarlijks kunnen wij de opcenten op de motorrijtuigenbelasting verhogen. Het maximaal toegestane aantal te heffen opcenten wordt jaarlijks vastgesteld door het Rijk. Het huidige maximum bedraagt ten hoogste 110,7 opcenten. De provincie heft met ingang van 1 april 2008 72,6 opcenten. De onbenutte belastingcapaciteit bedraagt per 1 april 2013 dus 38,1 opcenten. Eén opcent correspondeert met een jaarlijkse opbrengst van ongeveer € 1,5 miljoen. Op dit moment bedraagt de onbenutte belastingcapaciteit dus ruim € 57 miljoen structureel.</p>		

Stille reserves

Stille reserves betreffen de meerwaarde van activa die (te) laag of tegen nul zijn gewaardeerd, maar verkoopbaar zijn indien men dat zou willen. Gedacht kan worden aan kapitaalgoederen die op de balans staan, maar die in het economisch verkeer een hogere waarde vertegenwoordigen dan de balanswaarde. Hiertoe behoren ook aandelen die een lagere verkrijgingsprijs hebben dan de marktwaarde. Omdat het aanhouden van stille reserves gelieerd is aan een maatschappelijke doel of omdat voor deze goederen moeilijk een private partij kan worden gevonden, worden deze zaken niet tot de weerstandscapaciteit gerekend.

Het beleid omtrent de aanwending van de weerstandscapaciteit

Wanneer risico's geëffectueerd worden voor rekening van de provincie dan heeft dit gevolgen voor de financiële positie en moeten er maatregelen worden getroffen om het gewenste weerstandsvermogen weer te bereiken. Het volgende is van toepassing met betrekking tot risicobeheer:

1. Allereerst worden tijdig beheersingsmaatregelen genomen, zoals het op orde krijgen van processen, de inzet van gekwalificeerd personeel en het verzekeren tegen bepaalde risico's;
2. Indien (genomen) beheersmaatregelen niet werken, dan wordt gekeken of de schade uit de daarvoor bedoelde programmabudgetten kan worden betaald;
3. Als dat niet mogelijk of bestuurlijk ongewenst is, dan zal de reserve Weerstandsvermogen worden aangesproken. Uit de Algemene Reserves wordt voor de reserve Weerstandsvermogen € 26,6 mln. gereserveerd om risico's uit de paragraaf Weerstandsvermogen af te dekken.
4. Indien de € 26,6 mln. uit de reserve Weerstandsvermogen niet toereikend is, zal een beroep worden gedaan op de Saldi Reserve en de Bestemmingsreserves;
5. In het geval de Saldi Reserve en de Bestemmingsreserves tekort schieten, zullen wij een voorstel uitwerken om te bezuinigen.

Conclusie: weerstandsvermogen is (ruim) voldoende

De relatie tussen de weerstandscapaciteit en de omvang van de risico's kan worden uitgedrukt via de 'ratio weerstandsvermogen'. Hiertoe wordt de beschikbare incidentele weerstandscapaciteit gedeeld door het vereiste weerstandsvermogen, volgend uit het risicoprofiel. Als deze ratio (tenminste) 1 bedraagt, dan kunnen wij er vanuit gaan dat wij onze risico's voldoende hebben afgedekt.

1. Reserve weerstandsvermogen in relatie tot vereist weerstandsvermogen

€ 26,6 mln. / 26,6 mln. = 1,00

Conclusie: de omvang van de reserve weerstandsvermogen is voldoende (ratio $\geq 1,0 \leq 1,4$) om de risico's die we lopen op te kunnen vangen. Dit betekent dat de omvang van de reserve weerstandsvermogen nog net voldoende is om zelfstandig de onderkende risico's op te kunnen vangen (nullijn). Wanneer er nieuwe (grote) risico's onderkend of genomen worden, of wanneer er zich een groot risico voordoet waarvoor middelen uit deze reserve worden onttrokken, dan betekent dit dat de reserve weerstandsvermogen aanvulling behoeft opdat de ratio ten minste 1 blijft. De incidentele weerstandscapaciteit (zie hieronder) is hiervoor ruim voldoende.

2. Incidentele weerstandscapaciteit in relatie tot vereist weerstandsvermogen

€ 55,5 mln. / € 26,6 mln. = 2,08 = ratio weerstandsvermogen

Conclusie: de incidentele weerstandscapaciteit is 'uitstekend' (ratio $\geq 2,0$) om de risico's die we lopen op te kunnen vangen.

Verloop van de ratio weerstandvermogen (jaarrekening) in de afgelopen 5 jaar:

Jaar	2016	2015	2014	2013	2012
Ratio	2,08	1,76	1,61	1,39	2,10

Financiële kengetallen

In deze paragraaf is de set van vijf financiële kengetallen opgenomen.

Het betreft de volgende onderwerpen: netto schuldquote, solvabiliteit, grondexploitatie, exploitatieruimte en belastingcapaciteit. Deze kengetallen beogen statenleden op eenvoudige wijze inzicht te verschaffen over de financiële positie van hun provincie. Ook kunnen provincies ten aanzien van deze onderwerpen onderling op uniforme wijze worden vergeleken (benchmark).

1. De netto schuldquote

De netto-schuldquote bevindt zich normaal gesproken tussen 0 en 100%. Een negatieve uitkomst betekent dat er geen netto-schuld is, een situatie die de provincie Utrecht als wenselijk stelt.

1A Netto schuldquote	Rekening 2015	Oorspronkelijke Begroting 2016	Rekening 2016
A Vaste schulden	3.750	4.525	-
B Netto vlottende schulden	3.543	13.485	16.187
C Overlopende passiva	366.718	257.641	319.286
D Financiële activa art 36d,e,f	60.918	32.183	24.918
E Uitzettingen < 1jaar	501.264	503.242	518.685
F Liquide middelen	3.392	15.820	144
G Overlopende activa	66.438	112.131	43.016
H Totale baten (excl mutaties reserves)	437.893	631.449	579.595
Netto schuldquote (A+B+C-D-E-F-G)/H x 100%	-58,92%	-61,40%	43,36%

1B. Netto schuldquota gecorrigeerd voor verstrekte geldleningen	Rekening 2015	Oorspronkelijke Begroting 2016	Rekening 2016
A Vaste schulden	3.750	4.525	-
B Netto vlottende schuld	3.543	13.485	16.187
C Overlopende passiva	366.718	257.641	319.286
D Financiële activa art 36b,c,d,e,f	68.284	37.271	32.229
E Uitzettingen < 1jaar	501.264	503.242	518.685
F Liquide middelen	3.392	15.820	144
G Overlopende activa	66.438	112.131	43.016
H Totale baten (excl mutaties reserves)	437.893	631.449	579.595
Netto schuldquote (A+B+C-D-E-F-G)/H x 100%	-60,60%	-62,21%	44,62%

2. Solvabiliteitsratio

Een organisatie is solvabel als zij in staat is om al haar schulden of betalingsverplichtingen te voldoen. Feitelijk is dat zo als het eigen vermogen minimaal gelijk is aan het vreemd vermogen, dan komt de ratio uit op 50%.

2. Solvabiliteitsratio	Rekening 2015	Oorspronkelijke Begroting 2016	Rekening 2016
A Eigen vermogen	433.192	380.056	472.699
B Balanstotaal	856.351	610.000	835.133
Solvabiliteit	50,59%	62,30%	56,60%

3. Kengetal grondexploitatie

Omdat de provincie Utrecht, behoudens Hart van de Heuvelrug, in beperkte mate actief grondbeleid voert, is een normering van dit kengetal, op dit moment, niet aan de orde.

3. Kengetal grondexploitatie	Rekening 2015	Oorspronkelijke Begroting 2016	Rekening 2016
A In exploitatie opgenomen bouwgronden	21.740	39.602	52.865
B Onderhanden werk	-	-	25
C Totale baten (cf art.17 lid c BBV)	437.893	631.449	579.595
Grondexploitatie (A+B)/C x 100%	4,96%	6,27%	9,13%

4. Structurele exploitatieruimte

De ratio Structurele exploitatieruimte geeft aan welke structurele ruimte de provincie heeft om de eigen lasten te dragen. Structurele baten en lasten zijn die baten en lasten die in beginsel jaarlijks in de begroting, meerjarenraming en jaarrekening zijn opgenomen. Bij incidentele baten en lasten gaat het om eenmalige baten en lasten die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Indien de structurele lasten worden gedekt door structurele baten is er sprake van materieel begrotingsevenwicht. Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten biedt uiteraard meer flexibiliteit dan een begroting waarbij structurele baten en lasten in evenwicht zijn. De provincie Utrecht streeft voor dit kengetal veiligheidshalve een ratio na van ten minste 5%.

4. Structurele exploitatieruimte	Rekening 2015	Oorspronkelijke Begroting 2016	Rekening 2016
A Totaal structurele lasten	169.649	163.024	146.376
B Totaal structurele baten	217.078	194.682	200.744
C Totale structurele toevoegingen aan reserves	0	14.880	0
D Totaal structurele onttrekkingen aan reserves	0	11.697	0
E Totale baten	437.893	492.183	579.595
Ratio ((B-A) + (D-C)) / (E) x 100%	10,83%	5,79%	9,38%

Toelichting afwijkingen begroting en rekening 2016:

De grote afwijking bij de reservemutaties wordt m.n. veroorzaakt door het via de reserves laten verlopen van de Brede Doeluitkering (BDU).

5. Belastingcapaciteit opcenten MRB

Deze ratio geeft aan hoe de belastingdruk in de provincie zich verhoudt ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Een provincie heeft de mogelijkheid de opcenten te verhogen tot het maximum zoals dat door het Rijk wordt bepaald. Dit kengetal zegt niets over de beschikbaarheid van de structurele weerstandscapaciteit. De provincie Utrecht wil zich met het opcententarief positief onderscheiden ten opzichte van andere provincies. Voor de ratio belastingcapaciteit streven wij 90% na, zodat de lasten van de Utrechtse autobezitter lager uitkomen dan gemiddeld in Nederland.

5. Belastingcapaciteit: opcenten MRB	Rekening 2015	Oorspronkelijke Begroting 2016	Rekening 2016
A Aantal opcenten MRB	73	73	73
B Landelijk gemiddelde aantal opcenten in jaar er voor	81	82	80

Ratio (A/B) x 100%	90,07%	88,32%	90,70%
--------------------	--------	--------	--------

Concern risicoprofiel

Concernrisicoprofiel provincie Utrecht - Jaarrekening 2016					
No.	Risico	Gevolgen	Kans	Financieel gevolg	Invloed
01 R270	(Vliegbasis) Minder programma en grondopbrengsten door milieuzones	Financieel	25%	max.€ 5.000.000	7.84%
02 R208	Claim aannemer	Financieel	40%	max.€ 3.000.000	7.04%
3 R175	De concessiehouders Openbaar Vervoer en Regio taxi gaan failliet	Financieel - er moet een andere vervoerder worden ingehuurd	30%	max.€ 5.000.000	7.04%
4 (HvH) R254	Dorrestein: Reeds aangekochte grond moet worden afgewaardeerd	Financieel	10%	max.€ 10.000.000	4.99%
5 R71	Uitlekken van vertrouwelijke informatie	Financieel - Claims in geval van misbruik gegevens en identiteitsfraude Imago - Imagoschade	10%	max.€ 10.000.000	4.72%
6 (Vliegbasis) R268	Sociale woningbouw: 16 woningen (scopewijziging)	Financieel	25%	max.€ 2.500.000	3.97%
7 Onv R206	voorzien nader bodemonderzoek en -sanering (onbekende locaties)	Financieel	25%	max.€ 3.000.000	3.54%
8 Bes R196	tuurlijk besluit om buiten de kaders van de Wbb een bijdrage te doen	Financieel	25%	max.€ 2.500.000	3.49%
09 R20	Aanspraak op de borgstelling voor de convenantsleningen van het Nationaal Groenfonds	Financieel - Kosten a.g.v. de aanspraak op de borgstelling	10%	max.€ 6.400.000	2.95%
10 R198	Hoger uitvallende kosten voor bodemsanering dan o.b.v. onderzoeken is vastgesteld bij bekende locaties	Financieel	30%	max.€ 1.790.000	2.53%
R255	(HvH) Dorrestein: Exploitatieresultaat NCW wordt € 0 i.p.v. positief	Financieel	40%	max.€ 1.000.000	2.40%
R272	(Vliegbasis) 5% minder grondopbrengsten door lagere grondprijzen	Financieel	10%	max.€ 5.000.000	2.37%
R24	Zwakke financiële situatie recreatieschappen	Financieel - Bijdragen aan tekort bij recreatieschappen (verbonden partijen)	10%	max.€ 5.000.000	2.30%
R62	Gewijzigde inzichten en/of gewijzigde regelgeving	Imago - Imagoschade bij calamiteiten, Financieel - Extra kosten voor sanering; uitvoering kan anders zijn dan vereist, met kans op niet verhaalbare vervolgschade Vertraging / stagnatie - vertraging van het project	46%	max.€ 1.000.000	2.15%
R192	Garantstelling bevoorschotting schade-uitkeringen BIJ12 unit	Financieel - Vanaf 2013 is de provincie financieel	46%	max.€ 1.000.000	2.14%

	Faunafonds	verantwoordelijk voor de begroting van het Faunafonds. Onderdeel van deze begroting vormen lastig voorspelbare tegemoetkomingen in schade door beschermde diersoorten en de wisselde marktprijzen van beschadigde gewassen			
R256	(HvH) Dorrestein: Extra kosten (complexe) bodemsanering	Financieel	40%	max.€ 1.000.000	1.89%
R188	Niet naleven van onze Europese verplichtingen voor INSPIRE (Europese richtlijn voor harmonisatie van ruimtelijke informatie)	Financieel - Een boete tot het maximum van € 270.000 per dag dat er niet aan de richtlijnen is voldaan	10%	max.€ 3.704.000	1.74%
R249	(HvH) Apollo - Gewenst programma kan niet worden gerealiseerd	Financieel	30%	max.€ 1.000.000	1.72%
R271	(Vliegbasis) Plankosten € 1.000.000 hoger door organisch ontwikkelen (meer begeleiding nodig)	Financieel	25%	max.€ 1.000.000	1.57%
R269	(Vliegbasis) 40% hogere kosten maatregelen milieuzones	Financieel	25%	max.€ 1.000.000	1.55%
R244	Stichting kasteel Amerongen kan de in 2015 verstrekte geldlening niet terugbetalen	Financieel	30%	max.€ 1.080.000	1.52%
R177	Als bibliotheken geen klant meer willen/kunnen zijn van BISC ontstaan frictiekosten, bijvoorbeeld omdat personeel moet afvloeien. De provincie wordt hierop aangesproken vanwege zijn wettelijke rol	Financieel - Personeel moet afvloeien	30%	max.€ 1.000.000	1.42%
R52	Toegezegde geldelijke bijdragen van derden vervallen	Vertraging / stagnatie - Uitvoering van het project start te laat Imago - Politieke imago schade Financieel - Provincie moet zelf de kosten dragen	15%	max.€ 2.000.000	1.40%
R36	Decentralisatie Rijkstaken met efficiencykorting	Financieel - De uitkering voor naar de provincie gedecentraliseerde Rijkstaken is ontoereikend voor het (adequaat kunnen) uitvoeren van deze taken	25%	max.€ 1.000.000	1.17%
R172	Frictiekosten omtrent de volledige integratie van het BRU en overige risico's BRU	Financieel - Transitiekosten	5%	max.€ 5.000.000	1.14%
R35	Verlaging kredietwaardigheid financiële instelling waarop wij debiteurenrisico lopen	Financieel - Waardevermindering van onze effectenportefeuille (beleggingsverliezen)	1%	max.€ 25.000.000	1.14%
R266	(HvH) Richelleweg: minder uitgeefbaar gebied a.g.v. extra ontsluitingswegen	Financieel	25%	max.€ 1.000.000	1.13%
R195	Niet voldoen aan arbo-eisen, onvoldoende dossieropbouw medewerkers, onvoorziene financiële (wachtgeld-)	Financieel - Het moeten doen van niet geraamde uitgaven Imago - Als overheid	20%	max.€ 1.000.000	0.95%

	regelingen	wellicht niet het goede voorbeeld gegeven			
R63	Risico's ten gevolg van het gebruik van de weg	Vertraging / stagnatie - Schade aan de weg en/of kunstwerken, <u>Imago</u> - Aansprakelijkheid voor ongeval; afloop van ongeval is erger Financieel - Schade aan de weg en/of kunstwerken; aansprakelijkheid voor ongeval; schade aan voertuigen	40%	max.€ 500.000	0.94%
R240	De provincie voldoet niet (geheel) aan de Wet Markt en Overheid	Financieel - Mogelijk gevolg het betalen van dwangsommen en/of schadevergoedingen <u>Imago</u> - De overheid geeft niet het goede voorbeeld hoe om te gaan met wetgeving.	20%	max.€ 1.000.000	0.94%
R163	De provincie wordt aansprakelijk gesteld voor verleende, of geweigerde vergunning, dan wel onrechtmatig handelen	Financieel - Schadeclaim bij de provincie	40%	max.€ 500.000	0.94%
R11	Niet nakomen aflossingsverplichtingen door houders aardgas tankstations	Financieel - Kosten (kwijschelding)	20%	max.€ 920.000	0.86%
R29	De provincie wordt aangesproken op de verstrekte borgstelling aan RTV Utrecht voor het pand	Financieel - De executieverkoop dekt de borgstelling niet	10%	max.€ 1.700.000	0.79%
R65	Inroepen garantstelling duurzame energie nieuw	Financieel - De provincie wordt aangesproken op de verstrekte garantstelling(en)	10%	max.€ 2.000.000	0.69%
R189	Grote aantallen bezwaarschriften ter behandeling door Cie. AWB	<u>Imago</u> - In geval van negatieve publiciteit Financieel - Inhuur capaciteit en boete in geval van termijnoverschrijding	25%	max.€ 500.000	0.59%
R61	Vertraging in de realisatie van activiteiten	<u>Imago</u> - imagoschade door onbegrip aanwonende(n) en weggebruikers Financieel - wijziging van de projectopdracht; beroep op nadeelcompensatie verkeer- en vervoersbewegingen Vertraging / stagnatie - project kan niet gestart worden; project wordt stilgelegd	20%	max.€ 625.000	0.59%
R10	Garantiefonds Energie oud	Financieel - Kosten (garantstelling)	10%	max.€ 1.690.000	0.58%
R264	(HvH) Richelleweg: grondprijs resterende uitgifte valt lager uit met 5%	Financieel	10%	max.€ 1.000.000	0.57%
R260	(HvH) Kamp van Zeist: extra kosten sanering opstallen	Financieel	40%	max.€ 250.000	0.57%
R207	Autonome groei en kwalitatieve verzwaren WOB-verzoeken	<u>Imago</u> - Termijnoverschrijding.	46%	max.€ 250.000	0.54%

		Door niet tijdig en/of onvolledig te reageren wordt niet voldaan aan de wettelijke vereisten/verplichtingen en het transparantiebeginsel Financieel			
		Termijnoverschrijding- en kunnen leiden tot dwangsommen			
R3	Kosten ontheffingsverlening Flora en fauna vallen hoger uit dan bijdrage rijk	Financieel - Niet gedekte (personeels) kosten (eigen personeel / inhuur)	46%	max.€ 250.000	0.54%
R67	Schades blijken niet te zijn verzekerd	Financieel - Hogere kosten dan noodzakelijk - niet of onvolledige dekking - te laat betalen verzekering waardoor vervallen mogelijkheid tot aanspraak - eigen risico neem toe - onvoldoende benutting verhaalmogelijkheid	10%	max.€ 1.000.000	0.48%
R194	Toename in aantal en hoogte van claims / (na-)heffingen	Financieel - Het moeten doen van niet geraamde uitgaven Imago - Als overheid wellicht niet het goede voorbeeld geven	10%	max.€ 1.000.000	0.47%
R72	ICT gerelateerde voorvallen, waaronder hacking, uitval, etc.	Financieel - Claims in geval van misbruik/ oneigenlijk gebruik privacygevoelige gegevens - stagnatie bedrijfsproces met extra herstelkosten - verloren gaan van gegevens - extra kosten door noodzakelijke inhuur externen met het oog op (gevaar voor) continuïteit - traag netwerk, storingen	10%	max.€ 1.000.000	0.47%
R169	Onvoldoende fysieke beveiliging provinciale gebouwen	Imago - Toegang tot vertrouwelijke informatie en openbaarmaking daarvan Financieel - Extra kosten bij diefstal; Onbevoegden hebben toegang tot provinciale gebouwen; schadeclaims bij letselschade; leenkunst raakt beschadigd of wordt gestolen, waardoor extra kosten Vertraging / stagnatie - Stagnatie bij verlies van documenten	10%	max.€ 1.000.000	0.47%
R64	Provincie wordt aansprakelijk gesteld voor schade aan kabels en leidingen	Imago - Organisatie wordt aansprakelijk gesteld voor gebreken aan elektrische installaties Financieel - Boetes; kapot getrokken kabels en leidingen; onderhoud aan de verkeerde objecten	10%	max.€ 1.000.000	0.47%

		uitgevoerd			
R1	Benadeelde partij doet beroep op planschadeverordening (Wro)	Financieel - Kosten (planschade)	10%	max.€ 1.000.000	0.47%
R252	(HvH) Apollo (KdK): Aanpassing stedenbouwkundig plan	Financieel	30%	max.€ 250.000	0.47%
R201	Managen en beheersen van (grote) calamiteiten	Financieel	10%	max.€ 1.000.000	0.47%
R197	Nazorg afvalberging (stortplaats Smink)	Financieel - Kosten (nazorg)	10%	max.€ 1.000.000	0.47%
R66	Niet of onvolledig dekken claims door aansprakelijkheidsverzekering	Financieel - Extra kosten voor provincie	10%	max.€ 1.000.000	0.47%
R246	De lening ten behoeve van het Statenjacht kan in 2028 niet worden afgelost door stichting het Utrechtse Statenjacht	Financieel	10%	max.€ 1.000.000	0.46%
R245	Extra onkosten niet verhaalbaar op aannemer Waterliniemuseum	Financieel	30%	max.€ 250.000	0.43%
R204	Extra bezwaren/beroepen n.a.v. verleende vergunningen onder nieuwe natuurwetten met voor provincie negatieve uitspraak	Financieel	30%	max.€ 300.000	0.42%
R251	(HvH) Apollo (sauna): 2 jaar erfpacht wordt niet betaald	Financieel	30%	max.€ 250.000	0.41%
R265	(HvH) Richelleweg: meerkosten bouw- en woonrijpmaken	Financieel	25%	max.€ 250.000	0.40%
R34	Aanspraak op de borgstelling voor de hypothecaire geldleningen van (10) medewerkers	Financieel - Kosten (a.g.v. de aanspraak op de borgstelling)	5%	max.€ 1.682.115	0.39%
R48	Inkoop en aanbestedingen zijn niet rechtmatig	Financieel - Schadeclaims Imago - Imagoschade Vertraging / stagnatie - Vertraging omdat aanbesteding over moet	40%	max.€ 207.000	0.39%
R258	(HvH) Oostelijke corridor: Extra plan- en beheerskosten voor max. 9 jaar	Financieel	40%	max.€ 250.000	0.37%
R241	De provincie voldoet niet (geheel) aan de Wet vennootschapsbelasting- plicht overheidsbedrijven	Financieel - Naheffingen (al dan niet met boete) van de belastingdienst Imago - Als overheid wordt niet het goede voorbeeld gegeven	30%	max.€ 250.000	0.35%
R162	Te weinig legesopbrengsten	Financieel - De legesopbrengsten zijn niet kostendekkend	30%	max.€ 250.000	0.35%
R259	(HvH) Kamp van Zeist: Hogere saneringskosten	Financieel	25%	max.€ 250.000	0.34%
R112	Er wordt misbruik en/of oneigenlijk gebruik gemaakt van subsidiegelden	Financieel - Verspilling gemeenschapsgeld Imago - Onrechtmatige subsidies Vertraging / stagnatie - Beleidsdoelen worden niet gehaald	25%	max.€ 250.000	0.29%
R178	M.b.t. de Monumentenwacht Utrecht heeft de provincie verklaard dat de uitgaven van deze stichting - voor zover niet gedekt door inkomsten - voor	Financieel - Garantstelling wordt uitbetaald Imago - Dit ligt politiek gevoelig	10%	max.€ 626.000	0.29%

	tenminste 90% worden gefinancierd uit door de provincie jaarlijks ter beschikking gestelde middelen. Deze uitleg kan verschillend worden geïnterpreteerd. Vooralsnog wordt uitgegaan van de "worst case" interpretatie. Dit houdt in dat de provincie jaarlijks het risico loopt ter hoogte van het bedrag dat op de provinciale begroting staat				
R262	(HvH) Kamp van Zeist: meerkosten voor het verwijderen/verplaatsen van leidingen	Financieel	25%	max.€ 250.000	0.29%
R263	(HvH) Kamp van Zeist: problemen bij bestemmingsplan procedures rode projecten	Financieel	25%	max.€ 250.000	0.28%
R267	(HvH) Richelleweg: hogere plankosten	Financieel	25%	max.€ 250.000	0.27%
R261	(HvH) Kamp van Zeist: Extra kosten sanering gronden	Financieel	25%	max.€ 250.000	0.27%
R60	Het niet voldoen aan (interne en/of) Europese regels m.b.t. inkoop- en aanbesteding en/of onduidelijkheid over te leveren product(en).	Vertraging / stagnatie - Aanbesteding over doen Financieel - Aanbesteding over doen; boetes en schadeclaims	20%	max.€ 250.000	0.24%
R2	Tekort(en) op het 'woonschepenproject'	Financieel - Meer uitgaven dan inkomsten	20%	max.€ 250.000	0.24%
R200	De provincie wordt juridisch aansprakelijk gesteld voor milieuschade	Financieel	10%	max.€ 500.000	0.24%
R257	(HvH) Huis ter Heide: extra plankosten	Financieel	25%	max.€ 250.000	0.23%
R33	Aanspraak op de borgstelling voor de leningen van een tweetal in de provincie gevestigde zorginstellingen	Financieel - Kosten (a.g.v. de aanspraak op de borgstelling)	10%	max.€ 500.000	0.23%
R199	RUD/OD-NZKG vraagt meerwerk voor onvoorziene kosten	Financieel	10%	max.€ 400.000	0.19%
R157	Contract- en/of faillissementsrisico bij (innovatieve) projecten	Vertraging / stagnatie - project kan niet worden afgemaakt / loopt vertraging op Financieel - project duurder dan voorzien; nieuwe opdrachtnemer zoeken Imago - imagoschade	20%	max.€ 125.000	0.12%
R159	Aangekondigde wijziging van de oude regelgeving nadeelcompensatie kabels en leidingen	Financieel - meer uitkering van vergoedingen	10%	max.€ 250.000	0.12%
R97	Archief bevat incomplete informatie	Financieel - Tekortkomingen in bewijslast bij een rechtszaak Vertraging / stagnatie - Stagnatie bedrijfsproces	10%	max.€ 250.000	0.12%
R100	Fysieke calamiteiten archief (onbevoegde toegang tot het archief, bedreigingen door ongedierte, brandbeveiliging	Vertraging / stagnatie - Stagnatie bij verlies van belangrijke dossiers Financieel - Claims bij	10%	max.€ 250.000	0.11%

	onvoldoende)	uitlekken van vertrouwelijke informatie - Beschadiging van archiefstukken Imago - Imagoschade bij			
R253	(HvH) Apollo (KdK): onvoorzien bodemsanering	uitlekken van vertrouwelijke informatie Financieel	10%	max.€ 250.000	0.09%
R168	Negatieve publiciteit	Financieel	20%	max.€ 100.000	0.09%
R4	Gemeentelijke nalatigheid bij huisvesting statushouders	Imago - Imagoschade Financieel - Kosten (huisvesting)	5%	max.€ 250.000	0.06%
R167	Financiële problemen	Financieel - Claim bij	10%	max.€ 100.000	0.05%
R174	Verbonden partijen Provincie draait op voor niet nakomen van toezeggingen door mede-overheden (cofinanciering)	provincie/verlies Financieel - Extra kosten	10%	max.€ 100.000	0.05%
R107	Inkomende en uitgaande post wordt niet adequaat geregistreerd	Imago - Belangrijke post wordt niet tijdig behandeld (fatale termijnen) Financieel - Schadeclaims	10%	max.€ 100.000	0.05%
R170	Subsidie wordt aangemerkt als staatssteun	Imago - Imagoschade bij negatieve publiciteit door terugvordering Financieel - Schadeclaim	10%	max.€ 100.000	0.05%
R190	Garantstelling Nationaal Hockey Centrum	Financieel - Garantstellingbesluit genomen.	5%	max.€ 100.000	0.02%
De onderstaande risico's hebben betrekking op activiteiten van de voormalige Bestuursregio Utrecht (BRU). Met het oog op gemaakte afspraken worden deze risico's tot 2020 opgevangen binnen de BDU-gelden. Om die reden zijn deze risico's voor deze opstelling financieel op nul gesteld, zodat ze niet (ook) meetellen bij het bepalen van de omvang van het vereiste weerstandsvermogen.					
R211	(OV/voormalig BRU) Fors hogere exploitatiekosten OV-concessie dan begroot in een of meerdere jaren	Financieel	45%	max.€ 0	0.00%
R230	(OV/voormalig BRU) Scopewijzigingen waardoor de financiële buffers vroegtijdig worden benut	Financieel	5%	max.€ 0	0.00%
R248	(OV/voormalig BRU) Huidige organisatie is niet in staat de OV-opgave van de provincie waar te maken (capaciteit, kennis, kunde)	Financieel - Continuïteit van het OV-product in gevaar	45%	max.€ 0	0.00%
R235	(OV/voormalig BRU) Concessieopbrengsten zijn substantieel minder of juist hoger dan geraamd	Financieel	20%	max.€ 0	0.00%
R228	(OV/voormalig BRU) Exploitatierisico's door: technische risico's, veiligheidsrisico's en kwaliteitsrisico's	Financieel	15%	max.€ 0	0.00%
R227	(OV/voormalig BRU) Planningsrisico's vanwege de afhankelijkheid van de gemeenten, leveranciers en/of de afstemming met andere projecten in hetzelfde gebied	Imago - Hinder voor de doorstroming van het openbaar vervoer in de gehele stadsregio Financieel	20%	max.€ 0	0.00%
R243	(OV/voormalig BRU) Vertraging van de exploitatieve oplevering van het project Uithoflijn	Financieel - Aanvullende dekking noodzakelijk om vertraging oplevering te	45%	max.€ 0	0.00%

		voorkomen Vertraging / stagnatie			
R213	(OV/voormalig BRU) Onvoldoende (helderheid over) beschikbaarheid van middelen voor de uitvoering van de Fietsvisie. Er worden plannen ontwikkeld waarvoor geen dekking is	Imago Financieel Vertraging / stagnatie - De uitvoerbaarheid van de fietsvisie komt onder druk	10%	max.€ 0	0.00%
R222	(OV/voormalig BRU) De vervoerkundige koppeling SUNIJ – UHL wordt vertraagd	Imago Financieel Vertraging / stagnatie	20%	max.€ 0	0.00%
R226	(OV/voormalig BRU) Indexering inkomsten is lager dan indexering uitgaven	Financieel	45%	max.€ 0	0.00%
R209	(OV/voormalig BRU) Onvoldoende inzicht in het nakomen van bestuurlijke afspraken/toezeggingen na voltooiing transitie (t/m 2019)	Imago Financieel	10%	max.€ 0	0.00%

Totaal grote risico's: € 138.349.115

4.2Onderhoud kapitaalgoederen

Wat zijn kapitaalgoederen

Kapitaalgoederen zijn goederen in eigendom van de provincie die de provincie meerjarig ten dienste staan. Deze goederen vragen bij aanschaf (of vervaardiging) veelal substantiële investeringen en vergen daarna regelmatig onderhoud. Het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV) noemt in dit kader gebouwen, wegen, water, groen en riolering. De belangrijkste kapitaalgoederen van de provincie Utrecht zijn:

- Provinciale wegen;
- Provinciale vaarwegen;
- Tramsysteem;
- Provinciale gebouwen;
- Grond (zie hiervoor de paragraaf Grondbeleid).

Hierna wordt met betrekking tot deze kapitaalgoederen ingegaan op de volgende aspecten:

- a. Ambitie (en gehanteerde normen voor beheer en onderhoud);
- b. Beheerplan;
- c. Majeure ontwikkelingen;

4.2.1 Provinciale wegen

Het onderhoud van provinciale wegen bevat met name het onderhoud aan de infrastructurele kapitaalgoederen (assets) verharding, kunstwerken, verkeersregelininstallaties, wegverlichting en groen. Dit is conform de indeling zoals die wordt toegepast bij assetmanagement. Assetmanagement is het optimaal beheren van kapitaalgoederen die van waarde zijn voor een organisatie. De invulling van 'optimaal' wordt ingegeven door de doelen die de organisatie nastreeft en de balans tussen prestaties, risico's en kosten. Gemiddeld worden de infrastructurele kapitaalgoederen beheerd op kwaliteitsniveau B van de landelijke CROW systematiek (CROW: Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en Verkeerstechniek). Algemeen uitgangspunt is dat de wegen duurzaam veilig zijn en dat de doorstroming wordt bevorderd. Naast bereikbaarheid draagt de provincie bij het beheer en onderhoud ook zorg voor een leefbare omgeving met aspecten als milieu en duurzaamheid. Niet alleen bij de realisatie van onze assets, maar ook bij het beheer en onderhoud van onze assets werken we zoveel mogelijk volgens de Aanpak uit de Green Deal Duurzaam GWW 2.0.

De accountant heeft in de managementletter bij de jaarrekening 2015 aandacht gevraagd voor de schattingonzekerheid van de voorzieningen beheer & onderhoud wegen en beheer & onderhoud vaarwegen en verzocht de beheerplannen van de verschillende assets conform BBV-richtlijnen te actualiseren. De resultaten van deze exercitie zijn in de strategische Nota 'Infrastructurele kapitaalgoederen wegen en vaarwegen 2016' in december 2016 vastgesteld door PS.

In de nota zijn berekeningen op basis van kengetallen voor beheer en onderhoud voor de lange termijn (2016-2055) opgenomen. Hierbij is voor alle kapitaalgoederen onderscheid gemaakt tussen kosten voor vast en variabel onderhoud en vervanging zijn de areaalgegevens geactualiseerd en de rubricering van de assets verder aangescherpt.

In aansluiting op deze strategische nota worden vanaf 2017 de meerjaren beheerplannen van onderstaande assets geactualiseerd en verbeterd, zodat de werkzaamheden voor de komende jaren aansluiten op de meerjaren beheer en onderhoudsplanning van de lange termijn. Tevens wordt de financiering van het integraal planmatig onderhoud gekoppeld aan de onderhoudstypes. Met de vastgestelde strategische nota is de schattingonzekerheid van de voorziening sterk gereduceerd. (conform de BBV vervalt de betreffende voorziening eind 2016 en wordt vanaf 2017 gewerkt met een bestemmingsreserve)

Een verdere ontwikkeling in het assetmanagement van de specifieke assets vanaf 2017 is de omvorming richting risico gestuurd beheer, als vervanging van een gemiddeld basis kwaliteitsniveau voor het onderhoud van alle assets (zie ook paragraaf 3.4). Dit betekent dat de mate van onderhoud wordt bepaald op basis van afweging van risico's.

Verharding

38 provinciale wegen	
Specificatie	Lengte
Hoofdrijbaan	300 km
Fietspaden	226 km
Parallelwegen	80 km

stand juni 2016

a. Ambitie

Voor de vaststelling van normen voor onderhoud aan verhardingen wordt de zogenoemde CROW-methode toegepast (CROW is de stichting). Dit is de landelijke systematiek van rationeel wegbeheer. In 2012 is door PS het beleid voor het onderhoud van verhardingen vastgesteld voor de periode 2013 - 2017. Daarbij is het ambitieniveau vastgesteld op een kwaliteitsniveau waarbij hoogstens 5% van het wegennet onvoldoende is (kwaliteitsniveau C of D conform CROW-methodiek).

b. Beheerplan

Het beheerplan als nadere uitwerking van het beleidsplan is in 2016 geactualiseerd en geeft informatie over de kwaliteit van 2016 en bevat de planning voor de komende 2 jaar. Het kwaliteitsniveau lag begin 2016 op 92% voldoende (kwaliteitsniveau B t/m A+), gebaseerd op schademetingen t/m voorjaar 2016. De verwachting is dat, na de verwerking van de schademetingen t/m voorjaar 2017, zal blijken dat de ambitie van "95% voldoende" nog niet gehaald zal zijn. Dit komt hoofdzakelijk door de Dunne Geluidreducerende Deklagen die in het verleden zijn aangelegd. Deze asfalt deklagen hebben vanwege het hoge percentage holle ruimten maar een beperkte levensduur.

Kunstwerken

Kunstwerken	
<i>Specificatie</i>	<i>Aantal</i>
Bruggen	39
Beweegbare bruggen	7
Viaducten	21
Tunnels	37
Fietsbruggen	16
Ecoducten	3
Duikerbruggen	77
Diverse	2

stand juni 2016

a. Ambitie

De provincie Utrecht is verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van circa 200 civiele kunstwerken. Met civiele kunstwerken worden onder andere bruggen, viaducten, tunnels, damwanden, geleiderail, geluidsschermen en duikers bedoeld. De strategische onderhoudsfilosofie van de provincie is het kunstwerkenbestand in goede staat te houden (functioneel, veilig en schoon).

De hoeveelheden per type kunstwerk zoals in bovenstaande tabel is vermeld blijkt niet helemaal juist te zijn, bijvoorbeeld het verschil tussen type duikerbrug en brug. Het totale aantal kunstwerken blijft ongewijzigd. In 2017 wordt met behulp van het beheermanagementsysteem (iASSET) de hoeveelheden per type aangepast.

b. Beheerplan

In 2010 is het beleidsplan beheer en onderhoud kunstwerken door het MT vastgesteld waarin een meer planmatige aanpak wordt voorgestaan op basis van technische staat. Indien een kunstwerk het einde van zijn levensduur nadert zal dat zichtbaar worden in de periodieke (eens per 5 jaar) inspectierapportages. Voor het bepalen van de technische kwaliteitsniveaus van de kunstwerken gebruiken we de NEN 2767-4. De NEN 2767-4 is de norm voor het bepalen van de conditie (conditieniveaus van 1 tot 6, hoe hoger de score hoe eerder het kunstwerk aan onderhoud toe is) van infrastructuur. De conditiescores van onze kunstwerken liggen momenteel tussen 1 en 3. Bij een conditiescore van 4, 5 of 6 zijn onderhoudsmaatregelen vereist. Vertaald naar de CROW systematiek betreft het hier niveau B, zoals aangegeven in de vastgestelde Nota kapitaalgoederen wegen en vaarwegen 2016.

Bij een (theoretische) restlevensduur van 5 jaar of minder wordt een voorbereidingsplan opgesteld voor het te vervangen kunstwerk. Het definitieve besluit tot de vervanging is afhankelijk van de technische staat van het kunstwerk.

Verkeersregelinstallaties

Verkeersregelinstallaties	
<i>Specificatie</i>	<i>Aantal</i>
VRI's op kruispunten	108 st
RDI's op rotondes	5 st

stand juni 2016

a. Ambitie

Het beleidsstuk 'Geregelde Kwaliteit' wordt gevolgd. Een belangrijk onderdeel van het beheer aan VRI's betreft de koppeling van de VRI's aan het voor - en door - de regio partners aangeschafte Verkeersregelinstallatie-Beheer-Centrale (VRI-BC). Het Netwerk Management Systeem (NMS) wordt gebruikt voor het uitvoeren van doorstromingsscenario's in het regionale netwerk. Deze scenario's zijn vastgelegd door de regiopartners. Het contractmanagement van deze systemen ligt bij de provincie Utrecht.

b. Beheerplan

Het variabel – en vervangingsonderhoud aan de VRI's bestaat vooral uit vervanging van onderdelen na het einde van de technische en functionele levensduur. Ook worden onderdelen vervangen of aangepast bij de reconstructie van kruispunten en in trajectplanningen. De koppeling van VRI's binnen het regionale netwerk worden met daarvoor bestemde software ingeregeld. Het plannen van variabel onderhoud en vervanging wordt middels een dynamische VRI calculatie en planningsprogramma uitgevoerd. Op basis van deze planning is in 2016 op vier locaties onderhoud uitgevoerd. Er wordt daarbij rekening gehouden met de uitgangspunten van de zogenaamde trajectaanpak.

c. Majeure ontwikkelingen

VRI's worden ingezet in diverse projecten.

Zo is er in 2015 de VRI beheercentrale voor de regio Midden Nederland aangeschaft. De Provincie beheert deze VRI-BC. Inmiddels zijn er naast 113 VRI's van de provincie Utrecht circa 370 VRI's van de regio partners aangesloten.

In 2016 is gestart met de PoC (Proof of Concept) voor de intelligente VRI (C-ITS VRI architectuur). Dit maakt onderdeel uit van een Beter Benutten project waarin het Rijk, de regio en het bedrijfsleven samenwerken. De verwachting is dat in 2017 als proef een aantal VRI's in de provincie omgebouwd wordt . Later vindt dan een grotere uitrol van C-ITS VRI aanpassingen plaats.

In 2017 wordt een start gemaakt met de aanleg van de Westelijke Rondweg Amersfoort. Hierin zijn 4 nieuwe VRI's gepland.

d. Achterstanden in onderhoud

De noodstroominstallaties (IBU) bij ca. 30 installaties (accupakketten) moeten in de cyclus van 15 jaar een keer extra vervangen worden (om de 7,5 jaar). Deze activiteit zal worden opgenomen in de meerjarenplanning. Er zal tevens een reparatie plaatsvinden in de contracten waar een IBU onderdeel van uitmaakt.

Openbare verlichting

Wegverlichting	
Specificatie	Aantal
Lichtmasten	8.800 st
Armaturen	11.200 st
Schakel – en verdeelkasten	145 st

stand juni 2016

a. Ambitie

De ambitie ten aanzien van wegverlichting ligt vast in de Beleidsuitwerking Openbare Verlichting provincie Utrecht Beleid: "Verlichten is maatwerk, Donker waar het kan, licht waar nodig". Deze nieuwe uitwerking sluit aan op actuele inzichten, nieuwe richtlijnen en nieuwe technische ontwikkelingen (zoals ledverlichting). Op dit moment hebben we ca. 11.200 armaturen in beheer, waarvan 700 armaturen in, op of onder een kunstwerk en 300 Leds in bermen of asfalt.

Ook kunnen we met deze nieuwe uitwerking beter de genoemde de doelen m.b.t. de energietransitie en duurzaamheid bereiken.

b. Beheerplan

Het beheerplan voor wegverlichting is in het najaar van 2016 geactualiseerd. In 2017 wordt het beheer gekoppeld aan de uitgangspunten van de vastgestelde Nota kapitaalgoederen wegen en vaarwegen 2016.

c. Majeure ontwikkelingen

In 2016 is het project overname verlichting van gemeentes afgerond. Op Bunnik na is er een overeenkomst gesloten met alle gemeentes in de provincie. Begin 2017 zijn alle nieuwe masten/armaturen verwerkt in ons beheerbestand.

d. Achterstanden in onderhoud

De lichtmasten die van gemeentes zijn overgenomen zijn over het algemeen verouderd en zullen in de komende jaren vervangen moeten worden. In de overname procedure is dit gegeven meegenomen. In 2017 zal de overgenomen verlichting verder worden geïntegreerd in de beheer-, project- en onderhoudsplannen.

Groen

Onderhoud Groen	
<i>Specificatie</i>	<i>Omvang-Lengte-Aantal</i>
Bermen	ca. 500 hectare
Sloten	250 km
Beschoeiing	16,5 km
Hagen	25 km
Bomen	ca. 40.000 bomen

stand juni 2016

a. Ambitie

Bermen

De provincie Utrecht past ecologisch wegbermbeheer toe langs een groot deel van haar wegen zoals geformuleerd onder de noemer "Aanleg en beheer, kwaliteit van de leefomgeving" in het Strategisch Mobiliteitsplan Provincie Utrecht 2004 – 2020 (SMPU+). Om ervoor te zorgen dat bij het beheer en onderhoud van wegen voldoende en tijdig rekening gehouden wordt met de aanwezige flora en fauna wordt er gewerkt met de gedragscode provinciale infrastructuur. Deze gedragscode is in het groen bestek geïmplementeerd door aanpassing van de standaard procedures. Bij het groenonderhoud mag de verkeersveiligheid niet in het geding komen.

Boomcontrole

De provincie streeft naar een duurzaam bomenbestand langs de provinciale wegen, waarbij rekening wordt gehouden met het belang van de verkeersveiligheid, de ecologie en het landschap. Voor de beplanting langs de provinciale wegen in Utrecht wordt er samengewerkt om duurzaam beplantingsbestand te handhaven, waarbij rekening is gehouden met het belang van zowel verkeersveiligheid als het belang van ecologie, cultuurhistorie en landschap.

b. Beheerplan

Uitgedrukt in cijfers is dat ca. 500 hectare gras is gemaaid, 250 km sloot, 16,5 km beschoeiing onderhouden, 25 km hagen geknipt en ca. 25.000 bomen direct langs de weg, waarvan jaarlijks 1/3 deel een veiligheidscontrole krijgt en wordt onderhouden (snoei/vervanging). Bij dit groenonderhoud komt ca. 7.600 ton maaisel vrij, wat duurzaam wordt verwerkt. Daarnaast wordt in het najaar ca. 800 ton aan blad afgevoerd.

Verloop van de voorziening

Ter dekking van bovenstaande beheerplannen is de voorziening Beheer en onderhoud wegen ingesteld. Het beheer en onderhoud is in 2016 binnen de begroting uitgevoerd. Als gevolg van de vastgestelde Nota infrastructurele kapitaalgoederen is de voorziening Wegen op 31 december 2016 opgeheven en het saldo gestort in de Bestemmingsreserve beheer en onderhoud infrastructurele kapitaalgoederen.

Verloop van de voorziening Beheer en onderhoud wegen 2014 – 2016

(x €1.000)	2014	2015	2016
Beginsaldo	4.354	8.211	8.404
Storting	13.551	9.436	9.483
Onttrekking realisatie 2016	9.694	9.243	7.366
Onttrekking opheffing voorziening		-	10.521
Eindsaldo	8.211	8.404	0

4.2.2 Tramsysteem

De provincie Utrecht is verantwoordelijk voor de instandhouding en verbetering van de gehele tramsysteem. Het tramsysteem bestaat uit de arealen (type assets) rijdend materieel (de SIG trams), (rail)infrastructuur, haltevoorzieningen, telematica en de remise.

Assets	
Specificatie	Volume
SIG trams	26 stuks
Km dubbelspoor	23 km
Haltes	23 stuks
DRIS panelen op tram- bushaltes	430 stuks

a. Ambitie

De veilige exploitatie van het tramsysteem staat voorop en is bepalend voor de beheer en onderhoud uitgangspunten van de traminfrastructuur. Daarnaast bepalen de beschikbaarheids- en betrouwbaarheidseisen de beheer- en onderhoudsambitie. Als wettelijk kader is de Wet lokaal spoor van toepassing, in werking getreden op 1 december 2015. Gedeputeerde Staten heeft OV Assetmanagement aangewezen als beheerder voor het lokaal spoor.

b. Beheerplan

De kaders en toepisen voor onderhoudsniveau zijn beschreven in het Integrale programma van Eisen tramsysteem regio Utrecht (IPvE).

In het IPvE worden de kwaliteitseisen van het tramsysteem beschreven. De te leveren prestaties zijn opgenomen in een Service Level Agreement (SLA). De prestaties hebben betrekking op Veiligheid, Beschikbaarheid, Betrouwbaarheid, Kwaliteit, Duurzaamheid en Omgevingsbeleving. Het IPvE en de SLA dienen als basis voor het Strategisch Asset Management Plan (SAMP). Het SAMP is de Beheervisie wat iedere 4 jaar conform de Wet lokaal spoor wordt vastgesteld door Gedeputeerde Staten.

Het SAMP wordt gedetailleerder uitgewerkt in een Assetmanagementplan. Dit integraal plan beschrijft per areaal van de traminfrastructuur de onderhoudsstrategie. De assets van Regiotram worden risicogestuurd onderhouden. Met een op risicogestuurd onderhoudsmodel wordt bedoeld dat risico's, prestaties en kosten worden geoptimaliseerd.

Door het toepassen van Assetmanagement is het mogelijk om de risico's, prestaties en financiële aspecten van haar bedrijfsmiddelen gedurende de gehele levensduur te beheersen en waarde te laten genereren, zodanig dat het optimaal bijdraagt aan het realiseren van de organisatiedoelstellingen. OV Assetmanagement doet Assetmanagement volgens een internationale standaard, PAS 55/ISO 55000, waarvoor OV Assetmanagement in 2014 is gecertificeerd.

c. Majeure Ontwikkelingen in 2016

Nieuwe Tramremise

De bestaande tramremise is 30 jaar oud en wordt aangepast en uitgebreid in verband met de komst van nieuw materieel voor de Uithoflijn. In 2016 zijn de voorbereidende werkzaamheden uitgevoerd, zoals sloopwerkzaamheden. Oplevering staat gepland in 2018 in aansluiting op de planning van de realisatie van de Uithoflijn.

Uithoflijn

Op 20 juni 2012 is de Bestuursovereenkomst Uithoflijn tussen BRU en Gemeente Utrecht getekend voor de realisatie van de Uithoflijn. Doel van het project Uithoflijn is de aanleg van een vanaf medio 2018 goed functionerend tramvervoersysteem van Utrecht Centraal tot P+R De Uithof, dat goed is ingepast in de omgeving en aansluit op het overige openbaar vervoer. Eind 2014 is de aanbesteding van de infrastructuur en het materieel afgerond. Het project bevindt zich momenteel in de uitvoeringsfase. Een nadere toelichting over de Uithoflijn is opgenomen in het projectblad.

Overwegbeveiligingsinstallaties

In 2016 is gestart met de uitvoering van de vervanging van 18 overwegbeveiligingsinstallaties op de SUNIJ-lijn. De huidige installaties zijn 30 jaar oud en dienen vervangen te worden. In 2016 is het project aanbesteed en is de aannemer begonnen met het uitwerken van het ontwerp. De uitvoering start in 2017 en is in 2018 afgerond.

Toekomst bestendig tramsysteem Regio Utrecht

Op 15 december 2016 heeft Provinciale Staten het statenvoorstel "Toekomst bestendig tramsysteem Regio Utrecht" vastgesteld. Het voorstel omvat een drietal investeringen:

1. Vervanging van de trambaan van Nieuwegein Stadscentrum naar Nieuwegein-Zuid en IJsselstein-Zuid;
2. Vervanging van de huidige trams, waarbij ook gezorgd wordt voor capaciteitsuitbreiding voor de Uithoflijn;
3. Koppeling van de Uithoflijn en de SUNIJ-lijn.

In de komende jaren 2017-2019 vindt de voorbereiding plaats. De uitvoering is gepland in 2020.

d. Beheer- en Onderhoudslasten 2016

Categorie (x €1.000)	Begroting primitief	Begroting na wijziging	Rekening 2016	Saldo
1. Algemeen	754	1.334	1.237	97
2. Infrastructuur	4.038	4.302	3.630	672
3. Trammaterieel	3.141	3.416	3.979	-563
4. Haltes	752	534	348	186
5. Remise	570	430	459	-29
6. Telematica	1.426	1.231	1.057	174
Totaal uitgaven	10.681	11.247	10.710	537

Toelichting

Infra

Het positieve saldo is met name het gevolg van lagere besteding op inspecties/audits en inmetingen spoorinfra. Daarnaast zijn de afrekeningen van de energielasten 2014 en 2015 (geboekt in 2016) meegevallen en is er minder besteed aan correctief onderhoud.

Materieel

Het nadelig saldo is name het gevolg van storingen gerelateerd aan het project Levensduur Verlengend Onderhoud (LVO-3).

Tramhaltes

Het positief saldo komt met name doordat de bestedingen aan wintermaatregelen lager zijn geweest in 2015/2016.

Telematica

Het positief saldo komt met name doordat bestedingen aan verplaatsen DRIS palen lager zijn, minder kosten aan vandalisme is uitgegeven en lagere onderhoudskosten aan de haltecamera's.

4.2.3 Provinciale vaarwegen

Vaarwegen	
Specificatie	Lengte
Eem, vanaf Amersfoort tot aan het Eemmeer	18 km
Merwedekanaal, vanaf de provinciegrens tot aan de Lek	6 km
Oude Rijn, vanaf de provinciegrens tot aan de gemeentegrens van Woerden	2.5 km
Damwanden	31km
Bebording	472 stuks

stand juni 2016

a. Ambitie

Uitgangspunt voor de provinciale vaarwegen is dat zij in 2015 voldoen aan de normen voor vaardiepten, mede gebaseerd op de klassenindeling van de Conferentie van Europese Ministers van Transport (CEMT), de richtlijnen van de Beleidsvisie Recreatietoervaart Nederland (BRTN) en de Commissie Vaarwegbeheerders (CVB) Richtlijnen Vaarwegen 2005. Op dit moment (2015) voldoen wij als gevolg van de baggerwerkzaamheden aan deze norm. Gelet op de voortdurende aanwas van vooral baggerspecie, is het vaarwegprofiel een doorlopend aandachtspunt.

Het kwaliteitsniveau voor de Eem is uitgewerkt in de Eemvisie. In de Eemvisie is het profiel van de Eem gebaseerd op CEMT-klasse III (tot 1.000 ton vrachtschepen). Het visiedocument voorziet in recreatief vaarweggebruik en de mogelijkheid om beroepsvaart tot 1000ton naar Amersfoort mogelijk te maken en te houden.

b. Beheerplan

Het beheerplan van de Eem, wat in nauw overleg met het Waterschap en de gemeente Amersfoort is vastgesteld, voorziet in periodiek onderhoud, vervanging beschoeiingen en baggeren. Deze werkzaamheden worden in de vorm van een meerjarig bestek uitgevoerd.

Voor wat betreft het Merwedekanaal is het nautisch beheer, het vaarwegbeheer en het onderhoud overgedragen aan de provincie Zuid-Holland. De provincie Zuid-Holland krijgt volgens afspraak een jaarlijkse vergoeding van € 649.000. In het najaar van 2016 zijn deze bedragen volgens de overeenkomst geïndexeerd en geactualiseerd. Vanaf het jaar 2017 zal tot de eerstvolgende indexering het jaarlijks aan de provincie Zuid-Holland over te maken bedrag € 893.000 zijn.

c. Majeure ontwikkelingen

Op dit moment speelt de gemeentelijke herindeling Vijfherenlanden. Gesteld dat het een Utrechtse gemeente gaat worden brengt dat met zich mee dat een groter deel van het Merwedekanaal op het grondgebied van Utrecht komt te liggen. Daarmee zal het areaal toenemen en zullen de beheerskosten substantieel stijgen.

Verloop van de voorziening

Ter dekking van de kosten is de voorziening Beheer en onderhoud vaarwegen ingesteld. Het beheer en onderhoud is in 2016 binnen de begroting uitgevoerd. Als gevolg van de vastgestelde Nota infrastructurele kapitaalgoederen is de voorziening Vaarwegen op 31 december 2016 opgeheven en het saldo gestort in de Bestemmingsreserve beheer en onderhoud infrastructurele kapitaalgoederen.

Verloop van de voorziening Beheer en onderhoud vaarwegen 2015 – 2016

(x €1.000)	2015	2016
Beginsaldo	16.583	17.117
Stortingen	1.245	1.036
Onttrekking realisatie 2016	711	384
Onttrekking opheffing voorziening	-	17.769
Eindsaldo	17.117	0

Met ingang van 2015 heeft de provincie op grond van de Waterwet vaarwegbeheerders aangewezen. Voor bepaalde wateren, namelijk daar waar het vaarwegbeheer ten opzichte van het reguliere watersysteembeheer tot substantiële meerkosten leidt, geldt de wettelijke verplichting om de kosten hiervan te vergoeden. De kosten welke betrekking hebben op groot onderhoud verliepen in 2016 ook via de voorziening Beheer en onderhoud vaarwegen.

4.2.4 Provinciale gebouwen

De provincie beheert en onderhoudt het Huis voor de provincie, het monumentale pand Paushuize, de steunpunten in De Meern, Huis ter Heide en Ocrieteiland, de wachtruimte voor buschauffeurs te Breukelen en de Tramremise in Nieuwegein (toegelicht bij het onderdeel Tramsysteem).

Huis voor de Provincie

a. Ambitieniveau en gehanteerde normen (beleidsmatige ontwikkelingen)

Het Huis voor de provincie bestaat uit 18 kantoorverdiepingen, een entreepartij met receptie, koffiecorner, diverse zitcorners, een restaurant, een centraal vergadercentrum en voldoende parkeervoorzieningen.

De provinciale gebouwen worden, sober en doelmatig onderhouden. In concreto betekende dat gebouw- en installatiedelen, conform de NEN 2767 in conditiestaat 3 zijn gehouden, wat gedefinieerd kan worden als redelijke conditie met plaatselijk zichtbare veroudering.

b. Beheerplan

Ter ondersteuning aan het gebouwbeheer is een meerjaren onderhoudsprognose (MJOP) opgesteld, dat periodiek wordt geactualiseerd. Het MJOP bestaat uit een overzicht van alle in en aan het gebouw aanwezige assets inclusief de onderhoudscycli en de daarmee gepaard gaande kosten.

c. Uit beheerplan voortvloeiende lasten meerjarenperspectief en verloop van de voorziening

De lasten vanuit het beheerplan worden deels ten laste gebracht van de voorzieningen groot onderhoud Provinciehuis en Paushuize.

d. Belangrijke ontwikkelingen

Een haalbaarheidsonderzoek over de uitfasering van de no-breakinstallatie heeft aangetoond dat het in meerdere opzichten lonend is om de installatie aan te passen. Dit wordt als vervolgotraject verder uiteengezet en in uitvoering genomen.

De functionaliteit van de Statenzaal is verbeterd door aanpassingen aan de audiovisuele-installatie.

e. Eventuele achterstanden in onderhoud

Vanwege onderzoek naar nieuwe innovatieve en goedkopere wijzen van uitvoering is het reinigen en conserveren van de gevel nog niet uitgevoerd.

Paushuize

a. Ambitie

Paushuize behoort tot de meest duurzame monumentale gebouwen van Nederland en is als cultureel erfgoed door renovatie behouden. Het gebouw heeft voor de provincie een representatieve functie en vormt de ceremoniële werkplek van de Commissaris van de Koning. Paushuize heeft ook een maatschappelijke functie. Er wordt door een conservator, voor het publiek periodiek rondleidingen verzorgd en er is een exploitant gecontracteerd voor het verzorgen van vergaderingen, bijeenkomsten en trouwerijen.

Het ambitieniveau voor het onderhoud van het monumentale pand ligt op conditieniveau 3 en 4 volgens de NEN 2767. De conditiescore van bouw en installatiedelen wordt weergegeven op een zespuntsschaal. Conditie score 1 representeert de nieuwbouwstaat en conditiescore 6 de slechtst aan te treffen conditie. Conditie score 3 wordt gedefinieerd als: redelijke conditie met plaatselijk zichtbare veroudering. De functie vervulling van bouw en installatiedelen zijn niet in gevaar. Hiermee wordt voldaan aan het uitgangspunt voor sober en doelmatig onderhoud.

b. Beheerplan

Het onderhoud voor Paushuize voor de komende jaren is vastgelegd in een MJOP. Een duikinspectie heeft aangetoond dat de gevel aan de grachtzijde geen specifiek groot onderhoud behoeft.

c. Uit beheerplan voortvloeiende lasten meerjarenperspectief en verloop van de voorziening

Ten behoeve van het onderhoud van het provinciehuis en Paushuize is een voorziening aanwezig. Zie hiervoor het kopje Provinciehuis.

d. Belangrijke ontwikkelingen

De aanwezige kunst is grotendeels in bruikleen gesteld door diverse musea uit Utrecht. Voor het behoud van deze kunst en ter voorkoming van verval door externe factoren als vocht en lichtinval zullen er diverse maatregelen worden getroffen.

Vanwege het monumentale karakter van Paushuize is het buitenonderhoud voor een aanzienlijk deel subsidiabel. Deze subsidie zal mogelijk per 1 januari 2018 beschikbaar worden gesteld.

e. Eventuele achterstanden in onderhoud

Er zijn geen achterstanden in het onderhoud.

Voorziening Groot onderhoud Huis voor de provincie en Paushuize

	Begroting primitief	Begroting na wijziging	Rekening 2016	Saldo
Beginsaldo	349	349	349	0
Stortingen	183	183	183	0

Onttrekkingen	289	289	206	83
Eindsaldo	243	243	326	83

Verloop van de voorziening Groot Onderhoud provinciehuis en Paushuizen 2016 – 2019	2016	2017	2018	2019
Beginsaldo	349	326	247	200
Stortingen	183	183	183	183
Onttrekkingen	206	262	230	135
Eindsaldo	326	247	200	248

Naast het onderhoud wat via de voorziening groot Onderhoud loopt, wordt er ook rekening gehouden met vervangingsinvesteringen. Onderstaande tabel geeft het verwachte investeringsbedrag voor de komende jaren weer.

Vervangingsinvesteringen Provinciehuis 2016

	Begroting primitief	Begroting na wijziging	Rekening 2016	Saldo
Investeringsplan Huisvesting 2016	0	0	362	362

In 2016 zijn diverse grootschalige werkzaamheden uitgevoerd. Er is een haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd voor de uitfasering en vervanging van de noodstroomaggregaat. De Audiovisuele middelen in de statenzaal zijn grotendeels vervangen en het camerasysteem is vernieuwd. Deze investeringen worden geactiveerd en de daaruit voortvloeiende kapitaallasten worden ten laste van de reserve Huisvesting gebracht. Voor verloop van deze reserve zie in de bijlage de staat van reserves.

Steunpunten De Meern, Huis ter Heide en Ocrieteiland

a. Ambitie

Vanuit het steunpunt Veenweide in De Meern beheert de provincie haar wegen in het westelijk deel van de provincie Utrecht. Op de locatie Huis ter Heide is de Regionale Verkeersmanagement Centrale van de provincie gehuisvest. De Verkeersmanagement Centrale bundelt alle kennis en informatie over verkeer in de provincie Utrecht. Vanuit Huis ter Heide worden de provinciale wegen in het oostelijk deel van de provincie onderhouden. Ook voor de steunpunten geldt een conditieniveau 3 conform de NEN 2767.

b. Beheerplan

Voor het gebouwbeheer van de steunpunten is een MJOP gemaakt en deze wordt jaarlijks geactualiseerd. Aan de hand hiervan heeft preventief en correctief onderhoud plaatsgevonden.

c. Uit beheerplan voortvloeiende lasten meerjarenperspectief en verloop van de voorziening

Ten behoeve van het onderhoud van de steunpunten is een voorziening aanwezig.

d. Belangrijke ontwikkelingen

Er zijn geen ontwikkelingen.

e. Eventuele achterstanden in onderhoud

Vanwege een mogelijke verplaatsing van de locatie De Meern naar het provinciale remiseterrein te Nieuwegein is het onderhoud beperkt tot instandhouding van het gebouw en de installaties. Huidige ontwikkelingen dragen ertoe bij dat het onderhoud weer conform het MJOP wordt uitgevoerd. Eventuele achterstanden worden in 2017 uitgevoerd.

Voorziening Groot onderhoud Steunpunten

	Begroting primitief	Begroting na wijziging	Rekening 2016	Saldo
Beginsaldo	112	112	112	0
Stortingen	60	60	60	0
Onttrekkingen	127	127	4	123
Eindsaldo	45	45	168	123

Verloop van de voorziening Groot Onderhoud Kantons 2016 – 2019

	2016	2017	2018	2019
Beginsaldo	112	168	123	133
Stortingen	60	60	60	60
Onttrekkingen	4	105	50	43
Eindsaldo	168	123	133	150

4.3 Financiering en Treasury

De Provincie Utrecht zet de overtollige middelen, middelen die na de uitoefening van de publieke taak overblijven, alleen uit bij de schatkist en zorgt ervoor dat deze direct opvraagbaar zijn. Het doel hiermee is niet om daar rendementen uit te halen. Het financiering- en treasurybeleid wordt vormgegeven en uitgevoerd binnen de wettelijke en de door de PS uitgezette kaders conform het treasurystatuut. De Provincie houdt de mogelijkheid aan om in de toekomst gebruik te maken van alternatieve methodes, als deposito's en het uitzetten van middelen bij overheden die niet onder het financiële toezicht van de Provincie Utrecht staan.

Provinciale ontwikkelingen

Het totale uitstaande vermogen van de provincie Utrecht is in 2016 afgenomen met ca. € 38 mln tot een bedrag per 31 december 2016 van ca. € 472 mln. Begin 2016 zijn twee garantie producten vrijgevallen met een totale waarde van € 36 mln incl. een minimum rendement van € 6 mln. Vanaf eind 2016 resteert nog één garantieproduct met een garantiewaarde van ca. € 25 mln. welke expireert op 19-12-2022. Deze gelden zijn uitgezet conform de wet FIDO (Financiering Decentrale Overheden) en Ruddo (Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden). Bij de toelichting op het treasuryresultaat wordt nader ingegaan op het rendement van de garantieproducten.

Uitstaand kapitaal per 31 december 2016	Bedragen x € 1.000		
	Bedrag 31-12-2015	Bedrag 31-12-2016	Mutatie in 2016
Kapitaalmarkt			
Garantieproducten	60.918	24.918	-36.000
Totaal kapitaalmarkt	60.918	24.918	-36.000
Geldmarkt			
Rekening-courant	3.392	144	-3.248
Saldo bij de schatkist	446.693	447.550	857
Totaal geldmarkt	450.085	447.694	-2.391
Totaal kapitaal- en geldmarkt	511.003	472.612	-38.391

Rendement en treasuryresultaat

Het treasuryresultaat bedraagt over 2016 in totaal ruim € 7,6 mln en bestaat uit rendementen van garantieproducten alsmede rente opbrengsten bank en Schatkistbankieren. Daarnaast zijn er nog de intern verrekende renten die verband houden met bv. intern financieren van projecten.

Garantieproducten

Een van de garantieproducten had een minimumrendement (resultaat) van € 6 mln en een extra rendement (resultaat) van ruim € 4 mln. Conform de voorwaarden van de vermogensbeheercontracten is in het jaar van expiratie in 2016 dit beleggingsrendement uitgekeerd. Het minimumrendement van € 6 mln. is nagenoeg geheel als baten ten gunste van eerdere begrotingsjaren gebracht zodat dit totale minimumrendement geen invloed heeft

op het rekeningresultaat 2016. Het extra rendement van ruim € 4 mln heeft eveneens geen invloed op het rekeningresultaat omdat hiervoor bij de Kadernota 2016 een opwaartse bijstelling in de geraamde treasuryresultaten heeft plaatsgevonden.

Schatkist

Over het saldo van de schatkistrekening krijgt de provincie Utrecht een rentevergoeding. Bij negatieve markttarieven is met het Ministerie overeengekomen dat de rente van de schatkistrekening niet negatief kan worden. In 2016 was sprake van negatieve markttrente derhalve was de rentevergoeding over het saldo van de schatkistrekening over het gehele jaar 0%.

Intern verrekende rente (OV)

Dit bedrag was begroot op ruim € 3,8mln waarvan in 2016 bijna € 3,5 mln is gerealiseerd.

De totale raming voor het treasuryresultaat was ruim € 7,9 mln en er is hiervan is totaal ca. € 7,6 mln gerealiseerd.

Treasury-opbrengsten	bedragen x € 1.000
Bedragen berekend per 31 december 2016	
Garantieproducten rendement	4.026
Schatkistrente	0
Rekening courant-rente	66
Saldo intern verrekende rente	1.209
Saldo intern verrekende rente OV	2.300
Totaal gerealiseerd	7.601
Totaal geraamd	7.928
Verschil	327

Treasurybeleid

Het treasurybeleid wordt uitgevoerd binnen de wettelijke en de door de staten uitgezette kaders. Deze kaders zijn terug te vinden in het treasurystatuut. Het nieuwe statuut voor 2017-2021 is 12-12-2016 vastgesteld door PS. Het uitzetten van middelen uit hoofde van treasury brengt kredietrisico met zich mee. Ter beperking van dit risico worden geen middelen uit hoofde van treasury uitgezet. Alle liquide middelen, die na de uitoefening van de publieke taak overblijven, behoudens een drempelbedrag in de Rabo-bankrekening, worden afgeroomd naar 's Rijks schatkist.

Kasgeldlimiet

De vlottende middelen overtreffen de vlottende schulden ruimschoots. De provincie blijft daarmee royaal binnen de gestelde norm ten aanzien van de kasgeldlimiet.

Renterisiconorm

Aangezien er geen sprake is van ingeleend geld, wordt er zonder meer aan de renterisiconorm voldaan.

Rentebaten en –lasten

Er is geen sprake van geleend geld en derhalve heeft de provincie Utrecht hiervoor geen rentelasten. Voor de rentebaten wordt verwezen naar de analyse bij de treasuryresultaten.

Risicoprofiel belegd vermogen

De provincie Utrecht heeft nog één belegging in een garantieproduct met een hoofdsomgarantie uitkering van € 25 mln. op expiratedatum 19-12-2022 door BNP Paribas Fortis. De rating in 2016 van BNP Paribas Fortis bij Moody's is A2 met een stabiel vooruitzicht en bij S&P A eveneens met een stabiel vooruitzicht. Tevens voldoet de belegging aan de wet FIDO/RUDDO. De belegging heeft een zeer gering risico en om die reden blijft het doelrisicoprofiel van de portefeuille ongewijzigd op "defensief".

4.4 Bedrijfsvoering

Inleiding

De provincie Utrecht is een organisatie die haar bedrijfsvoering zo inricht dat de toegevoegde waarde voor het primair proces maximaal is en de omvang van de overhead minimaal. We werken toe naar een compacte, efficiënte en dienstverlenende organisatie waarin het realiseren van onze inhoudelijke doelen centraal staat.

Realisatie

Coalitieakkoord

Op basis van de ambities in het Coalitieakkoord zijn de financiën en formatie toegekend. In het coalitieakkoord staan een paar notities met betrekking tot de Bedrijfsvoering: Duurzame Bedrijfsvoering, Circulair inkopen, Open data en nieuwe (mede-) financieringsmogelijkheden,

De meting van de WKO van de a.s.r. is afgerond, die geeft aan dat er gebruik kan worden gemaakt van de koude opslag (KKO). Daarnaast hebben wij een onderzoek laten doen naar het verduurzamen van het Huis voor de provincie (het gebouw, het gebruik er van, de bewoners en de omgeving). Deze resultaten worden in een plan van aanpak verwerkt waarmee we tegemoet komen aan een motie van de Staten.

Van de 12 geleasede poolauto's zijn er 8 volledig elektrisch. De nieuw aangeschafte dienstauto's voor GS zijn hybride.

Voor Circulaire inkoop is een bedrijfsvisie geformuleerd waarmee het circulair inkopen in de provinciale inkoopprocessen, -beleid en -strategie is geïntegreerd.

In 2016 is een begin gemaakt met de ontwikkeling van een visie op Toegankelijke Overheid, waaronder Open data; welke data kunnen we beschikbaar stellen en hoe kunnen we aansluiten op bestaande platforms, bijv. wat kan naast De digitale samenleving (zie Ruimtelijke Ontwikkeling).

Voor wat betreft de nieuwe financieringsmogelijkheden (bijv. revolving fund), zijn we bezig geweest met een bijstelling van bestaande financiële en juridische kaders. In 2016 is het kader inzake het risicomanagement (19 september), het treasurywettelijk kader (12 december) en de interne verordening (12 december) aan de Staten ter vaststelling voorgelegd. Er is een onderzoek in het kader van artikel 217a van de provinciewet uitgevoerd, naar de wijze van risicobeheersing bij de keuze van financiële instrumenten. De uitkomsten van dit onderzoek zijn ter informatie naar de Staten gegaan.

Overig

In 2016 is onderzocht of de verhouding tussen het primair proces en de Bedrijfsvoering nog evenwichtig is en nog voldoet aan bovenstaande visie. Omdat het primaire proces een kwalitatief goede ondersteuning nodig heeft die de uitvoering versterkt werken we tegelijkertijd aan een kwaliteitsimpuls voor de bedrijfsvoering. De Bedrijfsvoering is een van de pijlers binnen de Ontwikkelroute 2020 dat in maart 2016 is gelanceerd.

In 2016 is er een Medewerkerstevredenheid-onderzoek (MTO) gehouden waarin de organisatie een 7 scoorde. Deze meting gaan we de komende 2 jaar weer doen om plezier, trots en vertrouwen binnen de organisatie te monitoren en waar mogelijk te vergroten.

We hebben ruim voldaan aan de wettelijke doelstelling in het kader van de participatiewet. In 2016 is 12,5 fte ingevuld waar het wettelijke minimum 7 fte was voor 2016.

We hebben het traject Vlammen met Visie doorlopen met als doel om een scherp, helder en gedragen doel en kernwaarden/kernkwaliteiten voor de provinciale medewerkers te formuleren. Op deze manier kan structureel aandacht worden besteedt aan ontwikkeling van gewenste houding en gedrag bij medewerkers

We hebben ingezet op het bieden van stageplaatsen en hebben een gezamenlijk traineeprogramma met de gemeenten Amersfoort en Utrecht opgezet. In 2016 zijn er ca. 30 stagiaires aangenomen en hadden we acht trainees in huis. De doelstelling voor 2017 is om gedurende het jaar plaats te bieden aan 70 stagiaires. Het traineeprogramma loopt in 2017 door.

Er is een onderzoek gedaan naar intensieve samenwerking op het gebied van ICT-infra met de gemeenten Utrecht, Montfoort en IJsselstein (UW-samenwerking). In de laatste week van december is er een Contourenschets voor een mogelijke Gemeenschappelijke Regeling op het gebied van de ICT-infrastructuur opgeleverd. Hieruit blijkt dat de organisaties op dit moment nog niet klaar zijn voor deze intensieve vorm van samenwerken.

Binnen de P4 (Noord-Holland, Zuid-Holland, Flevoland en Utrecht) zijn we actief aan het samenwerken op het gebied van Personeelsbeleid. Wij hebben ons in dat verband gericht op 5 thema's:

1. Deelname poolcirkel Randstad (vacature uitwisselingsnetwerk);

2. Delen van vacatures, klussen, projecten;
3. Externe intervisie;
4. Potential-programma/Management Development en
5. Leren en ontwikkelen.

Ook op het gebied van inkoop wordt inmiddels samengewerkt binnen de P4. Zo wordt er gebruik gemaakt van uniforme aanbestedingssjablonen bij Europese aanbestedingen én is een start gemaakt met het instellen van een gezamenlijk klachtenmeldpunt voor ondernemers op het gebied van aanbestedingen. In 2016 richtte de ontwikkeling van de informatievoorziening zich op het verder verhogen van de kwaliteit van te gebruiken informatie en het bijdragen aan maatschappelijke waarde.

Voor de Treasury zijn we gezamenlijk overeengekomen dat de vier provincies de rentevisie van de provincie Noord-Holland volgen. Daarnaast zijn de Treasury statuten op elkaar afgestemd. Op fiscaal gebied zijn de uitwerking en invulling van de nieuwe wet Vpb voor overheidsbedrijven afgestemd.

De organisatie heeft op basis van de gemaakte inventarisatie van de economische activiteiten de wet VPB (Vennootschapsbelasting) geïmplementeerd. In 2017 zal in het kader van het horizontaal toezicht over deze implementatie afstemming plaatsvinden met de Belastingdienst.

In september is het Strategisch Financieel Instrumentarium door de Staten vastgesteld. Hierover is een presentatie geweest in de subcommissie voor de Jaarrekening. In 2016 zijn alle P&C documenten online digitaal ontsloten.

Op 1 januari 2016 is het nieuwe ERP-systeem Presto live gegaan. dit heeft de nodige aandacht gevraagd., niet alleen bij de inrichting van de applicatie zélf, maar zeker ook bij vraagstukken die daarmee annex zijn, zoals gegevensbeheer en kwaliteit van de informatie.

In het kader van het Convenant interprovinciale regulering informatieveiligheid hebben we in 2016 de rapportage van de Nulmeting assessment informatieveiligheid uitgebracht. De uitkomsten, samen met de uitkomsten van het onderzoek van de Rekenkamer, geleid tot bijstelling van het informatieveiligheidsbeleid en het opstellen van een plan van aanpak. Over de voortgang wordt twee keer per jaar aan Provinciale Staten gerapporteerd, te beginnen in februari 2017.

4.5 Verbonden partijen

4.5.1 Inleiding

De provincie Utrecht staat voor een groot aantal taken. Deze taken richt zij zo effectief en efficiënt mogelijk in. De ene maal door de taak zelf uit te voeren, de andere maal door dit in samenwerking met andere partijen te doen. Verbonden partijen voeren beleid dat de provincie Utrecht (gedeeltelijk) ook zelf had kunnen uitvoeren. De provincie Utrecht draagt de verantwoordelijkheid voor het bereiken van de doelstellingen die worden beoogd door het aangaan van de samenwerking met de verbonden partijen.

Verbonden partijen zijn gedefinieerd als samenwerkingsverbanden van de provincie Utrecht en externe partijen waarin de provincie Utrecht zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft en die de status van publiek- of privaatrechtelijk rechtspersoon hebben. Er is sprake van een bestuurlijk belang indien namens de provincie Utrecht iemand zitting heeft in het bestuur, dan wel de provincie Utrecht stemrecht heeft. Van een financieel belang is sprake zodra de provincie Utrecht middelen ter beschikking stelt, waarover risico wordt gelopen in geval van financiële problemen bij de verbonden partij. Het aangaan van banden met (verbonden) derde partijen komt voort uit het publieke belang.

Uit intern onderzoek is gebleken dat de financiële risico's in veel gevallen gelijk zijn aan de omvang van het directe financiële belang. In bepaalde gevallen is er sprake van een potentieel financieel risico dat die omvang aanzienlijk kan overstijgen. In dat verband is met name te noemen het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Utrecht. Hoewel technische maatregelen zijn genomen om die risico's zoveel mogelijk te beperken, kunnen calamiteiten niet volledig worden uitgesloten.

4.5.2 Beleidskader

De huidige beleidsnota Verbonden Partijen (PS2009BEM12) wordt momenteel herzien naar aanleiding van zowel de herziening van de Wet gemeenschappelijke regelingen als het onderzoek van de Randstedelijke Rekenkamer. De belangrijkste aanpassingen zijn:

- Aanpassingen ten behoeve van de gewijzigde BBV (verantwoordingsinformatie)
- Nadere invulling van de eigenaarsrol
- Nadere uitwerking van het juridisch kader
- Versterking van de kaderstellende rol van PS

De herziene beleidsnota wordt in het voorjaar 2017 ter besluitvorming voorgelegd aan GS en PS.

4.5.3 Overzicht

Hieronder volgt een overzicht van alle met de provincie Utrecht verbonden partijen:

Naast deze partijen heeft de provincie Utrecht in de afvalverwijdering Utrecht (AVU) en de Vereniging Deltametropool enkel een bestuurlijk belang, zodat deze niet onder de definitie van verbonden partijen vallen. Het totaal van vijftien verbonden partijen is beperkt in vergelijking met andere provincies.

Publiekrechtelijk

Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen
Randstedelijke Rekenkamer
Recreatie Midden Nederland
Recreatieschap Utrechtse Heuvelrug, Vallei en Kromme Rijngebied
Recreatieschap Stichtse Groenlanden
Recreatieschap Vinkeveense Plassen
Plassenschap Loosdrecht e.o.
Regionale Uitvoeringsdienst (RUD)

Privaatrechtelijk

Vitens NV

NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)
 Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB)
 NV REMU Houdstermaatschappij
 Inter Provinciaal Overleg (IPO)
 Huis der Nederlandse Provincies (HNP)
 Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht NV (OMU)

Door op een naam in bovenstaand overzicht te klikken, wordt een beschrijving van elk van de verbonden partijen zichtbaar, met o.a. het openbaar belang (visie) dat door de verbonden partij wordt gediend en de aard van de relatie met de provincie. Tevens wordt de financiële participatie toegelicht. Voor inzicht in financiële gegevens wordt waar mogelijk gebruik gemaakt van gegevens over 2016. Indien deze nog niet bekend waren op het moment van opstellen van deze paragraaf, wordt gebruik gemaakt van de meest recent gepubliceerde gegevens.

4.5.3.1 Publiekrechtelijk

Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen

Type Verbonden Partij	Overige verbonden partijen	
Vestigingsplaats	Utrecht	
Webadres	www.provincie-utrecht.nl	
Bestuursdeelname	GS is bestuur	
Overige deelnemers	geen	
Doel	Beheren van de middelen voor de nazorg van stortplaats Smink om de eeuwigdurende nazorg van deze stortplaats na sluiting te kunnen bekostigen.	
Kerntaken	Het bekostigen van de nazorgkosten en een zodanig beheer van de fondsmiddelen dat voldoende rendement wordt gegenereerd voor de eeuwigdurende nazorg.	
Openbaar belang	Het treffen van zodanige maatregelen dat wordt gewaarborgd dat de stortplaats geen nadelige gevolgen voor het milieu met zich meebrengt, dan wel voor zover dat redelijkerwijs niet kan worden gevegd, de grootst mogelijke bescherming wordt geboden tegen die nadelige gevolgen.	
Wijziging belang	Geen wijziging in 2016.	
	1 januari 2015	31 december 2015
Eigen vermogen	€ 0,7 mln.	€ 1,0 mln.
Vreemd vermogen	€ 3,0 mln.	€ 2,8 mln.
Resultaat	-/- € 0,1 mln.	
Overig	In 2015 is het Nazorgplan geactualiseerd. Het doelvermogen is gewijzigd naar € 9,975 mln (was € 7,225 mln) en de eindtijd is naar 2040 (was 2032) aangepast. Dit betekent een verschuiving in de balans positie van Vreemd vermogen naar Eigen vermogen.	
Risico's	Volgens de huidige regels neemt de provincie de nazorg van de stortplaats Smink over in 2040. Om een eventueel financieel risico, dat het doelvermogen niet toereikend is, te voorkomen wordt elke drie jaar onderzocht of het nazorgplan moet worden aangepast. Op basis van dit plan wordt het doelvermogen opnieuw vastgesteld en kan de provincie een aangepaste heffing opleggen. Hierdoor wordt een eventueel financieel risico voor de provincie verkleind.	

Randstedelijke Rekenkamer

Type Verbonden Partij	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Amsterdam
Webadres	Randstedelijke Rekenkamer
Bestuursdeelname	PS in Algemeen Bestuur, GS in Dagelijks Bestuur.
Overige deelnemers	Provincies Noord en Zuid Holland en Flevoland
Doel	Het doel van de Randstedelijke Rekenkamer is om de rechtmatigheid, de doelmatigheid en de doeltreffendheid van de provincies te verbeteren. Zij verricht hiervoor onafhankelijk onderzoek naar de provincies en de daarmee verbonden organen. De rekenkamer informeert primair Provinciale Staten over haar onderzoeksbevindingen, oordelen en aanbevelingen.
Kerntaken	De taken en bevoegdheden van de Randstedelijke Rekenkamer zijn in de Provinciewet vastgelegd. De onafhankelijke positie wordt gewaarborgd door onder meer de vrijheid van onderzoek, de toegang tot personen en gegevens en openbaarheid van rapportage. De Rekenkamer doet onderzoek op basis van een eigen onderzoeksprogramma, dat wordt vastgesteld na overleg met de programmaraad. Deze programmaraad bestaat uit leden van de Provinciale Staten van de vier provincies.

Openbaar belang De Randstedelijke Rekenkamer heeft, tervoldoening aan de Provinciewet, een Reglement van Orde opgesteld. Het Reglement van Orde bevat regels over de organisatie en werkwijze van de Rekenkamer.

Wijziging belang Het belang is gedurende 2016 niet veranderd.

	1 januari 2015	31 december 2015
Eigen vermogen	€ 0,2 mln.	€ 0,2 mln.
Vreemd vermogen	€ 0,5 mln.	€ 0,7 mln.
Resultaat	€ 0,02 mln.	

Overig In 2016 heeft de RR provincie vergelijkende onderzoeken gedaan naar Geluidhinder, BRZO, Informatieveiligheid, Onderhoud wegen en Natuurcompensatie. De laatste twee onderzoeken worden gepubliceerd in 2017.

Risico's Als gevolg van activiteiten die meer kosten dan begroot, is er een risico dat uiteindelijk een bedrag aan contributie moet worden nabetaald. Dit risico wordt op dit moment verwaarloosbaar geacht, gezien de ervaring in de afgelopen jaren.
De provinciale bijdrage aan de begroting van de Randstedelijke Rekenkamer wordt als volgt berekend:

- voor de helft van de begroting dragen de provincies evenveel bij;
- voor de andere helft van de begroting is de omvang van de bijdrage naar rato van de som van de belastingcapaciteit en de uitkering uit het provinciefonds.

Recreatie Midden Nederland

Type Verbonden Partij Gemeenschappelijke regeling
 Vestigingsplaats Utrecht
 Webadres [RMN](#)
 Bestuursdeelname GS in Algemeen Bestuur en Dagelijks Bestuur;
 Overige deelnemers Recreatieschappen Utrechtse Heuvelrug, Vallei en Kromme Rijn, Stichtse Groenlanden, Vinkeveense Plassen en het Plassenschap Loosdrecht

Doel Zo goed mogelijk faciliteren van de deelnemende recreatieschappen op het gebied van beleid, onderhoud, financiën en personeelszaken.

Kerntaken Recreatie Midden Nederland is een samenwerkingsverband van de deelnemende recreatieschappen. Recreatie Midden Nederland is het gemeenschappelijk facilitair bedrijf van de recreatieschappen en ondersteunt de deelnemende schappen.

Openbaar belang De provincie is vertegenwoordigd in het bestuur en draagt financieel indirect bij via de bijdragen aan de deelnemende recreatieschappen.

Wijziging belang In 2016 is de gemeenschappelijke regeling RMN omgevormd tot een bedrijfsvoeringsorganisatie.
De bestuurlijke en financiële verhoudingen zijn hierbij niet gewijzigd.

	1 januari 2015	31 december 2015
Eigen vermogen	€ 0,0 mln. (2016)	€ 0,0 mln. (2016)
Vreemd vermogen	€ 1,9 mln. (2016)	€ 1,76 mln. (raming 2016)
Resultaat	€ 0,0 mln. (2016)	

Overig In 2016 heeft een reorganisatie plaatsgevonden ter voorbereiding op de reductie van taken, middelen en mensen als gevolg van de opheffing van recreatieschap Utrechtse Heuvelrug, Vallei en Kromme Rijngebied.

Risico's De provincie Utrecht is als deelnemende partij indirect - via de recreatieschappen en het plassenschap Loosdrecht e.o. - aanspreekbaar voor tekorten. De financiële reserves zijn de afgelopen jaren flink geslonken. Zie hiervoor ook de toelichting in de paragraaf Weerstandsvermogen.

Recreatieschap Utrechtse Heuvelrug, Vallei en Kromme Rijngebied

Type Verbonden Partij Gemeenschappelijke regeling
 Vestigingsplaats Utrecht
 Webadres [Utrechtse Heuvelrug](#)
 Bestuursdeelname GS in Algemeen en Dagelijks Bestuur
 Overige deelnemers 11 gemeenten uit de provincie Utrecht, te weten De Bilt, Utrechtse Heuvelrug, Bunnik, Zeist, Wijk bij Duurstede, Rhenen, Veenendaal, Leusden, Woudenberg, Amersfoort en Renswoude

Doel Het recreatieschap ontwikkelt, beheert en onderhoudt terreinen voor dagrecreatie en routenetwerken voor wandelen, varen en fietsen in opdracht van provincie en gemeenten.

Kerntaken De kwalitatieve en kwantitatieve ontwikkeling van recreatieruimte en recreatievoorzieningen voor de deelnemende gemeenten en de provincie.

Openbaar belang De provincie is vertegenwoordigd in het dagelijks en algemeen bestuuren draagt voor 2016 41% van de deelnemersbijdragen bij, oftewel € 0,5 mln.

Wijziging belang 2016 heeft in teken gestaan van de ontmanteling van het schap, maar dit zal pas de komende jaren geëffectueerd worden.

	1 januari 2015	31 december 2015
Eigen vermogen	€ 0,8 mln (2016)	€ 0,7 mln (raming 2016)
Vreemd vermogen	€ 4,2 mln (2016)	€ 4,0 mln (raming 2016)
Resultaat	€ 0,01 mln (raming 2016)	

Overig De Provincie Utrecht heeft om het risico af te dekken in 2016 een voorziening gevormd.

Risico's Omdat het recreatieschap per 1 januari 2018 wordt opgeheven moet er een afkoopsom betaald worden. Provincie Utrecht is hiervoor naar rato van de deelnemersbijdrage verantwoordelijk. De actuele raming van de totale afkoopsom bedraagt € 4,68 mln., het provinciale aandeel in deze afkoopsom bedraagt € 1,98 mln.

Recreatieschap Stichtse Groenlanden

Type Verbonden Partij Gemeenschappelijke regeling

Vestigingsplaats Utrecht

Webadres [Stichtse Groenlanden](#)

Bestuursdeelname PS in Algemeen Bestuur, GS in Algemeen en Dagelijks Bestuur

Overige deelnemers De gemeenten Utrecht, Nieuwegein, Houten, IJsselstein, Lopik, Woerden, Maarsse en De Bilt

Doel Dit recreatieschap ontwikkelt, beheert en onderhoudt terreinen voor dagrecreatie en routenetwerken voor wandelen, varen en fietsen in opdracht van provincie en gemeenten.

Kerntaken De kwalitatieve en kwantitatieve ontwikkeling van recreatieruimte en recreatievoorzieningen voor de deelnemende gemeenten en de provincie.

Openbaar belang De provincie is vertegenwoordigd in het dagelijks en algemeen bestuur en draagt in 2016 het bedrag van € 0,8 mln bij.

Wijziging belang In 2016 hebben geen wijzigingen plaatsgevonden in het belang.

	1 januari 2015	31 december 2015
Eigen vermogen	€ 6,2 mln (2016)	€ 6,3 mln (raming 2016)
Vreemd vermogen	€ 3,9 mln (2016)	€ 3,7 mln (raming 2016)
Resultaat	€ 0,1 mln (raming 2016)	

Overig Recreatieschap heeft meegewerkt aan onderzoek Toekomstopties recreatieschappen. De mogelijke toetreding van De Ronde Venen is als voorkeursoptie naar voren gekomen. Dagelijks en algemeen bestuur hebben besloten om hier positief tegenover te staan.

Risico's De provincie Utrecht is als deelnemende partij indirect - via de recreatieschappen en het plessenschap Loosdrecht e.o. - aanspreekbaar voor tekorten. De financiële reserves zijn de afgelopen jaren flink geslonken. Zie hiervoor ook de toelichting in de paragraaf Weerstandsvermogen.

Recreatieschap Vinkeveense Plassen

Type Verbonden Partij Gemeenschappelijke regeling

Vestigingsplaats Utrecht

Webadres [Vinkeveense Plassen](#)

Bestuursdeelname GS in Algemeen en Dagelijks Bestuur

Overige deelnemers gemeenten De Ronde Venen en Amsterdam

Doel Dit recreatieschap ontwikkelt, beheert en onderhoudt terreinen voor dagrecreatie en routenetwerken voor wandelen, varen en fietsen in opdracht van provincie en gemeenten.

Kerntaken De kwalitatieve en kwantitatieve ontwikkeling van recreatieruimte en recreatievoorzieningen voor de deelnemende gemeenten en de provincie.

Openbaar belang De provincie is als adviserend lid vertegenwoordigd in het dagelijks bestuur en draagt in 2016 bij aan programma A en B voor respectievelijk 36% en 50% van de deelnemersbijdragen, in totaal € 0,5 mln.

Wijziging belang De provincie is geen deelnemer maar subsidiënt in dit schap. Daarmee is dit schap geen verbonden partij in de zin van het BBV. Dit belang is niet gewijzigd. Met ingang van begrotingsjaar 2018 zal dit schap geen onderdeel meer uitmaken van de paragraaf Verbonden Partijen.

	1 januari 2015	31 december 2015
Eigen vermogen	€ 1,8 mln (2016)	€ 1,8 mln (raming 2016)
Vreemd vermogen	€ 0,7 mln (2016)	€ 0,9 mln (raming 2016)
Resultaat	€ 0,01 mln (raming 2016)	

Overig - Uitvoering Toekomstplan Vinkeveense Plassen incl voorbereidingen onderhoud legakkers en zandeilanden

- Vanwege de aangekondigde uittreding van Amsterdam is het

Risico's

recreatieschap op zoek naar een duurzame oplossing voor het beheer en onderhoud van de plassen. De meerwaarde en voorwaarden van toetreding van De Ronde Venen tot een ander recreatieschap is in 2016 onderzocht. De provincie Utrecht is als deelnemende partij indirect - via de recreatieschappen en het plassenschap Loosdrecht e.o. - aanspreekbaar voor tekorten. De financiële reserves zijn de afgelopen jaren flink geslonken. Zie hiervoor ook de toelichting in de paragraaf Weerstandsvermogen.

Plassenschap Loosdrecht e.o.

Type Verbonden Partij	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	Plassenschap Loosdrecht
Bestuursdeelname	GS in Algemeen bestuur en Dagelijks bestuur
Overige deelnemers	Provincie Noord Holland en de gemeenten Stichtse Vecht en Wijdmeren
Doel	Dit recreatieschap ontwikkelt, beheert en onderhoudt terreinen voor dagrecreatie en routenetwerken voor wandelen, varen en fietsen in opdracht van provincie en gemeenten.
Kerntaken	De kwalitatieve en kwantitatieve ontwikkeling van recreatieruimte en recreatievoorzieningen voor de deelnemende gemeenten en de provincies.
Openbaar belang	De provincie is vertegenwoordigd in het dagelijks en het algemeen bestuur en draagt in 2016 bij voor 15% van de deelnemersbijdragen, oftewel € 0,2 mln.
Wijziging belang	De gebiedspilot mini-economie Loosdrechtse Plassen is in verwachting in 2015 afgerond. Hierover zal gedurende 2015 meer bekend worden.

	1 januari 2015	31 december 2015
Eigen vermogen	€ 1,5 mln. (2016)	€ 1,6 mln. (raming 2016)
Vreemd vermogen	€ 2,5 mln. (2016)	€ 2,2 mln. (raming 2016)
Resultaat	€ 0,1 mln. (raming 2016)	

Overig Onderzoek Verkenning toekomstopties recreatieschappen heeft tot analyse geleid dat bestuurlijke effectiviteit van dit recreatieschap kan verbeteren. DB en AB hebben besloten zich hiervoor in te zetten.

Risico's

De provincie Utrecht is als deelnemende partij indirect - via de recreatieschappen en het Plassenschap Loosdrecht e.o. - aanspreekbaar voor tekorten. De financiële reserves zijn de afgelopen jaren flink geslonken. Zie hiervoor ook de toelichting in de paragraaf Weerstandsvermogen.

Regionale Uitvoeringsdienst (RUD)

Type Verbonden Partij	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	RUD
Bestuursdeelname	GS in Algemeen Bestuur en Dagelijks Bestuur
Overige deelnemers	De gemeenten Amersfoort, Baarn, Bunschoten, Eemnes, Houten, Leusden, Lopik, Nieuwegein, Soest, Utrecht en Woudenberg
Doel	De Regionale Uitvoeringsdienst behartigt de belangen van de deelnemers tezamen en van iedere deelnemer afzonderlijk op het gebied van fysieke leefomgeving, voor zover de bevoegdheid daartoe de deelnemer toekomt en voor zover deze aan de Regionale Uitvoeringsdienst is gemandateerd.
Kerntaken	De RUD voert namens de provincie en gemeenten vergunningverlenende, handhavende en toezichhoudende taken uit op het milieu- en omgevingsdomein. Elke deelnemer bepaalt het voor hem uit te voeren beleid zelf.
Openbaar belang	Het waarborgen en ontwikkelen van een gezonde, veilige en duurzame leefomgeving. De provincie is de grootste opdrachtgever, voor ca 58%.
Wijziging belang	Het belang is niet gewijzigd.

	1 januari 2015	31 december 2015
Eigen vermogen	€ 1,9 mln (2016)	€ 1,7 mln (2016)
Vreemd vermogen	€ 3,9 mln (2016)	€ 1,7 mln (2016)
Resultaat	€ 0,3 mln (2016)	

Overig De Regionale Uitvoeringsdienst 2.0 is een tussenstap naar een Regionale Uitvoeringsdienst Utrecht 2.1 met daarin de provincie Utrecht en alle Utrechtse gemeenten. In 2016 is een stap gezet in samenwerking tussen de RUD Utrecht en de Omgevingsdienst Regio Utrecht.

In 2016 heeft de zittende directeur haar opdracht teruggegeven aan het bestuur. Dit heeft geleid tot de aanstelling van een nieuwe directeur.

Risico's

De risico's richten zich op het leveren van uniforme kwaliteit passend bij de eisen en de mogelijk veranderde regelgeving. Dit kan extra kosten met zich meebrengen. Sturing op de bijdrages en het budget via het DB is noodzakelijk.

De lumpsum financiering zou lopen tot en met 2016, maar is met een jaar verlengd. Vanaf 2018 zal afrekening plaatsvinden op basis van outputfinanciering.

4.5.3.2 Privaatrechtelijk

Vitens NV	
Type Verbonden Partij	Coöperaties en vennootschappen
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	Vitens
Bestuursdeelname	Algemene vergaderingen van aandeelhouders
Overige deelnemers	Provincies en gemeenten in het verzorgingsgebied van Vitens
Doel	Het publiek op een duurzame wijze voorzien van schoon drinkwater.
Kerntaken	Vitens zorgt ervoor dat er 24/7 betrouwbaar water uit de kraan komt en voor goede service daaromheen. Daarnaast zet Vitens zich in voor de bescherming van de kostbare drinkwaterbronnen.
Openbaar belang	Het belang van de provincie Utrecht bedraagt 5,692%. Jaarlijks wordt dividend uitgekeerd. In 2016 is het dividend over 2015 vastgesteld en uitgekeerd. Dit bedroeg € 1,10 mln.
Wijziging belang	De provincie heeft een vast aandelenpakket. Het belang is niet gewijzigd.

	1 januari 2015	31 december 2015
Eigen vermogen	€ 421,2 mln.	€ 471,7 mln.
Vreemd vermogen	€ 1.292,5 mln.	€ 1.242,7 mln.
Resultaat	€ 93,3 mln.	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	285.869 à € 1	€ 286	€ 286	5,7%

Overig In november 2015 heeft PS een motie aangenomen, waarin GS wordt opgeroepen te pleiten voor het afschaffen van de dividend-uitkering en dit ten goede te laten komen van het drinkwatertarief voor de inwoners. Dit heeft GS op de aandeelhoudersvergaderingen van zowel 2015 als 2016 gedaan.

Risico's

n.v.t.

NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

Type Verbonden Partij	Coöperaties en vennootschappen
Vestigingsplaats	Den Haag
Webadres	BNG
Bestuursdeelname	Algemene vergaderingen van aandeelhouders
Overige deelnemers	De overige aandeelhouders zijn het Rijk, provincies en gemeenten eenen hoogheemraadschap
Doel	Het bankieren ten dienste van overheden - waaronder provincies - en met overheden verbonden instellingen en bedrijven op het terrein van volkshuisvesting, openbaar nut, onderwijs en gezondheidszorg.
Kerntaken	De NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) is de bank voor de overheid en voor het maatschappelijk belang.
Openbaar belang	De provincie heeft een belang van 0,16% in de BNG. Het is niet zonder meer mogelijk een marktwaarde voor deze aandelen te bepalen, omdat deze niet vrij verhandelbaar zijn. (Bron BNG jaarrekening 2015)
Wijziging belang	Het belang is in 2016 niet gewijzigd.

	1 januari 2015	31 december 2015
Eigen vermogen	€ 4.163 mln (2016)	€ 3.905 mln (per 30-6-2016)
Vreemd vermogen	€ 145.348 mln (2016)	€ 159.551 mln (per 30-6-2016)
Resultaat	€ 126 mln (per 30-6-2016)	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	87.750 à € 2,50	€ 219	€ 219	0,16%

Overig BNG Bank heeft het eerste halfjaar van 2016 een nettowinst behaald van EUR 126 miljoen, een daling van EUR 29 miljoen ten opzichte van het eerste halfjaar 2015. Deze daling is vooral veroorzaakt door de alsmaar dalende lange rentetarieven, die een negatief effect hebben op het renteresultaat en de ongerealiseerde marktwaardeveranderingen in het resultaat financiële transacties. De kwantitatieve verruiming als gevolg van het opkoopprogramma van de Europese Centrale Bank en de uitkomst van het Britse referendum over het verlaten van de Europese Unie waren belangrijke oorzaken van de verdere daling van de rentetarieven in het eerste halfjaar van 2016.
(Bron BNG halfjaarcijfers 2016)

Risico's De naar risico gewogen solvabiliteit van BNG Bank is in de verslagperiode verder toegenomen. De Common Equity Tier 1-ratio en de Tier 1-ratio van de bank stijgen tot 25,9 respectievelijk 29,3%. Deze stijging is vooral het gevolg van de toevoeging van de ingehouden winst 2015 aan de algemene reserve en het feit dat de (positieve) herwaarderings-reserve in 2016 voor 60% meetelt in het toetsingsvermogen, waar dit in 2015 nog 40% was. De leverage ratio van de bank is ten opzichte van ultimo 2015 gelijk gebleven op 2,6%. De stijging van het Tier 1-vermogen wordt teniet gedaan door de forse toename van het balanstotaal. Indien de herwaarderingsreserve en de winst over de verslagperiode, na aftrek van uit te keren dividend, volledig meegeteld worden dan zou de leverage ratio medio 2016 uit zijn gekomen op 2,8%. De bank heeft zich ten doel gesteld om eind 2016 een leverage ratio – bepaald op deze laatste wijze – van minimaal 3,0% te realiseren.
(Bron BNG halfjaarcijfers 2016)

Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB)

Type Verbonden Partij Coöperaties en vennootschappen
 Vestigingsplaats Den Haag
 Webadres [NWB](#)
 Bestuursdeelname Algemene vergadering van aandeelhouders
 Overige deelnemers De aandelen zijn in handen van waterschappen, het Rijk en provincies.
 Doel Voor gemeenten, provincies, gezondheidszorg, onderwijs en activiteiten op het gebied van water en milieu, arrangeert de bank korte en langlopende kredieten.

Kerntaken De Nederlandse Waterschapsbank (NWB) is een financiële dienstverlener voor de overheidssector.

Openbaar belang De provincie heeft een belang van 0,17% in de NWB. De aandelen van de Nederlandse Waterschapsbank (NWB) kennen geen marktwaarde.
(Bron NWB jaarrekening 2015)

Wijziging belang in 2016 geen wijziging in het belang

	1 januari 2015	31 december 2015
Eigen vermogen	€ 1.399 mln (2016)	€ 1.453 mln (per 30-6-2016)
Vreemd vermogen	€ 89.713 mln (2016)	€ 102.455 mln (per 30-6-2016)
Resultaat	€ 54,5 mln (per 30-6-2016)	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	A: 43 à € 115; B: 60 à € 460	A: € 5; B: € 2,8	A: € 5; B: € 0,7	0,17%

Overig Over het eerste halfjaar van 2016 is in totaal € 3,6 miljard aan kredieten verstrekt. Daarmee behoudt de bank haar hoge marktaandeel van circa 30% van de kredietverlening aan de Nederlandse publieke sector, vooral bestaande uit decentrale overheden, woningcorporaties en zorginstellingen. De bank was ook succesvol met de financiering van enkele Publiek-Private Samenwerking (PPS)-projecten, waaronder de aanleg van het traject N18 tussen Varsseveld en Enschede en de nieuw te bouwen Rechtbank Amsterdam. In het eerste halfjaar heeft de bank in totaal voor € 6,5 miljard aan langlopende financiering aangetrokken, waaronder de eerste US dollar Green Bond (Waterobligatie) met een omvang van USD 1 miljard en een looptijd van 10 jaar.
(Bron NWB halfjaarcijfers 2016)

Risico's Voor de NWB Bank en andere significante banken die niet hebben

deelgenomen aan de 2016 EU brede stresstest van de Europese Banken Autoriteit (EBA), heeft de Europese Centrale Bank (ECB) eenzelfde stresstest uitgevoerd. Het stressscenario resulteerde voor de NWB Bank in een daling van de Common Equity Tier 1-capital ratio van 65% (eind 2015, exclusief winst over 2015) naar 49% (eind 2018). De bank bevindt zich daarmee in de kopgroep binnen de eurozone en ruim boven de wettelijke minimumeis (7% vanaf 1 januari 2019). De bank beschouwt de resultaten als een bevestiging van haar financiële robuustheid en haar hoge credit ratings (AAA/Aaa).
(Bron NWB halfjaarcijfers 2016)

NV REMU Houdstermaatschappij

Type Verbonden Partij	Coöperaties en vennootschappen
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	
Bestuursdeelname	
Overige deelnemers	Gemeenten Utrecht en Amersfoort
Doel	De activiteiten van N.V. REMU Houdstermaatschappij beperken zich thans tot die van belangenbehartiger in het kader van een eventueel nog van ENECO te ontvangen vergoeding indien dat bedrijf zelf zou worden verkocht.
Kerntaken	zie Doel
Openbaar belang	De provincie is voor 47,5% aandeelhouder in de houdstermaatschappij. De vennootschap heeft een eigen vermogen van € 1,5 mln. en wordt in stand gehouden in verband met een eventueel nog te ontvangen vergoeding van ENECO. Deze vergoeding bedraagt 4,66% van de totale waarde bij verkoop voor 31 december 2010 van meer dan 50% van ENECO (privatiseringsvergoeding). Zoals oorspronkelijk overeengekomen, vervalt het recht op deze vergoeding na 31 december 2010, echter vanwege het verzet dat ENECO heeft gepleegd tegen de Wet Onafhankelijk Netbeheerder (zgn. splitsingswetgeving), komt ENECO, naar het standpunt van de voormalige aandeelhouders, geen beroep meer toe op de vervaldatum van de privatiseringsvergoeding.
Wijziging belang	n.v.t.

	1 januari 2015	31 december 2015
Eigen vermogen	€ 1,5 mln	€ 1,4 mln
Vreemd vermogen	€ 0,05 mln	€ 0,03 mln
Resultaat	- € 0,02 mln	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	95 à € 500	€ 47,50	€ 47,50	47,5 %

Overig n.v.t.
Risico's n.v.t.

Inter Provinciaal Overleg (IPO)

Type Verbonden Partij	Stichtingen en verenigingen
Vestigingsplaats	Den Haag
Webadres	IPO
Bestuursdeelname	PS in Algemene ledenvergadering GS in bestuur
Overige deelnemers	De overige provincies
Doel	Het IPO behartigt de belangen van de provincies en biedt een platform voor o.a. het optimaliseren van de condities waaronder provincies werken en provinciale vernieuwingsprocessen stimuleren.
Kerntaken	Het IPO is actief op dezelfde terreinen als de provincies, zoals milieu, landelijk gebied, sociaal beleid, ruimtelijke ordening, wonen, economie en mobiliteit. De belangenbehartiging geeft het IPO vorm door regelmatig te overleggen met onder andere de verschillende overheden en maatschappelijke organisaties. De platformfunctie wordt ingevuld door gelegenheden te creëren om kennis en ervaringen uit te wisselen, gezamenlijke standpunten te bepalen en initiatieven te ontplooiën. Daarnaast ondersteunt het IPO de provincies bij het uitvoeren van taken, onder andere via de uitvoeringsorganisatie BIJ12 (natuur, informatiesystemen).
Openbaar belang	Het IPO is een vereniging, waarvan alle Nederlandse provincies lid zijn.

Deze zijn vertegenwoordigd in het verenigingsbestuur en de algemene vergadering. Het bestuur bestaat uit dertien leden, uit elke provincie één gedeputeerde. Elk heeft een eigen portefeuille waarvan hij of zij ook woordvoerder is. Een commissaris van de Koning is voorzitter. De algemene vergadering bestaat uit 24 Statenleden; uit elke provincie twee. Daarnaast heeft het bestuur vier adviseurs: drie Commissarissen van de Koning en één provinciesecretaris respectievelijk voorgedragen door de Kring van Commissarissen en de Kring van Provinciesecretarissen.

De kosten van de vereniging worden door de provincies gedragen volgens een maatstaf, waarbij de ene helft van de kosten gelijkmatig over de provincies wordt verdeeld, en de andere helft over de provincies wordt verdeeld naar rato van de som van de totale uitkeringen uit het provinciefonds en de belastingcapaciteit.

Wijziging belang

Het belang is ongewijzigd.

	1 januari 2015	31 december 2015
Eigen vermogen	€ 4,5 mln.	€ 4,8 mln.
Vreemd vermogen	€ 15,1 mln.	€ 12,4 mln.
Resultaat	€ 2,0 mln.	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming				

Overig
Risico's

Ten aanzien van WW-verplichtingen hanteert het IPO de gedragslijn dat deze in de begroting wordt opgenomen wanneer deze verplichtingen daadwerkelijk ontstaat. WW-verplichtingen kunnen ontstaan door het werken met medewerkers die op projectbasis worden aangesteld. De risico's met betrekking tot dergelijke WW-verplichtingen worden beperkt door een adequaat personeelsbeleid en door waar mogelijk gebruik te maken van detachering en freelance overeenkomsten. Op strategisch en tactisch niveau vindt sturing plaats op de uitvoering onder andere middels het systeem van periodiek overleg met en een verantwoording aan het IPO-bestuur. Op operationeel niveau zijn de belangrijkste processen vastgelegd in de AO.

Huis der Nederlandse Provincies (HNP)

Type Verbonden Partij
Vestigingsplaats
Webadres
Bestuursdeelname
Overige deelnemers
Doel

Stichtingen en verenigingen
Brussel
[HNP](#)
GS in bestuur

Kerntaken

De overige provincies en het IPO
De algemene doelstelling van de Vereniging Huis van de Nederlandse Provincies (HNP) is het verkrijgen van een effectieve positionering en vertegenwoordiging van de provincies in Brussel. Het HNP behartigt de provinciale belangen op het Brusselse speelveld en is daarmee de lobbyorganisatie van de provincies. Het HNP richt zich op de kennis- en netwerkanalyse van een beperkt aantal dossiers. Het HNP treedt proactief op als verbindende schakel tussen Brussel en de achterban (provincies en IPO) en coördineert de strategie en het netwerk voor de Europese lobbydossiers. Het HNP draagt bij aan de gehele Europese beleidscyclus door vanuit de provinciale belangenbehartiging te 'brengen' en te 'halen'. 'Brenge' door het delen van kennis, bijdragen aan de ontwikkeling en uitvoering van Europees beleid dat de provincies raakt en aangaat, en het tonen van goede provinciale voorbeelden die passen binnen de Europese doelstellingen. 'Haleng' is het gebruiken van Europese programma's en structuurfondsen en het samenwerken in Europese netwerken.

Openbaar belang

Vertegenwoordigers van de twaalf provincies en het IPO werken in opdracht van het HNP-bestuur vanuit het Huis als liaison tussen de provincies en Europese instellingen en netwerken. De EU-lobbyprioriteiten van het IPO gelden hierbij als basis, naast landsdelige en provinciale agenda's. Namens de provincie Utrecht is gedeputeerde Pennarts-Pouw lid van het Bestuur van het HNP. De provincie Utrecht is lid van het HNP en betaalt daarvoor een bijdrage

voor huisvestings- en apparaatskosten. Het HNP is een vereniging volgens Belgisch recht (Internationale non-profit organisatie).
Het belang is ongewijzigd.

Wijziging belang

	1 januari 2015	31 december 2015
Eigen vermogen	€ 0,199 mln.	€ 0,171 mln.
Vreemd vermogen	€ 0,272 mln.	€ 0,147 mln.
Resultaat	- € 0,027 mln.	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming				

Overig

Risico's Indien het HNP in financiële problemen komt, loopt de provincie het risico dat er een claim wordt gelegd.

Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht NV (OMU)

Type Verbonden Partij	Coöperaties en vennootschappen
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	OMU
Bestuursdeelname	De provincie Utrecht is enig aandeelhouder van de OMU.
Overige deelnemers	De provincie Utrecht is enig aandeelhouder van de OMU.
Doel	Doel van de N.V. is het investeren in de private delen (lege delen van terreinen, verouderde bedrijfsbebouwingen) ten einde deze met andere participanten (zoals gemeenten en/of private ontwikkelaars) te herontwikkelen en opnieuw in de markt te zetten.
Kerntaken	Het gaat om projecten die zonder ingrijpen van de overheid niet of ernstig vertraagd van de grond zouden komen en die een bijdrage leveren aan het vestigingsklimaat op bedrijventerreinen.
Openbaar belang	N.V. OMU is in 2011 opgericht voor het investeren in private kavels op verouderde bedrijventerreinen in de provincie Utrecht.
Wijziging belang	Geen.

	1 januari 2015	31 december 2015
Eigen vermogen	€ 13,8 mln.	€ 13,3 mln.
Vreemd vermogen	€ 0,1 mln.	€ 0,1 mln.
Resultaat	-/- € 0,4 mln.	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	75.000	€ 100	€ 100	100%

Overig

In 2016 is ondersteuning verleend aan de herontwikkeling van ca.5 ha. verouderde bedrijventerreinen. De taken van de OMU zijn verbreed naar de transformatie van leegstaande kantoorgebouwen naar een andere functie.

Risico's

Als aandeelhouder loopt de provincie geen financiële risico's ten gevolge van het handelen van de N.V. Voorwaarde is wel dat de provincie zich niet bezig houdt met het bestuur van de N.V. Een ander risico is dat de N.V. gebonden is aan de Europese regels voor staatssteun en dat de daarvoor geldende regels moeten worden gevolgd.

4.6 Grondbeleid

Inleiding

Visie

Grondbeleid is geen doel op zichzelf, maar een instrument om het eigen provinciale beleid - zoals neergelegd in diverse beleidsdocumenten - in goed overleg met gemeenten en (al dan niet publiekrechtelijke) instellingen en organisaties mede vorm en inhoud te geven. Voor het verwezenlijken van provinciale beleidsdoelstellingen in het fysieke domein zetten we het grondbeleid faciliterend en actief in.

Kaders

De basis voor het provinciaal (actief) grondbeleid vormt de in 2002 vastgestelde "Nota grondbeleid Provincie Utrecht", het in 2008 vastgestelde Strategisch grondplan voor taakgebonden aankopen Agenda Vitaal Platteland (AVP), de in 2013 vastgestelde Bestuursovereenkomst Grond en de in 2014 vastgestelde Nota Uitvoering Grondstrategie Realisatie Akkoord van Utrecht.

Faciliterend grondbeleid

Bij faciliterend grondbeleid wordt de verwezenlijking van onze beleidsdoelstellingen zoveel mogelijk overgelaten aan andere partijen, zoals gemeenten en marktpartijen. Bij faciliterend grondbeleid is dus geen sprake van het voeren van eigen grondexploitaties, al dan niet samen met gemeenten. Bij faciliterend grondbeleid hoeft er minder te worden geïnvesteerd en is er dus minder risico.

Actief grondbeleid

Als wij als private partij, alleen of in samenwerkingsverband met één of meerdere gemeenten, zelf grond aankopen om op die grond de gewenste bestemming te realiseren, is er sprake van actief grondbeleid. Bij het actieve grondbeleid zijn er verschillende categorieën, zoals taakgebonden verwervingen, anticiperende strategische en exploiterende aankopen te onderscheiden. De categorieën staan in oplopende volgorde qua activiteit en risico. Hierna gaan we nader in op het actieve grondbeleid binnen de provincie Utrecht, op de ontwikkelingen in 2016 en op de risico's en genomen beheersingsmaatregelen.

Bij taakgebonden verwervingen vindt grondaankoop plaats als de noodzaak zich voordoet, bijvoorbeeld in het kader van de aanleg of verbetering van wegen, aanleg van ecoducten of bruggen of bij de realisatie van kunstwerken. Ook is er sprake van taakgebonden (anticiperende) grondaankopen als de provincie gronden aankoopt met een oorspronkelijk agrarische bestemming die na aankoop een nieuwe functie, bijvoorbeeld natuur, krijgen. Hierbij zijn de risico's beperkt tot die risico's die gepaard gaan met de normale bedrijfsvoering. De aankopen zijn functioneel voor de aanleg van een weggedeelte of ecoduct of de realisatie van nieuwe natuurgebieden. Eventuele restpercelen worden weer verkocht.

Strategische grondaankopen betreffen de aankoop van zogenaamde ruilgronden. Ruilgronden zijn gronden met een strategische ligging, die in de toekomst mogelijk kunnen worden geruild met gronden die nodig zijn voor het realiseren van provinciaal beleid. Bij strategische grondaankoop is het risico groter dan bij taakgebonden aankoop. Het risico bestaat hierbij dat ruil niet of veel later dan gedacht plaats kan vinden en de waarde van de grond tussentijds daalt. Ook is er in dat geval langer sprake van een vermogensbeslag.

Er is sprake van exploiterende aankopen, of grondexploitatie, als de provincie alleen of samen met gemeenten of andere partijen gronden aankoopt, zorg draagt voor het bouw- en woonrijp maken en vervolgens de grond uitgeeft aan bijvoorbeeld een aannemingsbedrijf. Zoals uit de crisis op de woningmarkt is gebleken, zijn de risico's op verlies hierbij veel groter, aangezien ook de investeringen veel groter zijn en deze verminderd kunnen worden terugverdiend of zelfs geheel verloren kunnen gaan, als de woningmarkt stagneert.

De grondtransactie in het kader van Hart van de Heuvelrug en Vliegbasis Soesterberg worden op het betreffende projectblad toegelicht.

Grondverwerving in het kader van het UMP

In het kader van met name het Uitvoeringsprogramma Mobiliteitsplan (UMP) worden gronden verworven voor aanleg en verbetering van infrastructuur. De aankopen zijn functioneel voor de aanleg van een weggedeelte of bijvoorbeeld een ecoduct. Eventuele restpercelen worden weer verkocht. Eén en ander verloopt via de bestemmingsreserve Grote Wegenwerken, die is bestemd voor de uitvoering van het Mobiliteitsplan 2014-2028. Projectgebonden grondaankopen vinden plaats op basis van volledige schadeloosstelling. In die gevallen waarin het niet lukt om met de grondeigenaren overeenstemming te krijgen in het minnelijk traject, wordt gebruik gemaakt van de mogelijkheid om het instrument van onteigening in te zetten.

De risico's, die gepaard gaan met de aankopen zijn beperkt tot de risico's die gepaard gaan met de normale bedrijfsvoering.

In 2016 is er voor in totaal € 154.000 aan grond aangekocht voor een vijftal infrastructurele projecten.

Grondtransacties in het kader van het AVP

In 2011 heeft de provincie met haar gebiedspartners overeenstemming bereikt over een afgeslankt Natuur Netwerk Nederland in Utrecht (NNN, voorheen Ecologische Hoofdstructuur). Er is afgesproken dat nog 1.506 hectare nieuwe natuur zal worden gerealiseerd door middel van aankoop of functieverandering van (landbouw)gronden. Daarnaast wordt 2.700 hectare reeds verworven/omgevormde natuur ingericht. Tevens wordt de 1.506 ha nog te realiseren NNN ingericht.

Het Rijk heeft de natuuropgave gedecentraliseerd aan de provincies en draagt alleen nog bij aan de realisatie van het NNN als daarmee internationale verplichtingen worden gediend, te weten doelen in het kader van de Kader Richtlijn Water (KRW), Natura 2000 en Programma Aanpak Stikstof (PAS).

In tabel 1 is opgenomen hoeveel hectare grond binnen het NNN is verworven, dan wel waar functieverandering heeft plaatsgevonden. Ook zijn de hectares opgenomen die zijn ingericht en is het totale grondbezit opgenomen binnen het landelijk gebied, gekoppeld aan de Agenda Vitaal Platteland, inclusief de opgave voor Recreatie om de Stad.

Tabel 1 Indicator: aantal ha. grond in bezit

Doelrealisatie	Streefwaarde	Werkelijk cumulatief 31-12-2015	Begroot cumulatief 31-12-2016	Werkelijk cumulatief 31-12-2016
Verwerving/functieverandering nieuwe natuur in hectares	1.506	537* ¹	400	547
Inrichting nieuwe natuur in hectares	4.206	823* ²	1.000	1.346
Aantal ha. grond in bezit	0	1.538	1.100	1.287* ³

In 2016 is beperkt grond binnen de categorie 'nog te realiseren natuur' aangekocht of omgevormd. Er zijn wel veel transacties in voorbereiding, waarvan naar verwachting in 2017 de akten zullen passeren. Het werkelijk gerealiseerde cumulatieve areaal ligt hoger dan het begrote cumulatieve areaal. Voor een nadere verklaring wordt verwezen naar het programma landelijk gebied, realisatie natuuropgave in deze jaarrekening.

De inrichting van natuurgronden is in 2016 wel flink op stoom gekomen en ligt voor op het begrote cumulatieve areaal. Een nadere toelichting is te vinden in het programma landelijk gebied, realisatie natuuropgave.

De hoeveelheid grond in bezit is verder afgenomen ten opzichte van 2015 tot 1.287 ha. Er is dus per saldo meer verkocht dan gekocht. De begroote 1.100 ha is daarmee niet gehaald. Het streven is om in 2027 uiteindelijk geen gronden meer in bezit te hebben. De reden om het grondbezit af te bouwen is dat de provincie geen eindbeheerder wil zijn voor de natuurgronden en er ook niet voor gekozen is om een strategische grondvoorraad aan te houden. Bovendien zijn inkomsten uit grondverkoop nodig om een deel van de nog te realiseren natuuropgave te financieren. De verkooptaakstelling in euro's, waarover hierna meer, die de gebiedscommissies opgelegd hebben gekregen, is in 2016 ruimschoots gehaald.

Financieel Instrumentarium

De financiering van de te realiseren internationale doelen vindt grotendeels plaats via het zogenaamde grondvoor-grond-principe. Dat houdt in dat in bezit zijnde gronden worden verkocht waarmee budget wordt vrijgemaakt voor nieuwe aankopen.

Tevens beschikken wij sinds 2009 over een Revolverend Fonds. Dit is bedoeld om de aan- en verkoop of ruiling van gronden op gang te brengen om zodoende onze internationale en provinciale doelen te realiseren.

Om de beheersing van de aan- en verkopen van gronden te versterken is besloten het plafond van het Revolverend Fonds stapsgewijs terug te laten lopen naar nul euro eind 2027 (op dat moment moeten de natuurdoelen zijn gerealiseerd). Het plafond voor het Revolverend Fonds ligt voor 2016 op € 45 mln. Uit onderstaande tabel blijkt dat de taakstelling voor de afbouw van het plafond van het Revolverend fonds ruimschoots is gehaald. In 2016 is voor ruim € 13,5 mln. aan grond uit het Revolverend Fonds verkocht.

Tabel 2: Verloop Revolverend Fonds

Bedragen x €1.000				
	Werkelijk 2015	Begroot 2016	Werkelijk 2016	Verschil begroot 2016 werkelijk 2016
Stand 1-1	48.350	46.337	37.793	8.544
Verkopen RF	10.557	3.500	13.557	-10.057
Aankopen RF	0	0	0	0
Stand 31-12	37.793	42.837	24.235	18.602

Onder andere om middelen te genereren voor de verwerving/functieverandering en inrichting van nieuwe natuur is een verkooptaakstelling van gronden en opstallen van €28 mln. voor de periode 2014 t/m 2017 geformuleerd. De doelstelling is jaarlijks gronden te verkopen voor een bedrag van €7 mln. In 2014 en 2015 was reeds voor €27,8 mln. verkocht en daarmee was de verkooptaakstelling al bijna gerealiseerd. In 2016 is nog eens voor ruim €10 mln. verkocht. Daarmee is opnieuw meer verkocht dan begroot. Voor 2017 is de begrootte verkooptaakstelling dan ook op €0 gezet. Om in de toekomst het NNN te kunnen realiseren, zullen wel jaarlijks gronden moeten worden verkocht.

In werkelijkheid worden ook gronden verkocht die niet revolveren. Omdat deze verkopen ook bijdragen aan de verkooptaakstelling van € 7 mln. per jaar is aanvullend onderstaande tabel opgenomen met het totaal aan verkopen.

Tabel 3: verloop verkooptaakstelling

Bedragen x €1.000				
	Werkelijk 2015	Begroot 2016	Werkelijk 2016	Verschil begroot 2016 werkelijk 2016
Revolverend Fonds + overige	14.334	7.000	10.103	-3.103

Boekwaarde van het Rijk overgenomen gronden (voormalige BBL-gronden)

Een deel van de van het Rijk overgenomen gronden is voorgefinancierd uit het Revolverend Fonds en heeft daardoor een boekwaarde. Ook andere gronden en opstallen die zijn voorgefinancierd uit het Revolverend Fonds hebben een boekwaarde. De totale boekwaarde van het Revolverend Fonds is opgenomen onder "Ruilgrond" in tabel 4.

Tabel 4: Boekwaarde bezit gronden in het landelijk gebied

Categorie	aantal hectares per 31-12-2015	aantal hectares per 31-12-2016	Boekwaarde per 31-12-2015 x€1.000	Boekwaarde per 31-12-2016 x€1.000
NNN	365	329	0	0
RodS	178	184	0	0
Ruilgrond	995	774	37.793	24.235
Totaal	1.538	1.287	37.793	24.235

De 774 ha ruilgrond (incl. opstallen) staat nu voor € 24,2 mln. op de balans, dit komt neer op ca. € 31.000 per ha. De gemiddelde grondprijs voor agrarische grond in Utrecht lag in 2016 gemiddeld rond de € 58.000 per ha⁴. Als alle ruilgronden en opstallen verkocht worden, is de verwachting dat hier meer waarde tegenover staat dan het bedrag dat nu op de balans geactiveerd is. Daar komt nog bij dat de opstallen niet apart geactiveerd zijn en dat ook de NNN en RodS-gronden in beperkte mate opbrengsten met zich meebrengen bij verkoop. Het gaat dan bij NNN om ca. 15% van de agrarische waarde. Bij RodS is de waarde vaak nog iets lager. De opbrengsten die bovenop de geactiveerde waarde worden binnengehaald, zijn nodig voor realisatie van de nieuwe natuur (verwerving, functieverandering en inrichting) in het kader van grond voor grond.

Financiële risico's bij grondverwerving

Het financiële risico bij grondverwerving voor de inrichting van het landelijk gebied is over het algemeen beperkt, omdat grond relatief waardevast is. Zo uitte het effect van de financiële crisis zich een aantal jaar geleden bijvoorbeeld vooral in een daling in de huizenprijzen en veel minder in de agrarische grondprijzen⁵.

In 2013 hebben wij de Bestuursovereenkomst Grond met het rijk gesloten. Daarmee hebben wij per 1 januari 2014 het economisch eigendom en daarmee ook de volledige verantwoordelijkheid over het beheer (onderhoud, pacht en uitgifte in gebruik) gekregen van de zogenaamde BBL-oud gronden (gronden verworven voor 2007).

Over de zogenaamde BBL-nieuw gronden (verworven na 2007) was dat al het geval. In 2016 is een nieuw digitaal systeem geïmplementeerd, P8, dat het bezit en mutaties daarin registreert en helpt bij het uitgeven van (ruil)gronden in pacht aan agrariërs.

Het Revolverend Fonds kent een risicovoorziening om eventuele risico's op te vangen, zie tabel 5.

Tabel 5 Risicovoorziening Revolverend Fonds

Risicovoorziening Revolverend Fonds	In mln. €
Begin saldo	€3.255

¹ Het aantal hectare (bron: Voortgangsrapportage Natuur) is op basis van een GIS-analyse die begin 2017 heeft plaatsgevonden bijgesteld naar 537 ha.

² Ook het aantal hectares inrichting (bron: Voortgangsrapportage Natuur) is op basis van een GIS analyse bijgesteld

³ Bron: GIS-bestand Bezit Landelijk Gebied

⁴ Bron: kwartaal 4 – 2016 Agrarische Grondmarkt van Wageningen Economic Research en Kadaster

⁵ Bron: Grondprijsmonitor DLG

4.7 Provinciale belastingen en heffingen

Inleiding

Een deel van onze inkomsten bestaat uit provinciale belastingen en lokale heffingen. Daarvan is de belangrijkste de opcenten op de Motorrijtuigenbelasting, een provinciale belasting.

De provinciale heffingen mogen niet hoger dan kostendekkend zijn. Wij kennen de volgende heffingen:

- precariobelasting en leges;
- ontgrondingenheffing;
- grondwaterheffing.

Opcenten Motorrijtuigenbelasting

Grondslag voor het heffen van opcenten is de Verordening op de heffing van opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting provincie Utrecht (vastgesteld door PS op 27 juni 2011).

In de Begroting 2016 is voor de opcenten een opbrengst geraamd van € 115,9 mln. Hierbij is uitgegaan van de raming die door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is geformuleerd in de meicirculaire Provinciefonds van 2015.

Uit de eindejaarsopgave van de Belastingdienst blijkt nu dat de werkelijke opbrengst over het jaar 2016 € 115,2 mln bedraagt. Ondanks de lichte toename van het autobezit in de provincie Utrecht is er toch sprake van een lagere opbrengst dan geraamd. Deze lagere opbrengst is deels te verklaren door een wijziging van de Provinciewet. Vanaf 1 januari 2016 wordt namelijk een niet-ingezetene die onder de heffing van de motorrijtuigenbelasting valt, voor de heffing van de provinciale opcenten geacht te wonen in de provincie met het laagste aantal opcenten. Voorheen werd de provincie met het hoogste aantal opcenten als uitgangspunt genomen. De derving van inkomsten die hiervan het gevolg is, wordt verdeeld over de provincies naar rato van de opcenten afdrachten van de opbrengsten van de provincies.

Daarnaast hebben eind 2015 en in 2016 twee leasemaatschappijen die voorheen gevestigd waren in de provincie Utrecht gekozen voor een vestigingsplaats in een andere provincie. Omdat het hier om maatschappijen ging met een aanzienlijk wagenpark heeft dit gevolgen voor de opbrengst van de opcenten voor provincie Utrecht.

Precariobelasting en leges

De precariobelasting en leges vinden hun grondslag in de Precariobelasting- en legesverordening provincie Utrecht 2012. De toe te passen tarieven staan in de tarieventabel bij deze verordening.

Uitgangspunt bij de vaststelling van de tarieven is dat deze ten hoogste kostendekkend mogen zijn. Dit wordt bij de vaststelling van de tarieventabel jaarlijks gecontroleerd aan de hand van een hiertoe ontwikkeld rekenmodel.

De opbrengst is jaarlijks sterk wisselend, doordat deze sterk wordt beïnvloed door het aantal ingediende aanvragen. Daarom is in de Begroting 2016 hetzelfde bedrag geraamd als in 2015: € 259.000. De werkelijke

opbrengst aan leges bedroeg in 2016 € 435.544. De werkelijke opbrengst aan precariobelasting bedroeg in 2016 € 11.939.

In onderstaande tabel wordt de kostendekkendheid van de legestarieven over het jaar 2016 nog nader toegelicht.

Bedragen x € 1.000

Kosten taakveld(en), incl. (omslag)rente	284,0
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen	0
Netto kosten taakveld	284,0
Toe te rekenen kosten	
Overhead incl (omslag)rente	178,5
BTW	0
Totale kosten	462,5
Opbrengst heffingen (exclusief precariobelasting)	435,5
Dekkingspercentage	94%

In dit overzicht is de precariobelasting buiten beschouwing gelaten, aangezien het principe van kostendekkendheid bij precariobelasting niet van toepassing is.

Ontgrondingenheffing

Onder de naam ontgrondingenheffing is een heffing voor het ontgronden ingesteld als bedoeld in artikel 21f van de Ontgrondingenwet. De heffing is bedoeld ter bestrijding van de kosten voor schadevergoedingen en onderzoek bij het ontstaan van onverwachte schade bij ontgrondingen. De heffing wordt enkel geheven voor de grote ontgrondingen met een daadwerkelijke kans op schade.

De heffing vindt haar grondslag in de Heffingsverordening ontgrondingen provincie Utrecht 2002 die met ingang van 1 mei 2002 in werking is getreden.

De ontgrondingenheffing bedraagt € 0,04 per kubieke meter stoffen waarvoor vergunning of machtiging, dan wel een wijziging van een vergunning of machtiging is verleend. De heffing wordt alleen geheven voor ontgrondingen met hoeveelheden boven de 10.000 kubieke meter.

De verordening wordt indien nodig periodiek aangepast aan de hand van actuele ontwikkelingen.

De opbrengst is jaarlijks sterk wisselend, afhankelijk van de omvang van de ontgrondingen in het betreffende jaar.

In de Begroting 2016 is daarom uitgegaan van de gemiddelde opbrengst in de laatste 5 jaar: € 20.000.

De werkelijke opbrengst bedroeg in 2016 € 14.190.

Voor de ontgrondingenheffing geldt dat het tarief ten hoogste kostendekkend mag zijn.

In 2016 hebben wij geen kosten gemaakt voor schadevergoedingen en onderzoek.

Om deze reden zal de totale opbrengst van de ontgrondingenheffing worden ondergebracht in de voorziening Ontgrondingenheffing. Met deze voorziening kunnen we toekomstige kosten voor onderzoek of te nemen maatregelen bij schade dekken.

Bedragen x € 1.000

Kosten taakveld – schadevergoedingen en onderzoek 2016	0
Inkomsten taakveld(en), excl. Heffingen 2016	0
Netto kosten taakveld 2016	0
Toe te rekenen kosten	
Overhead incl (omslag)rente	*
BTW	0
Totale kosten 2016	0

Opbrengst ontgrondingenheffing	14,2
Dekkingspercentage	- **

* De kosten voor de uitvoering van vergunningverlening en toezicht en handhaving worden gedekt door de begroting van de Opdrachtgeversunit RUD en zijn opgenomen in de dienstverleningsovereenkomst met de RUD Utrecht. Van kosten voor overhead bij de provincie Utrecht is derhalve geen sprake.

** I.v.m. kosten op € 0 is berekening van percentage niet mogelijk.

Grondwaterheffing

Onder de naam grondwaterheffing is een heffing voor het onttrekken van grondwater ingesteld als bedoeld in artikel 7.7 van de Waterwet. De heffing is bedoeld ter bestrijding van de kosten van maatregelen en kosten die verband houden met grondwateronttrekking en het infiltreren van water, het bijhouden van register, schadevergoeding en onderzoek. De heffing vindt haar grondslag in de Grondwaterheffingsverordening provincie Utrecht 2012. Deze verordening wordt periodiek aangepast aan de hand van actuele ontwikkelingen.

Het tarief voor de grondwaterheffing bedraagt € 0,0153 per kubieke meter onttrokken grondwater.

In de Begroting 2016 is de opbrengst geraamd op € 1.160.000.

De werkelijke opbrengst was in 2016 € 1.129.393.

Ook voor de grondwaterheffing geldt dat het tarief ten hoogste kostendekkend mag zijn.

In onderstaande tabel wordt de kostendekkendheid van het tarief nader toegelicht.

Bedragen x € 1.000

Kosten taakveld – kosten maatregelen en onderzoeken 2016	1.621,0
Kosten taakveld – schadevergoedingen en onderzoek 2016	0
Inkomsten taakveld(en), excl. Heffingen 2016	0
Netto kosten taakveld 2016	1.621,0
Toe te rekenen kosten	
Overhead incl (omslag)rente	190,9
BTW	0
Totale kosten 2016	1.811,9
Opbrengst heffingen 2016	1.129,4
Dekkingspercentage	62%

Kwijtscheldingsbeleid

Voor de provinciale heffingen is geen kwijtscheldingsbeleid ontwikkeld.

Samenvatting Opbrengsten Belastingen en heffingen

Samenvatting opbrengsten provinciale belastingen en heffingen	2015	2016
Motorrijtuigenbelasting	115.301	115.179
Precario en leges	271	447
Ontgrondingenheffing	93	14
Grondwaterheffing	1.084	1.129
TOTAAL	116.749	116.769

5 Financiële jaarrekening

5.1 Grondslagen van de financiële verslaggeving

Grondslagen van de financiële verslaggeving

Algemeen

De jaarrekening is samengesteld met inachtneming van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Onderstaande samenvatting van de grondslagen is bedoeld als leidraad voor een juiste interpretatie van de financiële overzichten.

Balans – Activa

Vaste activa

De vaste activa zijn nader te verdelen in immateriële vaste activa, materiële vaste activa en financiële vaste activa.

Immateriële vaste activa

Onder immateriële vaste activa wordt opgenomen het saldo van (dis)agio. Deze activa worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs verminderd met lineaire (vast bedrag per jaar) afschrijvingen. Afgeschreven wordt op basis van de looptijd van de uitzettingen.

Materiële vaste activa

Het BBV onderscheidt 2 categorieën investeringen:

- a) Investerings met een economisch nut
- b) Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut

Investerings met een economisch nut groter dan € 100.000 worden gewaardeerd op de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, verminderd met lineaire afschrijvingen, op basis van de geschatte levensduur. Investerings met een economisch nut of maatschappelijk nut met een reeds genomen (principe)besluit op de ingangsdatum van deze verordening of herziening van de verordening kunnen worden afgeschreven op basis van de annuïtaire methode tot het einde looptijd.

Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut, zoals in het kader van het provinciaal wegenbeheer (wegen en wegenbouwkundige werken), worden in één keer ten laste van de exploitatie gebracht. Een uitzondering hierop vormen de beschoeiingen aan provinciale vaarwegen. De beschoeiingen worden gewaardeerd op vervaardigingsprijs minus lineaire afschrijvingen op basis van de geschatte levensduur.

De materiële vaste activa worden als volgt afgeschreven:

• bedrijfsgebouwen	40 jaar
• traminfra en materieel	30 jaar
• waterbouwkundige werken	10 - 25 jaar
• Parkeren (dak en gevel)	30 jaar
• Installaties (niet Technische) en inbouwpakket	20 jaar
• Technische installaties in bedrijfsgebouwen	15 jaar
• Inventaris	10 jaar
• bekabeling ICT	10 jaar
• duurzame bedrijfsmiddelen	5 jaar
• software (incl. data)	5 jaar
• hardware	3 - 5 jaar
• grond	geen afschrijving

Financiële vaste activa

Deelnemingen worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde.

Langlopende leningen worden gewaardeerd op de nominale waarde.

De overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer bestaan uit garantieproducten, obligaties en deposito's. Garantieproducten worden gewaardeerd op de gegarandeerde eindwaarde bestaande uit de hoofdsom en het aan de looptijd toegerekende, eveneens gegarandeerde, (extra) rendement. Obligaties en deposito's worden gewaardeerd op nominale waarde. Activa in eigendom van derden worden afgeschreven over maximaal de periode, waarvoor ze voor die derden geacht worden van nutzijn.

Naar verwachting duurzame waardeverminderingen van vaste activa worden in aanmerking genomen.

Flottende activa

Gronden (niet) in exploitatie

Gronden (niet) in exploitatie worden gewaardeerd op de verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde.

In overleg met onze huisaccountant hebben wij vanaf 2016 de uitvoeringsprojecten Hart van de Heuvelrug in de balans opgenomen als "Gronden in exploitatie" in plaats van als "Materiële vaste activa met een maatschappelijk nut", zie hiervoor de toelichting. De uitvoeringsprojecten worden gebaseerd op hun vervaardigingsprijs, hierop wordt niet afgeschreven.

Vorderingen

Vorderingen worden gewaardeerd op de nominale waarde, verminderd met een eventuele voorziening voor oninbaarheid.

Overige flottende activa

De overige flottende worden gewaardeerd op de nominale waarde.

Balans – Passiva

Eigen vermogen

De algemene reserves en bestemmingsreserves worden gewaardeerd op nominale waarde.

Bestemmingsreserves zijn reserves waaraan Provinciale Staten een bepaalde bestemming hebben gegeven.

Deze bestemming kan door PS nog gewijzigd worden.

Voorzieningen

Onder de voorzieningen zijn opgenomen:

- verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op het moment van opstellen van de jaarrekening onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten;
- op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten;
- kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.

Tot de voorzieningen worden ook gerekend van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden, met uitzondering van voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren die van de Europese en Nederlandse overheidslichamen zijn ontvangen.

Voorzieningen worden gewaardeerd op nominale waarde, met uitzondering van de voorziening Pensioenen gedeputeerden en de voorziening Nazorg stortplaatsen. Aan de voorziening Pensioenen gedeputeerden ligt een actuariële berekening ten grondslag. De gehanteerde rekenrente bedraagt 2,432% (voorheen 3,0%). De voorziening Nazorg stortplaatsen is opgenomen tegen contante waarde, conform de wettelijke verplichting.

Conform het hierover bepaalde in het BBV worden geen voorzieningen gevormd voor jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen (zoals: ziektekosten, pensioenen, wachtgelden en vakantierechten) van vergelijkbare volume.

Vaste schulden met een looptijd van één jaar of langer

De langlopende schulden worden gewaardeerd op nominale waarde.

Flottende passiva

De vlottende passiva worden gewaardeerd op nominale waarde.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Niet uit de balans blijvende verplichtingen zoals financiële risico's gebonden aan de exploitatie waarvoor geen voorziening kan of mag worden getroffen omdat de omvang redelijkerwijs niet kan worden geraamd, treft u aan in de paragraaf weerstandsvermogen.

Programmarekening

De baten en lasten worden opgenomen voor zover aan het verslagjaar toe te rekenen, inclusief rente, afschrijving, toegerekende overhead en overige apparaatskosten (op basis van werkelijke uren).

Afschrijving

De afschrijving van activa start per 1 januari van het jaar na het jaar van investeren of wordt gestart op het moment van ingebruikname, uitgezonderd agio en disagio. Deze wordt geamortiseerd over de precieze looptijd van de betreffende geldlening.

Rente en rendement

Onderdeel van de uitzettingen zijn garantieproducten. Een aantal daarvan kent een gegarandeerd jaarlijks rendement. Sommige zijn voorzien van "clicks" waarbij een hogere eindwaarde en dus een hoger rendement kan worden "vastgezet". Met ingang van 2005 wordt jaarlijks een aan de looptijden evenredig deel van de rendementen als treasury-resultaat genomen.

De rentevergoeding aan het BOR-fonds bedraagt het rekenkundig twaalf-maands gemiddelde over de rekening-courantverhouding van de provincie met de Rabobank.

5.2 Balans per 31 december 2016

Activa	31-12-2016	31-12-2015
Vaste activa	228.298	263.492
Materiële vaste activa	195.990	195.128
Investeringen met economisch nut	195.990	160.745
Investeringen met maatschappelijk nut	0	34.383
Financiële vaste activa	32.309	68.364
Kapitaalverstrekkingen aan: deelnemingen	80	80
Overige langlopende leningen	7.311	7.366
Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer	24.918	60.918
Vlottende activa	606.835	592.859
Vorraden	44.990	21.765
Gronden in exploitatie	44.965	21.740
Voorraad onderhandenwerk	25	25
Uitzettingen met rentetypische looptijd korter dan 1 jaar	518.685	501.264
Vorderingen openbare lichamen	44.000	27.538
Uitzettingen in 's Rijks schatkist	447.550	446.693
Rek.crt. niet financiële instellingen	10.386	10.451
Overige vorderingen	16.748	16.582
Overlopende activa	43.016	66.438
Liquide middelen	144	3.392
Totaal Activa	835.133	856.351

Passiva	31-12-2016	31-12-2015
Eigen Vermogen	472.699	433.192
Algemene reserve	55.619	52.482
Bestemmingsreserves	416.946	364.019
Bestemmingsreserves ivm egalisatie	0	1.585
Overige bestemmingsreserves	416.946	362.434
Saldo programmarekening	133	16.692
Vorzieningen	26.961	49.147
Vaste schulden met een looptijd van 1 jaar of langer	0	3.750
Te verwerven aandelen OMU	0	3.750
Vlottende passiva	335.473	370.261
Netto-vlottende schulden met rentetypische looptijd korter dan 1 jaar	16.187	3.543
Overige schulden	16.187	3.543
Overlopende passiva	319.286	366.718
Rek.crt. niet financiële instellingen	1.204	0
Overige overlopende passiva	185.699	116.828
Vooruitontvangen specifieke uitkeringen Rijk	132.382	249.890
Totaal Passiva	835.133	856.351
Gewaarborgde geldleningen	13.448	15.186

5.3 Toelichting op de balans

Toelichting op de Balans 2016

De balans per 31 december 2016 sluit met een totaal van € 843,03 miljoen. Dit betekent een afname ten opzichte van 2015 van € 13,3 miljoen.

De lopende mutaties in 2016 worden hierna toegelicht. Hierbij wordt achtereenvolgens ingegaan op de vaste activa, vlottende activa, vaste passiva, vlottende passiva en verplichtingen. Vervolgens wordt ingegaan op de borgstellingen en de niet uit de balans blijvende verplichtingen.

Balansmutaties activa			Balansmutaties passiva		
bedragen x € 1000	Afname	Toename	bedragen x € 1000	Afname	Toename
Vaste activa			Eigen vermogen		
Imm. vaste activa			- Algemene reserve		3.137
Mat. Vaste activa		862	Bestemmingsreserves		52.928
Fin. Vaste activa	36.055		Saldo Programma	16.559	
Vlottende activa			Voorzieningen		
Uitzettingen < 1 jaar		17.421		22.185	
Voorraad		23.225	Langl. schulden	3.750	
Overlopende activa	23.422		Vlottende passiva		
Liquide middelen	3.248		Netto vlot. Schuld < jr		12.644
Totaal	62.726	41.508	Overlopende passiva	47.432	
Per saldo afname	-21.218		Per saldo afname	-21.218	

VASTE ACTIVA

Materiële vaste activa	Saldo 2016 €	195.990	Saldo 2015 €	195.128
Boekwaarde 1 januari		195.128		109.041
Boekwaarde investeringen BRU per 1 januari		-		52.429
Overboeking van nog niet in exploitatie genomen gronden 1 januari		34.383- *		30.792
Overboeking van onderhandenwerk per 1 januari		180.046 *		-
Overboeking van dekking onderhandenwerk per 1 januari		162.661- *		-
	subtotaal	178.130		192.262
Bij: investeringen met economisch nut		78.523		12.459
Bij: investeringen met maatschappelijk nut		- *		4.443
AF: investeringen met economisch nut		635-		-
AF: bijdragen van derden m.b.t. investeringen met economisch nut		52.388-		6.000-
AF: investeringen met maatschappelijk nut		-		852-
AF: terugboeking diverse aanschafwaarden		-		1.212-
	subtotaal	203.629		201.100
AF: afschrijvingen		7.640		7.184
AF: terugboeking diverse afschrijvingen		-		1.212-
Boekwaarde 31 december		195.990		195.128

De materiële vaste activa zijn duurzame investeringen van stoffelijke aard. Het grootste deel hiervan, € 196,0 mln. per 31 december 2016, betreft investeringen met een economisch nut.

* Met ingang van 2016 is de dekkingonderhandenwerk van het voormalig BRU op de balans gepresenteerd onder de Materiele vaste activa met economisch nut. De investering onder de Materiele vaste activa met maatschappelijk nut zijn in 2016 gepresenteerd onder de rubriek voorraden op de balans.

Financiële vaste activa	Saldo 2016 €	32.309	Saldo 2015 €	68.364	
Deelnemingen	Nominaal	Volgestort	Belang in perc.	Intrinsieke waarde 1)	Balans 31-12-2016
Vitens NV					
285.896 aandelen van € 1	286	286	5,69	19.465	48
NV Bank Nederlandse Gemeenten					
87.750 aandelen van € 2,50	219	219	0,16	3.119	25
NV Nederlandse Waterschapsbank					
43 aandelen A van € 115	5	5	0,18	1.047	7
60 aandelen B van € 460	28	28			
NV REMU Houdstermaatschappij					
95 aandelen van € 500	-	-	47,50	673	PM
Totaal				24.304	80

1) De aandelen zijn niet vrij verhandelbaar. Om een indicatie te krijgen van de reële waarde is het belang in de intrinsieke waarde van de deelneming volgens de meest recente jaarrekening weergegeven.

Vitens N.V.

De aandelen worden gewaardeerd op de oorspronkelijke boekwaarde ad € 48.000. In 2016 is € 1.094.982 dividend ontvangen over 2015, in 2015 was € 831.957 ontvangen over 2014.

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten

De aandelen worden gewaardeerd op de oorspronkelijke boekwaarde ad € 25.000. In 2016 is € 89.506 dividend ontvangen over 2015, in 2015 is € 50.017 over 2014.

Nederlandse Waterschapsbank N.V.

De aandelen worden gewaardeerd op de oorspronkelijke boekwaarde ad € 7.000. in 2016 is er, evenals in 2015, geen dividend uitkering geweest.

N.V. REMU Houdstermaatschappij

De aandelen in de N.V. REMU Houdstermaatschappij zijn in 2003 afgeboekt in verband met de verkoop van de aandelen REMU N.V. Sindsdien zijn de aandelen pro memorie gewaardeerd. De provincie heeft nog aanspraken bij een eventuele verkoop van REMU N.V. Zoals oorspronkelijk overeengekomen, zou het recht op deze vergoeding na 31 december 2010 zijn vervallen, echter vanwege het verzet dat Eneco heeft gepleegd tegen de Wet Onafhankelijk Netbeheerder (zgn. splitsingswetgeving), wordt nu bezien of het recht op deze eventuele privatiseringsvergoeding kan worden verlengd. Er staat nog een klein bedrag open, dat mogelijk bij liquidatie zal worden uitgekeerd. Totdat er duidelijkheid is omtrent de mogelijke verlenging van het recht op een privatiseringsvergoeding wordt de vennootschap in stand gehouden.

OMU

De aandelen OMU zijn in 2011 verkregen en gewaardeerd op nul, aangezien de NV verliesgevend is. Om die reden is deze waardering niet in bovenstaande tabel opgenomen.

Zie ook de toelichting op de deelnemingen in de paragraaf Verbonden partijen.

Overige langlopende leningen				
	Saldo 2016 €	7.311	Saldo 2015 €	7.366
Geldnemer	Saldo	Opname	Aflossing	Saldo 31-12-16
Stichting Statenjacht Utrecht	333	-	-	333
Startersfonds	2.873	-	750	2.123
St OrangeGas Nederland, Utrecht, Amersfoort	270	-	43	228
Aardgasvulpunt Autobedrijf de Rooij	100	-	-	100
CNG net Harmelen, Maarssen, Veenendaal	275	-	25	250
CNG net	75	-	25	50
Orange Gas Brijlantlaan Utrecht	100	-	-	100
Orange Gas De Kronkels Bunschoten	100	-	-	100
Coöperatieve Kredietunie Midden-Nede	50	-	-	50
Lening Interne Technologies BV	870	225	-	1.095
Lening Somantix B.V	83	-	-	83
Leningen fietsplan	33	3-	-	30
Lening Het Lokaal	63	-	-	63
Lening Matras Recycling Europe B.V.	-	100	-	100
Lening BinBang B.V	-	65	-	65
Lening Lifeguard	-	75	-	75
Lening Only Once B.V	-	100	-	100

Lening Eaglet Eye	-	100	-	100
Lening Train Tool BV	-	75	-	75
Lening Dutch Network Group B.V.	-	100	-	100
Lening Museum Oud Amelisweerd	160	-	-	160
Lening Kasteel Amerongen	1.130	-	50	1.080
Aankoop woning gemeente Utrechtse Heuvelrug	850	-	-	850
Totaal	7.366	837	893	7.311

Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd langer dan 1 jaar	Saldo 2016 €	24.918	Saldo 2015 €	60.918
--	---------------------	---------------	---------------------	---------------

Garantieproducten naar garantieggever en aflossingsjaar		hoofdsom	rente	31-12-2016
BNP Paribas Fortis	2022	24.918	-	24.918
Totaal		24.918	-	24.918

VLOTTENDE ACTIVA

Voorraden	Saldo 2016 €	44.990	Saldo 2015 €	21.765
Omschrijving	31-12-2015	Investerings	Desinves- teringen	31-12-2016
In exploitatie genomen grond:				
Hart van de Heuvelrug *)	34.383	1.344	4.858	30.869
Vliegbasis Soesterberg	21.740	741	485	21.996
Voorziening risico's Hart van de Heuvelrug **)	7.900-			7.900-
Subtotaal In exploitatie genomen grond	48.223	2.085	5.343	44.965
Voorraad Onderhandenwerk	25	-	-	25
Totaal	48.248	2.085	5.343	44.990

*) In 2016 is Hart van de Heuvelrug opgenomen onder In exploitatie genomen grond in plaats van onder Materiële vaste activa met maatschappelijk nut; het bedrag van de beginbalans 2016 is derhalve verschoven naar Voorraden, In exploitatie genomen grond.

**) De Voorziening Risico's Hart van de Heuvelrug wordt met ingang van 2016 gepresenteerd bij de Voorraden, In exploitatie genomen grond.

De Voorraden, Onderhanden werk wordt medio 2017 overgezet naar Materiële vaste activa met economisch nut.

Uitzettingen rentetypische looptijd < 1 jaar

Vorderingen openbare lichamen	Saldo 2016 €	44.000	Saldo 2015 €	27.538
Belastingdienst: BTW-compensatiefonds en BTW		34.515		26.767
Vorderingen op publiekrechtelijke lichaam *)		9.486		-
Vordering ingevolge de Reconstructiewet veehouderij		-		771
Totaal		44.000		27.538

*) De vordering betreft de Opcenten motorrijtuigenbelasting over december 2016.

Uitzettingen in 's Rijks schatkist	Saldo 2016 €	447.550	Saldo 2015 €	446.693
Uitzettingen bij het Rijk		447.550		446.693

Rekening-courant niet financiële instellingen	Saldo 2016 €	10.386	Saldo 2015 €	10.451
RC Stg Monumentenwacht Utrecht		49-		-
RC Stg Monumentenwacht Limburg		42-		-
Stg. Leenheren van 't Sticht		-		31-
Nazorgfonds open stortplaats		1-		4
Beheerfonds Hart van de Heuvelrug		10.464		10.464
RC RUD 2.0		14		14
Totaal		10.386		10.451

Overige vorderingen	Saldo 2016 €	16.748	Saldo 2015 €	16.582
---------------------	--------------	--------	--------------	--------

Omschrijving	31-12-2016	31-12-2015
Debiteuren	16.808	16.261
Debiteuren belastingen	-	270
Subtotaal Debiteuren	16.808	16.531
Overige	20	51
Af: Voorziening dubieuze debiteuren	80-	-
Totaal	16.748	16.582

Het debiteurensaldo per 31 december 2016 is licht toegenomen ten opzichte van het saldo per 31 december 2015. Hierbij is er ten opzichte van 2015 een verschuiving in de mate van ouderdom van de vorderingen en van een stijging in het aantal vastgelegde vorderingen aan het eind van het boekjaar 2016. Met ingang van 2016 wordt er geen onderscheid meer gemaakt in externe debiteuren en debiteuren belastingen.

In de volgende tabel is de ouderdom van de debiteuren weergegeven:

Ouderdom vorderingen	Aantal	31-12-2016	31-12-2015
0-30 dagen	168	11.785	7.014
31-60 dagen	54	277	1.287
61-90 dagen	17	81	422
91-180 dagen	24	91	4.397
>180 dagen	42	4.574	3.411
Totaal	305	16.808	16.531

De vorderingen ouder dan 180 dagen hebben voornamelijk betrekking op een vordering van € 4,1 mln.

Overlopende activa	Saldo 2016 €	43.016	Saldo 2015 €	66.438
Revolverend fonds	24.235		37.793	
Nog te ontvangen opcenten motorrijtuigenbelasting	-		9.825	
Voorfinanciering RUD	-		1.614	
Vooruitbetaalde subsidies	829		450	
Nog te ontvangen pacht / huur	-		5.934	
WMO gemeenten	1.480		1.845	
Nog te ontvangen ivm detachering / uitleen personeel	224		260	
Voorfinanciering bedrijvenregeling Bodemsanering	-		583	
Vooruitbetaalde verzekeringspremies	304		18	
Nog te ontvangen dividend belasting	164		-	
Nog te ontvangen bijdrage Regiotaxi gemeenten	521		451	
Nog te ontvangen bijdrage vervoer gemeenten etc	-		429	
Nog te ontvangen Uithoflijn	8.779		-	
Nog te ontvangen subsidies	2.523		-	
Nog te ontvangen afwikkelingen verkoop	2.507		661	

Overige	1.450	6.576
Totaal	43.016	66.438

Liquide middelen	Saldo 2016 €	144	Saldo 2015 €	3.392
Banken		144		3.392
Kas		0		0
Totaal		144		3.392

Algemene reserves	31-12-2015	af	bij	31-12-2016
Saldireserve	20.566	14.323	19.778	26.021
Weerstandvermogen	31.916	5.300	-	26.616
Egalisatiereserve Provinciefonds	-	1.321	4.303	2.982
Totaal	52.482	20.944	24.082	55.619

De algemene reserve dient primair als buffer voor de financiële risico's die voortvloeien uit de taakuitoefening van de provincie. Deze risico's hebben veelal betrekking op specifieke dossiers en activiteiten van de provincie maar zijn deels ook inherent aan de bedrijfsvoering.

Bestemmingsreserves	31-12-2015	af	bij	31-12-2016
Res. IGP/RAP	6.174	3.271	4.613	7.516
Res. Friciekosten verandering	3.472	4.747	1.275	-
Res. Stimuleringsfonds	1.567	-	-	1.567
Res. Ecoducten	11.218	110	-	11.108
Res. Programma landelijk gebied	99.488	34.721	23.033	87.800
Res. Collectief particulier opdrachtgeverschap	49	49	-	-
Res. Egalisatie Bodemsanering	2.908	-	5.349	8.257
Res. Wonen en binnenstedelijke ontwikkeling	8.370	1.961	-	6.409
Res. Huisvesting	25.982	4.743	4.710	25.949
Res. PUEV	677	268	37	447
Res. Cofinancieringsfonds	17.487	3.883	2.266	15.870
Res. Investeringsfonds Provinciaal Erfgoed	4.160	114	-	4.046
Res. Concessieverlening EEVv	220	220	-	-
Res. Masterplan Soesterberg	10.802	8.291	-	2.511
Res. VERDER	79.920	14.660	8.534	73.793
Res. Toeristische ontwikkeling	1.213	-	64	1.277
Res. CHS	18	-	701	719
Res. ICT	4.602	786	1.186	5.002
Res. Nieuwe Hollandse Waterlinie	4.000	183	3.834	7.651
Res. Expl.verschillen grondwaterheffing	1.585	1.812	1.129	903
Res. Desintegratiekosten RUD	53	53	-	-
Res. Gladheidsbestrijding	420	596	800	624
Res. Rente kostenvoorfinanciering	-	-	2.686	2.686
Res. Nog te verrichten activiteiten	-	-	410	410
Res. Fonds ontwikkeling Provincie Utrecht	-	-	350	350
Res. Mobiliteitsprogramma (voorheen GWW)	51.119	10.461	50.094	90.752
Res. Rijksbijdrage BDU (BRU)	6.144	28.369	31.553	9.328
Res. Beheer en Onderhoud Infra Kapitaalgoederen	-	-	28.291	28.291
Res. Projecten	22.370	16.082	17.392	23.680
Totaal	364.019	135.380	188.307	416.946

Bestemmingsreserves zijn reserves waaraan door provinciale staten een bepaalde bestemming gegeven is. Middelen die zijn vastgelegd in een bestemmingsreserve kunnen niet voor een ander doel worden uitgegeven, tenzij provinciale staten met een besluit de bestemming wijzigt. Vigerend beleid is dat de provincie Utrecht er naar streeft om het aantal bestemmingsreserves tot een minimum te beperken. Bestemmingsreserves worden bij voorkeur slechts ingesteld voor tijdelijke en bijzondere doel-einden. Bestemmingsreserves onderscheiden zich van de algemene reserve doordat er sprake is van een vastgelegde toekomstige aanwending, maar er bestaat nog geen wettelijke of feitelijke verplichting ten opzichte van derden. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld een voorziening.

Voorzieningen	31-12-2015	af	bij	31-12-2016
Voorz. Nazorg stortplaats Maarsbergen	693	-	28	721
Voorz. Garantstelling Vathorst	536	-	-	536
Voorz. Pensioenen GS	9.259	329	1.228	10.158
Voorz. Nazorg stortplaatsen	1.147	26	46	1.167
Voorz. Onderhoud vaarwegen	17.117	18.847	1.730	-
Voorz. Beheer en onderhoud wegen	8.404	8.679	275	-
Voorz. Frictiekosten en wachtgelden Alleato	376	376	-	-
Voorz. Groot onderhoud en vervanging huisvesting	349	206	183	326
Voorz. Groot onderhoud kantons	112	4	60	168
Voorz. Dekking financieel risico grondbeleid	3.255	98	-	3.157
Voorz. NAR regeling	-	-	8.735	8.735
Voorz. Ontgrondingenwet	-	-	13	13
Voorz. Recreatieschap	-	-	1.980	1.980
Totaal	41.247	28.565	14.278	26.961

De Voorziening Hart van de Heuvelrug wordt met ingang van 2016 gepresenteerd onder Voorraden, In exploitatie genomen gronden.

Vaste schulden met een looptijd van 1 jaar of langer	Saldo 2016 €	-	Saldo 2015 €	3.750
Te verwerven aandelen OMU		-		3.750

Het restant agiostorting van € 3,75 mln. heeft in 2016 plaatsgevonden.

Flottende passiva

De flottende passiva bestaan uit de netto flottende schulden < 1 jaar en de overlopende passiva

Netto flottende schulden korter dan 1 jaar	Saldo 2016 €	16.187	Saldo 2015 €	3.543
---	---------------------	---------------	---------------------	--------------

Het saldo van de netto flottende schulden is in vergelijking tot 2015 € 11,1 mln. hoger. Dit is het gevolg van een hoger saldo op Crediteuren en wordt voornamelijk veroorzaakt door grote facturen voor de Uithoflijn € 4,2 mln., Regiotram € 0,4 mln. ABP € 0,7 mln., onderhoud Merwedekanaal € 1,1 mln. en nog niet voor betaling geaccordeerde subsidies € 1,2 mln. Het gaat voornamelijk om facturen met een factuurdatum van december 2016 die voor het overgrote deel in januari 2017 zijn betaald.

Overlopende passiva	Saldo 2016 €	318.934	Saldo 2015 €	366.718
----------------------------	---------------------	----------------	---------------------	----------------

Rekening-courant niet financiële instellingen	Saldo 2016 €	1.204	Saldo 2015 €	-
--	---------------------	--------------	---------------------	----------

NHW nationaal	882	-
Groene Hart	271	-
P4	6	-
Hart van de Heuvelrug samenwerking	45	-
Totaal	1.204	-

Overige overlopende passiva	Saldo 2016 €	185.699	Saldo 2015 €	116.828
------------------------------------	---------------------	----------------	---------------------	----------------

Nog te betalen

Subsidieverplichtingen	80.568	21.702
Overige verplichtingen	61.005	71.060
Overige subsidiebedragen	5.044	270
Nog te betalen randwegen	633	859
Nog te betalen Connexion	180	2.739
Overige nog te betalen bedragen	907	11.560
Nog te betalen Natuurbeheer	409	3.233
Nog te betalen loonheffing en premie ABP en Belasting	2.530	20-
Nog te betalen energielasten	1.201	1.096
Nog te betalen bedragen UHL (BRU)	10.283	444
Frictiekosten Kunst Centraal	301	446
Nog te betalen concessies	3.001	-
Vorderingen ingevolge NHW nationaal	-	314
Sanering zijwateren Vecht	1.177	-
Totaal nog te betalen	167.239	113.703

Vooruit ontvangen

Subsidies	-	448
Huur	-	1.047
Groene Hart	-	386
Rijksmiddelen Limes	-	253

Vooruitontvangen bijdragen Min. I&M	17.675	-
Overige vooruitontvangen bedragen	785	991
Totaal vooruit ontvangen	18.460	3.125
Totaal Overlopende passiva	185.699	116.828

In 2016 zijn de vorderingen ingevolge NHW nationaal en Groene Hart verantwoord onder de Rekening courant niet financiële instellingen.

Vooruitontvangen specifieke uitkeringen Rijk

Omschrijving	31-12-2015	Mutaties 2016	31-12-2016
Rijksbijdrage natuur, bos en landschap	90	-90	-
Uitvoering Wet op de Jeugdzorg	1.225	-1.225	-
Brede doeluitkering	238.624	-112.513	126.112
Vooruitontvangen WBB gelden	1.175	-1.175	-
Wet op de bodemsanering	1.914	-1.914	-
Cultuurparticipatie	153	-153	-
Vooruitontvangen Quick wins 1 en 2 B	53	-2	51
BRU vooruitontvangen luchtkwaliteit	2.721	-546	2.175
BRU vooruitontv. BOR en technische asV&V	483	-	483
BRU vooruitontvangen BOR	1.681	-	1.681
BRU vooruitontvangen Quick wins	654	-	654
BRU vooruitontvangen Beter Benutten	1.115	110	1.225
Totaal	249.890	-117.508	132.382

Jaarlijks worden conform artikel 49 lid b BBV de van het Rijk ontvangen voorschotbedragen voor specifieke uitkeringen die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren opgenomen op de balans. De Brede doeluitkering van de Provincie Utrecht en de BRU bijdrage BDU zijn samengevoegd, in dit overzicht en in de Sisa bijlage E27.

Staat van gewaarborgde geldleningen				Bedragen x € 1.000	
Geldnemer	Oorspronkelijk bedrag van de lening	Restant leningen per 31-12-2015	Restant leningen per 31-12-2016	Waarvan gewaarborgd door Utrecht	Einde waarborging
Zorgsector					
St. De Opbouw (vh. André Stichting)	4.267	297	238	238	2020
Stichting AVEANT	18.191	1.225	998	998	2026
Subtotaal	22.458	1.522	1.236	1.236	
Overige sectoren					
Nationaal Groenfonds	166.643	79.404	71.004	5.751	Doorlopend
Provincie-ambtenaren (hypotheke)	0	1.682	1.271	1.271	Aflopend
Woonstichting Jutphaas	197	197	0	0	2015
Berg & Boschschoon Houten	369	369	369	369	2025
S.S.P.O.M.N. (RTV-Utrecht)	5.335	3.572	3.461	3.461	2034
Garantiefonds Energie	2.264	1.412	1.159	1.159	2024
TW De Saffier BV	200	0	200	200	2020
Subtotaal	175.008	86.636	77.464	12.211	
Totaal	197.466	88.158	78.700	13.448	

Toelichting

Zorgsector

Voor de zorgsector worden geen nieuwe borgstellingen verstrekt. Het bedrag waarvoor we borg staan voor deze sector vermindert geleidelijk.

Overige sectoren

Ten opzichte van het overzicht in de Begroting 2016 constateren we de volgende verschillen:

- In het kader van de Uitvoeringsverordening Subsidie Wonen en Binnenstedelijke Ontwikkeling Provincie Utrecht zijn in 2016 nieuwe garantstellingen afgegeven voor nieuwbouwprojecten in Nieuwegein, Utrecht en Veenendaal. Bij de totstandkoming van de Begroting 2016 was de informatie hierover nog niet bekend. Om deze reden zijn deze projecten nu eerst in de Jaarrekening 2016 vermeld.

Door het gunstige verloop van de verkoop van de betrokken woningen resteert per 31 december 2016 nog slechts één van deze verstrekte garanties, verstrekt aan TW De Saffier BV.

- Op 31 januari 2012 is besloten de Financieringsregeling huisvesting provinciale ambtenaren met onmiddellijke ingang in te trekken met dien verstande dat bestaande garanties blijven gelden. Reden hiervoor is dat uit de Memorie van Toelichting bij de wijziging van de Wet Fido per 1 januari 2009 is gebleken dat het verstrekken van garantie op een hypothecaire geldlening door overheidswerkgevers is verboden. Met het intrekken van de financieringsregeling conformeren wij ons derhalve aan de bepalingen in de Wet Fido.

Er zijn transacties die niet blijken uit de balans of exploitatierekening, zoals borgstellingen, garanties, de looptijd van huurcontracten of erfpacht, (latente) geschillen/gedingen, lopende bestellingen en operationele leasecontracten. Is hiervan sprake, dan is een kort overzicht noodzakelijk van de desbetreffende post, het financiële belang ervan alsmede de looptijd. In de jaarrekening 2015 staat het overzicht van niet uit de balans blijvende verplichtingen per ultimo vorig boekjaar.

Meerjarige subsidie- en overige verplichtingen

OV concessie U-OV en Streek 2017-2022	360.000
VERDER	103.469
Uithoflijn	99.164
Subs verplichtingen RVO Functieverandering en Natuurbeheer	66.619
Subsidie Infra-OV	63.267
BDU	34.498
Station Driebergen-Zeist	23.139
Beter Benutten	23.088
Mobiliteitsprogramma	21.613
AVP	21.414
Regiotram Utrecht	20.080
Natuurbeheer	10.306
Versnelde aanpak knelpunt Hoevelaken, Eemnes e.a.	7.320
Noordelijke Randweg Utrecht	6.700
Regiotaxi U-OV en Streek 2017-2019	6.300
Binnenstedelijke Ontwikkeling	5.060
Bedrijfsvoering	3.830
Cofinancieringsfonds	3.659
Voorfinanciering bedrijvenreg. Bodemsanering	1.918
Hart van de Heuvelrug incl. Vliegbasis	1.896
Beheer en onderhoud Vaarwegen	1.827
Erfgoedparels	1.702
Beheer en onderhoud Wegen	1.503
Bodemsanering	1.167
IGP	523
Nieuwe Hollandse Waterlinie	340
Friciekosten cultuur	334
Presto VBI	269
Economisch beleidsplan	250
BISC	199
Overige onderwerpen	3.059
Totaal Niet uit de balans blijvende verplichtingen	894.515

5.4 Overzicht van baten en lasten

	lasten			baten			saldo		
	Oorspr. begroting	Begroting na wijz	Rekening	Oorspr. begroting	Begroting na wijz	Rekening	Begroting na wijz	Rekening	Saldo
Ruimtelijke ontwikkeling	19.927	17.567	13.223	7.532	287	15	17.280	13.208	4.072
Landelijk gebied	51.535	67.990	78.347	23.077	30.167	43.084	37.823	35.262	2.561
Bodem, water en milieu	19.100	20.760	20.212	3.869	8.780	9.821	11.980	10.391	1.589
Economische ontwikkeling	9.151	13.939	14.562	36	1.477	1.820	12.462	12.742	-280
Bereikbaarheid	385.649	372.969	362.579	299.310	235.417	358.788	137.552	3.791	133.761
Cultuur en erfgoed	14.688	15.726	14.623	1.540	2.289	2.151	13.437	12.472	965
Bestuur en middelen	25.582	28.453	36.544	5.026	5.026	6.024	23.427	30.519	-7.092
Totaal Programma's (incl. overhead)	525.632	537.404	540.089	340.390	283.443	421.704	253.961	118.385	135.576
Algemene middelen en stelposten	1.923	400	0	153.204	158.274	157.892	-157.874	-157.892	18
Saldo Rekening (bruto)	527.555	537.804	540.089	493.594	441.717	579.595	96.087	-39.506	135.593
Reserves via programma's	54.152	29.781	184.605	86.110	119.281	134.363	-89.500	50.242	-139.742
Reserves via Algemene middelen	555	9.672	10.076	2.602	17.323	20.945	-7.651	-10.869	3.218
Saldo Rekening (netto)	582.262	577.257	734.770	582.306	578.321	734.904	-1.064	-133	-931

5.5 Verplichte bijlagen

Staat van vaste activa

Omschrijving	Aansch. waarde	Investerin-gen	Des- investeringen / Bijdrage van derden	Geheel afgeschre-ven	Aansch. Waarde 31-12- 2016	Afgeschre-ven tot en met	Extra Afschrijving	Boekwaarde 1- 1-2016	Afschrijving	Boekwaarde 31-12-2016
	1-1-2016	2016	2016	2016	(1+2-3-4)	2015	2016	(1-6-8)	2016	(5-6-8-10+7)
	1	2	3	4	5	6	8	9	10	11
Materiële Vaste Activa										
Investeringen met economisch nut										
<u>Grond en Terreinen</u>										
Remise terrein	1.028	-	-	-	1.028	-	-	1.028	-	1.028
<u>Bedrijfsgebouwen</u>										
Huisvesting Archimedeslaan	114.344	362	-	-	114.706	16.833	-	97.511	4.607	93.266
(Renovatie) Paushuize	2.690	-	-	-	2.690	444	-	2.246	90	2.157
Steunpunt Huis ter Heide	3.292	-	-	-	3.292	1.087	-	2.205	108	2.097
Bedrijfsgebouw Veenweide	3.089	-	-	-	3.089	1.136	-	1.953	103	1.850
Remise gebouw	9.304	2.619	1.438	-	10.486	10.485	-	-1.181	-	-
Benzineverkooppunt	221	-	-	-	221	44	-	177	7	170
subtotaal	132.941	2.981	1.438	-	134.484	30.029	-	102.911	4.915	99.539
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>										
Uithoflijn Infra	-	213.610	213.610	-	-0	-	-	-	-	-
Rail	0	607	-	-	607	-	-	0	-	607
Onderstations	1.401	3.057	-	-	4.458	-	-	1.401	-	4.458
Haltes	3.294	116	-	-	3.411	2.079	-	1.216	381	951
subtotaal	4.695	217.391	213.610	-	8.476	2.079	-	2.617	381	6.016
<u>Vervoermiddelen</u>										
Wagenpark	97	161	-	-	258	24	-	73	24	210

Uithoflijn Materieel	-	34.086	-	-	34.086	-	-	-	34.086	
Tram (incl. materieel)	18.184	396	-	-	18.580	10.185	7.999	1.013	7.382	
subtotaal	18.280	34.643	-	-	52.923	10.209	-	8.071	1.037	41.678
<u>Machines, apparaten en installaties</u>										
Presto (ERP)	494	126	-	-	620	-	494	99	521	
NTR (Nieuwe Tram Remise)	-	629	-	-	629	-	-	-	629	
Utrechts Regionaal Tramsysteem	1.938	122	-	-	2.060	-	1.938	65	1.995	
Baantechniek	40.943	2.429	-	-	43.372	1.491	39.452	809	41.073	
Installaties onderstations	1.886	-	-	-	1.886	-	1.886	-	1.886	
Tram Telecom	-	635	635	-	0	-	-	-	0	
subtotaal	45.261	3.942	635	-	48.567	1.491	-	43.770	972	46.104
<u>Overige materiële vaste activa</u>										
Automatisering algemeen	1.457	-385	-	-	1.071	277	1.180	237	557	
Geo ICT	-	93	-	-	93	-	-	-	93	
Datanetwerken	1.167	-95	-	-	1.072	-	1.167	97	975	
subtotaal	2.624	-387	-	-	2.237	277	-	2.347	334	1.625
Totaal Investerings met economisch nut	204.829	258.569	215.683	-	247.715	44.085	-	160.745	7.640	195.990
Investerings met maatschappelijk nut										
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>										
Hart van de Heuvelrug *)	34.383	-	34.383	-	-	-	34.383	-	-	
Totaal Investerings met maatschappelijk nut	34.383	-	34.383	-	-	-	34.383	-	-	
Totaal Materiële vaste activa	239.212	258.569	250.067	-	247.715	44.085	-	195.128	7.640	195.990

*) Hart van de Heuvelrug is overgeheveld naar de Vlottende Activa onder Voorraad grond in exploitatie genomen.

Omschrijving	Aansch. waarde	Investerin- gen	Des- investeringen / Bijdrage van derden	Geheel afgeschre- ven	Aansch. Waarde 31-12- 2016	Afgeschre- ven tot en met	Extra Afschrijving	Boekwaarde 1- 1-2016	Afschrijving	Boekwaarde 31-12-2016
	1-1-2016	2016	2016	2016	(1+2-3-4)	2015	2016	(1-6-8)	2016	(5-6-8-10+7)
Financiële Vaste Activa										
Overige uitzettingen looptijd > 1 jaar										
Garantieproducten	60.918	-	36.000	-	24.918	-	-	60.918	-	24.918
Totaal Overige uitzettingen looptijd > 1 jaar	60.918	-	36.000	-	24.918	-	-	60.918	-	24.918
Overige langlopende leningen										
Lening u/g < € 100.000	1.033	615	93	-	1.556	-	-	1.033	-	1.556
Lening u/g >= € 100.000 - € 200.000	243	-	-	-	243	-	-	243	-	243
Lening u/g Statenjacht	333	-	-	-	333	-	-	333	-	333
Lening Interne Technologies BV	870	225	-	-	1.095	-	-	870	-	1.095
Aank woningen Gem. Utr. Heuvelrug	850	-	-	-	850	-	-	850	-	850
Lening Kasteel Amerongen	1.130	-	50	-	1.080	-	-	1.130	-	1.080
Startersfonds	2.873	-	750	-	2.123	-	-	2.873	-	2.123
Leningen Fietsplan	33	-3	-	-	30	-	-	33	-	30
Overige langlopende leningen	7.366	837	893	-	7.311	-	-	7.366	-	7.311
Kapitaalverstrekking aan deelnemingen										
Aandelen	84	-	-	-	84	3	-	80	-	80
Totaal Kapitaalverstrekking aan deelnemingen	84	-	-	-	84	3	-	80	-	80
Totaal Financiële vaste activa	68.367	837	36.893	-	32.312	3	-	68.364	-	32.309
Totaal Vaste activa	307.580	259.406	286.959	-	280.027	44.088	-	263.492	7.640	228.298

5.5.2 Staat van Incidentele baten en lasten

INCIDENTELE LASTEN EN BATEN 2016

PROGRAMMA'S		2016		
		lasten	baten	saldo
01 Ruimtelijke ontwikkeling				
Begroting 2016				
	Herrijking PRS	60		60
	IGP-projecten	86	914	-828
Voorjaarsnota 2016				
	Hart van de Heuvelrug	296	296	0
	Programma Wonen en Binnenstedelijke ontwikkeling	2.177	217	1.960
	Collectief particulier opdrachtgeverschap	49		49
	Woningbouwproductie	411		411
	Fonds uitplaatsing hinderlijke bedrijven	353		353
Overige mutaties				
	IFL 2016-2019	180	25	155
	IGP-projecten	585		585
	Subtotaal	4.197	1.452	2.745
Mutaties reserve		5.139	6.045	-906
	Totaal programma 1	9.336	7.497	1.839
02 Landelijk gebied				
Begroting 2016				
	Programma AVP (Incl. rijksmiddelen)	43.810	32.122	11.688
Voorjaarsnota 2016				
	Natuurbeheer		4.538	-4.538
	Ganzenakkoord	94	0	94
	Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)	90	90	0
	Vergunningverlening Toezicht Handhaving groene regelgeving		75	-75
Overige mutaties				
	Balansafwikkelingen	-523		-523
	Natura 2000	45		45
	Greendeal zonnepanelen	200		200
	Subtotaal	43.716	36.825	6.891
Mutaties reserve		24.422	34.948	-10.526
	Totaal programma 2	68.138	71.773	-3.635

03 Bodem, water en milieu				
Begroting 2016				
	GWH nog te verdelen	1.330	1.274	57
	Duurzaamheid algemeen	112	0	112
	Concessieverlening OV	220	0	220
	Rijden op aardgas	37	0	37
	Opstellen en uitvoeren PUEV	392	437	-45
Voorjaarsnota 2016				
	ARBOR	150	0	150
	Vergunningverlening Toezicht Handhaving	77	77	0
	Programma Bodemsanering	1.150	6.499	-5.349
	Duurzaamheid algemeen	99	0	99
	Taken in relatie tot grondwaterheffing	30	0	30
Overige mutaties				
	Uitvoering Grondwaterplan kwant.	559	0	559
	Kosten schadevergoeding cie	35	0	35
	Subtotaal	4.191	8.287	-4.095
Mutatie reserves				
	Totaal programma 3	9.690	9.889	-198
04 Economische ontwikkeling				
Begroting 2016				
	Cofinancieringsfonds	4.863	980	3.883
	Investeringsimpuls energie-agenda	305		305
	Toekomst recreatieschappen	292	56	236
	Green Deal collectieve energie proj.	122		122
	CA utrecht Promotie/Profilering	65		65
	TOP's, routenetwerken en open data	314		314
	CP Economisch beleidsplan	250		250
	Recreatieve routenetwerken	250		250
Overige mutaties				
	Balansafwikkelingen	-124	383	-507
	Kantorenaanpak inpassingsplannen	191	115	76
	Subtotaal	6.528	1.534	4.994
Mutaties reserves				
	Totaal programma 4	10.552	6.031	4.522

05 Bereikbaarheid				
Begroting 2016				
	Versnelde aanpak Hoewelaken, Eemnes en Rijnsweerd	7.320	0	7.320
	BOR Projecten	3.055	158	2.897
	Brede doelluitkering	61.476	91.926	-30.450
	Grote Wegenwerken	32.806	25.242	7.564
	Herinrichting Stationsgebied Driebergen-Zeist	0	35	-35
	Mobiliteitsmanagement RVM	1.548	1.548	0
	VERDER pakketstudies	9.660	0	9.660
	Verdiepte ligging N237 Soesterberg	8.291		8.291
	Op de fiets	4		4
	Gladheidsbestrijding	650	53	597
	Integratie BRU	193.195	195.036	-1.841
	Aanleg eoducten N226/N227	110		110
	Interreg Project CCP21	18	20	-2
	Noordelijk Randweg Utrecht	5.000	0	5.000
	Stationsgebied Driebergen-Zeist	6.695	14.585	-7.890
Overige mutaties				
	Balansafwikkelingen	-326		-326
	Subtotaal	329.502	328.603	899
Mutatie reserves				
		133.086	75.737	57.349
	Totaal programma 5	462.588	404.340	58.248
06 Cultuur en erfgoed				
Begroting 2016				
	Monumentenwacht	200		200
	Cultureel ondernemerschap	68	1	67
	Erfgoedparels	3.120	1.527	1.593
	Intensivering cultuur	264	0	264
	Nationaal Limes-project	166	223	-57
	PCP Cultuurparticipatie	7	140	-133
	Kunst centraal	63	13	50
	Publieksbereik	86		86
	Alleato	-484		-484
	Limes samenwerking 2016-2019	291	166	125
	Programma NHW	189	6	183
	Park Vliegbasis Soesterberg	221	0	221
	Onderzoek en ontwikkeling	20		20
Overige mutaties				
	Balansafwikkelingen erfgoed	-166	75	-241
	Subtotaal	4.045	2.151	1.894
Mutatie reserves				
		4.535	755	3.780
	Totaal programma 6	8.580	2.906	5.674
07 Bestuur en middelen				
Begroting 2016				
	Gepensioneerdedag	22		22
Voorjaarsnota 2016				

	Projecten concerndirectie: VBI -Presto II	689		689
	Presto:ERP en sturingscycli	440		440
	Aansprakelijkheidsstellingen Asbest	50		50
	CA Utrecht toegankelijk	0		0
	Taskforce Vluchteling Opvang	300		300
Najaarsrapportage 2016				
	Laadpalen	97		97
	Poortgebouw	36		36
	Voordelige balansafwikkelingsverschillen	-99		-99
	Subtotaal	1.535	0	1.535
	Balansafwikkelingen			
Mutatie reserves		7.899	10.779	-2.880
	Totaal programma 7	9.433	10.779	-1.345
	Subtotaal programma's	393.714	378.851	14.862
	Mutatie reserves programma's	184.605	134.363	50.242
	Eindtotaal	578.318	513.215	65.104

5.5.3 Informatie in het kader van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op Provincie Utrecht van toepassing zijnde regelgeving: het algemeen WNT maximum.

Het bezoldigingsmaximum in 2016 voor Provincie Utrecht is € 179.000. Dit geldt naar rato van de duur en/of omvang van het dienstverband. Voor topfunctionarissen zonder dienstbetrekking geldt met ingang van 1 januari 2016 voor de eerste twaalf kalendermaanden een afwijkende normering, zowel voor de duur van de opdracht als voor het uurtarief.

Bezoldiging topfunctionarissen

Leidinggevende topfunctionarissen en gewezen topfunctionarissen met dienstbetrekking. Tevens leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13e maand van de functievervulling

Bedragen x € 1	H. Goedhart	L.C.A.W. Graafhuis
Functiegegevens	Provinciesecretaris/ Algemeen directeur	Statengriffier
Aanvang en einde functievervulling in 2016	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	1,11 (40 uur p/w)	1,0 (36 uur p/w)
Gewezen topfunctionaris?	ja/nee	ja/nee
(Fictieve) dienstbetrekking?	ja/nee	ja/nee
Individueel WNT-maximum	€ 179.000	€ 179.000
Beloning	€ 162.108	€ 118.427
Belastbare onkostenvergoedingen	€ -	€ 488
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 15.598	€ 14.347
<i>Subtotaal</i>	€ 177.706	€ 133.262
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	€ -	€ -
Totaal bezoldiging 2016	€ 177.706	€ 133.262
Verplichte motivering indien overschrijding	n.v.t.	n.v.t.
Gegevens 2015		
Aanvang en einde functievervulling in 2015	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband 2015 (in fte)	1,1	1,0
Beloning	€ 164.588	€ 119.696
Belastbare onkostenvergoedingen	€ -	€ 1.065
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 16.087	€ 14.908
Totaal bezoldiging 2015	€ 180.675	€ 135.669

Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met dienstbetrekking die in 2016 een bezoldiging boven het individuele WNT-maximum hebben ontvangen. Er zijn in 2016 geen ontsluitkeringen betaald aan overige functionarissen die op grond van de WNT dienen te worden vermeld, of die in eerdere jaren op grond van de WOPT of de WNT vermeld zijn of hadden moeten worden.

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2016 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2017

I&M	E3	Subsidierегeling sanering verkeerslawaa	Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie <i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 01</i>	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen <i>Aard controle R Indicatornummer: E3 / 02</i>	Overige bestedingen (jaar T) <i>Aard controle R Indicatornummer: E3 / 03</i>	Besteding (jaar T) door meerwerk dat o.b.v. art. 126 Wet geluidshinder ten laste van het Rijk komt <i>Aard controle R Indicatornummer: E3 / 04</i>	Correctie over besteding (jaar T-1) <i>Aard controle R Indicatornummer: E3 / 05</i>	Eindverantwoording Ja/Nee
			1 IenM/BSK-2016/67330	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	
			2 Kopie beschikingsnummer	Kosten ProRail (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen <i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 06</i>	Cumulatieve bestedingen ten laste van rijksmiddelen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie <i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 08</i>	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie <i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 09</i>	Cumulatieve Kosten ProRail tot en met (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie <i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 10</i>	
			1 IenM/BSK-2016/67330	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2016 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2017

I&M	E11	Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) Subsidieregeling programmafinanciering lokale luchtkwaliteitsmaatregelen en Besluit milieusubsidies Provincies	Besteding (jaar T) door provincie ten laste van rijksmiddelen (exclusief besteding uit ontvangen rente opbrengsten)	Doorgeleide middelen door provincie naar medeoverheden (jaar T) ten laste van rijksmiddelen (exclusief besteding uit ontvangen rente opbrengsten)	Besteding (jaar T) ten laste van eigen bijdrage provincie zoals beschreven in artikel 9 lid 2 van de subsidieregeling NSL	Besteding (jaar T) ten laste van bijdragen door derden = contractpartners van provincie (niet rijk, provincie of medeoverheid)	Besteding (jaar T) ten laste van rentebaten provincie op door rijk verstrekte bijdrage NSL	Teruggestort/verrekend in (jaar T) in verband met niet uitgevoerde maatregelen door provincie
			<i>Aard controle R</i> Indicatornummer: E11 / 01	<i>Aard controle R</i> Indicatornummer: E11 / 02	<i>Aard controle R</i> Indicatornummer: E11 / 03	<i>Aard controle R</i> Indicatornummer: E11 / 04	<i>Aard controle R</i> Indicatornummer: E11 / 05	<i>Aard controle R</i> Indicatornummer: E11 / 06
			€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			Eindverantwoording Ja/Nee	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) door provincie ten laste van rijksmiddelen (exclusief besteding uit ontvangen rente opbrengsten)	Cumulatieve doorgeleide middelen door provincie naar medeoverheden (t/m jaar T) ten laste van rijksmiddelen (exclusief besteding uit ontvangen rente opbrengsten)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van eigen middelen (provincie)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van bijdragen door derden =contractpartners van provincie (niet rijk, provincie of medeoverheid)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van rentebaten provincie op door rijk verstrekte bijdrage NSL
			<i>Aard controle n.v.t.</i> Indicatornummer: E11 / 07	<i>Aard controle n.v.t.</i> Indicatornummer: E11 / 08	<i>Aard controle n.v.t.</i> Indicatornummer: E11 / 09	<i>Aard controle n.v.t.</i> Indicatornummer: E11 / 10	<i>Aard controle n.v.t.</i> Indicatornummer: E11 / 11	<i>Aard controle n.v.t.</i> Indicatornummer: E11 / 12
Nee	€ 1.238.000	€ 51.395.000	€ 494.073	€ 0	€ 0			
Cumulatieve terugstorting (t/m jaar T) in verband met niet uitgevoerde maatregelen door provincie	Cumulatieve besteding (t/m jaar T-1) ten laste van provinciale middelen (exclusief besteding uit ontvangen rente opbrengsten) door medeoverheden	Cumulatieve besteding (t/m jaar T-1) ten laste van eigen bijdrage medeoverheden zoals beschreven in artikel 9 lid 2 van de subsidieregeling NSL	Cumulatieve besteding (t/m jaar T-1) ten laste van bijdragen door derden = contractpartners van medeoverheid (niet rijk, provincie of medeoverheid)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T-1) ten laste van rentebaten medeoverheden op door provincie verstrekte bijdrage NSL				
<i>Aard controle n.v.t.</i> Indicatornummer: E11 / 13	<i>Aard controle D1</i> Indicatornummer: E11 / 14	<i>Aard controle D1</i> Indicatornummer: E11 / 15	<i>Aard controle D1</i> Indicatornummer: E11 / 16	<i>Aard controle D1</i> Indicatornummer: E11 / 17				
€ 0	€ 48.878.361	€ 53.940.267	€ 2.992.069	€ 4.086.597				

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2016 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2017

I&M	E27	Brede doeluitkering verkeer en vervoer Wet BDU Verkeer en Vervoer (art. 10) Provincies	Eindsaldo/-reservering (jaar T-1)	Terugbetaling door derden vanuit BDU-bijdrage verstrekte middelen in (jaar T)	Besteding (jaar T)	Correctie over besteding (T-1)	Eindsaldo/-reservering (jaar T)		
			<i>Aard controle R Indicatornummer: E27 / 01</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: E27 / 02</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: E27 / 03</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: E27 / 04</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: E27 / 05</i>		
			€ 235.490.225	€ 0	€ 90.386.256	€ 18.992.351	€ 126.111.618		
I&M	E28	Regionale mobiliteitsfondsen Besluit Infrastructuurfonds Provincies en Wgr+ regio's	Eindsaldo (jaar T-1)	Dotatie regio in (jaar T)	Dotatie rijk in (jaar T)	Rentebaten (jaar T)	Besteding (jaar T) uit het fonds (onderscheid herkomst middelen niet nodig)	Eindsaldo (jaar T)	
			<i>Aard controle R Indicatornummer: E28 / 01</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: E28 / 02</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: E28 / 03</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: E28 / 04</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: E28 / 05</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: E28 / 06</i>	
			€ 2.434.287	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 2.434.287	
			Eindverantwoording Ja/Nee						
	<i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E28 / 07</i>								
	Nee								

5.5.5 Reserves en voorzieningen

Aard van de reserves en voorzieningen

Conform het BBV moet de aard van de reserves worden opgenomen in de toelichting van de balans. In deze bijlage wordt een opsomming gegeven van de aard van de reserve per reserve.

Algemene reserves

Saldireserve	
PS-besluit	N.v.t.
Bestemd voor	Opvang van rekeningssaldi en onvoorziene mee-/tegenvallers
Reserve Weerstandsvermogen	
PS-besluit	PS d.d. 8 juni 2009 (PS2009BEM56)
Bestemd voor	Het aanhouden van een bedrag aan weerstandsvermogen dat als financiële buffer dient voor het opvangen van risico's.
Egalisatiereserve algemene uitkering provinciefonds en opbrengst opcenten MRB	
PS-besluit	PS2016PS12 kadernota 2016
Bestemd voor	Vergroten financiële stabiliteit en soliditeit in het lopende begrotingsjaar

Bestemmingsreserves

Reserve Kosten voorfinanciering	
PS-besluit	Jaarrekening 2015, d.d. 06-06-2016; 817C8DAD
Bestemd voor	Opvangen van de extra financieringskosten (rente) als de provincie moet gaan lenen op de kapitaalmarkt.
Reserve projecten	
PS-besluit	PS d.d. 10 april 2006 (PS2006BEM06)
Bestemd voor	Zekerheid creëren over het beschikbaar blijven van in een jaar niet volledig bestede projectkredieten.
Reserve NTVA provincie Utrecht	
PS-besluit	In de jaarrekening 1987 is de saldireserve gesplitst in een algemeen deel en een deel waaraan een bestemming was verbonden. De formele instelling vond plaats bij vaststelling van de jaarrekening 2010.
Bestemd voor	Zekerheid creëren over het beschikbaar blijven van in een jaar niet volledig bestede incidenteel beschikbaar gestelde middelen om zo het hiermee beoogde product of de hiermee beoogde prestatie te kunnen leveren.
Reserve collectief particulier opdrachtgeverschap	
PS-besluit	PS d.d. 10 november 2008 (PS2008BEM31)
Bestemd voor	Financieren van stimuleringsprojecten die passen binnen het kader van het Actieplan Woningbouw (Collectief particulier opdrachtgeverschap) dat op 22 november 2007 aan de Tweede Kamer is verzonden. Streven van de ondersteuningsmaatregelen is dat minimaal 6 CPO-projecten daadwerkelijk worden gerealiseerd.
Reserve Integraal Gebiedsontwikkelingsprogramma/Ruimtelijk Actieprogramma (IGP/RAP)	
PS-besluit	Bij vaststellen jaarrekening 2013
Bestemd voor	Sparen zodat er uitvoering gegeven kan worden aan grote gebiedsprojecten die zorgen voor doelbereik over bestaande (provinciale) programma's heen en waarbij de provinciale inzet 'er toe doet'.
Reserve Wonen / Binnenstedelijke ontwikk	
PS-besluit	PS 23 april 2012 (PS2012WMC02)

Bestemd voor	(co)Financiering van de projecten en activiteiten uit het Actieplan Wonen en Binnenstedelijke Ontwikkeling 2012-2015. Binnen het programmabudget kan het geld op drie manieren ingezet worden: via directe beïnvloeding van de processen in de woningmarkt door middel van de inzet op regionale afstemming, kennisdeling en stimuleren van het proces op een aanjagende wijze; via het financieel instrumentarium en via participatie in complexe projecten en gebiedsontwikkeling.
Programma Landelijk Gebied	
PS-besluit	PS d.d. 12 december 2011 (PS2011RGW10)
Bestemd voor	(co)Financieren of subsidiëren van projecten in het landelijk gebied op de thema's natuur, water, bodem, landschap, cultuurhistorisch erfgoed, landbouw, recreatie, leefbaarheid, duurzaamheid, klimaat en energie; (subsiëring van) aankopen, inrichten en beheer van natuurterreinen EHS), knelpunten bij de realisatie van de EHS oplossen; aanleg van ecoducten en ecopassages; uitvoering van het Reconstructieplan; Groen/Blauwe structuren, duurzame versterking landbouw, ecoducten en NHW, GH, GMN, Fort Vechten, Linschoterwaard en de Schammer, uitfinanciering onderdeel ILG coalitieakkoord '07-'11)
Reserve Integraal Gebiedsontwikkelingsprogramma/Ruimtelijk Actieprogramma (IGP/RAP)	
PS-besluit	Bij vaststellen jaarrekening 2013
Bestemd voor	Sparen zodat er uitvoering gegeven kan worden aan grote gebiedsprojecten die zorgen voor doelbereik over bestaande (provinciale) programma's heen en waarbij de provinciale inzet 'er toe doet'.
Egalisatiereserve Bodemsanering	
PS-besluit	PS d.d. 22 maart 2010 (PS2010RGW05)
Bestemd voor	Niet bestede gelden Decentralisatieuitkering Bodem (DUB)
Reserve PUEV	
PS-besluit	PS d.d. 17 juni 2013 (Jaarrekening 2012)
Bestemd voor	Het egaliseren van de jaarlijks te ontvangen PUEV-middelen via het provinciefonds en de jaarlijkse uitgaven ten behoeve van het Provinciaal Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid 2011-2014.
Reserve concessieverlening EEV	
PS-besluit	PS d.d. 2 juli 2007 (PS2007BEM26)
Bestemd voor	Het verbeteren van de luchtkwaliteit door inzet van schonere bussen in de nieuwe concessie voor het openbaar vervoer.
Reserve exploitatieverschillen grondwaterbeheer	
PS-besluit	Bij V en W-6/1987
Bestemd voor	Egalisatie van kosten van het kwantitatieve waterbeheer
Reserve kosten desintegratie RUD	
PS-besluit	Jaarrekening 2013
Bestemd voor	bestemmingsreserve desintegratiekosten RUD Utrecht
Reserve stimuleringsfonds	
PS-besluit	PS d.d. 24 mei 2004 (PS2004BEM13), overige invulling PS d.d. 8 november 2004 (PS2004BEM28)

Bestemd voor	Het Stimuleringsfonds is bedoeld voor het ondersteunen van structuurversterkende projecten in de Utrechtse samenleving. Het stimuleringsfonds mag alleen eenmalig worden aangewend voor structuurversterkende projecten welke absoluut geen exploitatieve consequenties hebben voor de toekomst. De projecten moeten voorts passen binnen de volgende thema's: a) Versterking Utrechtse economie (bedrijventerreinen en kennis economie)(€ 10 mln.) b) Investing in duurzame ontwikkelingen (natuur, landschap en milieu)(€ 15 mln.) c) Stedelijke vernieuwing (inclusief sociale samenhang in stedelijk gebied)(€ 10 mln.) d) Cultuurhistorie en behoud erfgoed (€ 10 mln.) e) Zorg en welzijn (€ 10 mln.) f) Instelling grondbank ten behoeve van strategisch grondbeleid (€ 5 mln.) € 5 mln. is gereserveerd voor de rentederving op voorfinancieringen
Reserve Cofinancieringsfonds	
PS-besluit	PS2007BEM06 d.d. 15 februari 2007, PS2011MME04 d.d. 7 februari 2011
Bestemd voor	Economische stimulering door bijdragen van max. 60% van de totale projectkosten aan projecten met een aantoonbaar economisch effect voor de regio Utrecht op het gebied van: life sciences, creatieve industrie (gaming, multimedia en design), duurzaamheidseconomie, kennisvalorisatie en bevordering van innovatie bij het mkb. Middels deze cofinanciering maakt de provincie projecten mogelijk die de kennis economie en innovatie stimuleren in de meest kansrijke clusters van de regionale economie.
Reserve Toeristische ontwikkeling	
PS-besluit	PS FIN-1/1983. PS CEMENT-2/1998, PS d.d. 12-11-2001 (B&M-17/2001), jaarrekening 2005
Bestemd voor	Het administratief verwerken van verplichtingen ten aanzien van subsidies voor projecten ter stimulering van toeristisch-recreatieve ontwikkeling van de provincie.
Reserve Ecoducten	
PS-besluit	PS d.d. 15 mei 2006 (PS2006BEM11) en PS d.d. 12 december 2011
Bestemd voor	Financiering van het programma Prioriteiten Ecopassages bij provinciale wegen tot en met 2015.
Reserve Mobiliteitsprogramma	
PS-besluit	PS X-14/1988, herzien PS d.d. 27 juni 2005 (PS2005BEM20)
Bestemd voor	Om de fluctuaties in het mobiliteitsprogramma, onder andere vanwege de wegeninvesteringen, concessies OV en samenwerkingsprojecten met het rijk en regio, op te kunnen vangen in het mobiliteitsprogramma, is het enerzijds noodzakelijk om een egaliseringsreserve te vormen en anderzijds te kunnen sparen voor toekomstige grote investeringen.
Reserve Masterplan Soesterberg	
PS-besluit	PS d.d. 26 april 2010 (PS2010WMC08)
Bestemd voor	Ter uitvoering van de verdiepte ligging van de provinciale weg N237 (inclusief 3 overkluisingen) zoals opgenomen in het Masterplan Soesterberg en als verantwoordelijkheid van de provincie vastgelegd in het met de gemeente Soest afgesloten Bestuurlijke overeenkomst Masterplan Soesterberg van 8 juni 2009.
Reserve VERDER	
PS-besluit	Voorjaarsnota 2011
Bestemd voor	Ter uitvoering van de afspraken gemaakt met het Rijk over de medefinanciering in de opwaardering van de NRU en het VERDER-pakket.
93042 BRU Best.-reserve BDU	
PS-besluit	PS 2016PS17
Bestemd voor	Het inzichtelijk maken en beschikbaar houden van de voormalige BDU inkomsten ten behoeve van de gemaakte afspraken tussen de provincie en voormalig BRU.
Reserve gladheidsbestrijding	
PS-besluit	PS2014PS04 Jaarrekening 2013

Bestemd voor	Egaliseren van kosten inzake de gladheidsbestrijding
Reserve Beheer en Onderhoud infrastructurale kapitaalgoederen	
PS-besluit	PS2016MME12
Bestemd voor	Het doel van de reserve is tweeledig. Enerzijds het egaliseren van exploitatiekosten van het vaste volume variabel onderhoud, inclusief bijbehorende plussen en minnen. Anderzijds ter financiering van de kapitaallasten die gekoppeld zijn aan de vervangingsinvesteringen. Gezien de groei in de kapitaallasten is sparen binnen deze reserve in het begin noodzakelijk gezien de gerichte bestemming.
Reserve investeringsfonds provinciaal erfgoed	
PS-besluit	PS d.d.15 mei 2006 (PS2006ZCW06)
Bestemd voor	De provincie Utrecht zet zich actief in voor oplossen van Cultuurhistorische knelpunten/provinciale parels.
Reserve cultuurhistorische hoofdstructuur (CHS)	
PS-besluit	Ingesteld bij besluit van 15 mei 2006, nr. PS2006ZCW. Kenmerken vastgesteld bij jaarrekeningvaststelling 2006 (PS2007BEM26). Opgeheven bij Stofkam I PS2008BEM19. Voorstel opheffing ongedaan te maken bij nota reserves en voorzieningen 2009 (PS2009BEM25, PS 26-10-09). Kenmerken ge-update bij jaarrekeningvaststelling 2012 (PS2013PS04) en bij de nieuwe Cultuur en erfgoednota(PS2016BEM06) .
Bestemd voor	T.b.v. het gericht investeren in projecten en verkenningen in het kader van de uitvoering van het cultuur- en erfgoedbeleid, zoals vastgelegd in de cultuur- en erfgoednota (excl. Fonds Erfgoedparels).
Reserve Nieuwe Hollandse Waterlinie	
PS-besluit	PS d.d. 18 mei 2015 (PS2015PS03) coalitieakkoord.
Bestemd voor	Ontwikkelbudget voor Nieuwe Hollandse Waterlinie. Met de nog op te stellen kadernota NHW zal richting worden gegeven aan de bestedingen.
Reserve Fonds ontwikkeling provincie Utrecht	
PS-besluit	Behandeling 4 juli 2016 bij de kadernota 2016
Bestemd voor	Met deze reserve kunnen bijdragen aan bijzondere gebeurtenissen met een speciaal karakter binnen de provincie Utrecht worden gedekt.
Reserve Friciekosten personeel en Veranderopgave	
PS-besluit	Behandeling PS d.d. 2 juli 2012,VJN 2012
Bestemd voor	Doel van de reserve is om de middelen die beschikbaar zijn voor de Friciekosten en de veranderopgave apart inzichtelijk te maken en te spreiden in de tijd. Daarnaast worden ook frictiekosten met een structureel karakter zoals de WW kosten hieruit gedekt.
Reserve Huisvesting	
PS-besluit	PS d.d. 28 juni 2010 (PS2010PS04)
Bestemd voor	Het constant houden van de jaarlasten huisvesting in de begroting.
Reserve ICT	
PS-besluit	PS d.d. 25 mei 2004 (PS2004BEM19), PS d.d. 30 mei 2010 (PS2010PS03)
Bestemd voor	De ICT-reserve is bedoeld als hulpmiddel voor de egalisatie van sterk ongelijkmatig verlopende ICT-uitgaven.

Voorzieningen

Voorziening nazorg stortplaats Maarsbergen	
PS-besluit	PS d.d. 26 april 2005 (PS2005BEM20)
Bestemd voor	Nazorg van de stortplaats Maarsbergen
Voorziening Garantstelling Vathorst	
PS-besluit	PS d.d. 8 juni 2009 (PS2009PS05)
Bestemd voor	Garantstelling jegens de gemeente Amersfoort bij een tekort op de ontsluiting van Vathorst (maximum € 4,54 miljoen)
Voorziening Pensioenen GS	
PS-besluit	PS d.d. 18 mei 2004 (PS2004BEM14)
Bestemd voor	De voorziening is ingesteld ter egalisatie van de kosten voor de verplichtingen tot het betalen van pensioengelden aan huidige en voormalige GS-leden bij het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd.
Voorziening Hart van de Heuvelrug	
PS-besluit	PS d.d. 4 juli 2006 (PS2006BEM15)
Bestemd voor	Exploitatietekort van het programma Hart van de Heuvelrug.
Voorziening nazorg stortplaatsen	
PS-besluit	PS d.d. 11 januari 2000 (1999WEM003628i)
Bestemd voor	De nazorg van de stortplaats De Omega. Het nazorgfonds voor stortplaats Weber wordt beheerd door de Stichting Nazorg Weber.
Voorziening onderhoud vaarwegen	
PS-besluit	PS d.d. 10 mei 2004 (PS2004WEM25)
Bestemd voor	Het in stand houden van de provinciale vaarwegen.
Voorziening beheer en onderhoud wegen	
PS-besluit	PS (B&M-17/2001)
Bestemd voor	Ter egalisatie/dekking van de kosten van het beheer en onderhoud van de provinciale wegen, niet zijnde investeringen (bestemmingsreserve grote wegenwerken)
Voorziening Fricatiekosten en Wachtgelden Alleato	
PS-besluit	PS d.d. 31 mei 2010 (PS2010PS03)
Bestemd voor	Betalen van de frictiekosten en wachtgelden van het in 2006 nieuw gevormde CMO Alleato (ontstaan uit een fusie tussen de welzijnfuncties MIU en Schakels) en de de afbouw van Alleato i.v.m. de opheffing per 1 november 2012.
Voorziening groot onderhoud Provinciehuis/Paushuize	
PS-besluit	PS FP-1/1990
Bestemd voor	Het egaliseren van kosten voor onderhoud van het Provinciehuis en Paushuize
Voorziening groot onderhoud kantons	
PS-besluit	Voorjaarsnota 2011
Bestemd voor	Het egaliseren van kosten voor onderhoud van de kantons
Voorziening dekking financieel risico grondbedrijf	
PS-besluit	PS d.d. 13 jun 2016 (PS2016PSxx)
Bestemd voor	Opvangen van tekorten bij aan/verkoopen van gronden via het Revolverend Fonds

Controleverklaring

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: Provinciale Staten van de provincie Utrecht

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2016

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2016 van de provincie Utrecht te Utrecht gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2016 als van de activa en passiva van de provincie Utrecht op 31 december 2016 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV);

zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2016 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder provinciale verordeningen, zoals opgenomen in het normenkader welke op 17 januari 2017 is vastgesteld door het college van Gedeputeerde Staten en ter kennisgeving naar Provinciale Staten is verzonden.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2016;
- het overzicht van baten en lasten 2016;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen;
- de SiSa-bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het controleprotocol (verordening interne zaken PU) dat is vastgesteld door Provinciale Staten op 12 december 2016 en de Regeling Controleprotocol Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) 2016 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van de provincie Utrecht zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 7.300.000, waarbij de bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves bedraagt, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 Sado.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Sado. Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in de Regeling controleprotocol WNT 2016.

Wij zijn met Provinciale Staten overeengekomen dat wij aan Provinciale Staten tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 300.000 rapporteren, alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve of WNT-redenen relevant zijn .

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:

- het jaarverslag, waaronder de inleiding, de programmaverantwoording en de paragrafen;
- de opgenomen bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:
met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
alle informatie bevat die op grond van het SSV is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Provinciewet en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het college van Gedeputeerde Staten is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie , waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het SSV.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het college van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten voor de jaarrekening

Het college van Gedeputeerde Staten is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het BBV. Het college van Gedeputeerde Staten is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder provinciale verordeningen, zoals opgenomen in het normenkader welke op 17 januari 2017 is vastgesteld door het college van Gedeputeerde Staten en ter kennisgeving naar Provinciale Staten is verzonden. In dit kader is het college van Gedeputeerde Staten tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het college van Gedeputeerde Staten noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Provinciale Staten is als kaderstellend en controlerend orgaan op grond van de Provinciewet verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de provincie.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Bado, het controleprotocol (verordening interne zaken PU) dat is vastgesteld door Provinciale Staten op 12 december 2016, de Regeling Controleprotocol WNT 2016, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude dan wel het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten, alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;

het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de provincie;

het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het college van Gedeputeerde Staten en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan; het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;

het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met Provinciale Staten onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Den Haag, 7 juni 2017

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs. M.E. van Kimmenade RA MGA

Overige bijlagen

1 Portefeuillehouders per programma en project Programma's

1. Ruimtelijke ontwikkeling

Mevrouw mr. J. Verbeek-Nijhof
De heer P. van den Berg
Mevrouw M. Maasdam-Hoevers

2. Landelijk gebied

Mevrouw M. Maasdam-Hoevers

3. Bodem water en milieu

Mevrouw mr. J. Verbeek-Nijhof
Mevrouw A.M.A. Pennarts-Pouw

4. Economische ontwikkeling

Mevrouw mr. J. Verbeek-Nijhof
De heer P. van den Berg
Mevrouw M. Maasdam-Hoevers
Mevrouw A.M.A. Pennarts-Pouw

5. Bereikbaarheid

Mevrouw mr. J. Verbeek-Nijhof

6. Cultuur en erfgoed

Mevrouw A.M.A. Pennarts-Pouw

7. Bestuur en middelen

De heer W.I.I. van Beek
Mevrouw mr. J. Verbeek-Nijhof
De heer P. van den Berg
Mevrouw M. Maasdam-Hoevers
Mevrouw A.M.A. Pennarts-Pouw

Projecten

Hart van de Heuvelrug

Mevrouw M. Maasdam-Hoevers

Verbeteren Bedrijfsvoeringsinformatie en Presto

Mevrouw mr. J. Verbeek-Nijhof

Uithoflijn

Mevrouw mr. J. Verbeek-Nijhof

2Verkeer- en vervoerprogramma BRU

Per 1 januari 2015 zijn de verkeer- en vervoertaken van het voormalige Bestuur Regio Utrecht binnen de provincie ondergebracht. Dit betreft o.a. de OV-concessie en de Regiotaxi-contracten van de stadsregio, het beheer en onderhoud van de provinciale OV-bedrijfsmiddelen (voornamelijk alles rondom de tram), de uitvoering van het Regionaal Uitvoeringsprogramma Verkeer en Vervoer (RUVV) en de strategische OV-beleidszaken van het voormalige BRU.

Onderdeel van de transitie-afspraken is dat de door Bestuur Regio Utrecht vastgestelde meerjarenbegroting met uitvoeringsprogramma's (inclusief exploitatie en subsidiebeschikkingen) gerespecteerd blijven tot 2020. Deze afspraak wordt ook wel het "BRU-hek" genoemd.

De beleidsmatige en financiële verantwoording over de uitvoering van de verkeer- en vervoertaken zijn opgenomen in programma 5 Bereikbaarheid. Om specifiek inzicht te geven in de financiële opbouw van het BRU-hek over het jaar 2016 is in deze bijlage een financiële tabel opgenomen van de verkeer- vervoertaken van voormalig BRU. Voor een toelichting op de verschillen verwijzen wij u naar de verschillenanalyse in het programma Bereikbaarheid.

	(bedragen x € 1.000)		
	Begroting na wijziging 2016	Rekening 2016	Verschil
Lasten			
OV Systeemmanagement	2.252	2.068	184
OV Exploitatie	51.556	53.485	-1.929
Regiotram	20.292	22.943	-2.651
RUVV: Wegen en verkeer	26.000	18.133	7.867
RUVV: OV -Infra	88.000	95.193	-7.193
Totaal Lasten	188.100	191.822	-3.722
Baten			
BDU	98.165	98.018	-147
Derden	10.680	11.999	1.319
Overlopend passief	0	84.988	84.988
Totaal Baten	108.845	195.006	86.161
Saldo lasten en baten	-79.255	3.183	82.438
Mutatie Bestemmingsreserve			
Storting		31.553	-31.553
Onttrekking	79.255	28.369	-50.886
Saldo na mutatie bestemmingsreserve	0	0	0

3Berekening drempelbedrag schatkistbankieren

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1000)

		Verslagjaar			
(1)	Drempelbedrag	3.915			
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(2)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	5.879	6.349	7.398	5.121
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	-	-	-	-
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag	1.965	2.434	3.483	1.206

(1) Berekening drempelbedrag

		Verslagjaar
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	582.262
(4b)	Het deel van het begrotings-totaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	500.000
(4c)	Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	82.262
(1) = (4b)*0,0075 + (4c)*0,002 met een minimum van €250.000	Drempelbedrag	3.915

(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen

		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	534.994	577.760	680.583	471.113
(5b)	Dagen in het kwartaal	91	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	5.879	6.349	7.398	5.121

4Samenvatting Jaarrapportage Provinciaal Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid 2016

Het externe veiligheidsbeleid heeft als doel het beperken van risico's op calamiteiten met gevaarlijke stoffen waarbij dodelijke slachtoffers vallen. De risicobronnen zijn voornamelijk: Inrichtingen en transport van gevaarlijke stoffen over weg, water, spoor en door buisleidingen.

Door het Rijk, de provincies, de VNG en de Veiligheidsregio's zijn in het kader van het programma Impuls Omgevingsveiligheid de volgende deelprogramma's ontwikkeld voor de periode 2015-2018, om de kwaliteit van de uitvoering van externe veiligheids regelgeving te continueren danwel te verbeteren:

- Het deelprogramma voor de uitvoering van lokaal externe veiligheidsbeleid. Dit bestaat uit de provinciale uitvoeringsprogramma's externe veiligheid van de afzonderlijke provincies. De provincies voeren hierover de regie en ontvangen hiervoor middelen van het Rijk.
- Het deelprogramma voor inrichtingen die vallen onder het Besluit risico zware ongevallen (Brzo) dat landelijk wordt aangestuurd door Rijk, Brzo-RUD's en Zuid-Holland namens de gezamenlijke provincies.
- Het deelprogramma voor te stellen eisen aan de vergunningverlening in de zogeheten PublicatierEEKS gevaarlijke stoffen dat landelijk wordt aangestuurd door Rijk, RUD's en Zuid-Holland namens de gezamenlijke provincies.
- Het deelprogramma gericht op de voor de professionals benodigde informatie en kennisinfrastructuur dat landelijk wordt aangestuurd door de gezamenlijke provincies en dient ter ondersteuning van de andere deelprogramma's.

Het deelprogramma voor de uitvoering van het lokaal extern veiligheidsbeleid wordt door de afzonderlijke provincies gerealiseerd en geregisseerd. De middelen gaan naar de provincies. Dit deelprogramma staat centraal in het Provinciaal Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid (PUEV) 2015-2018 omdat de provincie Utrecht daar zelf voor verantwoordelijk is.

In het programma 2015-2018 is vastgelegd dat Provinciale Staten jaarlijks als bijlage bij de jaarrekening een samenvatting van de PUEV jaarrapportage met een bestedingsoverzicht vaststellen.

Deelprogramma uitvoering lokaal externe veiligheidsbeleid

Het zwaartepunt voor de uitvoering van het PUEV 2015-2018 ligt in de provincie Utrecht bij de Omgevingsdienst Regio Utrecht (ODRU), de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD Utrecht), de Veiligheidsregio Utrecht (VRU) en de provincie Utrecht. Samen met de gemeenten Nieuwegein en Veenendaal (die overigens ook zijn aangesloten bij de RUD Utrecht/ODRU), vormen zij de PUEV projectgroep. In deze projectgroep wordt kennis gedeeld, worden problemen besproken en opgelost. Er zijn werkafspraken tussen deelnemers om elkaar bij ziekte en verlof te kunnen vervangen. De provincie voert de regie en is voorzitter van de projectgroep. In de projectgroep wordt de uitvoering van het programma gecoördineerd en vanuit de projectgroep vindt afstemming plaats met de gemeenten in de provincie.

In het PUEV 2015-2018 wordt gewerkt aan het realiseren van een adequate organisatorische en beleidsmatige borging en uitvoering van externe veiligheid regelgeving ten aanzien van ruimtelijke plannen en projecten, structuurvisies, routing, vergunningverlening en risicoregistratie.

De provincie vervult een regiefunctie op basis van afspraken die tussen het Rijk, IPO, VNG en Veiligheidsregio's zijn gemaakt in het Bestuurlijk Omgevingsberaad in juni 2014.

Er is de afgelopen jaren veel vooruitgang geboekt. Er is ervaring opgedaan met nieuwe regelgeving op het gebied van externe veiligheid. De uitvoering van externe veiligheid is geborgd. Er is voldoende goed gekwalificeerde menskracht beschikbaar om regelgeving en beleid uit te voeren. Regelgeving op het gebied van externe veiligheid wordt standaard toegepast bij vergunningverlening aan bedrijven en in ruimtelijke plannen. De aansturing van de handhaving vindt plaats door de provincie in het kader van de Samenwerkingsovereenkomst handhaving en niet via het PUEV. Risico's worden bijgehouden in het Risicoregister en vermeld op de Risicokaart. Er is een landelijk expertisecentrum met een landelijke site (WWW.Relevant.nl) die zorgdraagt voor kennisuitwisseling, introductie van nieuwe regelgeving, en de ontwikkeling van werkstandaarden. En er is een provinciedekkend gemeentelijk routenet voor gevaarlijke stoffen. Er worden langs provinciale en gemeentelijke wegen geen normen of richtwaarden overschreden.

Groepsrisico

Het terugdringen van overschrijdingen van het groepsrisico is niet wettelijk verplicht, maar is wel een provinciale doelstelling. Bij 5 lpg tankstations worden de 'oriëntatiewaarde' van het groepsrisico nog overschreden. In twee gevallen gaat het om een hele lichte overschrijding.

In het eindrapport basisnet is aangegeven dat bij snelwegen in Amersfoort (A1) en Utrecht (A2, A12, A27) de oriëntatiewaarde voor het groepsrisico licht overschreden zal blijven bij naleving van de wettelijk vastgestelde risicoplafonds. De RUD Utrecht heeft berekend dat er langs de A1 geen sprake is van een overschrijding van de oriëntatiewaarde voor het groepsrisico. Langs het spoor in Amersfoort is er sprake van een overschrijding van de oriëntatiewaarde. Deze is iets hoger dan langs de snelwegen.

Vervoer gevaarlijke stoffen over het spoor

Eind mei 2016 werd geconstateerd dat er in 2015 meer gevaarlijke stoffen op het spoor werden vervoerd dan is toegestaan. Dit heeft consequenties voor ruimtelijke plannen. Bij de vaststelling van ruimtelijke plannen wordt door gemeenten uitgegaan van de risicoruimte die voor het vervoer wettelijk is vastgesteld en er wordt geen rekening gehouden met extra niet toegestane transporten.

Naar aanleiding hiervan is de Stuurgroep Basisnet weer actief geworden in 2016. In deze Stuurgroep zijn IPO, VNG, vervoerders, de Chemische industrie en het Rijk vertegenwoordigd. Deze Stuurgroep was niet meer bijeengekomen na de vaststelling van het Basisnet. De provincie Utrecht vertegenwoordigt met Noord-Brabant de provincies in deze stuurgroep. De stuurgroep bespreekt de te nemen maatregelen.

De staatssecretaris heeft in haar brief van 3 oktober 2016 in antwoord op vragen van Tweede Kamerleden de volgende voor de provincie Utrecht relevante oplossingen aangekondigd:

- Herroutering van 1450 lpg treinwagons buiten de provincie Utrecht om (van de 2285 wagons die via Amersfoort reden in 2015).
- Veiligheidsmaatregelen aan treinen en spoor.
- Een routeringsbesluit wordt voorbereid waardoor de keuzemogelijkheid van vervoerders wordt beperkt.
- Overleg met Duitsland vindt plaats over het verleggen van stromen van Duitsland naar de Betuweroute. De monitoring wordt verbeterd door het vaststellen van kwartaalrapportages.
- Er vindt een onderzoek plaats naar de robuustheid van het basisnet spoor.
- De communicatie met de gemeenten langs het spoor wordt verbeterd.
- Onderzoek vindt plaats naar Modal Shift van vervoer over het spoor naar vervoer over het water.
- En verder wordt het chloorvervoer door een safetydeal tussen het Rijk en het bedrijfsleven voortaan op één locatie gemaakt en gebruikt waardoor het vervoer wordt beëindigd.

Medio 2017 zullen de uitkomsten van de onderzoeken beschikbaar komen en de maatregelen uitgevoerd worden. Dan zijn ook de monitoringsgegevens van het laatste kwartaal van 2016 en het 1e kwartaal van 2017 beschikbaar. De herroutering van 1450 LPG treinwagons is al ingegaan in 2016. De Staatssecretaris verwacht dat met de bovenstaande maatregelen het vervoer weer past binnen de risicoruimte die in het Basisnet is vastgesteld.

De Betuweroute zal in 2017 weer beschikbaar zijn, maar ná 2017 weer een week per maand buiten gebruik zijn. De Staatssecretaris relateert het effect hiervan door aan te geven dat in 2015 maar 15% van het vervoer van gevaarlijke stoffen in Nederland vanwege werkzaamheden aan het derde spoor in Duitsland via de omleidingsroutes zijn gegaan, in plaats van via de Betuweroute.

Financiën

Begroting	2016
Uitgaven	In €
RUD Utrecht	188.335
ODRU	153.445
BMI uren	
Overige bestedingen	36.477
Totaal	378.257
Inkomsten	
Rijksbijdrage	312.325*
Reserve PUEV	65.932
Totaal	378.257

*Een bedrag van € 78.081 is als voorschot ontvangen.

Deelprogramma Brzo

Op 8 juli 2015 is de Brzo 2015 van kracht geworden. Het besluit vervangt het Brzo van 1999. Het besluit brengt wijzigingen met zich mee omdat veel werkdocumenten aangepast worden op het nieuwe BRZO en de Regeling risico zware ongevallen (Rrzo). Met ingang van 2016 zijn provincies bevoegd gezag voor alle bedrijven die onder het Brzo en de Richtlijn Industriële Emissie categorie 4 (chemische industrie) vallen. Utrecht is bevoegd gezag voor in totaal 13 BRZO bedrijven en/of RIE4-bedrijven. Een aanvraag voor een 14e bedrijf is in behandeling. Met de Septembercirculaire 2015 zijn hiervoor extra middelen aan het Provinciefonds toegekend. Voor de handhavingsgegevens over 2016 wordt hier verwezen naar de jaarrapportage van de BRZO-RUD Noordzeekanaal Gebied.

5Afkortingenlijst

AGV	Waterschap Amstel, Gooi en Vecht
AMvB	Algemene Maatregelen van Bestuur
AVP	Agenda Vitaal Platteland
AVU	Afvalverwijdering Utrecht
BBV	Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten
BDU	Brede Doeluitkering
BGT	Basisregistratie Grootchalige Topografie
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BO	Binnenstedelijke Ontwikkeling
BO MIRT	Bestuurlijk Overleg Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport
BOA	Buitengewone opsporingsambtenaren
BOB	Beeldvorming, oordeelsvorming en besluitvorming
BOR	Bereikbaarheidsoffensief Randstad
BRTN	Beleidsvisie Recreatietoervaart Nederland
BRU	Bestuur Regio Utrecht
BRZO	Besluit Risico Zware Ongevallen
BWM	Bodem Water en Milieu
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CEP	Centraal Economisch Plan
CHAT	Cultuurhistorische Atlas
CHS	Cultuur historische hoofdstructuur
CPB	Centraal Planbureau
CPO	Collectief Particulier Opdrachtgeverschap
CROW	St. Centrum voor regelgeving en onderzoek in de grond-, water- en wegenbouw
CVB	Commissie Vaarwegbeheerders
CvdK	Commissaris van de Koning
DIV	Documentaire Informatie Voorziening
DSO	Digitaal Stelsel Omgevingswet
DVO	Dienstverleningsovereenkomst
EBU	Economic Board Utrecht
EEV	Enhanced Environmentally friendly Vehicle (milieuvriendelijk gemaakt voertuig)
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
ELFPO	Europees Landbouw Fonds voor Plattelandsontwikkeling
EMI	Electro Magnetische Interferentie
EMVI	Economisch meest voordelige inschrijving
EU	Europese Unie
FIDO	Financiering decentrale overheden
FL	Flevoland
FUHB	Fonds uitplaatsing hinderlijke bedrijven
GOUD	Geothermie oost Utrecht Duurzaam
GS	Gedeputeerde staten
GVI	Grootchalige Vervanging Infrastructuur
GWW	Grote Wegenwerken
HDSR	Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden
HNP	Huis Nederlandse Provincies
HOV	Hoogwaardig Openbaar Vervoer
HRM	Human resource management
HUL	Het Utrechts Landschap
HvdH	Hart van de Heuvelrug
IBT	Interbestuurlijk toezicht
ICT	Informatie- en communicatie technologie
IFL	Innovatieprogramma Fysieke Leefomgeving
IGP	Integraal gebiedsprogramma
IPO	Interprovinciaal overleg
IPVE	Integraal plan van Eisen
ITS	Intelligente Transport Systemen
IVN	Instituut voor Natuureducatie en duurzaamheid
JUP	Jaarlijks Uitvoeringsprogramma
KAR	Korte afstandsradio
KRW	Kaderrichtlijn water
LET	Linie expert team
LEU	Landschap Erfgoed Utrecht
LNG	Liquid Natural GAS
LSV	Landschapsverordening
LVO	Landelijk Verbeterprogramma Overwegen
MIP	Meerjaren Investerings plan

MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport
MJOP	Meerjaren Onderhouds plan
MJP	Meerjarenplanning
MKB	Midden- en Kleinbedrijf
MKBA	Maatschappelijke Kosten en Baten Analyse
MRB	Motorrijtuigenbelasting
NARIS	Risicomanagement Informatie Systeem
NH	Noord-Holland
NHW	Nieuwe Hollandse Waterlinie
NMM	Nationaal Militair Museum
NMU	Natuur en Milieufederatie Utrecht
NNN	Natuurnetwerk Nederland
NOM	Nul-op-de-meter
NOM-MIF	Nul-op-de-meter markt introductie fonds
NOVI	Nationale Omgevingsvisie
NRU	Noordelijke Randweg Utrecht
NWB	Nederlandse Waterschapsbank
ODNZKG	Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied
ODRU	Omgevingsdienst Regio Utrecht
OMU	Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht
OV	Openbaar vervoer
OVT	Openbaar Vervoer Terminal
PAS	Programmatische aanpak Stikstof
P&O	Personeel & Organisatie
P+R	Parkeer & Reis
PHS	Programma Hoogfrequent Spoorvervoer
PM	Pro Memorie
PMV	Provinciale Milieuverordening
POP3	Plattelandsontwikkelprogramma, 3de Europees subsidieprogramma
POUHL	Project Organisatie Uithoflijn
PRS	Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie
PRV	Provinciale Ruimtelijke Verordening
PS	Provinciale staten
PU	Provincie Utrecht
PUB	Provinciaal Uitvoeringsprogramma Bodemconvenant
PUEV	Provinciaal uitvoeringsprogramma externe veiligheid
R&D	Research & Development
RAVU	Regionale ambulance voorziening Utrecht
REOS	Ruimtelijke Economische Ontwikkelstrategie
RF	Revolverend Fonds
RHN	Recreatief Hoofd Netwerk
Risk ID	Risico-identificatie
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
RMN	Recreatie Midden Nederland
RodS	Recreatie om de Stad
RUD	Regionale Uitvoeringsdiensten
RVB	Rijksvastgoed bedrijf
RVM	Regionale Verkeersmanagement
RWS	Rijkswaterstaat
SMPU	Strategisch Mobiliteitsplan Utrecht
SPI	Safety performance indicator
STRONG	Structuurvisie Ondergrond
SvA	Stelling van Amsterdam
SVNL	Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer
SUNIJ	Sneltram Utrecht - Nieuwegein/IJsselstein
TOP	Toeristische Overstappunten
TSK	Thematische Structuurvisie Kantoren
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
USP	Utrecht Science Park
VBS	Vliegbasis Soesterberg
(V)MBO	(Vorbereidend) Middelbaar Beroeps Onderwijs
VMC	verkeersmanagementcentrale
VPB	Vennootschapsbelasting
VRI	Verkeersregelinstallatie
VTH	Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
WBO	Wonen en Binnenstedelijke Ontwikkeling
WGR	Wet gemeenschappelijke regelingen

WKO
Wnb
ZE
ZH

Warmte-koude-opslag
Wet natuurbescherming
Zero Emissie
Zuid-Holland

Colofon

Colofon

De Jaarrekening 2016 is een uitgave van

Provincie Utrecht
Archimedeslaan 6
3584 BA UTRECHT
Postbus 80300
3508 TH UTRECHT
Telefoon: 030-2589111
www.provincie-utrecht.nl

Samenstelling en eindredactie
Afdeling Managementondersteuning

Ontwerp en opmaak
Afdeling Managementondersteuning in samenwerking met het Multi Media Centrum provincie Utrecht

Afbeelding voorpagina
Zicht vanaf de Cuneratoren in het Utrechtse Rhenen

Oplage
30 exemplaren

Druk
Multi Media Centrum provincie Utrecht

De omslag en het binnenwerk van deze jaarrekening zijn gedrukt op houtvrij-chloorvrij-TCF, duurzaam papier.